

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

AISTĖ MOCKEVIČIŪTĖ

ES IR TURKIJOS RESPUBLIKOS SANTYKIAI JAUNIMO
POLITIKOS SRITYJE: ŠVIETIMO IR MOBILUMO
ASPEKTAI

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

doc. dr. Adas Jakubauskas

VILNIUS
2012

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

ES IR TURKIJOS RESPUBLIKOS SANTYKIAI JAUNIMO
POLITIKOS SRITYJE: ŠVIETIMO IR MOBILUMO
ASPEKTAI

Europos Sąjungos kaimynystė magistro baigiamasis darbas
Studijų programa (G21L23001)

Vadovas

_____ doc. dr. Adas Jakubauskas
2012 -

Recenzentas

2012

Atliko

_____ stud. A. Mockevičiūtė
2012 -

VILNIUS
2012

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2012 – 11 – 26

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Politikos mokslų ir vadybos fakulteto, Europos kaimynystės programos _____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) Aistė Mockevičiūtė _____,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„ES ir Turkijos Respublikos santykiai jaunimo politikos srityje: švietimo ir mobilumo aspektai“: _____

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)

SANTRUMPOS

AKM – atvirojo koordinavimo metodas

EB – Europos bendrija

EEB – Europos Ekonominė Bendrija

EEE – Europos ekonominė erdvė

EK – Europos Komisija

EKP – Europos kaimynystės politika

ES – Europos Sąjunga

ET – Europos Taryba

JRD – Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

JTBA – Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra

LLP – The Lifelong Learning Programme (visą gyvenimą trunkančio mokymosi programa)

LR – Lietuvos Respublika

LR ŠMM – Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija

LR URM – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija

NVO – nevyriausybinių organizacija

PNPP – pasirengimo narystei pagalbos priemonė

ŠMPF – Švietimo mainų paramos fondas

TEBIPO – Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

TVF – Tarptautinis valiutos fondas

TURINYS

IVADAS	6
1. JAUNIMO POLITIKOS SAMPRATA.....	9
1.1. Jaunimo paradigma.....	9
1.2. Jaunimo politikos formavimas	11
1.2.1. Jaunimo politika, kaip viešosios politikos sritis	12
1.3. ES jaunimo politikos gairės.....	14
1.3.1. Atvirojo koordinavimo metodas.....	17
1.3.2. Savanoriškumo principas.....	20
2. EUROPEIZACIJA	22
2.1. Europeizacija ir Europos identitetas	22
2.2. Europos Taryba ir jaunimas.....	25
2.3. Bolonijos procesas	27
2.3.1. Švietimo mainų programos.....	31
3. TURKIJOS RESPUBLIKOS JAUNIMO POLITIKA EUROPOS KONTEKSTE	36
3.1. ES ir Turkijos Respublikos santykiai	36
3.2. Turkijos Respublikos švietimo politikos raida	42
3.3. Turkijos Respublikos jaunimo politika ir jos sąsajos su Europos jaunimo politika.....	44
4. ŠVIETIMO IR MOBILUMO PROGRAMŲ POVEIKIO TURKIJOS RESPUBLIKOS JAUNIMO POLITIKAI TYRIMAS	49
4.1. Tyrimo metodika	49
4.2. ES jaunimo politika	52
4.3. Geroji praktika ir ES mobilumo programos	58
4.4. Integracija, diskriminacija ir tarpkultūrinis sąmoningumas	63
4.5. Europeizacija	69
4.6. Tyrimo apibendrinimas.....	71
IŠVADOS.....	75
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	76
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	77
SANTRAUKA	84
SUMMARY	85
ANOTACIJA.....	87
ANNOTATION.....	88
PRIEDAI	89

IVADAS

Darbo temos aktualumas ir problema. Jaunimo politika yra labai skirtinga ne tik tarp ES šalių, bet taip pat skiriasi ir tų pačių šalių viduje: decentralizacija, regioninis ir vietinis lygmuo, trečiojo sektoriaus veikla daugelyje šalių nevienoda – tai viena iš problemų, su kuria susiduriama nagrinėjant jaunimo politikos sritį. Be to, būtina atkreipti dėmesį, jog tarp skirtingų Europos šalių nevienoda ne tik politika, bet taip pat ir jaunų žmonių situacija: kiekis, bedarbystės lygis, šeimos vaidmuo, namų neturinčių jaunuolių skaičius, vertybės. Į šias egzistuojančias skirtingas situacijas stengiamasi atsakyti vieninga ES jaunimo politika. Pastaruoju metu švietimas tampa viena reikšmingiausių tiek mūsų pačių, tiek valstybės investicijų, nuo švietimo priklauso galimybės ir ateities perspektyvos, tai rodo ir EK 2012 metais paskelbta švietimo tyrimo ataskaita¹. Jauni žmonės trokšta augti ir pasivyti Vakarus, kurie, atrodo, pastarajame dešimtmetyje užmigo ant laurų. Vis gerėjantis išsilavinimas leidžia sukurti konkurencinį pranašumą šių dienų globalios ekonomikos lauke. O tam, kad švietimas būtų efektyvesnis, atsakingos už švietimą įstaigos, ieško ir siūlo naujus patrauklius bei inovatyvius sprendimus, pvz., švietimo mainų programas. Be to, visada reikės auginti naują jaunąją kartą. Jaunimą reikia paskatinti naudotis tuo, kas jau sugalvota, kadangi šiuolaikinė visuomenė sukūrė ganėtinai efektyvią išsilavinimo sistemą. Be to, 1999 metais prasidėjusiu Bolonijos procesu ne tik siekiama suvienodinti aukštojo mokslo erdvę, bet, apskritai, stiprinti, plėsti ir Europinio aukštojo mokslo idėją².

Kadangi švietimo sektorius yra vienas pagrindinių sektorių, kuriame ES, siekia skatinti reformas, todėl ES jaunimo politikos gairėmis vadovaujasi ne tik ES valstybės narės, bet ir ES kaimynystės valstybės plačiąja prasme, t.y. ne tik konkrečiai EKP šalys, bet ir kitos šalys kaimynės, su kuriomis bendradarbiaujama kitais politiniais instrumentais, pvz.: šalys kandidatės į ES, potencialios šalys kandidatės, EEE šalys. Be to, viena iš ES jaunimo politikos savybių – europietišκών vertybių sklaida, o jaunimas esti ypatinga amžiaus grupė ir dėl savo pažeidžiamumo, ir dėl imlumo, todėl, atsižvelgiant į šalių gausą, kurios seka ES politikos gairėmis, akivaizdu, jog ES jaunimo politikos formavimas ir įgyvendinimas ypač svarbus. Kita, saugant ES nuo naujų skiriamųjų linijų tarp ES kaimyninių šalių ir išsiplėtusios iki 27 narių ES ir įgyvendinant pasirengimo narystei bei saugios ES periferijos tikslus, šiuo metu akivaizdus poreikis – švietimo ir mobilumo programų tarptautiniame lygmenyje skatinimas.

Dėl daugelio priežasčių, tokių kaip stabilumas, saugumas, tranzitas ir netgi dėl civilizacijų suartėjimo, Turkija yra svarbi ES strateginė partnerė: „Klestinčios ir stabilios

¹ Ballas D., Lupton R., Kavroudakis D., Hennig B., Yiagopoulou V., Dale R., Dorling D., an independent report authored for the European Commission, *Mind the Gap, Education inequality across EU regions*, 2012, EU, p. 11.

² LR ŠMM, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm> [žiūrėta: 2012-11-25].

kaimynystės kūrimas reiškia patikimų politinių ir ekonominių sistemų, tvirto ekonominio ir socialinio vystymosi bei fizinių ryšių pagrindo formavimą³. Bendradarbiavimas tarp ES ir Turkijos prasidėjo prieš daugiau negu 50 metų, kai Turkija pradėjo siekti narystės EEB, t.y. nuo 1963 metų⁴. Turkijos Respublika nuo 1999 metų yra paskelbta kaip šalis kandidatė į ES, derybos dėl narystės pradėtos 2005 metais. Pagrindinės priežastys, kodėl Turkijos Respublika dar ne ES narė yra politinės ir ekonominės, tačiau ne mažiau svarbūs yra Europos identiteto bei vertybiniai klausimai, kurių sprendimą palengvinti galėtų jaunimo politika. Apskritai, jaunimo politika sprendžia kompleksinius iššūkius, kuriuos norint įveikti reikia taikyti inovatyvias priemones su jaunimo švietimu susijusiose srityse, todėl didėjanti takoskyra tarp ES ir Turkijos Respublikos verčia ieškoti efektyvesnių būdų spręsti su jaunimo švietimo politika susijusius klausimus.

Tyrimo objektas – ES ir Turkijos Respublikos santykiai jaunimo politikos srityje.

Tyrimo subjektas / dalykas – ES švietimo ir mobilumo programos.

Probleminis klausimas - kas ir kaip turėtų būti keičiama, kad didėtų europeizacijos poveikis?

Magistro baigiamojo darbo tikslas – ištirti ES jaunimo politikos priemonių – švietimo ir mobilumo programų – poveikį Turkijos Respublikoje.

Hipotezės – 1) dėl europeizacijos poveikio per ES jaunimo politiką keičiasi Turkijos Respublikos jaunimo mentalitetas;

2) dėl ES jaunimo mobilumo ir švietimo programų Turkijos Respublikos jaunimas įgauna daugiau galimybių.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti jaunimo politikos sampratą.
2. Išanalizuoti europeizacijos poveikį jaunimo politikoje įtakančius procesus.
3. Išanalizuoti ES ir Turkijos santykius jaunimo politikos srityje.
4. Ištirti ES švietimo ir mobilumo programų poveikį Turkijos Respublikoje.

Darbo metodai. Šiame darbe taikytas teorinės analizės metodas, teisės aktų, dokumentų ir statistinių duomenų analizė, kokybinis tyrimas - pusiau struktūruotas interviu⁵.

Darbo struktūra. Darbą sudaro keturios dalys, įvadas, išvados, rekomendacijos ir pasiūlymai.

Pirmasis skyrius skirtas ES jaunimo politikos kontekstui, nes siekiant suvokti ES švietimo ir mobilumo programų naudą, reikia išmanyti ES jaunimo politikos raidą, tikslines grupes, suvokti procesus, metodus ir žinoti, kodėl atsirado jaunimo politika. Be to, analizuojamas

³ EK, „Bendradarbiaukime, Europos kaimynystės politika“, Liuksemburgas, 2006, p. 5.

⁴ LR užsienio reikalų ministerija, <http://www.urm.lt/index.php?1987987492>, [žiūrėta: 2012-11-14].

⁵ Tyrimo dalyvavo ekspertai, kurie dirba su ES jaunimo politika, švietimo politika arba kuruoja ES jaunimo švietimo ir mobilumo programas.

savanoriškumo principas, nes jaunimo politika ir švietimo sektorius nėra viršvalstybinio reguliavimo sritys.

Antrajame skyriuje analizuojamas europeizacijos poveikis, Europos identitetas ir europietiškos vertybės bei procesai ir priemonės, per kuriuos yra dalinamasi patirtimi ypač tokiose tikslinėse grupėse kaip jaunimas, studentai ir akademinė bendruomenė, pvz., neformalaus ugdymo programa „Veiklus jaunimas“ yra viena iš pagrindinių mobilumo priemonių tarp ES valstybių narių, ES šalių kandidačių ir EEE šalių.

Trečiasis skyrius – tai paskutinioji teorinė darbo dalis, kurioje analizuojami ES ir Turkijos Respublikos santykiai jaunimi politikos srityje, aiškinama, kokios jaunimo švietimo ir mobilumo priemonės yra užtikrinamos Turkijos Respublikoje.

Ketvirtasis skyrius yra tiriamoji ir svarbiausia šio darbo dalis, kurioje, remiantis kokybinio tyrimo metu gauta empirine medžiaga ir antriniais statistiniais duomenimis, patikrinamos teorinėje dalyje padarytos išvalgos. Analizuojamos europeizacijos švietimo ir mobilumo priemonės jaunimo politikos srityje Turkijos Respublikoje.

Literatūros bei šaltinių apžvalga. Naudotą literatūrą bei informacijos šaltinius galima būtų suskirstyti į kelias grupes: ES teisės aktai ir dokumentai, pažangos ataskaitos, nevyriausybinių sektoriaus ir jaunimo politikos analizei skirta mokslinė literatūra, Turkijos Respublikos jaunimo politikos analizei skirta mokslinė literatūra, Europos identitetui ir europeizacijai analizuoti skirta mokslinė literatūra, konferencijos medžiaga⁶, statistinių duomenų analizė ir kokybinio tyrimo empirinė medžiaga. Siekiant visapusiškai išanalizuoti ES ir Turkijos Respublikos santykius jaunimo politikos srityje naudotasi tiek Lietuvos (pvz, Gečienė I., Buzaitytė-Kašalynienė J., Švedaitė-Sakalauskė B., Stakėnaitė D., Čiupalaitė D.), tiek kitų ES šalių (pvz., Flockhart T., Lažetic P., Williamson H., Wallace C., Bendit R., Safran W.,) ir Turkijos Respublikos (Korkut F., Mızıkacı F., Fuat Keyman E., Öniş Z., Acar H.,) autorių moksliniais straipsniais.

⁶ „Express your voice – Challenges and benefits of the future EU enlargements“, Vilnius, 2012 lapkritis.

1. JAUNIMO POLITIKOS SAMPRATA

Šiame skyriuje analizuojama jaunimo politika per jos istorinę raidą, sampratą ir novatorišką atvirojo koordinavimo metodo vertinimą. Be to, vertinama ES jaunimo politika, apibrėžiamos jaunimo amžiaus grupės bei aptariami svarbiausi jaunimo politikos tikslai, kadangi ES jaunimo politikos gairėmis vadovaujasi ne tik ES valstybės narės, bet ir ES kaimyninės valstybės. Taip pat šiame skyriuje analizuojama savanoriška veikla, kadangi savanorystė iš esmės yra neatsiejama nuo jaunimo politikos, gerosios patirties sklaidos, AKM ir apskritai ES jaunimo politikos, kadangi ši politikos sritis nėra priskirta viršvalstybiniam reguliavimui, todėl vienas iš pagrindinių jaunimo politikos principų – savanoriškumo principas.

1.1. Jaunimo paradigma

Apskritai jaunystės periodas – vienas iš gyvybės raidos ciklų, ir esti susijęs ne tik su biologiniu aspektu, būtent amžiumi, bet ir su socialiniais aspektais. Paskutiniaisiais dešimtmečiais jaunystės periodas išsitęsė dėl ilgesnio išsilavinimo įgyjimo periodo, sunkių įsidarbinimo galimybių ir vėlesnio šeimos kūrimo. Todėl šiuolaikinė jaunimo politika remia išsilavinimą, patirtį, žinias, įgūdžių ir gebėjimų lavinimą, dėl vieno iš pagrindinių tikslų – tapsmo aktyviais piliečiais bendruomenėje, kas įgyvendinama, jeigu jaunimo grupė yra priimama kaip lygiavertė kitoms visuomenės grupėms, ir jeigu jaunimo politika užtikrina jaunimo lygiavertės teises palyginus su kitomis vyresnio amžiaus grupėmis.

Jaunimas matomas kaip problema, ar kaip ištekliai – tai faktorius, kuris skiria jaunimo politiką skirtingose Europos šalyse. Šalyse, kur jauni žmonės matomi kaip problema, koncentruojamasi ties bedarbytės, namų neturėjimo, AIDS, piktnaudžiavimo narkotikais, jaunimo nusikalstamumo prevencijos problemomis (tai ypač pastebima Jungtinėje Karalystėje, Airijoje). O šalyse, kur jaunimas matomas kaip šalies ištekliai, yra koncentruojamasi į jaunimo politiką, kuri padeda vystyti jaunus žmones kaip išteklius patiems (savarankiškumas), arba kaip išteklius visuomenei apskritai. Šiose šalyse ypač pabrėžiamas lavinimas, mokymasis, išsimokslinimas, jaunimo dalyvavimas politiniame ir visuomeniniame gyvenime (pvz.: Skandinavijos šalys: Danija, Švedija)⁷. Kalbant apie Turkijos Respubliką, galima teigti, kad jaunimas yra matomas kaip ištekliai, kadangi Turkijos Respublikos Konstitucijoje jaunimui pavedama svarbi misija – išlaikyti šalies suverenitetą, dėl ko jaunimas turi būti mokomas ir lavinamas. Lietuvoje atvirkščiai – nemažas dėmesys skiriamas problematiškam bei socialinę atskirtį patiriančiam jaunimui.

⁷ Wallace C., Bendit R., „Youth Policies in Europe: Towards a Classification of Different Tendencies in Youth Policies in the European Union“, *Perspectives on European Politics and Society* 10, Nr. 3, 2009, p. 444-447.

Nors aiškiai galima išskirti dvi jaunimo politikos kryptis: jaunimas matomas kaip 1) problema, arba kaip 2) ištekliai, tačiau atskiras Europos šalis padalinti į šias dvi kategorijas gana sudėtinga. Pirmiausia, kai kurios valstybės apima abu modelius: ir jaunimo kaip problemos, ir jaunimo kaip išteklių (Vokietija, Nyderlandai, Graikija). Antra, kalbant apie jaunimą biologiniu aspektu, amžiaus grupė, pagal kurią identifikuojamas jaunimas, patenkantis į socialinę politiką, yra kintanti. Vienose šalyse amžiaus diapozonas, prie kurio priskiriamas jaunimas, yra platesnis, kitose – siauresnis, pvz.: nuo gimimo iki 25-30 metų (Austrija, Belgija, Vokietija ir Suomija), nuo pradinės mokyklos iki 25 metų (Airija, Nyderlandai, Liuksemburgas), šalys, kuriose vyrauja siauras diapozonas, apima amžiaus grupes nuo 11-13 metų iki 25 (Prancūzija, Islandija, Norvegija, Jungtinė Karalystė). Į labai siaurą diapozoną patenka šalys, kurios jaunimu laiko asmenis nuo baigiančių įgyti vidurinį išsilavinimą iki 25-30 metų (Danija, Ispanija, Graikija, Portugalija ir Švedija)⁸. Be to, neretai daugelyje šalių jaunimo fazė išsitiesia dėl dinamiškos jaunimo situacijos, kurią sukelia socialinių aspektų: mokymosi laikotarpio ilgėjimo, bedarbystės, didėjančių kainų, šeimos kūrimo atidėjimo kaitos.

Galima pastebėti, kad yra nemažai skirtingų amžiaus klasifikacijos grupių tarp skirtingų ES šalių. Be to, svarbus ne tik amžiaus diapozonas, bet ir skirstymas pačioje amžiaus grupėje, pvz.: ar jaunimo politika orientuota į visą jaunimo kartą, ar taikoma tik jaunuoliams patenkančioms į tikslinę amžiaus grupę, kurie turi tam tikrų problemų, pvz.: socialinė atskirtis, tokiu būdu jaunimo politikos tikslinės grupės yra labiau apribojamos. Tačiau kuo jaunimo grupės amžiaus diapozonas platesnis, tuo daugiau ir skirtingesnių priemonių problemoms spręsti jaunimo politika gali pasiūlyti, arba anktyvame amžiuje formuojant įvairias asmenines savybes bei kompetencijas jaunimo problemoms visai užkirsti kelią.

Akivaizdu, jog visos šalys vienaip ar kitaip formuoja bei įgyvendina jaunimo politiką. Tačiau vėl galima išskirti keletą aspektų: vienos šalys daro labai nedaug dėl jaunimo, galima sakyti - nepaiso, apribodamos jaunimo kaip visuomenės grupės dalyvavimą viešojoje politikoje, pvz.: įvesdamos amžiaus cenzą pasyviajai ir aktyviajai rinkimų teisėms arba apribojama jaunimo saviraiška jaunimo organizacijose, ribojamas prieėjimas prie aukštojo mokslo. Kadangi baigiamajame darbe nagrinėjamas Turkijos Respublikos atvejis, galima pateikti pavyzdį iš šios šalies viešosios politikos: iki 1995 metų Turkijoje balsavimo amžius buvo 21 metai, o net iki 2006 metų aktyvios rinkimų teisės siekiant tapti parlamento nariu amžiaus cenzas buvo 30 metų, vadinasi jaunimu apskritai nėra pasitikima, ir todėl ribojama galimybė rinkti ir apskritai jaunimui nebuvo suteikiama galimybė atstovauti piliečius. Daugumoje Europos šalių teisę rinkti piliečiai įgyja būdami 18 metų. Nors balsavimas rinkimuose ir galimybė kandidatuoti yra reikšmingi dalyvavimo elementai, tačiau aktyvus dalyvavimas pilietiniame gyvenime reiškia daugiau – jaunimui turi būti

⁸ Wallace C., Bendit R., „Youth Policies in Europe...“, p. 448-449.

suteikti instrumentai ir teisės dalyvauti sprendimų priėmimo bei daryti įtaką sprendimams, kurie tiesiogiai susiję su jaunimu. Be to, jaunimui reikia sudaryti galimybes visapusiškai vystytis⁹. Kita vertus, yra kita šalių grupė, kuri tiki, jog jaunimas yra jų ateitis ir tokiu būdu neapriboja jų potencialo ir siekia kryptingos jaunimo politikos formavimo, įgyvendinimo ir monitoringo bei skatina aktyvų jaunimo dalyvavimą. Per didelis reguliavimas ir įsipareigojimai įrėmina jaunimo politiką ir apriboja pačių jaunų žmonių galimybes. Kontrolę galima keisti priešingai – padrąsinimu ir labiau teigiamais jaunų žmonių gyvenimų pavyzdžiais, kas yra viena iš pagrindinių ES jaunimo politikos priemonių.

1.2. Jaunimo politikos formavimas

Jaunimo politika – pradėjo formuotis po Antrojo pasaulinio karo Vakarų Europos valstybėse. Šios viešosios politikos srities formavimuisi ir raidai įtakos turėjo 7-ajame dešimtmetyje Vakarų Europoje vykę jaunimo ir studentų protestai bei akcijos. Pirmą, šiuo laikotarpiu, dėl muitų panaikinimo Europos Bendrijos (EB) šalyse, suklestėjo ekonomika. Antra, 7-ojo dešimtmečio pradžioje pradėjo formuotis vadinamoji „jaunimo kultūra“, kurios atsiradimui ypač didelę įtaką turėjo pirmosios tokios žymios pop muzikos grupės *The Beatles* susikūrimas: „visur, kur tik pasirodydavo, pritraukdavo minias paauglių ir taip skatino kultūrinę revoliuciją bei didino atotrūkį tarp kartų“¹⁰. Kita, šio dešimtmečio pabaigoje atsiranda nusivylimas žmonėms neįautria valdžia, tai atsispindi Vakarų Europos šalyse vykusiuose protestuose: studentų ir darbininkų riaušės Prancūzijoje 1968 metų gegužę; tų pačių metų rugpjūtį Čekoslovakijoje, dėl gnaužiamo Prahos pavasario, protesduodamas studentas J. Palachas susidegina¹¹. Taigi 7-asis dešimtmetis ne tik ekonominio augimo laikotarpis, bet ir prielaidų jaunimo politikos formavimuisi atsiradimas.

Kita vertus, „jaunimo“ kaip politinės sąvokos ir viešosios politikos srities įtraukimas į ES politiką nėra senas reiškinys. Tik 1993-aisiais metais Maastrichto sutartimi į ES politiką buvo įtraukta jaunimo sritis: „Socialinė politika, švietimas, profesinis mokymas ir jaunimas“. Šiuo skyriumi sakoma, jog ES savo veiksmais turėtų skatinti ir plėtoti bendradarbiavimą, mobilumą, jaunimo ir jaunimo darbuotojų mainų vystymąsi, keitimąsi informacija ir patirtimi. Taip pat teigiama, jog ES ir valstybės narės siekia puoselėti bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis ir kompetentingomis tarptautinėmis organizacijomis švietimo srityje, ypač su Europos Taryba (ET)¹², kuri ypatingai svarbi formuojant Europos jaunimo politiką. Iš esmės yra dvi pagrindinės Europos

⁹ Oktay F., Şentuna M., Cenk M., Görbil V., „Introduction to Youth Policy, Swedish and Turkish Perspectives“, 2008-2010, p. 12-13.

¹⁰ ES istorija, <http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_lt.htm> [žiūrėta: 2012-04-11].

¹¹ Ten pat.

¹² Treaty on European Union, Official Journal C, 191, 1992, <<http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>> [žiūrėta: 2012-04-11].

institucijos, kurios reguliuoja jaunimo politiką Europoje – tai yra ES ir ET, tačiau jų prioritetai dažnai buvo skirtingi, tik nuo trečio tūkstanmečio pradžios šios institucijos pradėjo dirbti labiau derindamos savo veiksmus jaunimo politikoje. Taigi jaunimui esant pažeidžiamai visuomenės grupei, atsiradus tinkamoms aplinkybėms bei pasikeitus politinio elito požiūriui į jaunus žmones, buvo pradėta formuoti politika, kuri galėtų užtikrinti integraciją į visuomenę, suteikti daugiau švietimo, užimtumo ir kompetencijų gerinimo galimybių.

1.2.1. Jaunimo politika, kaip viešosios politikos sritis

Tačiau iki šol nėra jokios tikros sintezės ar metodų pritaikytų būtent jaunimui ar jaunimo politikai. Viena iš priežasčių gali būti tai, kad jaunimo politika yra labai kintanti, dinamiška, dėl skirtingų jaunimo politikos tradicijų ir sąvokų bei skirtingų režimų įvairiose Europos šalyse. Be to, neretai nėra jokios nuoseklios nacionalinės politikos, nes jaunimo politikos sritis dažnai esti deleguojama į vietinį lygmenį, arba „nuleidžiamas iš viršaus“, tai yra iš ES lygmens. Trečia, kadangi jaunimo politikos formavimas remiasi pariteto principu¹³, todėl jaunimo veikla priklauso ir nuo trečiojo sektoriaus veikimo (NVO, jaunimo organizacijos arba maldos namai, ir kiekvienas iš jų gali turėti savo reguliavimą). Ketvirta, politikos formavimas gali būti padalytas tarp skirtingų ministerijų, kurios gali išskirti skirtingas tikslines grupes, sąvokas, apibrėžimus, kurie nebūtinai yra suderinti vienas su kitu, pvz.: Turkijos Respublikoje nėra vieno viską apimančio įstatyminio teisės akto, jaunimo politika yra formuojama įvairių ministerijų, o Lietuvos Respublikoje galioja pagrindinis ir viską apimantis teisės aktas – Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas.

Anot Europos jaunimo politikos prof. Howard Williamson, jaunimo politika yra struktūra, vyriausybinių ir kartais nevyriausybinių veikla, kuri nukreipiama į jaunimą („į jį, jiems ir su jais“). Iš esmės anksčiau jaunimo politika buvo laikoma tautos ir valstybių reikalu, bet prasidėjus globalizacijai ir geopolitiniam bendradarbiavimui, galima pastebėti, jog jaunimo politika peržengia nacionalines valstybių sienas. Tai vyksta dėl panašaus Europos konteksto, kuriame dažnai socialinės jaunų žmonių sąlygos, ekonominiai ir politiniai ES šalių tikslai neretai sutampa, todėl taip yra sudaromos sąlygos kurti bendrai Europos darbotvarkei. Kita vertus, ES jaunimo politikos integracija turi atsižvelgti ir į skirtumus: nelygi patirtis ir poreikiai, skirtumai valstybių viduje ir tarp valstybių narių¹⁴. Be to, atsižvelgiant į prof. dr. Howard Williamson straipsnį, jaunimo politika konstruojama iš „sudėtingų dialogų tinklų tarp vyriausybinių įstaigų, jaunimo tyrėjų ir jaunimo

¹³ Sociologijos žodyne pariteto principas, kaip teisinis terminas, apibūdinamas taip: „lygaus šalių atstovavimo principas“, todėl kalbant apie jaunimo politiką, reiškia, jog jaunimo politika yra įgyvendinama lygiai atstovaujant nacionaliniam ir vietos lygmeniui bei jaunimo organizacijoms. Leonavičius J., *Sociologijos...* p. 157.

¹⁴ Williamson H., „A complex but increasingly coherent journey? The emergence of ‘youth policy’ in Europe“, *Youth & Policy*, Nr. 95, 2007, p. 57-58.

organizacijų“¹⁵. Apskritai, jaunimo politika nėra statiška, tačiau – nuolat kintanti, bet kryptinga veikla, kuria kuriamos sąlygos siekiant ugdyti jaunų žmonių asmenines savybes, socialines ir edukacines kompetencijas, siekiant išugdyti sąmoningą asmenybę, gebančią aktyviai dalyvauti šalies politiniame ir visuomeniniame gyvenime bei spręsti iškilusias problemas asmeniniame gyvenime, bei jaunimo politika yra veikla, kuria siekiama ugdyti kitų egzistuojančių visuomenėje grupių tolerancijos ir pakantumo jausmus jauniems žmonėms.

Tačiau anot socialinių mokslų dr. Claire Wallace ir psichologijos ir sociologijos mokslų dr. Rene Bendit, jaunimo politika gali būti homogeninė ir heterogeninė. Labiau tikėtina, jog šalyse, kuriose vyrauja siaura jaunimo amžiaus koncepcija, jaunimo politika bus daugiau homogeninė: tikslinė grupė, į kurią orientuota jaunimo politika labai maža, dažniausiai turinti specifinių problemų. O heterogeninė jaunimo politika atvirkščiai – apima šalis, kuriose platesnis jaunimo amžiaus apibrėžimas, todėl prisitaikoma prie skirtingų subgrupių, pvz.: tautinės mažumos, mergaitės, bedarbiai (patenka platesnis spektras jaunuolių). Kitaip sakant, homogeninė jaunimo politika yra siauresnė, apima siauresnę tikslinę grupę su išskirtinėmis problemomis, o heterogeninė, priešingai – daugiaplotė ir įvairi jaunimo politika, kuri nukreipta į platesnę tikslinę grupę, pvz.: jeigu jaunimo politika yra orientuota tik į asocialų jaunimą (bedarbiai, benamiai, nebaigusieji mokyklų), galima sakyti jaunimo politika yra homogeninė. Būtina pažymėti, jog tautinės mažumos daugelyje šalių yra matomos kaip užsieniečiai, todėl nėra nacionalinės jaunimo politikos objektas, tačiau šis požiūris palaipsniui keičiamas¹⁶. Turkijos Respublikoje jaunimas svarstomas kaip tam tikro amžiaus, dažniausiai iki 24 metų, diapozono heterogeninė grupė, turinti skirtingus pomėgius, poreikius ir skirtingas socialines bei ekonomines sąlygas.

Be to, dr. Claire Wallace ir dr. Rene Bendit teigia, jog jaunimo politika nacionaliniame lygmenyje yra socialinės politikos ribinis laukas, ir daugelyje šalių idėja apie jaunimo politiką, kaip apie socialinės politikos objektą yra vos tik pripažįstama apskritai. Todėl tai viena iš priežasčių, dėl ko jaunimo politikos ir jaunimo problemų svarstymas turi aukštesnį profilį per ES ir ET, negu daugelyje, bet ne visuose nacionaliniuose kontekstuose¹⁷. Viena vertus, ES lygmeniu jaunimo politikos vykdymas yra sustiptintas, nes siūlo didesnę spektrą priemonių, kuriomis, remiantis pagrindiniais jaunimo politikos – bendravimo ir bendradarbiavimo bei tarpžinybinio bendradarbiavimo – principais, gali vadovautis ne tik Sąjungos narės, bet ir kaimyninės šalys, ne tik konkrečiai EKP šalys, bet ir tolimesnės šalys kaimynės, su kuriomis bendraujama kitais politiniais instrumentais, pvz.: šalys kandidatės į ES. ES jaunimo politika esti sektinas pavyzdys, be to, atsižvelgiant į šalių gausą, kurios seka ES jaunimo politikos pėdomis, suprantama, jog ES jaunimo politikos formavimas bei įgyvendinimas ypač svarbus. Kita vertus,

¹⁵ Williamson H., „European Youth Policy“, *Youth & Policy*, Nr. 100, 2008, p. 72.

¹⁶ Wallace C., Bendit R., „Youth Policies in Europe...“, p. 448-449.

¹⁷ Wallace C., Bendit R., „Youth Policies in Europe...“, p. 441-442.

nors nacionalinės jaunimo politikos neišvengiamai yra paremtos arba koordinuojamos su bendra ES jaunimo politika, tačiau bendrus ES jaunimo politikos tikslus bei gaires iškelia ne kas kitas, kaip pačios Sąjungos narės, todėl nacionalinės ir ES lygmens jaunimo politikos yra viena nuo kitos neatsiejamos.

1.3. ES jaunimo politikos gairės

Po 1992 metų Maastrichto sutarties iki 1997 metų ES veikla jaunimo politikos srityje buvo nukreipta į specialiųjų ir veiksmų programų plėtojimą bei įgyvendinimą¹⁸. Kad jaunimo politikos plėtra nesustotų, reikėjo, kad jauni žmonės labiau įsitrauktų į šią veiklą, todėl 1997-aisiais buvo sukurta, tačiau įsigaliojo nuo 1999 metų, Europos užimtumo strategija. Šioje strategijoje pirmą kartą užimtumo politika buvo paskelbta bendru Europos uždaviniu, o strategijai įsigaliojus užimtumo ir socialinės politikos klausimai tapo sprendžiami ES lygmeniu¹⁹. Europos užimtumo strategija siekta stiprinti integraciją ir augimą darbo rinkoje. Strategijos politika pagrįsta keturiais principais: įsidarbinimo galimybių didinimas, verslumo skatinimas, verslo ir darbuotojų prisitaikymo skatinimas, lygių galimybių skatinimas²⁰.

Po to sekė Lisabonos strategija, kuri numatė ES tolesnės plėtros tikslus iki 2010 metų: „padaryti ES konkurencingiausią ir dinamiškiausią žinių ekonomika pasaulyje, galinčią išlaikyti tvarų ekonomikos augimą, sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų ir pasiekti didesnę socialinę sanglaudą“²¹. Ir Lisabonos strategijoje, ir Europos užimtumo strategijoje darbo vietų kūrimas buvo vienas iš pagrindinių iškeltų uždavinių, todėl patvirtinus, kad visiškas užimtumas – svarbiausias ES tikslas, buvo nuspręsta Europos užimtumo strategijos įgyvendinimą susieti su Lisabonos strategija, todėl per tokius klausimus, kaip išsilavinimas, įdarbinimas ir socialinė įtrauktis, Lisabonos strategija tiesiogiai susijusi su jaunais žmonėmis²².

Toliau, 2001 metų lapkritį buvo paskelbta Jaunimo politikos Baltoji knyga „Naujas postūmis Europos jaunimui“. Knygos tikslas – glaudžiai bendradarbiauti su vietos, regionų ir nacionalinės valdžios institucijomis; padidinti bendradarbiavimą ir jaunų žmonių dalyvavimą²³. Šia knyga buvo siekiama ne tik bendradarbiavimo plėtojimo jaunimo politikos prioritetinėse srityse

¹⁸ EP, Jaunimo politika, <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7315_lt.htm> [žiūrėta: 2012-04-11].

¹⁹ Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas, *Europos užimtumo ir socialinė politika: politika žmonėms*, Vilnius, 2001, p.7.

²⁰ Gečienė I, Buzaitytė-Kašalynienė J, Švedaitė-Sakalauskė B, Stakėnaitė D, Čiupalaitė D, *Socialiai pažeidžiamo jaunimo integracijos į darbo rinką prielaidos Lietuvoje*, Vilnius, 2007, p.42.

²¹ European commission, *Lisbon Strategy evaluation document*, Brussels, 2010, p. 2-3 <http://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/lisbon_strategy_evaluation_en.pdf> [žiūrėta: 2012-04-12].

²² Ten pat.

²³ European Commission, *White Paper on Youth*, <http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/backinfo/backinfo2_en.html> [žiūrėta: 2012-02-12].

(aktyvus dalyvavimas, informacija, savanorystė, geresnis jaunimo reikalų supratimas ir jų išmanymas), bet kartu tai buvo ir kvietimas jaunimui tapti aktyvesniais Europos piliečiais – įsitraukti į aktyvų jaunimo politikos formavimą bei pagilinti dalyvavimą viešajame gyvenime. Jaunimo politika buvo ryžtingai nukreipta į ateitį. Tačiau anot prof. Dr. Howard Williamson, Baltoji knyga negalėjo tiesiogiai atkreipti dėmesio, nei į problemas, tokias kaip pvz.: išsimokslinimas ar nedarbas, nei galėjo įpareigoti valstybes nares veikti pagal Baltosios knygos tvirtinimus. Vieniems Baltoji knyga atrodė per mažas svoris, su jaunimu susijusioms problemoms spręsti tūkstantmečio posūkyje, kitiems priešingai – tai buvo pagrindinis pasiekimas, kadangi istorijoje nebuvo labai daug EK Baltųjų knygų, ir jaunimui skirta knyga atspindėjo specialų dėmesį ir reikšmingą politinį įsipareigojimą²⁴.

2005 metais buvo atnaujinta Lisabonos strategija, nes buvo pasiekta tik dalinė pažanga. 2005 m. Lisabonos strategijoje buvo išskirtos dvi prioritetinės sritys: ekonomikos augimas ir užimtumo skatinimas²⁵. Vienas iš strategijos uždavinių buvo „Sukurti daugiau ir gerų darbo vietų“²⁶, tai sąlygoja geresnį išsilavinimą ir kvalifikaciją

Atsižvelgiant į anksčiau priimtas strategijas kitas svarbus postūmis ES jaunimo politikoje – 2005 metais priimtas Europos jaunimo paktas, kuriame pagrindinis dėmesys buvo skirtas jaunimo kvalifikacijai užtikrinti ir nedarbui sumažinti. Pagrindiniai Europos jaunimo pakto akcentai: skatinti sudaryti bendrą pagrindinių įgūdžių bazę; užtikrinti, kad jaunimo žinios atitiktų žiniomis pagrįstos ekonomikos poreikius; dėti pastangas sprendžiant mokyklos nebaigimo problemą; stengtis padidinti jaunimo užimtumą; teikti pirmenybę pažeidžiamiausio jaunimo, ypač skurstančio, padėčiai gerinti ir iniciatyvoms, kuriomis siekiama išvengti mokymo nesėkmių²⁷. Todėl apibendrinus galima sakyti, Europos jaunimo paktas išreiškė Europos pasiryžimą pagerinti švietimą, mokymą, integraciją ir socialinę įtrauktį. Be to, valstybėms narėms reikalingi veiksmų planai, parodantys, kad narės irgi palaiko jaunimą. Iš esmės Europos jaunimo paktas perima ir papildo jaunimo Baltosios knygos nuostatas. Jaunimo politika dar niekada nebuvo tokia matoma, ir tai pirmas kartas, kai jaunimo politika taip aiškiai iškilo ES lygmenyje, ypač kai priėmus Europos jaunimo paktą buvo įkurtas Europos jaunimo portalas (<www.europa.eu.int/youth>), šio portalo naujausios žinios yra verčiamos ir į turkų kalbą²⁸.

Kitas didelis proveržis ES jaunimo politikoje įvyko 2009 metais, kai buvo patvirta Tarybos strategija „Europos jaunimo strategija: investicijų ir galimybių suteikimas“. Šia strategija

²⁴ Williamson H., „A complex but increasingly coherent journey..., p. 61.

²⁵ Europa, A new start for the Lisbon Strategy (2005),

<http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/eu2020/growth_and_jobs/c11325_en.htm> [žiūrėta: 2012-04-13].

²⁶ Gečienė I, Buzaitytė-Kašalynienė J, Švedaitė-Sakalauskė B, Stakenaitė D, Čiupalaitė D, min. veik., p.43.

²⁷ Council of the European Union, *European Youth Pact*, Brussels, 2005

<<http://www.lijot.lt/Files/Documents/633808450012167966.pdf>> [žiūrėta: 2012-04-13].

²⁸ Youth Partnership, CoE, EC, Country sheet on youth policy, Turkey, 2010, p. 11.

buvo atnaujintas Europos bendradarbiavimas jaunimo reikalų srityje devyneriems metams (2010–2018 metams). Kadangi jaunimas yra ES socialinės vizijos prioritetinė sritis, jaunimo politikos strategija siūlo sustiprintą atvirojo koordinavimo metodą, suteikti jaunimui daugiau galimybių ir kurti palankesnes sąlygas dalyvauti visuomenės gyvenime. Strategija apima visas pagrindines politikos sritis, kurios gali turėti įtakos jauniems europiečiams: švietimas, užimtumas, kūrybiškumas ir verslumas, sveikata ir sportas, dalyvavimas, socialinė įtrauktis, savanorystė, jaunimas ir pasaulis²⁹. Kita ES strategija „Europa 2020“ suteikė naują postūmį didinant konkurencingumą ir siekiant tvaraus augimo bei užimtumo užtikrinimo. Strategijoje numatyti penki tikslai užimtumo, inovacijų, švietimo, socialinės įtraukties, klimato ir energetikos srityse. Tikslai yra papildantys vienas kitą, pvz.: „dėl geresnio išsilavinimo atsiras daugiau galimybių įsidarbinti, o didėjant užimtumui bus mažinamas skurdas“³⁰. Numatomos pagrindinės strategijos įgyvendinimo priemonės: dalijimasis informacija, politikos aptarimas ir koordinavimo sistema, stebėjimas, pavyzdinės iniciatyvos, esamų priemonių panaudojimas.³¹ Kadangi strategijos prioritetai yra naujovės, mobilumas ir kūrybiškumas, šia strategija per mobilumą siekiama skatinti jaunų žmonių mokymąsi ir didinti galimybes įgyti kompetencijų, įsidarbinti, dalyvauti visuomeniniame ir politiniame gyvenime.

Dr. Claire Wallace ir dr. Rene Bendit straipsnyje teigiama, kad svarbu prisiminti, kad EK neturi įgaliojimų sukurti Europos jaunimo politiką keičiančią nacionalinę politiką – tik gali papildyti, tačiau iš esmės jaunimo politika lieka nacionalinių vyriausybių rankose. Tačiau kita vertus, jaunimo politika Europos lygmenyje susitelkia ties judrumu, tarpkultūriniais mainais, bendradarbiavimu, savanorišku darbu³² ir nors ES jaunimo politika yra „nuleidžiama iš viršaus“, tačiau ja bandoma spręsti problemas, su kuriomis paprastai susiduriama daugiau ar mažiau visose Europos šalyse, todėl ES jaunimo politika esti pavyzdys ir įkvėpimo šaltinis nacionalinėms jaunimo politikoms.

Apskritai, dėl priimtų ES dokumentų ir strategijų jaunimo politikos srityje, nėra jokios apčiuopiamoms ekonominės naudos. Tačiau pagrindinis aspektas yra tai, kad šiomis ES jaunimo politikos strategijomis visas dėmesys yra nukreipiamas į jaunus žmones, ir todėl į jaunimą pradedama žiūrėti kaip į vertingą žmogiškąjį kapitalą, kurį būtina puoselėti ir ugdyti. Nors ES šalių

²⁹ Commission of the European Communities, *An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities*, Brussels, 2009, p. 2-3 <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:EN:PDF>> [žiūrėta: 2011-05-02].

³⁰ Europos komisija, strategijos „Europa 2020“ tikslai, <http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_lt.htm> [žiūrėta: 2011-05-02].

³¹ Europos komisija, *2020 m. Europa, Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija*, Briuselis, 2010, p. 5-6, <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LT_ACT_part1_v1.pdf> [žiūrėta: 2011-05-02].

³² Wallace C., Bendit R., „Youth Policies in Europe...“, p. 454.

ir Turkijos Respublikos demografinė situacija skiriasi³³, tačiau ir vieni, ir kiti jaunimo matą kaip kapitalą, kuris gali padėti vystytis šalims, tačiau, kad taip įvyktų, pirmiausia reikia investuoti į įvairias jaunimui tobulėti skirtas veiklas, kurios ir yra viešinamos per ES skelbiamus dokumentus. Be to, nors ES strategijos yra skirtos ES šalims narės, tačiau kadangi dokumentai viešai skelbiami tarptautinėje arenoje, ir kitos, ne Sąjungos šalys, gali lengvai susipažinti su jaunimo strategijomis ir pasinaudoti kaip gerosios patirties šaltiniu naujausių iššūkių jaunimo politikoje kontekste.

1.3.1. Atvirojo koordinavimo metodas

Veiklos, į kurias jaunimas yra įtraukiamas yra paremtos savanoriškumo principu, o gerosios patirties sklaida neretai remiasi atvirojo koordinavimo metodu, tačiau visų pirma atvirojo koordinavimo metodas (AKM) buvo pradėtas naudoti (nors tiesiogiai neapibrėžtas) tarptautinėse organizacijose. 2000 metais Europos Vadovų Tarybos išvadose Lisabonoje AKM buvo pristatytas kaip novatoriškas, tačiau socialinių ir humanitarinių mokslų dr. Weiqing Song teigia, kad jau daug dešimtmečių panašus metodas buvo naudotas tarptautinėse organizacijose, pvz.: Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (TEBIPO) ilgai naudojo neprivalomas konsultacines procedūras su pagrindiniais bendrų tikslų ir gerosios praktikos siekimo elementais, Tarptautinis valiutos fondas (TVF) taip pat naudojo panašius metodus. Lyginimai rodo, kad AKM nesiskiria nuo TEBIPO ar TVF naudotų metodų. AKM pagrindinė naujovė – Nacionaliniai veiksmų planai, kurie leidžia aktyviau dalyvauti procese. AKM įkvėpimo šaltinis – „minštoji“ teisė³⁴. Taigi pirmą kartą šis metodas buvo taikytas TEBIPO nacionalinių politikų monitoringui, apžvalgoms, rekomendacijoms, vertinimams, palyginimams bei gerajai patirčiai skleisti, tačiau pirmą kartą AKM oficialiai įvardintas ir apibrėžtas buvo 2000 metų Europos Vadovų Tarybos išvadose Lisabonoje kaip naujas metodas strateginiams ES tikslams pasiekti. Nors prieš oficialią AKM formuluotę tokio metodo praktika ES buvo naudojama jau nuo 1994 metų³⁵. Be to, galima sakyti, kad nuo Baltosios knygos pradžios prasidėjo intensyvios dvišalės konsultacijos per AKM procesą. Šiame procese vyraavo tokios temos, kaip dalyvavimas, informacija, savanoriška veikla, didesnės žinios ir geresnis jaunimo supratimas. Kiekviena šalis turėjo atsakyti į išsamią anketą, kurios vėliau buvo analizuojamos ir lyginamos, taip buvo prieita prie bendrų ES tikslų³⁶, kurie yra išreiškiami ES jaunimo politikos strategijose.

³³ ES šalyse jaunimas sudaro apie 20 proc. populiacijos ir tikima jog per ateinančius 50 metų jaunimo skaičius sumažės iki 15 proc., o Turkijos Respublikoje priešingai – turkų visuomenė yra jauniausia Europoje.

³⁴ Nuo 1992 metų buvo pasiūlyta „minkštoji“ teisė siekiant socialinių tikslų minimaliais ištekliais.

³⁵ Song W., „Open method of coordination and the gloomy future of social Europe“, *Asia Europe Journal* 9, Nr. 1. 2011, p. 18-19.

³⁶ Williamson H., „A complex but increasingly coherent journey...“, p. 62.

ES daugelyje politikos sričių, tokių kaip švietimo politika ar socialinė politika, nėra nustatytų bendrų ES teisinių normų, todėl pačios valstybės nustato savo vykdomas tų sričių politikas. Vis dėlto keistis gerą patirtimi ir informacija bei pritaikyti geriausią praktiką šalims yra naudinga, todėl toks būdas, kai yra mokomasi vieniems iš kitų, tačiau nėra nustatytų bendrų teisinių normų, ir yra vadinamas AKM. Dr. Weiqing Song teigia, kad AKM metodas buvo naudojamas siekiant „rasti kompromisus“ ir rasti „kelią iš padėties be išeities“³⁷. Laikantis AKM paisoma valstybių įvairovės ir socialinių sprendimų; valstybės gali laisvai pasirinkti ir koordinuoti savo pastangas, tačiau tokiu būdu šalys taip pat gali mokytis viena iš kitos bei kartu spręsti problemas, kurios tampa vis panašesnės visose šalyse. Šio metodo sėkmė labai priklauso nuo suinteresuotųjų veikėjų (pilietinės visuomenės, NVO, vietos ir regioninės valdžios) kiekvienoje šalyje aktyvaus dalyvavimo, todėl dalyvavimas bei visapusiš mokymasis didina koordinavimo metodo teikiamą naudą.

AKM buvo vienas pagrindinių instrumentų pasiekti ambicingus Lisabonos strategijos tikslus, kiti instrumentai buvo tokie kaip struktūrinis dialogas³⁸ ir Europos struktūrinių fondų parama ES šalims narėms ir parama per pasirengimo narystei pagalbos priemonę šalims potencialioms kandidatėms arba kandidatėms (PNPP)³⁹. Bendrai, AKM, tarpvyriausybinių valdymo metodui, kuriuo įgyvendinama politikų minkštoji teisė, būdingi keturi elementai:

- 1) paskelbti gaires ir tvarkaraštį tikslams pasiekti trumpam, vidutiniam ir ilgam laikotarpiams (Sąjungai ir specifinius tvarkaraščius valstybėms narėms);
- 2) numatyti atitinkamus kiekybinius ir kokybinius indikatorius pagal geriausius pasaulinius pasiekimus, juos priderinant kiekvienai valstybei narei bei veiklos sektoriui (kaip priemonė geriausioms praktikoms palyginti);
- 3) integruoti Europines gaires į nacionalines bei regionines politikas, nustatant specifinius tikslus (Nacionaliniai veiksmų planai);
- 4) periodinis veiklos monitoringas, kontrolė, įvertinimas, apžvalga, kaip tarpusavio mokymosi procesas ir gerosios politikos sklaida⁴⁰.

Toks AKM modelis yra plačiai taikomas inovacijų ir švietimo sektoriaus politikoje pagal Lisabonos strategijos tikslus, nacionalinius pasiekimus suvedant į pasiekimų lenteles ir tendencijų gaires. Taip veikia pozityvioji integracija, kuri yra priimtinesnė negu negatyvioji

³⁷ Song W., „Open method of coordination ...“, p. 21.

³⁸ Struktūrinis dialogas – „įrankis, skirtas ryšių ir bendradarbiavimo tarp jaunų žmonių ir Europos lygmens sprendimų priėmėjų stiprinimui ir tobulinimui“. Galima sakyti tai yra konsultacijos, kuriomis sprendžiami jaunimo politikos klausimai ir į kurias yra įtraukiama jaunimo nuomonė, be to, tokie dialogai turi paskirtą vietą bei laiką ir struktūruotą temą. JTBA, <http://www.jtba.lt/metodine_informacija> [žiūrėta: 2012-11-13].

³⁹ Finansuojami įvairūs projektai, kuriais kovojama su skurdu, remiamos išsilavinimo sistemos, gerinama infrastruktūra.

⁴⁰ Song W., „Open method of coordination ...“, p. 14-15.

integracija⁴¹, o jos metu yra šalinami nacionaliniai barjerai prekių, paslaugų, žmonių ir kapitalo judėjimui. Kita, yra kasmetinė peržiūra Konkurencijos taryboje. Kadangi taikant AKM valstybės narės gali pačios pasirinkti savo politikos įgyvendinimo instrumentus, todėl sutarimas tarp ES valstybių narių vyriausybės atstovų yra lengviau pasiekiamas, o bendrai siekiami ES tikslai yra lengviau apibrėžiami.

Anot dr. Weiqing Song, taikant AKM laikomasi tokių pagrindinių vertybių kaip pvz.: suderinamumas, kuris reikalingas, kad nacionalinė politika neturėtų neigiamo efekto kitai valstybei narei arba apskritai Sąjungos tikslų siekimui, pastovumas – nacionalinė politika įgalina kitų šalių narių efektyvumą ir konvergenciją. Vienas iš AKM tikslų – suteikti šalių institucinėms struktūroms minėtas vertybes. Be to AKM tinkamas valdymo metodas atsižvelgiant į ES subsidiarumo dvasią, plačiai pripažįstamas kaip lankstus, pagarbus nacionalinėms įvairovėms metodas, todėl galintis sustiprinti ES teisėtumą. Nėra centralizuotos žemyn nukreiptos politikos, kaip ir nėra jokios galimybės nacionalinėms vyriausybėms veikti vienašališkai⁴². O socialinių mokslų prof. Bob Jessop savo straipsnyje teigia, kad AKM apima bendradarbiavimą, kombinaciją, pusiausvyros ir kompromiso ieškojimą⁴³. Tačiau kita vertus dr. Weiqing Song straipsnyje taip pat išreiškiama ir AKM kontraversiškumas bei kritika, remiantis organizacinėmis teorijomis, anot jo, nepaisant AKM metodo privalumų, tokių kaip subsidiarumas ir lankstumas, pagrindinė silpnybė – metodo efektyvumas problemų sprendime, dėl ko ES strategijų tikslai yra sunkiai įgyvendinami⁴⁴. Tai patvirtina ir ES jaunimo politikos strategijų analizė, kadangi ES tikslai nuolatos yra ne iki galo įgyvendinami, todėl priimanamos naujos strategijos su persidengiančiais arba papildančiais tikslais.

Apibendrinant, galima sakyti, AKM – tai ES valdymo metodas, sukurtas strateginiams ES tikslams siekti, kuris taikomas ES viešosios politikos srityse, kur ES institucijos neturi išimtinės arba bendros su ES šalimis narėmis kompetencijos, bet siekia tam tikrų bendrai sutartų ES tikslų ar prioritetų. Metodas apima gairių, rodiklių nustatymą ES lygmeniu, konkrečių uždavinių ir priemonių nustatymą nacionaliniu lygmeniu, be to šis metodas apima vertinimus, ataskaitas, veiksmų planus, palyginimus, reitingus, apžvalgas bei geros patirties sklaidą. Todėl, kitaip sakant, AKM siūlo bendrus tikslus, bet leidžia kiekvienai valstybei narei pasirinkti būdus ir priemones tiems tikslams pasiekti⁴⁵.

⁴¹ Pozityvioji ir negatyvioji integracija apibūdina skirtingą integracijos proceso pobūdį. Negatyvioji tai – „laipsniškas kliūčių laisvam prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimui šalinimas“, o pozityvioji integracija reiškia – „viršvalstybinių bendrų politikos sričių plėtojimą“. Vitkus G., ES, Enciklopedinis žinynas, Vilnius, 2008, p. 210.

⁴² Song W., „Open method of coordination...“, p. 19.

⁴³ Jessop B., „State- and Regulation-theoretical Perspectives on the European Union and the Failure of the Lisbon Agenda“, *Competition & Change* 10, Nr. 2, 2006, p. 153.

⁴⁴ Song W., „Open method of coordination...“, p. 15.

⁴⁵ Miginis N., Ulozas M., Tarpžinybinis bendradarbiavimas nacionaliniu lygmeniu jaunimo politikos srityje, SSGG analizė, p. 8.

1.3.2. Savanoriškumo principas

Savanorystė – vienas iš pamatinių jaunimo politikos principų. Be to, jau seniai yra pripažįstama savanoriškos veiklos nauda ir svarba, o ES siekdama atkreipti dėmesį į savanorystę, 2011-uosius metus paskyrė savanorystei ir pavadino juos Europos savanoriškos veiklos metais. Teigiama, jog savanorystė ES „pastebimai prisidedama prie ekonomikos ir visuomenės plėtros bei asmenybės ugdymo [...] ir stiprina kertines Europos vertybes – solidarumą ir socialinę sanglaudą“⁴⁶. Be to savanoriška veikla yra neatsiejama nuo jaunimo politikos ir ES jaunimui skirtų strategijų per tokius klausimus kaip užimtumas, gerosios patirties sklaida ir įgūdžių, reikalingų konkurencingoje Europos ir pasaulio ekonomikoje formavimo, be to formuojami socialiniai ir profesiniai įgūdžiai. Švietimo mainų programos taip pat remiasi savanoriškumo principu ir skatina dalyvavimą bei bendradarbiavimą, pvz., programa *Veiklus jaunimas* siūlo jaunimui kitaip pažvelgti į juo supantį pasaulį pasinaudojant Europos savanoriškos veiklos centro paslaugomis (angl. k. European Voluntary Service), dalyvauti savanoriškoje veikloje Europoje arba už Sąjungos ribų. Tokiu būdu siekiama vystyti solidarumą, savitarpio supratimą, toleranciją, stiprinti socialinę sanglaudą ir skleisti aktyvaus pilietiškumo naudą⁴⁷.

Remiantis dr. Andrew Jones straipsniu, galima suprasti, kad darbas vis dažniau suvokiamas plačiąja prasme ir ne tik kaip apmokama veikla, kuri vyksta izoliuotose darbovietėse per apibrėžtus laikotarpius, bet ir neapmokamos praktikos, savanoriškas darbas ir įvairūs veiksmai, susiję su socialiniais ryšiais⁴⁸. Toks platus suvokimas leidžia keistis įvairiomis žiniomis ir praktikomis, be to, keisti mentalitetą ir vertybių spektrą, ypač jeigu savanoriška veikla atliekama kitoje, ne gimtojoje, šalyje. Remiantis Eurobarometro tyrimo duomenis, nuo 22 iki 25 proc. europiečių nuo 15 metų dalyvauja savanoriškoje veikloje, o solidarumas, integracija ir humanitarinė pagalba yra aspektai, kurie vaidina svarbiausią vaidmenį savanoriškoje veikloje⁴⁹.

Atsižvelgiant į 2009 metų Tarybos sprendimą dėl savanoriškos veiklos, galima pastebėti, jog yra manoma, kad savanoriška veikla padeda įgyventi Sąjungos vertybes, tokias kaip solidarumas, nediskriminacija, prisideda prie tvaraus visuomenės vystymosi, yra dalyvaujamosios demokratijos išraiška ir aktyvaus pilietiškumo aktas⁵⁰, kadangi savanoriaujant atliekamas

⁴⁶ EK, <http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/savanoriska_veikla_europos_sajungoje_lt.htm> [žiūrėta: 2012-10-18].

⁴⁷ EK, <http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/european-voluntary-service_en.htm> [žiūrėta: 2012-10-18].

⁴⁸ Jones A., „Theorising international youth volunteering: training for global (corporate) work?“, *Transactions of the Institute of British Geographers* 36, 2011, p. 530.

⁴⁹ European Parliament Special Eurobarometer 75.2, Voluntary work, Brussels, 2011, p. 2-3.

⁵⁰ ES Tarybos sprendimas dėl Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, (2010/37/EB), 2010, p. 43.

visuomenei naudingas darbas, ugdomas asmeninės kompetencijos ir prisidedama prie atsakingesnės visuomenės kūrimo.

Toliau kalbant apie pačius savanorius, kodėl jie įsitraukia į savanorišką bei neapmokamą veiklą, yra manoma, jog įsitraukti į savanorystę jaunuoliai yra vedami grynai altruistinių priežasčių. Anot apskaitos ir finansų mokslų prof. Anne Marie Ward ir prof. Donal G. Mckillops labiausiai savanorių motyvacijai daro įtaką patiriamas malonumas dalyvaujant organizacijų veikloje, asmeniniai interesai ir sąveika⁵¹. Tačiau kita vertus ne visų jaunų žmonių ryžtas dalyvauti savanoriškoje veikloje yra paremtas grynai altruistišomis priežastis: pastaruoju metu vykti į savanoriškos veiklos misijas svečioje šalyje tapo madinga, savanoriaujant neretai siekiama įgyti kompetencijų, kurias vėliau ketinama panaudoti apmokamame darbe.

Be to, savanorystė plėtojama ne tik ES, bet ir už Sąjungos ribų, pvz.: pasikeičiant gerąja patirtimi, siekiant tolerancijos ir savitarpio supratimo yra vystomi savanorystės projektai tarp ES ir Viduržemio jūros regiono šalių (vienas iš tikslų sujungti nevyriausybines organizacijas šiuose regionuose į vieną tinklą), vadinamoji *Euromed* programa, kurios dalyvė yra ir Turkijos Respublika⁵². Dalyvaujant tokiose programose vertybės, požiūriai bei pasaulėžiūra lengviau peržengia valstybių ir Sąjungos sienas. Kadangi vertybių sklaida vienas iš europeizacijos aspektų, kitame skyriuje aptariama europeizacijos koncepcija, Europos identitetas ir aspektai, kuriais iš dalies veikia europeizacija.

⁵¹ Ward A. M., ir Mckillops D. G., „An examination of volunteer motivation in credit unions: informing volunteer resource management“, *Annals of Public and Cooperative Economics* 82, 2011, p. 262. Be to, nors šiame straipsnyje tyrimas buvo atliktas remiantis konkrečiai kredito sąjungose atliekama savanoriška veikla, tačiau kadangi ši organizacijų sąjunga apima 97 pasaulio šalis, galima daryti prielaidą, kad motyvacijos priežastys, dalyvauti savanoriškoje veikloje, nesikeičia ir savanoriaujant kitose srityse.

⁵² Euro-Mediterranean Youth Platform, <<http://www.euromedp.org/>> [žiūrėta: 2012-10-18].

2. EUROPEIZACIJA

Šiame skyriuje siekiama atsakyti į klausimus, ar žmonės priklausantys skirtingoms ES valstybėms jaučiasi europiečiais, ir apskritai, kas yra europos identitetas ir europietiškos vertybės, kaip veikia europeizacijos procesas. Antroje skyriaus dalyje bus aptariamas Bolonijos procesas, per kurį irgi vyksta europeizacija ypatingai tam tikrose tikslinėse grupėse, pvz.: tarp jaunimo, studentų, universitetų bendruomenės ir aukštojo išsilavinimo mainų programos ir judrumas. Visi aptariami aspektai susiję su bendromis vertybėmis, vienodėjimu ir artėjimu prie ES.

2.1. Europeizacija ir Europos identitetas

Europeizacijos procesas negali būti atskirtas nuo Europos identiteto sampratos. Kalbant apie Europos identitetą, socialologijos ir socialinių-politinių mokslų profesorius Gerard Delanty teigia, jog Europos tapatybės gali būti transformuojamos daugybe metodų, pradedant nuo socialinės psichologijos ir politikos mokslų teorijų iki etnografinių metodų ir diskurso analizės. Be to prof. Gerard Delanty išskiria du skirtingus tapatumo lygius: pirma, koku mastu žmonės identifikuoja save su ES, ir apie kokį Europos tapatumą yra kalbama; antra, kiek aiškiai pati ES apibrėžia savo identitetą⁵³. Šie lygmenys yra skirtingi: pirmajame gali būti ieškoma atskirų gyventojų socialinių tapatybių, antrajame – politikos tvirtinimai, pranešimai, elito identitetas.

Anot tarptautinių santykių dr. Trine Flockhart, europeizacijos terminas, vienas iš tų, kurie dažnai esti migloti ir sunkiai apibrėžiami. Tai siejasi su keitimo procesu: kur Europos mintys, vertybės, politika, kultūra, organizaciniai principai ir praktikų įvairovė yra perleidžiami iš Europos (žemyno arba ES) valstybėms narėms arba šalims nepriklausančioms ES, kurios turi „laikytis“ Europos, tam kad pasiektų savo tikslus, paprastai - prekyba, pagalba arba narystė Sąjungoje. Tačiau net akademijos pasaulyje, kuris neretai tyrinėja tokius procesus kaip europeizacija nėra sutarimo dėl to, ką reiškia šis terminas. Apskritai ši disciplina dalijasi į plačiąją ir siaurąją koncepcijas. Palaikantieji siaurąją koncepciją europeizaciją mato kaip dvipusį procesą: ES poveikis Sąjungos vidaus politikai ir valstybių narių įtaka pačiai ES; o tie, kas palaiko europeizacijos platesnį suvokimą, mato tai, kaip kultūrinio, politinio ir organizacinio pakeitimo procesą ir ES viduje, ir už ES sienų⁵⁴. Abi koncepcijos yra teisingos. O ES narystės siekimas vienas geriausių pavyzdžių europeizacijos kaip kultūrinių ir politinių minčių bei organizacinių principų perkėlimas. Kalbant apie europeizacijos proceso poveikį apskritai, svarbu, koku keliu keliauja vertybės ir normos.

⁵³ Delanty G., „Transnational Identities: Becoming European in the EU“, *Political Theory* 3, Nr. 1, 2005, p. 184-185.

⁵⁴ Flockhart T., „Europeanisation The myths and the facts“, *Journal compilation, PPR* (Public, Policy, Research), 2006, p. 86.

Ugdyti jaunosios kartos vertybes bei keisti požiūrius, mobilumo programos galėtų būti kaip pagrindinė priemonė.

Toliau nagrinėjant jaunimo politiką ir šios politikos srities problemas, ieškant sprendimų Europos kaimynystės šalyse arba tose šalyse, kurios siekia narystės ES, vertėtų žiūrėti į europeizaciją ne siaurąja, bet plačiąja prasme, ir ieškoti europeizacijos poveikio jaunimo politikos problemų sprendimuose, įtakos ir gerosios patirties pavyzdžių perkeltos iš ES, pvz.: per AKM, projektus, pvz.: JTBA vykdomas veiklas, kurių pagrindinis tikslas užtikrinti tarptautinio jaunimo bendradarbiavimo vystymąsi⁵⁵ ir įvairias organizacijų tiek vyriausybių, tiek nevyriausybinių veiklas, nukreiptas į ES nepriklausančias šalis.

ES šalis ir Sąjungos kaimynystės šalis skiria dideli religiniai ir kultūriniai skirtumai. Dr. Trine Flockhart teigia, jog pradžioje Europos tapatumas buvo nukaltas religiniuose rėmuose – „kitas“ buvo islamas, turkai⁵⁶. Tačiau 21-ame amžiuje pasaulis yra dinamiškas, keičiasi, yra veikiamas globalizacijos ir europeizacijos procesų, ir atsižvelgiant į Lisabonos sutartį, kuri buvo pasirašyta 2007 m. gruodžio 13 d., kai ją ratifikavo 27 ES narės, o įsigaliojo nuo 2009 m. gruodžio 1 d., ir kurios pagrindu Sąjunga yra kuriama be Krikščionybės pamatų⁵⁷. Išsiplėtusiai Sąjungai iki 27 valstybių, su vykdoma EKP bei paliekant atviras duris prie Sąjungos prisijungti naujoms šalims, iškilo nauji uždaviniai, kurių sprendimas reikalavo atsinaujinimo, kurio siekiama 2007 metų Lisabonos sutartimi: „Atsižvelgdami į politinę, ekonominę ir visuomenės raidą bei europiečių siekius, valstybių ir vyriausybių vadovai susitarė dėl naujų taisyklių, kuriomis apibrėžiama būsimos ES veiklos apimtis ir sąlygos. Lisabonos sutartimi reformuojamos Europos institucijos ir jų darbo metodai, Europos Sąjungai suteikiama daugiau demokratinio teisėtumo ir sutvirtinamas svarbiausių vertybių pamatas“⁵⁸. Toliau išryškinant svarbiausias vertybes, kurios išsakomos Lisabonos sutartyje, galima pastebėti, jog religija jau nebevaidina svarbiausio vaidmens Europos tapatumo nustatyme ir sąvoka „kiti“ nebetenka tokios ryškios prasmės. Be to, Lisabonos sutartyje yra kelios sąlygos, kurios saugo religijos ir tikėjimo laisvę⁵⁹. Be to, ES kovoja su rasizmu, ksenofobija, kas įpareigoja valstybes nars traukti baudžamojėn atsakomybėn už bet kokią kurstymą ir neapykantą

⁵⁵ JTBA, <<http://www.jtba.lt/agentura>> [žiūrėta: 2012-11-08].

⁵⁶ Flockhart T., „Europeanisation The myths and...“, p. 89-90.

⁵⁷ Nors tokios Krikščioniškos šalys kaip Lenkija, Čekija tam stipriai priešinosi ir siekė, jog Krikščioniškosios vertybės būtų įrašytos į Lisabonos sutartį. Iš kitos pusės reikia atsižvelgti į tai, kad dėl laisvo asmenų judėjimo, globalizacijos procesų ir multikultūriškumo, Europa jau nebėra vien tik Krikščioniškas vertybes išpažįstantieji europiečiai.

⁵⁸ Europa, Lisabonos sutartis, <http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_lt.htm> [žiūrėta: 2012-10-01].

⁵⁹ Pvz.: 10 str. garantuojama politinė kova su diskriminacija dėl religijos ir tikėjimo laisvės, garantuojama minties, religijos ir sąžinės laisvės. 17 str. išreiškiama Sąjungos pagarba bažnyčių ir religinių asociacijų ar bendruomenių, filosofinių ir nereliginių organizacijų teisėms, kurias garantuoja valstybių narių įstatymai. 19 str. nurodo veiksmus kovai su bet kokia diskriminacija taip pat ir diskriminacija dėl religijos laisvės. 21 str. draudžia bet kokią diskriminaciją, pagrįstą religija ar tikėjimu.

prieš asmenis dėl jų rasės, spalvos, religijos, nacionalinės ar etninės kilmės⁶⁰. Gretinant su jaunimo politika, svarbu, jog jaunimas nėra atstumiamas ir yra skatinama dalyvauti jaunimo politikos veiklose būnant kitokios rasės ar religijos atstovu, ugdoma tolerancija.

Kaip dr. Trine Flockhart teigia, ES ypač didelį poveikį daro neišsivysčiusių ir besivystančių valstybių viduje per teikiamą pagalbą. ES pagalba ir prekybos santykiai beveik visada „atvyksta“ su tam tikrom sąlygom, pvz.: pagalba yra teikiama su sąlyga, kad bus pagerintos žmogaus teisės ir diegiami ar žymiai pagerinami valdymo principai. Todėl tai yra vienas iš politikos įrankių skleisti Europos normas, praktikas ir principus į ne Europos šalis.⁶¹ Dr. Trine Flockhart tvirtina, jog Europeizacijos turinys susideda iš demokratijos, žmogaus teisių ir kitų vertybių, kuriomis europiečiai tiki, kad jas turi turėti visi.⁶² Pagrindinės europeizacijos vertybės, kartu atspindinčios ir Europos identitetą, išreikštos 1993 m. Kopenhagos kriterijuose⁶³: liberali demokratija, rinkos ekonomika, žmogaus teisės, įstatymo viršenybė, rasinė ir religinė tolerancija, pagarba mažumoms, ir taip pat ES „kūnas“ - *acquis communautaire*. Toks Europos tapatumas yra retai kvestionuojamas⁶⁴.

Dauguma autorių pritaria, jog Europos idetitetas formavosi istorinių įvykių pasekoje, taip pat identitetas keitėsi dėl institucionalizmo, viešosios politikos ir ES narystės įtakos ir poveikio. Galima sakyti, kad Europos identiteas tai – politiniai pasiekimai, ekonominis vystymasis, besiplečiantys tarptautiniai santykiai, tamprūs ryšiai tarp valstybių narių, eurokratija, pliuralistinė visuomenė, solidarumas ir bendros vertybės, tačiau tai nepanaikina konkuruojančių nacionalinių tapatybių. Kaip politinių teorijų ir istorijos prof. Dario Castiglione teigia, jog Europos tapatumas yra „funkcinis“ ir pagrįstas racionalių skaičiavimu, tuo tarpu tipiškas Europos nacionalinis tapatumas yra „emocionalus“⁶⁵.

Socialinių mokslų prof. Neil Fligstein bando atsakyti į klausimą, kas yra europiečiai – bendras tapatumas, kurio pagrindas yra bendradarbiavimas ir kasdienė sąveika. Daugiausia toks

⁶⁰ Ciobanu-Dordea A., *Freedom of Religion in the context established by the Treaty of Lisbon*, Brussels, 2012, p. 1-2, <http://csc.ceceurope.org/fileadmin/filer/csc/Human_Rights/Dialogue_Seminar_FROB/Contribution_Mr_CIOBANU-DORDEA_FROB.pdf> [žiūrėta: 2012-10-01].

⁶¹ Flockhart T., „Europeanisation The myths...“, p. 88.

⁶² Ten pat.

⁶³ Bet kuri nauja valstybė, kuri siekia narystės ES ir nori dėl to pradėti derybas, turi atitikti šiuos kriterijus: 1) politinis: įstaigų, garantuojančių demokratiją, įstatymo viršenybę, žmogaus teises ir pagarbą ir mažumų apsaugą, stabilumas; 2) ekonominis: funkcionuojanti rinkos ekonomika ir gebėjimas susidoroti su konkurencingu spaudimu ir rinkos jėgomis Sąjungos viduje; 3) pritarimas *acquis*: narystės įsipareigojimai apima atsidavimą politinės, ekonominės ir pinigų sąjungos tikslams. Europa, <http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_en.htm> [žiūrėta: 2012-10-01].

⁶⁴ Nors dr. Trine Flockhart straipsnyje taip pat kalbama apie istorines europeizacijos ištakas, pasiekiančias užkariavimo ir kolonializmo laikus, be to apie prekybą su Rytai, kas į Europą įnešė orientalizmo atspalvių. Apskritai Europa kaip idėja nėra senas fenomenas, atsiradęs maždaug 15-ame amžiuje. Tačiau, kad Europa galėtų apibrėžti save, reikėjo apibrėžti ir kažką „kito“, prieš ką galima būtų konstruoti savo europinį tapatumą. Kadangi Europa save tapatinė su civilizacija, brandžiu ir racionalių baltaodžiu, todėl tas „kitas“ priešingai buvo tapatinamas su necivilizuotumu, nesubrendimu, emocionalumu.

⁶⁵ Safran W., „European Identity“, *International Relations* 8, Nr. 1, 2010, p. 397.

tapatumas pasireiškia tarp profesionalų, vadybininkų ir studentų, tų, kurie keliauja, kalba antra užsienio kalba ir priklauso įvairioms organizacijoms, kurių tinklas peržiangia valstybių sienas. Prof. Neil Fligstein sieja ES tapatumą su tokomis kategorijomis kaip pilietybė, ideologija, profesija, amžius, išsilavinimas⁶⁶. Socialinės istorijos prof. Hartmut Kaelble taip pat pritaria, jog Europos tapatumas siejamas su gyvensena, vertybėmis; Europos identitetą veikia tokie procesai kaip globalizacija ir modernizacija, politiniai procesai, pvz., Europos Parlamento rinkimai, *Erasmus* programa, žiniasklaidos europeizacija, kas tapo dalimi Europos ir stiprina ES identitetą⁶⁷. Apskritai, daugumos mokslininkų teigimu, didžiausias ES identitetas išryškintas tam tikrose žmonių grupėse, pvz.: mokslininkai, keliautojai, studentai, todėl galvojant apie Europos identitetą, toliau bus aptarti procesai ir judrumo programos, skatinantys europietišką vertybių sklaidą bei europeizaciją.

2.2. Europos Taryba ir jaunimas

EK ir ET – dvi pagrindinės Europos institucijos, kurios pradžioje, ganėtingai skirtingai matė Europos jaunimo politiką dėl skirtingų prioritetų. EK pagrindinis tikslas buvo skatinti programas, kurios palaikytų viso gyvenimo mokymąsi ir kvalifikacijos kėlimą, kurios ilgainiui padidintų Europos ekonominį konkurencingumą, o ET prioritetai – žmogaus teisės ir demokratija.

Pradžioje verta paminėti, jog nuo 2007 metų sausio ES turi 27 valstybes nares, o ET – 47 valstybes nares ir tęsiasi nuo Islandijos iki Japonijos sienos. ET nereikia painioti su ES, tai dvi skirtingos organizacijos, tačiau visos 27 ES narės yra ir ET narės. Kaip teigia prof. Howard Williamson, visoms šalims yra naudinga, kadangi keletas ET narių yra kandidatės į ES (Kroatija, Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Islandija, Juodkalnija, Serbija, Turkija), kitos šalys žinomos kaip „Kaimynystės politika“ ES⁶⁸. ET 1949 m. gegužės 5-ąją Londono sutartimi įsteigė 10 šalių (Airija, Belgija, Danija, Italija, Jungtinė Karalystė, Liuksemburgas, Norvegija, Nyderlandai, Prancūzija ir Švedija). Pagrindinis ET tikslas – vystyti Europoje bendrus demokratinius principus, pagrįstus Europos Konvencija dėl Žmogaus teisių.

Dr. Claire Wallace ir dr. Rene Bendit taip pat teigia, jog nors ET atstovauja platesniam diapozonui šalių, tačiau turi mažiau įstatymų leidžiamosios galios ir mažiau finansinių išteklių negu EK. ET veikimas sutelktas į demokratijos skatinimą, žmogaus teises, solidarumą ir toleranciją tarp jos narių. Pastarąjį dešimtmetį EK ir ET vis labiau koordinuoja savo veiksmus susijusius su jaunimo politika. Jaunimo judrumas ir dalyvavimas – vienas svarbiausių ET elementų jų programose⁶⁹.

⁶⁶ Safran W., „European Identity...“, p. 398.

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Williamson H., „A complex but increasingly coherent journey...“, p. 58.

⁶⁹ Wallace C., Bendit R., „Youth Policies in Europe...“, p. 455.

ET ir EK turi ilgas bendradarbiavimo tradicijas, kurios paremtos bendromis vertybėmis, pvz.: žmogaus teisės, demokracija, įstatymai. Ir viena, ir kita organizacija turi naudos dėl skirtingų kompetencijų, pranašumų, ekspertizės, bandant išvengti bereikalingo dubliavimo. Daugiau kaip penkiolika metų ET ir ES įgyvendino jungtines programas, siekiant užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms, įstatymo viršenybei, ir atkreipti dėmesį į išsimokslinimą, jaunimo problemas ir socialinius reikalus⁷⁰.

Prof. Howard Williamson sako, jog jaunimo politika Europos lygmenyje nėra vien tikrai pranešimai, bet ir konkretūs jaunimo politikos įgyvendinimo įrankiai, kurie jungiasi kartu su EK politinėmis ir ekonominėmis darbotvarkėmis (pvz.: ekonomika, socialinės problemos, išsilavinimas) ir daugiau kultūriniomis ET sprendžiamomis problemomis (pvz.: žmogaus teisės, demokratija, įstatymo viršenybė)⁷¹.

Kalbant apie jaunimo politiką, ET drąsina jaunimą stiprinti pilietinę Europos visuomenę ir ginti žmogaus teises, kultūrinę įvairovę, socialinės sanglaudos vertybes. Vystant jaunimo politiką, ET ypatingą dėmesį skiria jaunimo dalyvavimui, pvz.: jaunimo asociacijų tinklai, jaunimo nevyriausybinių organizacijų, vyriausybinių įstaigų ir ekspertų diskusijos, jaunimo iniciatyvos, tarptautinis bendradarbiavimas; kartu sprendžiami jaunimo politikos prioritetiniai klausimai ir ruošiamos rekomendacijos būsimoms programoms bei biudžetui⁷². Anot prof. Howard Williamson, Europos įstaigos, atsakingos už jaunimo politiką, ypač vertina neformalų ugdymą, kaip mokymosi įrankį, ir kaip metodologiją. Formalusis mokymasis galų gale iš esmės nėra jaunimo politikos objektas⁷³.

Nuo 2001 metų bendradarbiavimas tarp šių dviejų institucijų buvo įformintas „*Joint Declaration on Co-operation and Partnership*“. Tolesnis žingsnis buvo žengtas 2007 metų gegužę, kai buvo pasirašytas „Supratimo Memorandumas“. Jaunimo politikai šis memorandumas reiškė, jog bus sustiprintas bendradarbiavimas jaunimo lauke, vystant įvairias programas ir kampanijas bei lengvinant jaunimo mainus, kad jaunimas galėtų lengviau ir aktyviau dalyvauti demokratiname procese⁷⁴. „Supratimo Memorandumas“ pateikia naują struktūrą ET ir EK bendradarbiavimui, parodo sąsajos reikalingumą tarp šių organizacijų ir drąsina ET ir EK dirbti išvien artimiau ir ateityje⁷⁵. Taip tinkamų veiksmų didėjančiu skaičiumi dvi skirtingos institucijos „įkūrė“ artimą

⁷⁰ Council of Europe, External relations, <http://www.coe.int/t/der/eu_EN.asp> [žiūrėta: 2012-07-14].

⁷¹ Williamson H., „European Youth Policy...“, p. 66.

⁷² Council of Europe, <http://www.coe.int/t/dg4/youth/Coe_youth/CoE_and_young_people_en.asp> [žiūrėta: 2012-06-25].

⁷³ Williamson H., „European Youth Policy...“, p. 71.

⁷⁴ Schild H., „A decade of the partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth with a specific view on co-operation in the Euro-Mediterranean region“, // Lafraya S., *Intercultural learning in non-formal education: theoretical frameworks and starting points*, Paryžius, 2011, p.41.

⁷⁵ Council of Europe, External relations, http://www.coe.int/t/der/eu_EN.asp [žiūrėta: 2012-07-14].

bendradarbiavimą, kuris gali būti puikus pavyzdys kaip demokratijos, kultūrinės įvairovės ir pagarbos žmogaus teisėms laukuose galima pasiekti teigiamų rezultatų.

Nors pastarąjį dešimtmetį bendradarbiavimas tarp ES ir ET suaktyvėjo, tačiau jis trunka jau daug ilgiau. Jau nuo 1998 buvo pradėta pasirašyti susitarimus tarp EK ir ES jaunimo srityje („*European youth worker and youth leader training*“, „*Euro-Mediterranean co-operation*“, „*Youth research*“), o nuo 2005 metų, bendradarbiavimas buvo stiprinimas pakeičiant akstesnius susitarimus viena skėtine sutartimi „Framework Partnership Agreement“⁷⁶.

Jaunimo politikos vystymo ekspertas Hanjo Schild pažymi, jog yra platus diapozonas veiksmų, palaikančių jaunimo darbą, praktiką, mokymąsi, jaunimo politikos vystymą ir jaunimo tyrinėjimą. Be to, yra specifiniai regioniai centrai: Pietryčių Europoje, Rytų Europoje, Kaukaze, Euro-Viduržemio jūroje ir nuo 2009 metų ir Afrikos – Europos bendradarbiavimas jaunimo srityje. Be to, kaip ES ir ET bendradarbiavimo jaunimo srityje tikslą, ekspertas Hanjo Schild išskiria nuoseklaus bendradarbiavimo kūrimą, strategiją ir jungtinę struktūrą šiam bendradarbiavimui palaikyti, ypač šiose srityse:

- Europos pilietybė, žmogaus teisės ir išsimokslinimas, tarpkultūrinis dialogas;
- Socialinė sanglauda ir lygios galimybės;
- Kokybė jaunimo darbe ir mokyme, pripažinime ir jaunimo darbo matomume;
- Geresnis supratimas jaunimo ir jaunimo politikos vystymas⁷⁷.

Kalbant apie ET pagrindinius tikslus, galima sakyti, jog ET siekia Europos stabilumo, ekonominio vystymosi, socialinės sanglaudos, ir tokių vertybių kaip tolerancija ir pliuralistinė visuomenė įsigalėjimo. Bendradarbiaujant visoms valstybėms siekiama išspręsti ne tik jaunimo politikos problemas, bet ir tokius globalius iššūkius kaip terorizmas, organizuotas nusikalstamumas ir korupcija, smurtas ir pan.

2.3. Bolonijos procesas

Bolonijos procesas buvo inicijuotas Bolonijos deklaracijos (kuri buvo pasirašyta 1999 metais ministrų, atsakingų už aukštąjį mokslą Europos šalyse). Ši deklaracija buvo politinis veiksmų planas, kuris turėjo strateginį tikslą – sukurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę iki 2010 metų (tačiau nors reformos buvo sėkmingai vykdomos, vienos šalyse naujovės buvo diegiamos greičiau, kitose – lėčiau, todėl iki numatytųjų – 2010 metų – absoliučiai vieninga mokslo erdvė nebuvo sukurta – procesas tęsiamas), o pasiekti pagrindiniam tikslui buvo pasirinktos veiksmų linijos ir apibrėžti atitinkami politiniai instrumentai. Be to, ministrai sutarė susitikinėti kas

⁷⁶ Schild H., „A decade of the partnership between the European Commission and...“, p. 41.

⁷⁷ Schild H., „A decade of the partnership between the European Commission and...“, p. 41-42.

dvejus metus. Pradžioje procesas buvo atviras tik šalims, dalyvaujančioms *Socrates* programoje, tačiau vėliau prisijungė ir daugiau, be to, išplėtota buvo ir valdymo struktūra.

1999 metų Bolonijos deklaracijoje sakoma: „Bet kokios civilizacijos gyvybingumas ir efektyvumas gali būti išmatuotas pagal poveikį, kuri ta civilizacija turi kitoms šalims“⁷⁸. Todėl akivaizdu, kad yra bandoma pasakyti, jog švietimo ministrai pasirašydami Bolonijos deklaraciją siekė užtikrinti, kad Europos aukštojo išsilavinimo sistema būtų patraukliausia pasaulyje savo nepaprastomis kultūrinėmis ir mokslinėmis tradicijomis.

Deklaracijoje taip pat sakoma, kad „Žinių Europa yra plačiai pripažįstama, kaip nepakeičiamas faktorius socialiniam ir žmogaus vystymuisi ir kaip būtinas komponentas konsoliduoti ir praturtinti Europos pilietybei, ir gebanti duoti jos gyventojams būtinas kompetencijas susidurti su naujo tūkstantmečio iššūkiais, kartu su sąmoningu vertybių pasidalijimu ir priklausymu bendrai socialinei ir kultūrinei erdvei“⁷⁹. Taigi prasidėjo aukštojo mokslo reformos ir konkurencingumo, ir patrauklumo didinimui ne tik patiems europiečiams, bet ir kitų kontinentų mokslininkams ir studentams. Siekiama sustiprinti Europą per intelektualinių, kultūrinių, socialinių, mokslinių ir technologinių matmenų stiprinimą.

Barbara Kehm pateikia kontraversišką požiūrį dėl Turkijos atvejo: nors šalis pasirašė Bolonijos deklaraciją 2001 metais, tačiau iki šiol dar nėra ES narė. Toks sprendimas buvo pasirinktas racionaliai – parodyti ryžtą ir norą tapti ES valstybe nare ir todėl įvykdyti visus reikiamus reikalavimus (kalbant būtent apie šią deklaraciją – sumažinti skirtumus ir priartinti savo aukštojo mokslo sistemą prie Europos aukštojo mokslo erdvės). Tačiau ji taip pat pabrėžia, kad iki šiol reformų darbotvarkė nėra tinkamai įgyvendinta ir aukštojo išsilavinimo reformos nėra sujungtos į vieną „audinį“, nepaisant fakto, kad Turkija Bolonijos deklaraciją pasirašė anksti⁸⁰.

Toliau kalbant apie Bolonijos proceso veiksmų linijas, jos buvo išskirtos šešios: aiški palyginama mokslinių laipsnių sistema, paremta dviem ciklais, vieninga kreditų sistema, studentų ir dėstytojų mobilumas, aukštojo mokslo kokybė, pačios Europinio aukštojo mokslo idėjos plėtimas ir stiprinimas⁸¹. Aukštojo mokslo prof. Barbara Kehm teigia, kad „progresas nebuvo vienodas visose dalyvaujančiose šalyse: kai kurios veiksmų linijos buvo įgyvendintos skirtingais laipsniais, o kai kurie veiksmai nebuvo tinkamai įgyvendinti“⁸². Turkija dalyvavo Bolonijos procese nuo 2001 metų. Nuo narystės pradžios procese įvyko daug pakeitimų aukštojo mokslo institucijose ir apskritai aukštojo mokslo sistemoje, pvz.: dviejų pakopų aukštasis išsilavinimas, diplomo priedėlis, kreditų

⁷⁸ The Bologna Declaration of 19 June 1999, Joint declaration of the European Ministers of Education, < http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/bp/Bologna%20declaration.pdf > p. 2-3, [žiūrėta: 2010-10-13].

⁷⁹ The Bologna Declaration..., p. 1, [žiūrėta: 2010-10-13].

⁸⁰ Kehm B. M., „The Future of the Bologna Process —The Bologna Process of the Future“, *European Journal of Education* 45, Nr. 4, 2010, p. 533.

⁸¹ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija, < http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm > [žiūrėta: 2010-10-13].

⁸² Kehm B. M., „The Future of the Bologna Process..., p. 529.

suvienodinimas, dalyvavimas mainų programose, tačiau kaip teigia Turkijos universitetų doc. dr. Fidan Korkut ir dr. Fatma Mızıkacı, dalyvavimas mobilumo programose žemas ypač tarp mokslininkų⁸³. Nors nemažai reformų buvo įgyvendinta, o centralizuota sistema ir sprendimų priėmimas iš viršaus į apačią leidžia kruopščiai įgyvendinti reformas, tačiau reikalauja pakeisti politinio elito požiūrį, todėl 2005 metais Nacionalinės Bolonijos proceso ekspertų grupė pažymėjo, kad Turkijoje buvo pasiekta tik nedidelė pažanga kokybės garantijos sistemos kūrimu⁸⁴.

Dr. Sacha Garben dar kartą patvirtina, jog per praėjusį dešimtmetį (t.y. nuo 1999 metų) Europos šalių aukštojo mokslo erdvė buvo paveikta beprecedenčiu kiekiu reformų. Didžioji dalis reformų yra Bolonijos proceso pasekmė – proceso metu siekiama nustatyti ir įvesti akademinį laipsnių (bakalauro, magistro ir daktaro laipsnio) kokybės užtikrinimo standartus šiame procese dalyvaujančiose šalyse⁸⁵, siekiant didesnio konkurencingumo ir patrauklumo tarptautinio Europos konkurencingumo visumoje. Ne tik Bolonijos procesas, bet svarbus ir ES politikos projektas – Lisabonos strategija – akivaizdžiai veikia aukštojo išsilavinimo erdvę, kadangi Lisabonos strategijos tikslas yra sukurti konkurencingiausią žinių ekonomiką. Lisabonos strategija ir Bolonijos procesas vis labiau ir labiau persidengia ypač per AKM, todėl autorė teigia, kad tai yra to paties momento dalys. Iš kitos pusės atrodo, jog šios sudedamosios dalys vertina išsimokslinimą išimtinai kaip ekonominę prekę, todėl dr. Sacha Garben išsako kritiką, jog gali būti, kad abu projektai prisideda prie aukštojo išsilavinimo sukomercinimo; abiejuose trūksta demokratiškumo ir platesnių visuomenės diskusijų⁸⁶. Nors sukomercinimo fakto negalima atmesti, tačiau galima išskirti ir tokius teigiamus dalykus kaip aukštojo mokslo kokybės gerinimas, jaunimo politikos įgyvendinimas, Europos vertybių sklaida, įtvirtinimas⁸⁷.

Remiantis mokslininko Predrag Lažetic straipsniu, galima išskirti tris pagrindinius Bolonijos proceso reformų įkvėptus procesus ir pateikti lentelę, aiškesniam Bolonijos proceso suvokimui, kokie instrumentai buvo naudojami bei apskritai, kaip šis procesas plito:

- 1) Europeizacija: Bolonijos procesas buvo matomas kaip būdas priartinti nacionalines aukštojo mokslo sistemas prie Europos šalių, įgalinti judrumą ir padaryti lengvesnį mokslo pasiekimų bei diplomų pripažinimą.

⁸³ Korkut F., Mızıkacı F., „European Union, Bologna Process And Counselor Education In Turkey“, *Educational Administration: Theory and Practice*, 2008, p. 19.

⁸⁴ Korkut F., Mızıkacı F., „European Union, Bologna Process...“, p. 18-20.

⁸⁵ Bolonijos procese dalyvauja iš viso 47 šalys (27 valstybės yra ES narės): Airija, Albanija, Andora, Armėnija, Austrija, Azerbaidžianas, Belgija, Bosnija-Hercegovina, Bulgarija, Čekija, Danija, Didžioji Britanija, Estija, Graikija, Gruzija, Islandija, Ispanija, Italija, Juodkalnija, Kazakstanas, Kroatija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lichtenšteinas, Lietuva, Liuksemburgas, Makedonija, Malta, Moldova, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija, Prancūzija, Romėnija, Rusija, Serbija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Turkija, Ukraina, Vatikanas, Vengrija ir Vokietija.

⁸⁶ Garben S., „The Bologna Process and the Lisbon Strategy: commercialisation of higher education through the back door?“, *Croatian Yearbook of European Law & Policy* 6, 2010, p. 209.

⁸⁷ Be to, remiantis žurnalistas Ruth Keeling straipsniu, tiriančiu EK vaidmenį aukštajame išsilavinime, EK pradėjo dominuoti aukštojo išsilavinimo diskurse, išaugo jos reikšmė aukštojo mokslo sektoriuje, pirmiausia dėl pačios EK tyrinėjimo politikos (kaip aspektui ES Lisabonos strategijos vystymuisi ir darbo vietoms), finansavimo, Europinių mainų programų, dėl struktūrinių reformų palaikymo; ES matomumas ypač ryškus tapo universitetams.

- 2) Tarptautinis ir globalinis konkurencingumas. Daugelyje šalių pagrindinės reformos daromos siekiant tokio konkurencingumo.
- 3) Taip pat Bolonijos procesas buvo kaip vidaus problemų nacionalinėse aukštojo išsilavinimo sistemose sprendimas, pvz.: efektyvumo, kokybės, dalyvavimo trūkumams spręsti (kai kurios šalys panaudojo Bolonijos procesą, kad įgyvendintų savo nacionalines darbotvarkes, kuriose buvo įtrauktos Bolonijos proceso veiksmų linijos)⁸⁸.

1 lentelė. Bolonijos proceso vystymasis

Data ir vieta	Proceso vystymasis
Bolonija 1999	27 valstybės pasirašė deklaraciją.
	Procesas pagrįstas tarpvyriausybiniu bendradarbiavimu ir bendradarbiavimu su nevyriausybėmis organizacijomis.
	Procesas inicijuotas, laukiamas universitetų atsakymas.
	Procesas apibrėžiamas kaip dinamiškas: „reikalauja nuolatinės paramos, priežiūros ir prisitaikymo prie nuolat besikeičiančių poreikių“.
	EK tik proceso konsultacinis narys.
Praha 2001	Universitetų ir kitų aukštojo išsilavinimo įstaigų pasveikinimas formuojant bendrą aukštojo mokslo erdvę.
	EK pripažinta kaip narė.
	Narystė procese sujungta su Europos bendruomenės programomis Socrates, Leonardo da Vinci ir Tempus.
	Kroatija, Kipras ir Turkija prisijungė prie proceso.
	Formalizuojama darbo struktūra, oficialūs Bolonijos proceso seminarai (siekiant pasiūlyti rekomendacijas).
Berlynas 2003	Albanija, Andora, Bosnija ir Hercegovina, Rusija, Serbija ir Juodkalnija ir prisijungė.
	Nacionaliniai pranešimai, raportas apie pažangą, ministrų susitikimas.
Bergenai 2005	Ukraina, Moldova, Azerbaidžanas, Gruzija ir Armėnija prisijungė prie proceso.
	Diskutuojamos ir apibrėžiamos problemos, pristatomos apžvalgos, numatomas proceso tęstinumas po 2010 metų.
Londonas 2007	Juodkalnija prisijungė.
	Vystymosi ir kokybės analizės, ypač siejant su judrumu, Bolonijos procesu globaliniame kontekste ir socialinėje dimensijoje.
	Įsipareigojimas tęsti procesą po 2010 metų ir naujos reformų darbotvarkės parengimas.
Leuvenas 2009	Bendradarbiavimas tarp vyriausybių akademinės bendruomenės ir ją atstovaujančiomis organizacijomis.
	Eurostat duomenų rinkimas
	Numatomi vėlesni ministrų susitikimai iki 2020 metų.

Šaltinis: Lažetic P., „Managing the Bologna Process at the European Level: institution and actor dynamics“, *European Journal of Education* 45, Nr. 4, 2010, p. 454, 560-562.

⁸⁸ Lažetic P., „Managing the Bologna Process at the European Level: institution and actor dynamics“, *European Journal of Education* 45, Nr. 4, 2010, p. 454, 560-562.

Pirmoje lentelėje galima pastebėti, kad kai kurie metodai Bolonijos procese yra perimti būtent iš ES, pvz.: AKM, apžvalgos, pranešimai, tarpvyriausybinių derybos. Pats Bolonijos procesas apskritai yra sėkmingai skatina reformas Europoje. Prof. Barbara Kehm teigia, jog Bolonijos proceso reformų darbotvarkė yra „judantis taikiny“, nes kiekvieno ministrų susitikimo metu buvo pridėdami papildomi elementai, tikslai prie reformų darbotvarkės, be to buvo struktūriniai pakeitimai, didėjantis dalyvių skaičius, kas, be abejo, pasunkino valdymo procesą ir Europos, ir nacionaliniuose lygmenyse⁸⁹.

Be to, akivaizdu, kad Bolonijos procesas padėjo įtraukti aukštąjį išsilavinimą į politinę darbotvarkę faktiškai visose šalyse labiau negu prieš dešimtmetį ar du dešimtmečius. Tačiau Europos lygmenyje ne visi Bolonijos proceso dalyviai vienodai aktyviai dalyvauja, atrodo, aktyviausios grupės yra studentų atstovai, universitetai ir ET. Todėl, nors Bolonijos procese dalyvaujančių šalių spektras platus, tačiau reformų tempas lėtas: skirtingi reformų lygmenys pasiekti įvairiose šalyse ir netgi neretais atvejais skirtingi lygiai šalies viduje (galima būti palyginti su ES principu *à la carte*). Nepaisant to, kad Bolonijos procesas nėra ES procesas, tačiau didžiąja dalimi šis procesas priklauso nuo ES finansavimo, dėl ko kai kurios šalys susidūrė su problemomis dėl finansinių išteklių reformoms įgyvendinti. Iš kitos pusės toms šalims, kurios nevykdė aukštojo išsilavinimo reformų, nebuvo jokios sankcijų sistemos, taip pat kaip nebuvo ir numatytos galimybės kaip galima prarasti narystę Bolonijos procese. Taip yra todėl, kad Bolonijos procesas yra visiškai savanoriškas procesas, pagrįstas idėja, kad kiekvienas gali prisijungti siekiant savo interesų, sutarimo dėl politikos formavimo Europos lygmenyje ir paliekant įgyvendinimą nacionalinėms valstybėms ir jų institucijoms, kurios politikos formavime dalyvauja tik netiesiogiai.

2.3.1. Švietimo mainų programos

Klaidinga būtų manyti, kad ES dokumentai, tokie kaip jaunimo Baltoji knyga, Europos jaunimo paktas bei Europos jaunimo strategijos buvo vienintelis ir pagrindinis įnašas į Europos jaunimo politiką. Daug kitų veiklų – ypač mokymas ir Europos profesinio mokymo plėtros centro skatintos iniciatyvos, pvz.: *Leonardo da Vinči*, *Socrates*, *Erasmus* ir *Erasmus Mundus* judrumo programos aukštajame moksle aiškiai daro įtaką jaunimo politikai ir jaunimo gyvenimui, ir ypač vertybėms.

Siekiant ne tik EKP tikslų, bet ir galvojant apie saugią, vertybiškai nenutolusią ES periferiją, skirtingų kaimyninių šalių ir ES valstybių narių tautų ryšių skatinimas yra vienas iš geriausių būdų tai pasiekti: „Tarpusavio supratimo apie kultūrą, istoriją, požiūrius ir vertybes

⁸⁹ Kehm B. M., „The Future of the Bologna Process...“, p. 529.

gerinimas yra vaisingų politinių ir ekonominių ryšių pagrindas⁹⁰. Todėl akivaizdu, kad ypač svarbu gerinti visapusišką kultūrų supratimą, o tai pasiekti neabejotinai leidžia švietimo mainų programos. Švietimo mainų programos, dažniausiai ES organizuojamos ir finansuojamos iš ES struktūrinių fondų, apima tokias veiklas kaip švietimas, kultūrinė ir audiovizualinė veikla, mokymas, moksliniai tyrimai.

Vienas iš tokių pavyzdžių galėtų būti *Annos Lindh*⁹¹ vardo fondas, kurio tikslas suburti žmones siekiant pagerinti abipusę pagarbą ir supratimą tarp kultūrų, todėl fondas vysto partnerystę ir remia pilietines visuomenės organizacijas. Šis fondas valdo didžiausią tinklą pilietinių visuomenės organizacijų, vysto tarpkultūrinį dialogą ES ir Viduržemio jūros šalyse. Fondo tinklas apima nevyriausybinės ir viešąsias institucijas, vietos savivaldą ir regioninę valdžią, asmenis ir privačias organizacijas⁹². Fondo programos ir veikla susitelkia ties keturiais prioritetiniais laukais, kurie yra būtini žmogaus socialiniam dialogui:

- 1) Kultūra ir kūrybiškumas.
- 2) Išsilavinimas ir tarpkultūrinis mokymasis.
- 3) Miesto erdvė ir pilietybė.
- 4) Žiniasklaida ir viešoji nuomonė.

Be to, *Annos Lindh* vardo fondas atlieko monitoringo ir kontrolės funkcijas vystant tarpkultūrinį dialogą. Kiekviename minėtame lauke fondas vykdo įvairias programas, bendradarbiauja su tarptautiniais partneriais, remia projektus ir suburia 43 šalių narius. Fondas remia projektus ir veiklas ne tik tarptautiniame lygmenyje, bet ir nacionalines ar regionines fondo šalių narių iniciatyvas susijusias su tarpkultūriniu dialogu⁹³. Kalbant tik apie išsilavinimo ir jaunimo politikos lauką galima išskirti šiuos fondo veiklos prioritetus:

- 1) Mokymo išteklių vystymas, mokytojų rengimas (taip pat ir jų mokymas dirbti dalyvaujant skirtingų religijų atstovams).
- 2) Seminarai, kaip valdyti kultūrinę įvairovę.
- 3) Tarpkultūrinių jaunimo iniciatyvų rėmimams regioniniame lygmenyje.
- 4) Tyrinėjimų ir akademinio darbo susijusio su tarpkultūriniu dialogu palaikymas⁹⁴.

Iš esmės ES formuojama politika bei siekiai yra ne tik kurti ekonominius ryšius arba ryšius tarp vyriausybinių institucijų, tačiau, pvz., jaunimo politikos pagalba yra kuriami socialiniai, švietimo ir kultūriniai saitai tarp ES ir kitų Sąjungai nepriklausančių šalių. Tokių ryšių kūrimas

⁹⁰ EK, „Bendradarbiaukime, Europos kaimynystės politika“, Liuksemburgas, 2006, p. 32.

⁹¹ Anna Lindh - buvusi Švedijos užsienio reikalų ministrė, kurios vardu 2004 metais 25 ES valstybės narės (išskyrus Bulgariją ir Rumuniją, kurios prie fondo prisijungė įstojus į ES) ir Viduržemio jūros regiono šalys (taip pat dalyvauja ir Turkijos Respublika) įkūrė fondą, siekdamas socialinės partnerystės kultūrinėse ir žmogiškųjų išteklių srityse, skatinant supratimą tarp skirtingų kultūrų ir pilietinių visuomenių mainus bei skleisti gerą patirtį.

⁹² Anna Lindh Foundation, <<http://www.euromedalex.org/networks>> [žiūrėta: 2012-10-17].

⁹³ Anna Lindh Foundation, <<http://www.euromedalex.org/about/our-programme>> [žiūrėta: 2012-10-17].

⁹⁴ Anna Lindh Foundation, <<http://www.euromedalex.org/fields/education-youth>> [žiūrėta: 2012-10-17].

suteikia abipusią naudą: ES rūpi saugi periferija ir stabilumas, o kitoms, ne Sąjungos šalims, neretai pagrindinė priežastis yra ekonominis klestėjimas arba aiškesnės narystės perspektyvos Sąjungoje. Be to, tokia švietėjiška jaunimo politika prisideda prie žmogiškųjų išteklių kūrimo ir ekonominio konkurencingumo gerinimo dėl gerosios patirties sklaidos.

Apskritai švietimo sektorius – pagrindas demokratinės visuomenės kūrimuisi, o švietimo sistemų pertvarkymas ir modernizavimas – svarbiausios ekonominio konkurencingumo, socialinio ir politinio stabilumo išankstinės sąlygos⁹⁵. Dėka ES remiamų judrumo iniciatyvų šalys, esančios už ES ribų, gali semtis ne tik kultūrinės-vertybinės patirties, bet ir pastebėti reformų ir modernizavimo švietimo sistemoje teikiamą naudą.

Daugiausia švietimo mainų programomis siekiama skatinti studentų mainus, mobilumą ir visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. Ne tik ES valstybės narės, bet ir Sąjungos plačiąja prasme kaimynės gali dalyvauti ES vykdomose programose, skirtose jaunimui, akademiniai bendruomeniai bei aukštojo mokslo vystymui: „Švietimo sektorius yra pagrindinis sektorius, kuriame ES, siekdama skatinti reformas, bendradarbiauja su Partnerėmis“⁹⁶. Vienos geriausiai žinomų programų yra: *Tempus*, *Jaunimas*, *Erasmus*, *Erasmus Mundus*, *Veiklus jaunimas*. Kalbant apie judrumo programų paplitimą, švietimo mainų programų populiarumą didina ir tai, kad jos neretai yra finansuojamos vyriausybės fondų, įvairių korporacijų ir ES struktūrinių fondų.

Anot prof. Julie Cencula Olberding ir prof. Douglas J. Olberding, pastaruoju metu pastebimas besikeičiantis politinio elito požiūris į judrumo programas bei studijas užsienio šalyje, todėl į mobilumą žiūrima kaip į strategiją ne tik kaip taikos ir supratingumo tarp tautų palaikymui, bet ir kaip globalių kompetencijų didinimo galimybę jaunimui – tai yra žinios ir įgūdžiai, kurie reikalingi globalioje konkurencingoje ekonomikoje. Jie teigia, kad mobilumo programų pagalba galima identifikuoti neefektyvias ar silpnas vietas, ir rekomendacijų pagalba pagerinti situaciją. Be to galima pasimokyti iš „geriausios praktikos“⁹⁷.

Aptariant keletą mainų programų pavyzdžių, galima paminėti programą *Veiklus jaunimas* (2007 – 2013 metams), tai yra ES iniciatyva jaunimui nuo 13 iki 30 metų. Ši iniciatyva apima tokias veiklas kaip jaunimo mainai ir ilgalaikė savanoriška veikla. Tokia globali jaunimo veikla ir darbas su jaunimu atveria didesnes galimybes kultūriniam supratimui, solidarumo Europoje stiprinimui⁹⁸. Didžiosios Britanijos Nacionalinės jaunimo agentūros pareigūnas Adam Williams sako, kad „Europos jaunimo programa gali būti įtakinga patirtis jaunimui: kelti įvairius klausimus ir mintis, keisti pasaulėžiūrą. Jaunuoliams, kurie gauna tokius impulsus iš tarptautinių

⁹⁵ EK, „Bendradarbiaukime, Europos kaimynystės politika“, Liuksemburgas, 2006, p. 32.

⁹⁶ EK, „Bendradarbiaukime, Europos kaimynystės politika“, Liuksemburgas, 2006, p. 32.

⁹⁷ Olberding J. C., Olberding D. J., „Ripple Effects” in *Youth Peacebuilding and Exchange Programs: Measuring Impacts Beyond Direct Participants*, *International Studies Perspectives* 11, 2010, p. 75-76.

⁹⁸ Didžiosios Britanijos Nacionalinė jaunimo agentūra, „Youth in Action gives young people and workers a chance“, *Children & Young People Now*, 2011, p. 32.

veiklų, būtina užtikrinti tolimesnį palaikymą grįžus į gimtąją šalį⁹⁹. Todėl europeizacijos poveikis ES periferijoje gali užtikrinti tokį palaikymą ir tęstinumą, o jaunimo veiklų tąsa gimtojoje šalyje galėtų įtvirtinti įgytas naujas kompetencijas.

Kalbant apie *Erasmus* programą, ji yra skirta „aukštojo mokslo kokybės užtikrinimui studentų, dėstytojų ir kito personalo mobilumo skatinimui, daugiašaliam aukštojo mokslo institucijų bendradarbiavimui tarpusavyje ir su verslo įmonėmis bei laipsnių skaidrumo ir suderinamumo tarp aukštojo mokslo ir profesinio mokymo užtikrinimui“¹⁰⁰. *Erasmus* programos dalyvių skaičius nuolatos auga. Kiekvienais metais į šią judrumo programą įtraukiama apie 0,8 proc. Europos studentų ir siekiama dalyvių skaičių padidinti iki 2 proc. per metus. Mobilumas prisideda prie ekonominės ir socialinės pažangos, prie tvaraus vystymosi ir siekia tapti „pokyčių varomąja jėga konkurencingoje pasaulio ekonomikoje“, be to „skatina politinę integraciją į ES“¹⁰¹.

Erasmus Mundus programa siekiama padidinti aukštojo mokslo kokybę skiriant stipendijas (magistrantūros ir doktorantūros studijoms, studentams bei dėstytojams) akademiniam bendradarbiavimui tarp Europos ir kitų pasaulio šalių. Be to, remiami projektai platinantys Europos aukštojo išsilavinimo modelį po visą pasaulį.¹⁰²

Tempus skatina aukštojo mokslo modernizaciją bendradarbiaujant su šalimis supančiomis ES. Šalys kandidatės į ES taip pat gali prisijungti prie *Tempus* projektų, tačiau tik patiems tai finansuojant¹⁰³. Yra nemažai skirtingų mobilumo programų, todėl kiekviena šalis, ar netgi atskiri universitetai atsižvelgiant į jų siekius gali pasirinkti optimaliausią variantą.

Apibendrinant švietimo mainų programas galima sakyti, kad EK remiamas visą gyvenimą trunkantis mokymasis leidžia žmonėms visuose jų gyvenimo etapuose patirti stimuliaciją iš mokymosi, taip pat tai yra pagalba vystyti išsilavinimą ir švietimo sektorių visoje Europoje. Biudžetas 2007 – 2013 metams siekia apie 7 bilijonus eurų. Projektai skiriami ne tik atskiriems studentams, bet ir mokytojams ir visiems kitiems prisidedantiems prie mokymo. Yra keturios pagrindinės programos:

- 1) *Comenius* mokykloms,
- 2) *Erasmus* aukštajam išsilavinimui,
- 3) *Leonardo da Vinci* profesiniam išsilavinimui,
- 4) *Grundtvig* suaugusiųjų švietimui.

Kiti finansuojami projektai, kurie taikomi visuose keturiuose lygiuose, yra susiję su kalbų mokymusi, informacija ir komunikacijos technologijomis, politiniu bendradarbiavimu ir

⁹⁹ Ten pat.

¹⁰⁰ Švietimo mainų paramos fondas, <<http://www.smpf.lt/lt/programos/erasmus>> [žiūrėta: 2012-10-17].

¹⁰¹ Europos informacijos centrai, <<http://www.euractiv.lt/lt/straipsnis/156/es-siekia-aukstesnio-studentu-mobilumo>> [žiūrėta: 2012-10-17].

¹⁰² EK, <http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/mundus_en.htm> [žiūrėta: 2012-10-17].

¹⁰³ EK, <http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/tempus_en.htm> [žiūrėta: 2012-10-18].

projektų rezultatų platinimu - gerosios patirties sklaida. Be to, programos apima veiksmus, kurie skatina mokymą, atspindį ir debatus apie Europos integraciją, apimant aukštojo išsilavinimo institucijas visame pasaulyje¹⁰⁴. Akivaizdu, jog EK tikslas aukštojo mokslo erdvėje per įvairias švietimo mainų programas sustiptinti ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi bei skleisti europietiškas vertybes.

¹⁰⁴ EK, <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/index_en.htm> [žiūrėta: 2012-10-17].

3. TURKIJOS RESPUBLIKOS JAUNIMO POLITIKA EUROPOS KONTEKSTE

Trečiajame teorinės dalies skyriuje analizuojama Turkijos Respublikos istorinė raida, susijusi su švietimo ir jaunimo politikomis, analizuojami ES ir Turkijos Respublikos santykiai bei Turkijos jaunimo politika, pateikiama ir vertinama ES ir Turkijos Respublikos bendradarbiavimo raida, be to, analizuojama Sąjungos daroma įtaka Turkijos Respublikai per jaunimo politikos formavimo, įgyvendinimo ir monotoringo priemonės.

3.1. ES ir Turkijos Respublikos santykiai

ES ne tik palaiko dvišalius santykius su ne ES narėmis šalimis, bet ir plėtoja vis tvirtesnius ryšius su rytinėmis ir pietinėmis kaimynėmis bei šalimis kandidatėmis į ES. Šalys imasi bendrų veiksmų daugelyje bendrųjų interesų. Daug dėmesio yra skiriama bendradarbiavimui mokslinių tyrimų ir švietimo srityse¹⁰⁵. ES remdama kitų šalių politiką, užtikrina saugumą, taiką ir klestėjimą. ES gali pasiūlyti ekonominį stabilumą, didesnes rinkas, reformų patirtį; atsiranda galimybė keistis praktinėmis žiniomis, kultūriniais ir kitais ryšiais tarp tautų¹⁰⁶, todėl esant glaudesniems šalių santykiams išryškėja abipusė nauda. Nors ES kartu su kaimyninėmis šalimis siekia pagrindinių bendrųjų tikslų, tačiau kiekvieno plano turinys skirtas atskirai šaliai yra ne vienodas, dėl skirtingos ekonominės, politinės, socialinės situacijos kiekvienoje šalyje ir santykių pagrindų su ES. Galima išskirti keletą politikos krypčių, kuriomis yra grindžiami ES ryšiai su kitomis šalimis, pvz.: EEE, EKP, tačiau kalbant apie Turkijos Respubliką, Turkija nuo 1999 metų yra paskelbta kaip kandidatė į ES, todėl santykiai ir bendradarbiavimas tarp ES ir Turkijos paskutinį dešimtmetį pagrinde grindžiami šiuo sutartimi.

Turkija buvo svarbus Europos politikos faktorius visuose pagrindiniuose Europos istorijos perioduose. Taip pat Turkijos Respublika yra visų svarbių Europos organizacijų narė ir nuo Antrojo pasaulinio karo vaidino svarbų vaidmenį gelbstint Europos politikos formavime¹⁰⁷. Dėl daugelio priežasčių, tokių kaip stabilumas, saugumas, tranzitas ir netgi dėl civilizacijų suartėjimo, „Klestinčios ir stabilios kaimynystės kūrimas reiškia patikimų politinių ir ekonominių sistemų, tvirto ekonominio ir socialinio vystymosi bei fizinių ryšių pagrindo formavimą“¹⁰⁸, todėl Turkija yra viena iš svarbių ES strateginių partnerių. Gera žinomi faktai yra tai, kad bendradarbiavimas tarp ES ir Turkijos prasidėjo prieš daugiau negu 50 metų, kai Turkija pradėjo siekti narystės ES, t.y.

¹⁰⁵ EK, ES ir pasaulis, ES užsienio politika, Liuksemburgas, 2007, p. 21.

¹⁰⁶ EK, Bendradarbiaukime, Europos kaimynystės politika, Liuksemburgas, 2006, p. 5.

¹⁰⁷ European Commission, „Recommendation of the European Commission on Turkey’s progress towards accession“, Brussels, 2004, p. 2.

¹⁰⁸ EK, Bendradarbiaukime, Europos kaimynystės politika..., p. 5.

nuo 1963 metų¹⁰⁹. 2010 metais ES vyriausioji įgaliotinė užsienio ir saugumo reikalams C. Ashton teigė, kad „Turkija – kandidatė į ES, taip pat svarbi ES užsienio politikos partnerė. Mus sieja bendri tikslai – saugumo, stabilumo ir gerovės regione ir už jo ribų. Kad šiuos tikslus pasiektume, ieškome būdų, kaip sustiprinti bendradarbiavimą, pagerinti mūsų pastangų koordinavimą“¹¹⁰. Todėl iš to galima suprasti, kad yra ieškoma būdų efektyviau bendradarbiauti ir paspartinti Turkijos priėmimo į ES procesą, nors, anot socilinių mokslų mokslininkų Anzaruddin Ahmad, Mohamad Zaid Mohd Zin ir Ahamad Asmadi Sakat, dauguma ES valstybių prieštarauja Turkijos pilnai narystei Sąjungoje dėl įvairių socialinių, ekonominių ir politinių priežasčių. Be to, autoriai teigia, jog iš tiesų, kadangi Turkija neprisitaiko prie socio-kultūrinių ir religinių standartų, todėl neturi vietos ir nebus įleista į ES¹¹¹. Tačiau, atsižvelgiant į ES Reformų sutartį, religija nėra įtvirtinta ir apskritai įtraukta į paskutiniąją ES Reformų sutartį ir Sąjungos pamatas nėra religija.

Kalbant apie santykių pradžią tarp Turkijos Respublikos ir ES¹¹², tai 1959 metais Turkija buvo viena iš pirmųjų šalių, kurios siekė glaudaus bendradarbiavimo su jauna Europos ekonomine bendrija (EEB) (plačiau apie ES ir Turkijos Respublikos santykius žiūrėti 2 lentelę). Toks glaudesnis bendradarbiavimas buvo įtvirtintas 1963 m. rugsėjo 12-ąją „Asociacijos sutartimi“, neretai žinoma kaip Ankaros sutartis. Vienas svarbiausių elementų šioje sutartyje buvo „Muitų sąjunga“, kad Turkija galėtų vystyti prekių ir žemės ūkio produktų prekybą su EEB šalimis be apribojimų. Galima suvokti, kad bent viena iš Turkijos Respublikos priežasčių artimiau bendradarbiauti su EEB šalimis buvo siekis pagerinti gyvenimo sąlygas Turkijoje per ekonominį progresą ir harmoningą prekybos plėtojimą bei sumažinti ekonominius skirtumus tarp Turkijos Respublikos ir Bendrijos¹¹³.

¹⁰⁹ LR užsienio reikalų ministerija, <http://www.urm.lt/index.php?1987987492>, [žiūrėta: 2012-04-02].

¹¹⁰ EP naujienos, <<http://myep.delfi.lt/news/es-iesko-budu-kaip-paspartinti-turkijos-priemimo-procesa.d?id=34479395>> [žiūrėta: 2012-10-19].

¹¹¹ Anzaruddin Ahmad, Mohamad Zaid Mohd Zin ir Ahamad Asmadi Sakat, „European Union’s Refusal on Turkey’s Membership: Another Episode of Western Religious Agenda“, *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 2011, p. 2965.

¹¹² 1950 m. gegužės 9 d. buvo pristatytas Prancūzijos užsienio reikalų ministro Roberto Šumano (R. Šumanas pasinaudojo Žano Monė idėja) glaudesnio bendradarbiavimo planas. 1951 m. balandžio 18 d. remiantis Šumano planu sukuriamą Anglijos ir plieno bendrija. 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartimi Anglijos ir plieno sutartis buvo išplėsta įtraukiant ir kitus ekonominius sektorius ir sukuriant Europos ekonominę bendriją. 1992 m. vasario 7 d. Maastrichto sutartimi EEB oficialiai tapo ES. Todėl, akivaizdu, kad santykiai tarp Turkijos Respublikos ir Europos „susivienijimų“ prasidėjo dar nesusiformavus šiuolaikinei ES.

¹¹³ Europa, <<http://www.avrupa.info.tr/en/turkey-the-eu/history.html>> [žiūrėta: 2012-10-20].

2 lentelė. ES ir Turkijos Respublikos santykiai

Metai	ES ir Turkijos Respublikos santykiai.
1987	Turkijos Respublika pateikia paraišką pilnai narystei EEB.
1993	Prasideda derybos tarp ES ir Turkijos dėl muitų sąjungos.
1996	Sausio 1-ąją įsigaliojo muitų sąjunga tarp Turkijos ir ES.
1999	Helsinkio Europos Viršūnių susitikime rekomenduojant EK Turkijos Respublikai buvo suteiktas kandidatės į Sąjungą statusas.
2001	Nacionalinė programa ES acquis priėmimui.
2001	Kopenhagos Viršūnių susitikime buvo nuspręsta padidinti finansinę pagalbą prisijungenčioms šalims „pre-accession instrument“ (IPA).
2004	Europos Vadovų taryba nusprendžia pradėti derybas dėl Turkijos narystės Sąjungoje.
2005	Pradedamos derybos.
2007	EK pranešimas EVT dėl Turkijos narystės derybų.
2008	Kasmetinis EK raportas apie Turkijos pažangą ruošiantis prisijungimui prie ES.

Šaltinis: Delegation of the European union to Turkey.

Rasta: <http://www.avrupa.info.tr/en/turkey-the-eu/history.html>¹¹⁴

ES ir Turkijos Respublikos derybos dėl narystės prasidėjo 2005 m. spalio 3-iają. Derybos dėl Turkijos narystės Sąjungoje buvo suskirstytos į atskirus į 35 skyrius, apimančius skirtingus klausimus. Kalbant apie švietimo sektorių, skyrius „Mokslas ir tyrimai“ buvo suderintas ir uždarytas 2006 m. birželio 12-ąją¹¹⁵. Todėl neatsitiktinai buvo pasirinkta analizuoti per mokslo spektrą, kadangi šis vienintelis skyrius yra uždarytas, ir Turkijos švietimo bei jaunimo politika yra iš dalies suderinta priartinta prie ES, be to, švietimo sektorius yra vienas pagrindinių sektorių, kuriame ES, siekdama skatinti reformas, bendradarbiauja su šalimis kandidatėmis, partnerėmis bei EKP šalimis. ES, investuodama į kitų šalių jaunimą ir suteikdama galimybę mokytis ES dalyvaujant mainų programose, gali pasiekti įvairių tikslų, pvz.: yra keliama ekonomika, skatinama demokratija bei priartėjama kultūriškai dėka grįžusių išsilavinusių jaunuolių. Tai ypač aktualu šalims, kurios siekia narystės ES, nes taip stiprinama demokratija ir remiamas politinis dialogas žmogaus teisių

¹¹⁴ Delegation of the European union to Turkey, EU and Turkey, History, <<http://www.avrupa.info.tr/en/turkey-the-eu/history.html>> [žiūrėta:2012-11-25].

¹¹⁵ Europa, <<http://www.avrupa.info.tr/en/turkey-the-eu/accession-negotiations/what-is-the-current-status.html>> [žiūrėta: 2012-10-21].

temomis leidžia atsirasti ne tik žmonių tarpusavio ryšius švietimo, mokslinių tyrimų, kultūros, bet ir pilietinės visuomenės srityse, be to, keičiasi supratimas, pasaulėžiūra ir mentalitetas. Ryšiai tarp pilietinės visuomenės ir valdžios institucijų gali būti užmezgami vykdant ir studentų ar kultūrines mainų programas. Todėl 1999 metais Turkijos Respublikai suteikus kandidatės statusą, kartu buvo duotas ir impulsas pradėti radikalias reformas į gilesnę Turkijos demokratizaciją. Politikos mokslų dr. E. Fuat Keyman ir tarptautinės politinės ekonomijos profesorius Ziya Öniş teigia, jog prisijungimo prie ES procesas davė galingą išorinį spaudimą ir paveikė Turkijos sistemos transformaciją, be to, prisijungimo proceso poveikis svarbus demokratijos ir konsolidacijos kontekste¹¹⁶.

Kiti derybiniai skyriai (išskyrus „Mokslas ir tyrimai“) nėra uždaryti, dvylika skyrių yra preliminariai atidaryti¹¹⁷ (t.y. buvo atidaryti ir buvo pradėtos derybos, tačiau derybos dėl šių skyrių yra laikinai sustabdytos – skyriai „užšaldyti“). Pagrindinė priežastis, dėl ko buvo sustabdytas derybinis procesas tarp ES ir Turkijos Respublikos yra Ankaros susitarimo Papildomo protokolo nevykdymas: apskritai derybos su Turkija dėl narystės Sąjungoje buvo pradėtos su viena sąlyga, kad „Turkija išplės 1970 metų pasirašyto Ankaros susitarimo Papildomo protokolo taikymą 10 naujų šalių narių“¹¹⁸, (tarp jų – Kiprui), tačiau Turkijos Respublika 2006 metais atsisakė vykdyti šį Papildomą Ankaros susitarimo protokolą, kadangi viena iš svarbiausių Turkijos Respublikos atsisakymo priežasčių šio protokolo įvykdymas reiškė Kipro Respublikos pripažinimą. Kadangi Turkija nepripažįsta Kipro kaip atskiros ir nepriklausomos Kipro Respublikos, Kipras užblokavo dar šešis derybinius skyrius¹¹⁹, tarp kurių yra ir skyrius „Švietimas ir kultūra“¹²⁰. Tačiau nepaisant to, kad derybos dėl švietimo sektoriaus yra uždarytos ir nevyksta, Turkijos Respublika dalyvaudama Bolonijos procese, švietimo sektoriuje artėja prie ES standartų, be to, vyksta gerosios patirties keitimas per jaunimo politikos vykdomas švietimo mainų programas ir įvairius projektus. Anot politikos mokslų daktaras Hakan Yılmaz, Turkijos demokratizacija priklauso nuo išorinio faktoriaus – ES vykdomos politikos Turkijos atžvilgiu, ir jeigu bus padarytas žymus progresas derybose dėl narystės Sąjungoje, kurios prasidėjo 2005 metais, galima bus pastebėti ir politinius pokyčius – labiau konsoliduotą ir liberalią demokratiją¹²¹.

¹¹⁶ Fuat Keyman E., Öniş Z., „Turkish politics in a changing world :global dynamics and somestic transformations“, Istanbul, 2007, p. 26.

¹¹⁷ Dvylika skyrių, dėl kurių derybos yra „užšaldytos: 4. Laisvo kapitalo judėjimas; 6. Bendrovių teisė; 7. Intelektinės nuosavybės teisė; 10. Informacinė visuomenė ir žiniasklaida; 12. Maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politika; 16. Mokesčiai; 18. Statistika; 20. Įmonių ir pramonės politika; 21. Transeuropiniai tinklai; 27. Aplinkosauga; 28. Vartotojų ir sveikatos apsauga; 32. Finansų kontrolė.

¹¹⁸ LR URM, <<http://www.urm.lt/index.php?3837091989>> [žiūrėta: 2012-10-21].

¹¹⁹ Kipro Respublikos užblokuoti derybiniai skyriai (Turkijos Respublikos narystės ES derybų procese dėl Kipro Respublikos nepripažinimo): 2. Laisvas darbo jėgos judėjimas; 15. Energetika; 23. teisingumas ir pagrindinės laisvės; 24. Teisingumas, laisvė ir saugumas; 26. Švietimas ir kultūra; 31. Užsienio, saugumo ir gynybos politika

¹²⁰ LR URM, <<http://www.urm.lt/index.php?3837091989>> [žiūrėta: 2012-10-21].

¹²¹ Yılmaz H., „Europeanisation and Its Discontents: Turkey, 1959-2007“, // Arvanitopoulos C., *Turkey's accession to the European Union :an unusual candidacy*, Berlin, 2009, p. 63.

35 derybiniai skyriai apima įvairius teisinius klausimus – ES *acquis* perkėlimą į nacionalinę teisę. Derybos yra vykdomos Tarpvyriausybiniuose konferencijose, kuriose dalyvauja stojančioji šalis, šiuo atveju Turkija, ir visos ES šalys narės. EK paprastai nustato sąlygas, kurias šalys kandidatės į ES turi išpildyti, norint uždaryti derybinį skyrį ir tęsti derybinį stojimą į Sąjungą procesą, tačiau ne tik, kad skyrių galima būtų uždaryti, bet ir skyriaus atidarymui, reikalingas visų ES šalių narių vienbalsis pritarimas¹²².

Kalbant apie 2010 metų Turkijos pažangos ataskaitą, joje yra išsakoma ir kritika Turkijos Respublikai, ir pagyrimai, nurodomos sritys, kurios reikalauja daugiau reformų, pvz.: žmogaus teisės ir žodžio laisvė. EP rezoliucijoje dėl 2010 metų Turkijos pažangos ataskaitos sakoma, kad „Turkija įsipareigojo vykdyti reformas, puoselėti gerus kaimyninius santykius ir laipsniškai suartėti su ES ir kadangi šias pastangas taip pat reikėtų vertinti kaip galimybę toliau atsinaujinti pačiai Turkijai“¹²³. EK tikisi, jog griežti prisijungimo kriterijai, kurie taikytini be išimties ir kitoms šalims kandidatėms į ES, bus pripažinti ir įgyvendinti, kadangi, kaip sakoma, EK ES plėtros strategijoje bei Turkijos pažangos ataskaitoje: „dinamiška ekonomika, svarbus vaidmuo regione ir įnašas į ES užsienio politiką ir energetinio saugumo didinimą nulemia tai, kad Turkija yra viena svarbiausių šalių, padedančių užtikrinti ES saugumą ir gerovę“¹²⁴. Akivaizdu, jog plačiąja ES kaimynystės politikos prasme, Turkijos vaidmuo ypač svarbus, tačiau progresui reikia konstruktyvių reformų.

Politiniai dialogai tarp Turkijos Respublikos ir ES tęsiasi¹²⁵. Per politinius dialogus apžvelgiamas Turkijos progresas, prioritetų vykdymas, susitelkiama ties svarbiausiais iššūkiais, pavyzdžiui, Kopenhagos kriterijais. Rengiama daugiašaliai (tarp EK, ES narių ir ES šalių kandidačių) ir dvišaliai ekonominiai dialogai (tarp EK ir Turkijos). Be to 2010 metais buvo daug Turkijos vizitų ES institucijose. Turkija yra Sąjungos septintas didžiausias prekybos partneris, o ES yra didžiausias Turkijos prekybos partneris. Dėl finansinės pagalbos, 2010 metais Turkijai apytiksliai buvo skirta 654 milijonai eurų pagal politinį instrumentą pagalbai prisijungiančioms prie Sąjungos šalims. Pagalba teikiama tokioms sritims kaip pagrindinės teisės, viešos administracijos reformoms, konkurencingumo palaikymui, aplinkai, transportui, socialiniam vystymuisi, žemės ūkiui. ES finansinė pagalba taip pat teikiama pilietinės visuomenės vystymuisi, ypač didinti visuomeninių organizacijų galias. Techninė pagalba teikiama Turkijos administracijai, remiamas aktyvus visuomenės dalyvavimas ir dalinamasi gerąja patirtimi. Kita, 2010 metais taip pat finansinė pagalba buvo skiriama drąsinti pilietinių visuomenių dialogą, ES ir Turkijos, politinėse sferose ir žiniasklaidoje. Be to buvo finansuojamas Turkijos dalyvavimas Sąjungos vykdomose programose

¹²² LR URM, <<http://www.urm.lt/index.php?3837091989>> [žiūrėta: 2012-10-21].

¹²³ EP, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0090+0+DOC+XML+V0//LT>> [žiūrėta: 2012-10-21].

¹²⁴ LR URM, <<http://www.urm.lt/index.php?3837091989>> [žiūrėta: 2012-10-21].

¹²⁵ Ministrų susitikimai buvo rengiami 2009 metų lapkritį, 2010 metų liepą ir vasarį.

žiniasklaidos, jaunimo, akademinų institucijų, kultūros srityse; palaikomos pilietinės visuomenės ir kultūrinės organizacijos¹²⁶.

Kaip ir ansktesnioje 2010 metų ataskaitoje, 2011 metų Turkijos pažangos ataskaitoje pažymima, jog derybos dėl Turkijos narystės tęsiamos, taip pat tęsiama muitų sąjunga, tačiau vis dar išlieka techninių, pvz.: svarbių licenzijų, pažeidimų bei tęsiamas sustiprintas politinis dialogas. Dvišalė prekyba tarp ES ir Turkijos 2010 metais siekė 103 milijardus eurų. Tačiau kelios prekybos problemos lieka neišspręstos, dėl Turkijos įstatymų, kurie pažeidžia muitų sąjungos susitarimus, todėl muitų sąjunga nėra pilnai įgyvendinama. Turkijos Respublika tapo aktyvesnė savo kaimynystėje ir tapo pagrindiniu regioniniu žaidėju. Tęsiamas daugiašalis ekonominis dialogas tarp Komisijos, ES, valstybių narių ir šalių kandidačių, susitelkiama ties Kopenhagos ekonominiais kriterijais. 2011 metais Turkijai paskirta apytiksliai 781,9 milijonai eurų finansinė pagalba per politinį prisijungimo instrumentą. Finansinė pagalba skiriama politinėms reformoms, teismų sistemoms, *acquis* perėmimui, ekonominiams, socialiniams, kaimo vystymuisi. Didesnė ES finansinė parama skiriama stiprinti pilietinę visuomenę, visuomeninėms organizacijoms ir dialogui tarp jų. Be to Turkijos dalyvavimui ES programose ir agentūrose. Turkijos Respublika aktyviai dalyvauja šiose ES programose ir agentūrose: *Septintoji bendroji programa moksliniams tyrimams, Muitai 2013, Fiskalis 2013, Europos Aplinkos agentūra, Konkurencingumo ir inovacijų bendroji programa, Kultūra 2007-2013, Progress, Mokymasis visą gyvenimą, Veiklus jaunimas*. ES finansinės paramos fondai padengia dalį Turkijos dalyvavimo šiose programose ir agentūrose išlaidų¹²⁷.

2011 m. birželio 12 d. Turkijos Respublikoje buvo surengti laisvi parlamento rinkimai. Nors šalis bando įgyvendinti Kopenhagos kriterijus ir priimti narystės įsipareigojimus, tačiau narystės derybos yra „išaldytos“ dėl anksčiau minėtų politinių priežasčių. Bendrai kalbant yra pastebima šalies pažanga įvairiose srityse, pvz.: „laisvo prekių judėjimo, antimonopolinės politikos ir valstybės pagalbos, energetikos, ekonominės ir pinigų politikos, įmonių ir pramonės politikos, vartotojų apsaugos, statistikos, transeuropinių tinklų ir mokslo bei mokslinių tyrimų¹²⁸“, tačiau reikia didesnių pastangų ir reformų užtikrinti kai kurias demokratines laisves ir žmogaus teises įvairiose srityse, pvz.: saviraiškos teisė, trūksta administracinių reformų įgyvendinti *acquis*.

¹²⁶ European Commission, „Turkey 2010 progress report“, COM(2010) 660, Brussels, 2010, p. 5-6.

¹²⁷ European Commission, „Turkey 2011 progress report“, Brussels, 2011, p. 3-6.

¹²⁸ LR URM, <<http://www.urm.lt/index.php?1222548701>>, [žiūrėta: 2012-10-22].

3.2. Turkijos Respublikos švietimo politikos raida

Musulmonų pasaulyje Turkijos Respublika yra vienintelė pliuralistiška, pasaulietiška demokratija, kuriai visada buvo svarbūs ryšiai su Europos šalimis. Be to, istoriškai turkų kultūra darė poveikį ypač didžiajai daliai Rytinei ir Pietinei Europai. Po pirmojo pasaulinio karo Turkija pasirinko Vakarų Europą kaip modelį kurti naujai pasaulietiskai struktūrai Respublikoje, todėl šalis pradėjo „vakarietinti“ savo ekonominę, politinę ir socialinę struktūrą¹²⁹.

Mustafa Kemal Atatiurkas, kuris yra Turkijos Respublikos¹³⁰ įkūrėjas, patikėjo Respubliką jaunimui, nes tikėjo jaunimo vaidmės galia socialiniuose pokyčiuose. Taip pat tuo metu prasidėjo išsilavinimo „kampanija“, mokytojų pareiga buvo ne tik išmokyti jaunimą, bet ir apšviesti visuomenę. Mustafa Kemal Atatiurkas jaunimui priskyrė vaidmenį – šalies Konstitucijoje 59-ame straipsnyje yra sakoma: „Valstybė turi imtis priemonių, garantuoti jaunimo mokymą ir išsivystymą, kuriam yra patikėta mūsų Respublika, išlaikyti ją nepriklausoma šiuolaikinio mokslo šviesoje, pagal M. K. Atatiurko principus ir reformas, ir prieš mintis, kurios taikosi į nedalomą valstybės vientisumą su jos teritorija ir tauta. Valstybė turi imtis būtinų priemonių, apsaugoti jaunimą nuo polinkio į alkoholį ir narkotikus, nusikalstamumą, taip pat kaip ir į lošimą, ir panašias ydas, ir į tamsybę¹³¹“. Šiou straipsniu yra netiesiogiai atskleidžiama ne tik jaunimo teisės, užtikrintos pagrindiniame šalies įstatyme, bet ir parodoma visuomenės pareiga – sudaryti sąlygas jaunimo lavinimui, bei tamprių sąsajų poreikis tarp įvairių visuomenės amžiaus grupių. Be to, atskleidžiama idėja apie pagrindinę jaunimo misiją, taip pat galima sakyti ir pareigą, kaip atlygį už galimybę gauti išsilavinimą bei užtikrintą visapusišką vystymąsi, – išlaikyti integralią Turkijos Respubliką.

Turkijos Respublikos istorijoje jaunimo politika buvo visada svarstoma šalia išsilavinimo ir sporto, kadangi jaunimo užimtumas buvo suprantamas kaip sportas ir laisvalaikio užsiėmimai, kurie reguliuojami įvairių Turkijos institucijų¹³², pvz.: Nacionalinė švietimo ministerija. Pirmaisiais Turkijos Respublikos metais buvo dėtos didelės pastangos išspręsti švietimo problemas, siekta pasaulietiško mokslo, kuris būtų pavaldus Nacionalinei švietimo ministerijai. 1933 metais buvo įkurtas fizinio lavinimo ir skautų direktoratas, pavaldus švietimo ministerijai. 1938 metais buvo įkurtas Fizinio lavinimo direktoratas, kuris rūpinosi įvairiomis veiklomis. Proveržis jaunimo politikoje įvyko 1969 metais, kai buvo įkurta Jaunimo ir sporto ministerija. Tuo metu taip pat dėl atliktų tyrinėjimų jaunimo srityje, jaunimo politika buvo išplėsta nuo laisvalaikio užsiėmimų į platesnį veiklų spektrą. Nacionalinio švietimo, jaunimo ir sporto ministerija buvo

¹²⁹ Turkijos Respublikos užsienio reikalų ministerija, <<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=2>> [žiūrėta: 2012-10-24].

¹³⁰ Turkijos Respublika buvo įkurta 1923 metais.

¹³¹ Turkijos Respublikos Konstitucija, <<http://www.byegm.gov.tr/Content.aspx?s=tcotrot>> [žiūrėta: 2012-10-23].

¹³² Tokia politika išliko iki šiol. Lyginant su Lietuva – Turkijos jaunimo politika yra įvairių valstybinių institucijų, atsakingų už skirtingas veiklas, rankose, o Lietuvoje jaunimo politika kyla iš Jaunimo politikos pagrindų įstatymo.

įkurta 1983 metais – išsilavinimas, jaunimas ir sportas buvo koordinuojami vienos institucijos. Dar vėliau buvo įkurtas Jaunimo paslaugų skyrius, pavaldus šiai ministerijai¹³³. Atsiradus šioms institucijoms jaunimo politikos vaidmuo sustiprėjo ir jaunimo politika tapo labiau matoma.

Tačiau 1970-aisiais pozityvi Turkijos jaunimo vizija pamažu pradėjo keistis, dėl politinio šalies nestabilumo jaunimas buvo greičiau matytas kaip grėsmė, o ne kaip šalies pamatas. 1980 ir 1982 metų karinis perversmas, o Konstitucijoje pateikiama nauja jaunimo vizija ir barjerai jaunimo dalyvavimui. Karininis režimas ėmėsi priemonių atitolinti jaunimą nuo politikos, todėl ilgainiui jaunimas buvo traktuojamas kaip abejingas politikai ir egoistiškas¹³⁴.

Paskutiniaisiais dešimtmečiais situacija pasikeitė, viena iš priežasčių – Nacionalinio švietimo, jaunimo ir sporto ministerijos nuostatose buvo užtikrinti jaunimo teisių pagrindai, tai paskatino jaunimo dalyvavimą pilietinėje visuomenėje, dėl ko buvo sumažinti barjerai, trukdantys jaunimo dalyvavimui:

- 1) 1995 metais buvo sumažintas balsavimo amžius nuo 21 iki 18 metų, be to, 2006 metais amžiaus cenzas tapti parlamento nariu buvo irgi sumažintas nuo 30 iki 25 metų.
- 2) Jaunimo aktyvumas pilietinėje visuomenėje augo, kadangi įtaką darė ES išsilavinimo standartai ir dėka Nacionalinės jaunimo programų agentūros (agentūra buvo įkurta 2002 metais tam, kad vykdytų EK jaunimo programas).
- 3) 2004 metais įsigaliojo Asociacijų įstatymas, kuriuo buvo palengvintas asociacijų Turkijoje kūrimas, taip pat tai prisidėjo ir prie lengvesnio jaunimo organizacijų steigimo.
- 4) 2005 metų Vietos savivaldos įstatymu buvo palengvintas jaunimo dalyvavimas administracijoje vietos lygmenyje.
- 5) Nuo 2005 metų teikiama finansinė pagalba jaunimo klubams ir jaunimo sporto klubams¹³⁵.

Dėl paminėtų jaunimo politikos raidos aspektų pamažu didėjo dialogas tarp valdžios ir pilietinės visuomenės, o į pilietinę visuomenę, kaip lygiavertę grupę, vis labiau buvo įtraukiamas ir jaunimas. Akivaizdu, jog integraliai jaunimo politikai reikalingas visų sektorių dalyvavimas ir visuomenės palaikymas, be to, viena iš pagrindinių sąlygų – paties jaunimo aktyvumas, be to, tokia sąlyga pageidautina ne tik Turkijos visuomenėje, bet apskritai Europos ir kitų kontinentų visuomenėse.

¹³³ Oktay F., Şentuna M., Cenk M., Görbil V. „Introduction to Youth Policy...“, p. 14.

¹³⁴ Göksel A., EuroMed Youth III Programme, Studies on youth policies in the Mediterranean partner countries, Turkey, p. 12.

¹³⁵ Oktay F., Şentuna M., Cenk M., Görbil V. „Introduction to Youth Policy, Swedish and Turkish Perspectives“, 2008-2010, p. 14.

3.3. Turkijos Respublikos jaunimo politika ir jos sąsajos su Europos jaunimo politika

Anot socialinių mokslų dr. Hakan Acar, jaunimas – Turkijoje populiari diskusijų tema. Viena vertus, jauna visuomenė – privilegijuota padėtis šaliai, kita vertus, – tai socialiniai ir ekonominiai iššūkiai: kasmet Turkija turi sukurti jaunimui milijoną naujų darbo vietų. Kontraversiškas jaunimas, ir „Turkijos viltis“, ir taip pat rimtų socialinių problemų šaltinis¹³⁶. Tai patvirtina ir Turkijos statistikos departamento duomenys, kurie rodo didėjančią turkų populiaciją: 2011 metais Turkijos Respublikos populiacija padidėjo 1.001.281¹³⁷ asmeniu. Akivaizdu, jog atsižvelgiant į demografinius, ekonominius ir socialinius iššūkius šaliai reikalinga visapusiška ir pagrįsta jaunimo politika.

Nors jaunimas sudaro didelę dalį populiacijos (2011 m. gruodžio 31 d. duomenimis Turkijos populiacija siekė 74.724.269 gyventojus, be to, pusė populiacijos yra jaunesni negu 29,7 metų¹³⁸), tačiau Turkijoje nėra bendro įstatymo susijusio su jaunimo politika bei visapusiškai apimančio jaunimo problemos. Kaip atsvara, nesant įstatyminiam jaunimo politikos teisės aktui, pagrindinės jaunimo teisės ir laisvės buvo įtrauktos į bendrus įvairių institucijų aktus tokiose srityse kaip išsilavinimas, sveikata, apgyvendinimas, darbas, socialinė apsauga, kultūra, laisvalaikis ir apsauga nuo blogų įpročių. Be to, Turkijoje jaunimo politika, galima teigti, yra atskirai formuojama bei įgyvendinama šių valstybinių institucijų veiklą ir reguliavimo rėmuose: Švietimo, Darbo ir socialinės apsaugos, Sveikatos, Kultūros ir Turizmo, Užsienio reikalų ir teisingumo, Socialinės tarnybos, Vaiko teisių apsaugos, Šeimos ir socialinių tyrimų, Nacionalinės agentūros, ES reikalų sekretoriato, Socialinės pagalbos ir solidarumo, Monitoringo centro (vaistams ir narkotikams), Jaunimo ir sporto vakstybinėse institucijose bei ministerijose. Turkijoje jaunimo grupė yra analizuojama ir laikoma žmogiškaisiais ištekliais, be to, yra manoma, kad jaunimas turi būti mokomos garantuoti valstybės integralumą ir šalies vientisumą, o kalbant apie jaunimą kaip apie tikslinę visuomenės grupę – turi būti apsaugotas nuo žalingų įpročių¹³⁹. Dėl institucijų gausos ir aiškos hierarchijos stokos didėja institucijų funkcijų persidengimo galimybė, be to, atsiranda niša sprendimų vilkinimui perleidžiant atsakomybę kitai institucijai.

Kita, Turkijoje rengiamos įvairios plėtros programos, susijusios su jaunimo politika, ilgesnės, pvz.: 2007-2013 metams trukmės, ir vidutinės – 2009-2011 metų programa, ir nuolat stengiamasi užtikrinti visų institucijų ir organizacijų, susijusių su jaunimu, dalyvavimą šiose

¹³⁶ Acar H., „How turkey's national youth policy should be structured?“, *International Human Sciences Journal* (online), 2008, p. 2, <<http://www.insanbilimleri.com>> [žiūrėta: 2012-10-24].

¹³⁷ Turkijos Respublikos Statistikos departamentas, <<http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736>> [žiūrėta: 2012-10-24].

¹³⁸ Ten pat, [žiūrėta: 2012-10-23].

¹³⁹ Youth Partnership, CoE, EC, Country sheet on youth policy, Turkey, 2010, p. 3.

programose. Už 2010-2014 metų strateginį planą atsakingas Jaunimo ir sporto generalinis direktoratas. Pagrindiniai tikslai, ko siekama tokiomis programomis ir planais, yra:

- 1) Lygios galimybės, ypač socialinę atskirtį patiriančiam jaunimui, programos, padedančios įgyti patirties, reikalingos darbo rinkoje.
- 2) Įtraukti jaunimą į sprendimų priėmimo procesą bei padidinti jaunimo priklausymo visuomenei kaip jos daliai jausmą.
- 3) Didinti centrų, besirūpinančių vaikų apsauga, socialine įtrauktimi didinimas.
- 4) Aktyvaus jaunimo dalyvavimo socialiniame gyvenime skatinimas.
- 5) Jaunimo ir sporto generalinis direktoratas analizuojant kitų šalių patirtį, ypač ES valstybių, rengia pirmąją Nacionalinę jaunimo strategiją, kuria siekama paskatinti įkurti jaunimo tarybas ir padidinti jaunimo dalyvavimą sprendimų priėmimo procese (be to, išreiškiamas siekis pagreitinti jaunimo mainų programas su užsienio šalimis¹⁴⁰). Galiausiai, siekiama nukreipti jaunimą į meną bei sportą, kad jis atitoltų nuo smurto ir žalingų įpročių¹⁴¹.

Be anskčiau išvardintų planų ir programų, Jaunimo ir sporto departamentas organizuoja socialines, kultūrines ir mokomąsias švietimo veiklas per tokius politikos formavimo instrumentus kaip jaunimo centrai, jaunimo stovyklos, tarptautiniai ryšiai, socialinė ir kultūrinė veikla bei jaunimo klubai, tyrinėjimas ir konsultavimas. Galiausiai kalbant apie jaunimo politiką Turkijoje, jaunimo politikos formavimas yra koordinuojamas su tarptautinėmis jaunimo organizacijomis, ypač su ET ir ET Jaunimo ir sporto direktoratu. Bendradarbiaujant su ET yra organizuojamos tarptautinės veiklos, pvz.: dalyvavimas, migracija, tarpkultūrinis mokymasis, savanorystė, aktyvus dalyvavimas pilietinėje visuomenėje, kuriomis prisidedama prie jaunimo politikos vystymo Turkijos Respublikoje¹⁴². ET įnašas ir galimybė Turkijos jaunimui bei su jaunu dirbantiems dalyvauti tarptautinėse veiklose iš dalies formuoja jaunimo politiką šalyje, be to, prisideda prie pilietinės visuomenės vystymosi. Anot ES teisės dr. Andrea Ott, išsilavinimas ir mokymas nėra probleminiai laukai, trukdantys dalyvauti trečiosioms šalims¹⁴³, todėl Turkijos Respublika dalyvauja šiose ES programose, susijusiose su jaunimo politika: *Euromed*, *Lingua*, *LLP*, *EuroDesk*, *EuroGuidance*¹⁴⁴. *Euromed* yra EK finansuojama programa, kuri prasidėjo 2005 metų spalį, tai regioninė programa, taip pat siejama su Barselonos procesu. *Euromed* programa stiprina tarpkultūrinį dialogą Viduržemio jūros regione, remia aktyvų pilietiškumą ir prisideda prie jaunimo politikos vystymosi¹⁴⁵. Programa *Lingua* siekiama skatinti kalbų studijavimą ir kalbinę įvairovę

¹⁴⁰ Oktay F., Şentuna M., Cenik M., Görbil V., Introduction to Youth Policy..., p. 16.

¹⁴¹ Youth Partnership, CoE, EC, Country sheet on youth policy..., p. 3-4.

¹⁴² Youth Partnership, CoE, EC, Country sheet on youth policy..., p. 4-5.

¹⁴³ Ott A., „Turkey's Status in EU Institutions and Policies: Living in Sin or Living Separate Lives?“, // Kabaalioglu H., Ott A., Tatham A., *EU and Turkey: bridging the differences*, Istanbul, 2011, p. 127.

¹⁴⁴ Youth Partnership, CoE, EC, Country sheet on youth policy..., p. 11-12.

¹⁴⁵ Göksel A., EuroMed Youth III Programme, Studies on youth policies..., p. 3.

Europoje¹⁴⁶. *LLP* – EK iniciatyva, visą gyvenimą trunkantis mokymasis¹⁴⁷. *Eurodesk* – svarbiausias informacijos apie Europos politiką ir galimybes jaunimui tiekėjas¹⁴⁸. *EuroGuidance* – projektas, kurio siekis gerinti „profesinio informavimo ir konsultavimo sistemą, paslaugų kokybę ir prieinamumą, skatinant mokymąsi visą gyvenimą“¹⁴⁹.

Atsižvelgiant į EK 2010 metų ataskaitą, pastebimas progresas Turkijos Respublikos mokslo ir tyrinėjimo sferoje (pvz.: tarptautinėjai tyrėjai skatinami ilgiau pasilikti Turkijoje, ir pradėta programa, skatinanti turkų tyrėjus, įgijusius daktaro laipsnį užsienyje, sugrįžti į Turkiją). Ruošiamas veiksmų planas 2011-2016 metams, į kurį įtraukiami iš viešojo, ir privataus sektorių bei universitetų ekspertai. Rengiamos strategijos vandens, energijos, maisto sferose. Pašalintos biurokratijos kliūtys, padidintas finansavimas iki 310 milijonų eurų moksliniams tyrimams. 2010 metais Europos investicinis bankas pritarė 300 milijonų eurų investicinei paskolai stiprinti tyrinėjimo infrastruktūrą atsinaujinančiai atečiai. Aktyviai bendradarbiaujama su Jungtinių Tyrimų centru (ang. k. *Joint Research Centre*). Be to, Turkija dalyvauja septyniose Jungtinėse Programinėse iniciatyvose (ang. k. *Joint Programming Initiatives*), kurios siekia atkreipti dėmesį į pagrindinius Europos socialinius iššūkius, derindamos nacionalinę tiriamąją veiklą. Taip pat Turkija padidino tyrėjų judrumą ir dalyvauja visose Europos tyrinėjimo erdvės konsultacijose kaip stebėtoja. Apskritai, galima sakyti, yra pasiektas progresas integracijoje į Europos tyrinėjimo erdvę, tačiau pagaudautinos tolimesnės pastangos ir dalyvavimas programose, technologijų tobulinimas siekiant išlaikyti progresą¹⁵⁰.

Kita, EK 2010 metų ataskaitoje apie Turkijos progresą, pastebimas pagerėjimas ir „Išsilavinimo, mokymosi ir jaunimo“ erdvėje. Turkijos Nacionalinio švietimo ministerijos strateginis planas 2010–2014 metams apima pagrindinius ES standartus, pvz.: Europos kvalifikacijos struktūra. Kita, buvo baigta Žalioji knyga, skirta profesiniam išsilavinimui ir mokymui. Nors Turkijos Respublika pagerino dalyvavimą visose programose siekiant tikslų, susijusių su švietimu, 2010-2020 metams, tačiau vis dar atsilieka nuo ES vidurkio, ypač kalbant apie anstyvą mokyklos palikimą ir visą gyvenimą trunkantį suaugusiųjų mokymąsi. 2010 metais universitetų skaičius Turkijoje pasiekė 154. Turkija pažangiai įgyvendina Bolonijos proceso uždavinius ir tikslus, nors dar daug neįgyvendintų iššūkių, tokių kaip kvalifikacijos pripažinimas, kokybės garantija, reikalinga įkurti nacionalinę kvalifikacijų struktūrą, pagrįstą Europos kvalifikacijų struktūra. Toliau įgyvendinamas dalyvavimas visą gyvenimą trunkančio mokymosi programose bei programoje *Veiklus jaunimas*: buvo finansuota daugiau kaip 1200 projektų ir 10.000 dalyvių judrumo programose. Turkija skyrė 8 milijonų eurų paramą įvairioms programoms.

¹⁴⁶ EK, <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc94_en.htm> [žiūrėta: 2012-10-25].

¹⁴⁷ EK, <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm> [žiūrėta: 2012-10-25].

¹⁴⁸ Eurodesk, <<http://www.eurodesk.org/eddesk/About.do>> [žiūrėta: 2012-10-25].

¹⁴⁹ Euroguidance, <<http://www.euroguidance.lt/apie-mus>> [žiūrėta: 2012-10-25].

¹⁵⁰ European Commission, „Turkey 2010 progress report“, COM(2010) 660, Brussels, 2010, p. 87-88.

Kalbant apie kultūrinius projektus, Turkija dalyvavo Europos kultūrinio paveldo dienose, be to, 2010 metais Mardin universitete buvo skirtos dienos pagerbti kurdų, arabų, ir asirų kalbas ir kultūras. 2010 metais Stambulas buvo Europos kultūros sostinė, tuo metu buvo surengta apie 600 įvairių projektų, šiuolaikinio ir tradicinio meno; tikslinės grupės buvo jaunimas, vaikai, menininkai ir visuomenė, kita vertus, didelė dalis projektų buvo skirta ne pilietiniam dialogui, bet miesto pastatų ir kultūrinio paveldo remontui. Be to, Turkijos Respublika dar nėra ratifikavusi Unesco apsaugos konvencijos dėl kultūrinių posakių įvairovės¹⁵¹. Apibendrinant galima akivaizdžiai pastebėti, jog padidėjo Turkijos dalyvavimas projektuose bei judrumo programose, keitimasis gerąja patirtimi, taip pat skirta dėmesio kultūriniais projektams, tačiau nėra jokio proveržio kalbant apie įstatyminius teisės aktus.

Lyginant su 2011 metų EK raportu, 2010 metais buvo priimta Nacionalinė mokslo ir technologijų ir inovacijų strategija ir veiksmų planas 2011-2016 metams. Strategijoje susitelkiama ties tokiais sritimis, kaip personalo didinimas, judrumas, įgūdžių gerinimas, patirties sklaida, žmogiškieji ištekliai, technologijos, naujovės, bendradarbiavimas, tyrinėjimas. Be to šioms veikloms biudžetas padidintas nuo 310 milijonų iki 340 milijonų eurų (daugiausia padidėjo privataus sektoriaus investicijos). Tęsimas bendradarbiavimas su Jungtiniu Tyrimų centru. Nacionaliniai veiksmai, pvz.: minėta strategija ir veiksmų planas, toliau didina integraciją į Europos tyrinėjimų erdvę, bei padeda kurti Inovacijų sąjungą ir Turkiją įgalina ateityje tapto konkurencinga ES tyrinėjimo programose ir veiklose¹⁵².

Lyginant „Išsilavinimo ir kultūros“ skyrių 2011 metais buvo pertvarkyta Nacionalinė švietimo ministerija, stengiamasi įgyvendinti ES *acquis* ir pasiekti Europos išsilavinimo standartus. Bendras universitetų skaičius išaugo iki 162 (buvo įkurti aštuoni privatūs universitetai). Tęsimas Bolonijos proceso įgyvendinimas, padidėjo dalyvavimas Visą gyvenimą trunkančio mokymosi ir *Veiklus jaunimas* programose: 2010 metais daugiau kaip 37.000 dalyvių judrumo programose, be to, buvo pasirašyti 1.428 dideli projektai (63.4 milijonai eurų). Turkijos Respublika taip pat prisidėjo prie ES finansavimo 9.3 milijonais eurų. Turkija taip pat dalyvavo Europos dienų šventime 2011 metų gegužės 9-ąją, tačiau Unesco apsaugos konvencija vis dar neratifikuota¹⁵³.

Apibendrinant Turkijos jaunimo politiką galima pastebėti, kad nors nėra vieno visa apimančio teisės akto skirto jaunimui ir jo teisėms užtikrinti bei pareigoms įvardinti, tačiau yra eilė valstybinių institucijų, kurios savo nuostatuose apibrėžia įvairias veiklas, susijusias su jaunimu, be to, paskutinįjį dešimtmetį buvo išplėstos jaunimo galimybės dalyvauti politikoje. Nors Turkija aktyviai dalyvauja ES organizuojamuose projektuose bei judrumo programose, tačiau vis dar nėra pakankamai įsisavinusi ES standartų, viena iš priežasčių tai, kad ES *acquis* pilnai nėra perkeltas į

¹⁵¹ European Commission, „Turkey 2010 progress report“, COM(2010) 660, Brussels, 2010, p. 87-89.

¹⁵² European Commission, „Turkey 2011 progress report“, Brussels, 2011, p. 97-98.

¹⁵³ European Commission, „Turkey 2011 progress...“, p. 98-100.

Turkijos nacionalinę teisę. Galiausiai, didelę dalį Turkijos populiacijos sudaro jaunimas, kas reikalauja nuoseklaus jaunimo politikos formavimo ir įgyvendimo. Šioje vietoje ES ir atskirų Sąjungos narių jaunimo politika, gali būti pavyzdys ir gerosios patirties šaltinis, kita vertus Sąjungai būti pavyzdžiu yra gera galimybė užsikrinti stabilią ir vertybiškai artimą periferiją, todėl kitame skyriuje siekama praktiškai ištirti ES jaunimo politikos priemonių – švietimo ir mobilumo programų – poveikį Turkijos Respublikoje.

4. ŠVIETIMO IR MOBILUMO PROGRAMŲ POVEIKIO TURKIJOS RESPUBLIKOS JAUNIMO POLITIKAI TYRIMAS

Teorinė ES ir Turkijos Respublikos jaunimo politikos bei europeizacijos priemonių jaunimo politikos srityje analizė parodė, kad iš dalies Turkijoje kuriama jaunimo politikos struktūra remiasi ES patirtimi ir yra plėtojama dviem pagrindinėmis kryptimis. Pirma, nors Turkijoje nėra viską jaunimo politikos srityje apimančio teisės akto, iš esmės Nacionalinio švietimo ir Jaunimo ir sporto ministerijų nuostatose yra įvardinti jaunimo teisių pagrindai, tačiau jaunimo interesai yra užtikrinami atskirose viešosios politikos srityse, pvz., švietimo ir mokslo, kultūros, sporto, darbo ir užimtumo, sveikatos ir kt. Antra, išsiplėtė jaunimo veikla, kadangi jaunimo ugdymui darė įtaką ES išsilavinimo standartai, pvz., buvo įkurta jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, kuri vykdo ES jaunimo mainų programas ir įvairius jaunimo projektus, todėl suaktyvėjo neformalusis ugdymas, kuriuo siekiama sudaryti sąlygas mokytis iš patirties ir dalintis ja su kitais, bei eksperimentuoti. Be to, nuo 1995 metų iki 2006 metų buvo sumažinti jaunimo dalyvavimo pilietinėje visuomenėje barjerai, pvz., sumažintas amžiaus cenzas aktyviajai ir pasyviajai rinkimų teisei, palengvintas asociacijų kūrimas, teikiama finansinė pagalba jaunimo klubams. Integruota jaunimo politika, kurioje suderinami skirtingų institucijų prioritetai, vyrauja tarpžinybinis ir tarpsektorinis bendradarbiavimas, reikalinga sėkmingam jaunimo politikos įgyvendinimui, todėl šioje tiriamojoje darbo dalyje, remiantis gauta empirine medžiaga ir antriniais statistiniais duomenimis, tiriamos ES jaunimo politikos priemonės, susijusios su neformaliu ir formaliu švietimu ir mobilumu, Turkijos Respublikoje.

4.1. Tyrimo metodika

Tyrimo metodas. Neformalaus švietimo bei mobilumo jaunimo politikos aspektai Turkijos Respublikos ir ES santykiuose mažai tyrinėti, todėl empirinių duomenų rinkimui buvo pasirinktas kokybinis tyrimo tipas – pusiau struktūruotas interviu, kadangi kokybinis tyrimas susijęs su suvokimais ir vaizdiniais¹⁵⁴, reikalauja gilesnių įžvalgų, nes patyrimu įgytos žinios neturi aiškos struktūros, neretai remiasi asmenine žmonių patirtimi, supratimu ir jų interpretacija socialiniame ir kultūriniame kontekste. Šiame tyrime buvo stengtasi išaiškinti neformalaus ir formalaus švietimo ir mobilumo priemonės jaunimo politikos srityje tarptautiniame lygmenyje bei jų įtaką Turkijos jaunimo europeizacijai ir jų vertybių kaitai, siekiant pagerinti švietimo ir mobilumo kokybę bei suteikti daugiau galimybių įgyti įvairių kompetencijų Turkijos jaunimui.

¹⁵⁴ Kardelis K., *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, Kaunas, 1997, p. 38.

Duomenys šiam tyrimui atlikti buvo renkami pusiau struktūruoto interviu forma. Taip buvo siekiama priartėti prie problemos pažinimo ir labiau įsigilinti, leidžiant situacijos pokyčius bei išvengiant griežtos struktūros. Interviu metu ekspertams buvo pateiktas 21 klausimas, kuris leido kreipti interviu procesą norima linkme, ir keletas šalutinių pagilinamųjų klausimų, kuriuos išprovokavo konkrečios situacijos, arba ekspertų atsakymai į jau užduotus klausimus. Be to, dėl specifinės tiriamojo darbo problemos ir siauros specialistų specializacijos ne visada ekspertai gebėdavo atsakyti į visus klausimus. Dėl šių priežasčių – spontaninių bei pagilinamųjų klausimų ir klausimų praleidimo – galima sakyti, pokalbis vyko laisva forma. Interviu metu buvo gauta ne tik žodinė informacija, bet ir neverbalinė: intonacija, gestai, mimikos – tai taip pat informatyvi, papildanti komunikacijos dalis, kuri leidžia adekvačiau interpretuoti tyrimo rezultatus bei aiškiau suvokti jaunimo politikos situaciją bei ES ir Turkijos santykius šioje srityje.

Susitikimo metu atsakymai į interviu klausimus buvo spontaniški, todėl yra tikslesni ir labiau atskleidžia tyrimui reikšmingus duomenis, nes buvo galimybė pasitikslinti ar pakomentuoti ir užduotus klausimus, ir gautus atsakymus, kadangi pusiau struktūruoto interviu metodas suteikia tyrėjui galimybę užduoti pagilinamuosius klausimus. Ekspertai į klausimus daugiausia atsakinėjo greitai, konkrečiai ir glaustai, remdamiesi savo ilgamete asmenine darbo bei dalyvavimo projektuose patirtimi, mažai minėjo konkrečius teisės aktus, pateikdavo palyginimų su Lietuvos arba kitų ES šalių nacionaline jaunimo politika. Atsiklausus informantų leidimo interviu buvo įrašomi diktofonu. Elektroniniu paštu, priešingai, dalies ekspertų gauti interviu duomenys „sausėsi“, be gilesnių įžvalgų, be to, dalis ekspertų atsakė ne į visus klausimus, motyvuodami tuo, jog nėra jaunimo politikos Turkijos ir ES santykiuose ekspertai, kadangi dirba siaurose specializacijose, pvz., su konkrečiais projektais, todėl atsakė tik į tuos klausimus, kurie tiesiogiai susiję su jų darbu. Elektroniniu paštu taip pat buvo kreipiamasi į eilę Turkijos Respublikos institucijų, pvz., į Turkijos Respublikos ambasados Vilniuje, į Darbo ir socialinės apsaugos ministerijos, į Jaunimo ir sporto ministerijos ir kt., pareigūnų ir Turkijos universitetų tarptautinių ryšių koordinatorių, tačiau atsakomumas buvo labai menkas dėl kelių priežasčių: 1) aukštiesiems institucijų pareigūnams draudžiama dalintis informacija su užsieniečiais; 2) dėl kalbos barjero (nors buvo kreipiamasi anglų k., tačiau neretai trumpi paaiškinimai, dėl ko atsisakoma dalyvauti tyrime, buvo pateikiami turkų k.).

Taigi siekiant įvairiapusiško ir objektyvaus europeizacijos priemonių, susijusių su neformaliu ir formaliu švietimu ir mobilumu, jaunimo politikos srityje Turkijos Respublikoje ištirtumo, tyrime naudojami empiriniai duomenys, gauti iš pirminių šaltinių – interviu su Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos jaunimo politikos specialistais ir tarptautinių ryšių koordinatoriais, konferencijos pranešimai ir antriniai statistiniai rodikliai. Empiriniai duomenys interviu metu buvo surinkti susitikimuose ir elektroniniu paštu. Vertinant tyrimo naujumą, verta

pastebėti, kad iki šiol nėra išsamesnių studijų ir lyginamųjų analizių apie ES ir Turkijos santykius jaunimo politikos būtent neformalaus švietimo ir mobilumo aspektų srityse. Kita vertus egzistuoja bendresnio pobūdžio analizės, pvz.: F. Oktay, M. Şentuna, M. Cenk, V. Görbil tyrė jaunimo politiką iš Švedijos ir Turkijos perspektyvos 2008-2010 metais, J. C. Olberding ir D. J. Olberding tiria jaunimo mainų programas ir jų poveikį taikos stiprinimui.

Ekspertų atranka. Visi interviu buvo atlikti 2012 metų lapkričio mėnesį ekspertų darbo vietose. Ekspertai buvo informuoti, kur ir kokių tikslų bus naudojami tyrimo duomenys bei užtikrinus ekspertų konfidencialumą gautas jų leidimas įrašyti pokalbį. Tyrime dalyvavo ekspertai, kurie pasižymi tam tikrų sričių, pvz., jaunimo politikos koordinavimo, tarptautinių ryšių koordinavimo, mobilumo programų koordinavimo, jaunimo nevyriausybinių organizacijų veiklos ir bendradarbiavimo su Turkijos Respublika išmanymu, dalyvavo projektuose Turkijoje arba kuravo jaunimo projektus ar studentus iš Turkijos.

Apskritai, interviu pavyko sklandžiai, buvo tik keli atvejai, kai ekspertas plačiai atsakinėdamas pamiršo klausimą, todėl paprašė jį pakartoti. Paprastai ekspertai kalbėdavo aiškiai, nenutoldami nuo klausimo esmės ir pateikdami pavyzdžių. Interviu trukmė buvo skirtinga, tai lėmė asmeninės ekspertų savybės: vieni ekspertai kalbėjo greitai, aiškiai ir glaustai, kiti – kalbėdavo plačiau ir leidosi į gilesnius apmąstymus. Iš esmės interviu buvo siekta kiek galima giliau suvokti ir išaiškinti jaunimo politiką, neformalaus ir formalaus švietimo, mobilumo ir kultūrinius aspektus, taip pat ES įtaką Turkijos jaunimo politikai, jaunimo politikos kaitą bei jaunimo problemas Turkijoje, kurias galbūt galėtų padėti spręsti ES jaunimo politikos gairės bei mobilumo programos. Kadangi tirama tema nėra socialiai jautri, ekspertai išsamiai pasidalino savo žiniomis ir įžvalgomis. Interviu trukdavo nuo 20 iki 40 minučių. Interviu analizėje buvo ieškoma prasminių ryšių.

Tyrime dalyvavo 10 ekspertų, kurie dirba su jaunimu, tarptautiniais jaunimo projektais, yra susiję su tarptautiniu bendradarbiavimu. Tyrimo ekspertų paieškai naudoti šie du atrankos būdai: atsitiktinis parinkimo būdas ir „sniego gniūžtės“. Atsitiktinis parinkimo būdas reiškia, kad tyrimui parenkami asmenys pagal patogumą, kuriuos lengva surasti, kurie yra greta, pvz., asmenis rekomenduoja šeimos nariai, dėstytojai, ar kt.¹⁵⁵ „Sniego gniūžtės“ principas remiasi rekomendacija: „Pirmiausia tyrėjas parenka nedaug asmenų, pasižyminčių tam tikromis tyrimą dominančiomis savybėmis. Po to šie asmenys nurodo kitus, turinčius analogiškų savybių, o šie – dar kitus, ir t. t.“¹⁵⁶, pvz.: pokalbio metu LR ŠMM ekspertė nurodė savo kolegą, kuris dirba kitame skyriuje ir yra atsakingas už Lietuvos ir Turkijos tarptautinius ryšius mokslo srityje. Be to, Institucijose neretai tie ekspertai, kurie atsisakydavo dalyvauti dėl laiko stokos arba

¹⁵⁵ Kardelis K., *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, Kaunas, 2002, p.325.

¹⁵⁶ Kardelis K., *min. veik.*, 2002, p. 326.

nekompetencijos dėl klausimų susijusių su Turkijos Respublika, nukreipdavo pas labiau Turkijos jaunimo politikos klausimus išmančius kolegas.

3. lentelė. Ekspertų duomenys

Ekspertas	Eksperto vaidmuo
E ₁	Jaunimo reikalų koordinatorius
E ₂	Aukštosios mokyklos tarptautinių ryšių koordinatorius
E ₃	JTBA projektų koordinatorius
E ₄	ŠMPF Aukštojo mokslo programų skyriaus vadovas
E ₅	Aukštosios mokyklos tarptautinių ryšių koordinatorius
E ₆	NVO atstovas
E ₇	Turkijos valstybinio universiteto tarptautinių ryšių koordinatorius
E ₈	LR ŠMM Akademinio mobilumo ir tęstinio mokymo skyriaus vyriausiasis specialistas
E ₉	LR ŠMM Akademinio mobilumo ir tęstinio mokymo skyriaus vyresnysis specialistas
E ₁₀	LR ŠMM Tarptautinio bendradarbiavimo skyriaus vyriausiasis specialistas

4.2. ES jaunimo politika

Jaunimo politika priklauso tokioms ES politikos sritims, kuriose sprendimai yra priimami taikant bendro sprendimo procedūrą, todėl kiekvienos valstybės tiek ES valstybės narės, tiek šalys, kandidatuojančios į ES, jaunimo politika ir jos įgyvendinimas skiriasi. Ekspertas E₃ pabrėžia: „[...] jaunimo politika ES nėra bendroji politika, nėra taip kaip žemės ūkio, arba energetikos politika, kur visos valstybės susitaria, kad priima sprendimą ir taip ir vykdytų“¹⁵⁷. Ekspertas E₁ taip pat pritaria, kad: „Kažkokios tokios bendros jaunimo politikos [...] privalomos visoms šalims tai tikrai nėra“¹⁵⁸. Kadangi ES jaunimo politikos sritis nėra viršvalstybinio reguliavimo sritis – kiekviena valstybė pati sprendžia kaip ir kokią jaunimo politiką įgyvendinti savo šalyje priklausomai nuo esančios situacijos. Ekspertas E₁ teigia, kad: „Europos apskritai jaunimo politika yra savarankiška valstybių dalis, [...] valstybės savarankiškai sprendžia, kokia bus jaunimo politika tam tikroj šaly“¹⁵⁹. Be to, jaunimo politika yra daugiaplotė, todėl yra susijusi su

¹⁵⁷ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁵⁸ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

¹⁵⁹ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

kitais sektoriais, pvz., švietimo. Ekspertas E₃ nurodo: „ES jaunimo politika [...] yra integrali, tai reiškia, kad ji pinasi tarp visų kitų sektorių ir politikos sričių“¹⁶⁰. Eksperto E₈ nuomone, jaunimo politika ES lygmenyje yra „[...] daugiau bendradarbiavimas švietimo srityje, mobilumas“¹⁶¹. O mobilumas, apskritai, yra priemonė pasiekti kitiems ES jaunimo politikos tikslams.

Kita vertus, ES jaunimo politikos strategijos išreiškia pagrindinius tikslus, kurie yra siekiamybė visoms Europos šalims, tiek ES valstybėms narėms, tiek kandidatuojančioms į ES valstybėms, bet priemonės, pasiekti tuos tikslus yra pasirenkamos kiekvienos valstybės individualiai pagal poreikius ir galimybes. Ekspertas E₃ mano, jog: „Dabar ES jaunimo politika yra įgyvendinama pagal ES jaunimo politikos strategiją. Ir ta strategija yra įgyvendinama keliais etapais, [...] pačios šalys narės arba kandidatuojančios, tai tame tarpe ir Turkija, jos turi atsižvelgti į ES jaunimo strategiją ir savo strategijas jau planuojantis atsižvelgiant į tai“¹⁶². Naujausi ir pagrindiniai ES jaunimo politikos tikslai, išreikšti ir aptarti teorinėje dalyje, ES strategijoje: „Europos jaunimo strategija: investicijų ir galimybių suteikimas“. Ekspertas E₆ taip pat išskiria šiuos papildomus ES jaunimo politikos tikslus: „jaunimo savarankiškumo ugdymas, skatinimas kurti ir realizuoti naujas idėjas, atverti galimybes platesnei pasaulėžiūrai, nuolatos tobulėti“¹⁶³. Ekspertas E₃ mano, jog ES jaunimo politikos strategijoje apibrėžtos aštuonios sritys ir yra pagrindiniai ES jaunimo politikos tikslai, tačiau vadovaujantis šiomis aštuoniomis sritimis kaip orientyru valstybių narės savo pirmininkavimo laikotarpiu dar papildomai iškelia konkretesnius tikslus, kurių turėtų siekti visos Sąjungos narės ir valstybės kandidatės: „[...] kiekviena pirmininkaujanti valstybė [...] iš tos strategijos pasiima kažkokią sritį, mūsų (Lietuvos) konkrečiu atveju bus socialinė įtraktis, ir išsikelia tikslą politikoje, kokį nori pasiekti per tuos pusantrų metų, [...] temas pasirenkama yra pagal tos dienos iššūkius tam tikrus, pvz., kada buvo krizė, tai buvo tema įsidarbinimo galimybės, socialinis užimtumas“¹⁶⁴. Priešingai, nors ES strategijos ir dokumentai susiję su jaunimo politika ir turi persidengiančius tikslus, tačiau Ekspertas E₁ kaip pagrindinį dokumentą, išreiškiantį ES jaunimo politikos tikslus išskiria, ne ES jaunimo politikos strategiją, bet Europos jaunimo pakta, kuriuo, anot eksperto E₁, skatinama „savanorystė, užimtumas, iniciatyvų skatinimas, pilietiškumo skatinimas“ ir „pilietiškumo skatinimas [...] vienas iš tokių kertinių prioritetų“¹⁶⁵. Tačiau nepaisant visų ES jaunimo strategijose ir dokumentuose iškeltų tikslų, kurie iš esmės skirti susidoroti su dinamiško ir globalaus pasaulio nūdienos iššūkiais, aukščiausias ES jaunimo politikos tikslas, anot E₃ eksperto: „vystyti, kelti jaunimo politiką aukštyn, [...] kad taptų ne tik šalių narių reikalu, bet ir kartu visos ES; kad veiktų dalinimasis patirtimi, kad darbas su jaunais

¹⁶⁰ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁶¹ Ekspertas E₈, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

¹⁶² Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁶³ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

¹⁶⁴ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁶⁵ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

žmonėmis, neformalus ugdymas būtų pripažintas¹⁶⁶. Tai iš esmės ir atskleidžia ES jaunimo politikos misiją – sukongcentruoti dėmesį į jaunąją kartą, padedant pripažinti jaunų žmonių darbą ir darbą su jaunais žmonėmis, gerąją praktiką, formalųjį ir neformalųjį ugdymą.

Aukščiausiąjame lygmenyje ES jaunimo politika vystoma per AKM, struktūrinį dialogą ir Europos jaunimo forumą, kadangi iš esmės ES jaunimo politika yra susijusi su jaunimo interesų aukščiausiąjame lygmenyje atstovavimu ir jaunimo problemų viešinimu bei rekomendacijomis kaip įveikti su jauna karta susijusius opiausius iššūkius. Struktūrinis dialogas yra erdvė skirta jaunimui ir politikams diskutuoti ir konsultuotis jaunimo politikos temomis bei galimybė jaunimui rengti konferencijas; šioje erdvėje dalyvauja ir Turkijos Respublika. Be to, ekspertas E₃ teigia, kad per struktūrinį dialogą, taip pat yra įgyvendinami ES jaunimo politikos strategijos tikslai¹⁶⁷. Kalbant apie Europos jaunimo forumą, ekspertas E₁ nurodo, jog „Europos jaunimo forumas yra [...] pagrindinė organizacija, kuri atstovauja jaunimą, bet aišku organizuotą jaunimą“¹⁶⁸. Ekspertas E₃ pritaria: „Jeigu [...] organizacija priklauso Europos jaunimo forumui, tai per jaunimo forumą jie [...] yra atstovaujami daugelyje struktūrų ES. Jeigu jie neturi tokios struktūros, tai jie yra tiesiog palaikomi per ES programas, bet kažkokios tiesioginės įtakos jaunimo politikos formavimui neturi [...] aukščiausiam lygmenį“¹⁶⁹. Deja, Turkijos Respublika dar neturi savo NVO, kuri atstovautų Turkiją Europos jaunimo forumo, nors tokios valstybės kaip Gruzija, Armėnija ir Azerbaidžanas¹⁷⁰ Europos jaunimo forumo yra atstovaujamos. Tai reiškia, jog Turkijos Respublikos nevyriausybinių sektorių dar nėra pakankamai išsivystęs ir stiprus.

Apskritai, ekspertų nuomonė dėl NVO sektoriaus Turkijos Respublikoje skiriasi. Ekspertas E₁ teigia, kad „Kiekviena šalis sukuria savo modelį, užsienio šalyse NVO yra pakankamai geri socialiniai savivaldybių partneriai. Jeigu mes eisime toliau į Rytus, tai ten situacija šiek tiek keičiasi, nes jaunos valstybės, jaunos demokratijos, tai nėra tokio didelio pasitikėjimo nevyriausybiniu sektoriumi“¹⁷¹. Eksperto E₃ nuomone „Žemutiniam lygmenį [...] NVO sektorius yra pripažįstamas, gerbiamas, jo nuomonė yra svarbi“¹⁷². Tačiau ekspertas E₆ mano priešingai: „Turkijoje yra daug nevyriausybinių organizacijų, bet dauguma iš jų yra kurtos pinigams uždirbti, o ne jaunimo interesais rūpintis“¹⁷³. Tačiau atsižvelgiant į eksperto E₃ nuomonę ES mainų programomis yra sudaromos galimybės Turkijos NVO sektoriui stiprėti ir vystytis: „Nevyriausybinių organizacijos [...] stiprėja dėka tos programos (Veiklus jaunimas), nes jos natūraliai turi galimybę

¹⁶⁶ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁶⁷ Ten pat.

¹⁶⁸ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

¹⁶⁹ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁷⁰ European Youth Forum,

<http://www.youthforum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2346&Itemid=110&lang=en> [žiūrėta: 2012-11-18].

¹⁷¹ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

¹⁷² Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁷³ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

savo žmones apmokyti visokiausiuose jaunimo kursuose, plečiasi veiklų spektras, tarptautinių ypač, [...] žmonės irgi išvažiuoja, sužino, išmoksta, tam tikras plečiasi socialinis kapitalas. Ir natūraliai nevyriausybiniis sektorius stiprėja“¹⁷⁴. Eksperto E₇ nuomone, NVO nariai ir rėmėjai gali sėkmingiau įgyvendinti projektus ir paprasčiau pasiekti pageidaujamus rezultatus, be to, vieningai koncentruotos jėgos lemia didesnę programų pasisekimą, be to, NVO nariai gali plačiau ir lengviau skleisti savo idėjas¹⁷⁵.

Turkijos jaunimo teisių pagrindai yra užtikrinti Nacionalinės švietimo ministerijos ir Jaunimo ir sporto ministerijos nuostatuose, ir tai yra pagrindinės jaunimą atstovaujančios institucijos Turkijos Respublikoje, tačiau anot eksperto E₃ Turkijos Respublikos didžioji dalis bendradarbiavimo su ES institucijom yra per savo jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūrą: „[...] tokios agentūros, [...] kurios koordinuoja, administruoja programas ES. Jos [...] natūraliai turi tam tikrą administracinę sąsą su EK ir kartu su ES, bet kartu per tas agentūras išeina tam tikros problematikos, iššūkiai ir pan. į tokią viešesnę erdvę. [...] ten yra viena agentūra, tiesiog jie pasidalinę programomis, tai tarkim programa Veiklus jaunimas, ar Erasmus, ar Comenius, per juos išeina vis dėl to ta pati ir nacionalinė terpė, ir iš kitos pusės jie norėdami įgyvendinti ES visas programas, jie turi pritaikyti prie savo realijos. Ir daro lygiai tokius pat planus kaip ir mes“¹⁷⁶. Ekspertas E₆ išsako priešingą poziciją, nors Turkijos jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, kuri koordinuoja ES programų, pvz., Veiklus jaunimas programos lėšas teoriškai turėtų remti ES jaunimo politika iškeltų iššūkių bendrų visai Europai sprendimą, tačiau dėl aplaidumo, nesusikalbėjimo ar nekompetencijos, kaip ekspertas E₆ teigia: „[...] agentūra tikrai aplaidžiai prižiūri šiai programai skirtų lėšų koordinavimą, nes projektai būna gan skurdūs ugdomuoju požiūriu, dažnas iš jų būna labai skurdus ir apgyvendinimo bei maitinimo požiūriu. Projektams skiriami finansavimai nesigilinant apie jų tikrąjį siekį“¹⁷⁷. Iš esmės į ES jaunimo politikos formavimą jaunimas gali būti įtrauktas per 1) NVO Europos jaunimo forumą arba per 2) struktūrinį dialogą, todėl kalbant apie Turkijos atvejį, kol nebus sustiprintas NVO sektorius Turkijoje, Turkijos jaunimas turės tik minimalias galimybes formuoti ES jaunimo politiką, tačiau Turkijos Respublika yra aktyvi ES jaunimo politikos įgyvendintoja, nes turi struktūras 1) ES mainų programoms įgyvendinti, 2) dalyvauja struktūriniame dialoge. Ne tik ES jaunimo politikos sprendimų priėmime Turkija negali dalyvauti, bet anot eksperto E₆ iš esmės Turkijos jaunimas negali aktyviai dalyvauti sprendimų priėmime ir kalbant apie nacionalinę Turkijos jaunimo politiką, „[...] jaunimas nėra traukiamas į sprendimų priėmimą. Visur viską prižiūri vyresnieji ir jų balsas būna paskutinis, o

¹⁷⁴ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁷⁵ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

¹⁷⁶ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁷⁷ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

jaunimas yra tik įrankis vykdymui¹⁷⁸. Ekspertas E₇ taip pat mano, jog Turkijos jaunimą nuo aktyvesnio dalyvavimo jaunimo politikoje tiek nacionaliniame, tiek Europos lygmenyje sulauko problematiška biurokratijos hierarchija¹⁷⁹.

Ekspertas E₆ mano, jog apskritai ES jaunimo politika „Jaunimui yra suteikiama vis naujų galimybių bei didesnis finansavimas. Sukurta nemažai įvairių programų skatinančių jaunimą tobulėti ir naudotis ES parama“¹⁸⁰. Apibendrinus visų ekspertų nuomones galima išskirti tokias jaunimo veiklas, kurios organizuojamos per įvairias ES jaunimo politikos priemones: bendradarbiavimas tarp NVO organizacijų, neformalusis ir formalusis ugdymas, patirties apsikeitimas ir pasidalijimas, vizitai, mainai, konferencijos, projektų rašymas ir vykdymas. Tačiau eksperto E₁ nuomone, visų jaunimo veiklų esmė yra pasidalijimas bei patirties apsikeitimas: „yra grynai pasidalijimas kaip vyksta vienoj šaly, kaip vyksta kitoj. Tam kad palaikyti ryšį ir po visų [...] susitikimų kažkokios naujos mintys kyla, kurias būtų galima ir integruoja žmonės į [...] jaunimo politiką“¹⁸¹. Be to, ekspertas E₃ mano, kad „[...] valstybės bando tikslus įgyvendinti (ES jaunimo politikos strategijos) ir aišku per programas, tokias kaip Veiklus jaunimas“¹⁸². Todėl pagrindine jaunimo veiklų tikslas – pasidalijimas, išmokimas ir ES jaunimo politikos strategijos tikslų įgyvendinimas.

Ekspertas E₃ mano, jog programa *Veiklus jaunimas* suteikia daug ilgalaikių jaunimo veiklų galimybių, tačiau jaunimo veiklos priklauso „[...] nuo organizacijų kaip jos pasiryžusios bendradarbiauti“¹⁸³. Kalbant apie organizacijų bendradarbiavimą tarp Lietuvos ir Turkijos, tai eksperto E₃ nuomone „[...] Lietuvoj yra organizacijų, kurios bendradarbiauja su Turkijos jaunimo organizacijomis jau ne vienerius metus, yra užmezgę tvarius ryšius“¹⁸⁴. Ekspertas E₆, kalbant apie neformalųjį ugdymą ir veiklas, susijusias su neformaliuoju ugdymu Turkijoje, teigia, jog „[...]tai yra tikrai vystoma, bet dalyvių nebūna labai daug, tik nežinau, ar dėl informacijos trūkumo, „išrinktųjų“ rato, ar tiesiog dėl nenoro dalyvauti“¹⁸⁵.

Dar vieną neigiamą aspektą dėl Turkijos bendradarbiavimo pastebi ekspertas E₃ „[...] atrodo kartais lyg ištroškę jie (Turkijos jaunimas) būtų to bendradarbiavimo ir bendrauja su bet kuo, bet kaip, bet kada“¹⁸⁶. Turkijos Respublikos jaunimo NVO siunčia labai daug užklausų ES šalių NVO dėl bendradarbiavimo arba projekto vykdymo kartu, tačiau ne visos turkų vykdyti norimos veiklos yra tikslingos ir gerai organizuotos, neretai tikslas yra apskritai turėti tarptautinį projektą ir

¹⁷⁸ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

¹⁷⁹ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

¹⁸⁰ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

¹⁸¹ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

¹⁸² Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁸³ Ten pat.

¹⁸⁴ Ten pat.

¹⁸⁵ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

¹⁸⁶ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

nesvarbu koks tas projektas, nežinoma, ko norima išmokti ar ką norima pasiekti. Be to, anot eksperto E₃ „pasitaiko ir tokių liūdniesnių atvejų, kuomet projektai būna ir silpnesni, ir trumpalaikiai, ir kartais išvis ne iki galo įvyksta jie. Vien dėl to kad partneriai kažkur ryšys nutrūksta, nebeturi pajėgumų arba užsiima tam tikrom neteisėtais, nelegaliais, negerais dalykais“¹⁸⁷. Tačiau nepaisant neigiamų aspektų patirtimi dalijamasi, vyskta darbas su jaunimu ir įvairios jaunimo veiklos vykdomos tiek iš Turkijos pusės, tiek iš Lietuvos ir iš kitų ES valstybių narių pusės. Galiausiai, sėkmingos partnerystės skatina ir motyvuoja tvaresnius organizacijų santykius ir tolimesnes įvairių jaunimo veiklų partnerystes.

Kalbant apie Lietuvos ir Turkijos bendradarbiavimą jaunimo švietimo politikoje sutartis dėl bendradarbiavimo švietimo, mokslo, kultūros ir sporto srityje tarp Lietuvos ir Turkijos buvo pasirašyta 1994 metais ir įsigaliojo nuo 1999 metų¹⁸⁸. Tačiau ekspertas E₁₀ teigia, jog „[...] vyriausybinių susitarimų būna nelabai konkretūs, tiesiog įvardijama bendros nuostatos, sritys, ką ten šalys įsipareigoja, kur ten tuos prioritetus skirti“¹⁸⁹. Todėl norint sutartį įgyvendinti, reikia papildomai pasirašyti sutarties įgyvendinimo programą, arba tarpvyriausybės sutarties pagrindu – tarpžinybinį susitarimą. Pagrindų programa dėl bendradarbiavimo švietimo, mokslo, kultūros ir meno, jaunimo ir sporto, žiniasklaidos ir bendravimo su žmonėmis srityse¹⁹⁰ buvo rengiama ir pasirašyta 2009 metais, tačiau, tačiau kaip teigia ekspertas E₁₀, reikalingos atitinkamos procedūros, kad būtų galima siūlyti Turkijos vyriausybės stipendijas Lietuvos studentams ir Lietuvos vyriausybės stipendijas Turkijos studentams, keistis studentais, mokslininkais, dėstytojais, tačiau procedūros iki galo nebuvo atliktos nei Lietuvoje, nei Turkijoje, todėl sutartis iki šiol neįsigaliojo. Kadangi programa neįsigaliojo nei viena, nei kita pusė neturi konkrečių susitarimų ir kvotų studentų mainams. Eksperto E₁₀ nuomone, sutartis neįsigaliojo dėl žmogiškojo faktoriaus, dėl darbuotojų kaitos ir aplaidumo¹⁹¹.

¹⁸⁷ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

¹⁸⁸ LR ŠMM, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/tsusitarimai.htm> [žiūrėta: 2012-11-24].

¹⁸⁹ Ekspertas E₁₀, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

¹⁹⁰ LR ŠMM, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/LT-TR%20programa.pdf> [žiūrėta: 2012-11-24].

¹⁹¹ Ekspertas E₁₀, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

4.3. Geroji praktika ir ES mobilumo programos

Kalbant apie gerosios praktikos pritaikymą nacionaliniu lygiu ekspertas E₁ mano, kad gerosios praktikos nauda priklauso individualiai nuo kiekvienos valstybės: „Viskas priklauso nuo žaidėjų vietos lygmenyje. Jeigu vietos lygmeny žaidėjai arba atstovai, kurie atsakingi už jaunimo politiką nori išnaudoti tą tarptautinę patirtį ir netingi kažką keisti savo šalyje, tai viskas įmanoma“¹⁹². Taip pat ekspertas E₁ pagrindžia savo nuomonę Lietuvos pavyzdžiu, kuris įrodo, kad patirtis paimta iš užsienio šalių gali būti pritaikoma: „Lietuvos pavyzdys jaunimo politikos (būtent jaunimo reikalų tarybų) yra paimtas [...] iš Vokietijos“¹⁹³. Ekspertas E₂ kalbėdamas apie Erasmus programos naudą kiekvienam dalyvavusiam studentui pabrėžia, jog šios programos teikiama nauda yra labai didelė. Studentai atvažiavę į kitą šalį, pirmiausia, pakeičia nuomonę, įgyja naujų žinių, apie tą šalį į kurią atvyko: „labai pasikeičia nuomonė, kai jie atvažiuoja, ir jie žinoma, grįžę tą nuomonę parveža“¹⁹⁴. Be to ekspertas E₂ pastebėjo, kad yra tendencija – studentų skaičiaus didėjimas – tarp studentų iš Turkijos lyginant su studentais, kurie atvyksta iš kitų ES valstybių narių: „[...] kai iš vieno universiteto atvažiuoja vienas studentas, ypač apie Turkiją kalbant, tai kitais metais atvažiuoja du arba trys, dar kitais metais dar atvažiuoja daugiau. Ir dar su turkų studentais labai įdomus toks dalykas, tai yra visi, kurie buvo turbūt 98 proc. jie liko antram semestru“¹⁹⁵. Iš esmės patirtis įgyjama ir nuomonė parsivežama į gimtąją šalį, tačiau kiek geroji praktika bus perkelta konkrečiai priklauso nuo individualių atvejų ir noro keistis bei tobulėti ar nacionaliniu lygiu, ar vietiniu.

Ekspertas E₅ nurodo tokius mainų programų ES švietimo politikoje siekius, kurie iš esmės sutampa su Bolonijos proceso aukštojo mokslo reformos siekais: „[...] aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas, studentų, dėstytojų ir kito personalo mobilumo skatinimas, daugiašalio aukštojo mokslo institucijų bendradarbiavimo tarpusavyje ir su verslo įmonėmis plėtojimas, laipsnių skaidrumo ir suderinamumo tarp aukštojo mokslo ir profesinio mokymo užtikrinimas“¹⁹⁶. Todėl ES mainų programos yra kaip priemonė sudaryti sąlygas akademinei visuomenei ir studentams praleisti integruotą studijų laikotarpį kitoje šalyje. Be to, eksperto E₅ nuomone, „Mainai leidžia pasisemti studijų, kalbos ir kultūrinių žinių, skatina institucijų bendradarbiavimą ir praturtina studentus priimančių institucijų švietimo aplinkos pažinimu, leidžia plėsti patirties užsienyje pasisėmusių būsimų specialistų bazę. Ypač vertinga patirtis studentų savivertės ir motyvavimo prasme“¹⁹⁷. Kitokia yra neformalaus ugdymo programa Veiklus jaunimas. Ekspertas E₇ teigia, jog pagrindins programos Veiklus jaunimas, kuri finansuojama iš bendro ES valstybių narių ir valstybių

¹⁹² Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

¹⁹³ Ten pat.

¹⁹⁴ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

¹⁹⁵ Ten pat.

¹⁹⁶ Ekspertas E₅, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 6.

¹⁹⁷ Ten pat.

kandidačių, tikslas yra „[...] supažindinti jaunimą su kitomis Europos valstybėmis, jų kultūra ir gyventojais“¹⁹⁸. Eksperto E₈ nuomone, mobilumas jauniems žmonėms leidžia tobulinti asmeninius ir profesinius įgūdžius, kurie reikalingi šiandieninės rinkos sąlygomis, nes mobilumas, kaip dalis ES jaunimo politikos, suvokiama, kaip „[...] horizontų praplėtimo priemonė“¹⁹⁹, didinanti įsidarbinimo galimybes.

Penkios populiariausios šalys, į kurias Turkijos Erasmus studentai vyko 2009-2010 ir 2010-2011 metais yra: Vokietija, Lenkija, Italija, Ispanija, Nyderlandai. Į Turkiją studentai dažniausiai 2009-2010 ir 2010-2011 metais atvyko iš Vokietijos, Lenkijos, Nyderlandų, Prancūzijos ir Italijos²⁰⁰. Lentelėje matoma, kiek konkrečiais metais studentų išvyko iš Turkijos ir kiek studentų atvyko į Turkiją pagal Erasmus mainų programą. Pastebima tendencija, jog kiekvienais metais studentų mobilumas augo:

4. Lentelė. Erasmus studentų mobilumas Turkijoje

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06
Išvykstantys:	0	0	0	0	1142	2852
Atvykstantys:	0	0	0	0	299	828
	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	Iš viso:
Išvykstantys:	4438	7119	7794	8758	10095	42198
Atvykstantys:	1321	1982	2658	3336	4288	14712

Šaltinis: European Commission, Education & Training²⁰¹

Ekspertas E₈ teigia, jog mokymosi visą gyvenimą programa yra šiuo metu pagrindinė ES lėšomis finansuoja mainų programa, vadinamoji „[...] antros kartos bendradarbiavimo švietimo srityje programa“²⁰², kuri nuo 2014 metų bus dar platesnė ir apjungs daugiau programų, įskaitant ir administracines programas bei vadinsis Erasmus for all²⁰³. Be ES mobilumo programų yra dar vienas būdas remiamoms tarptautinėms studijoms – tarpvyriausybiniams susitarimais paremtos mobilumo programos. Ekspertas E₁₀ teigia, jog jau keli metai Lietuvoje yra svarstoma pereiti prie kitos mobilumo programų stipendijų užsieniečiams sistemos. Dauguma ES šalių turi mobilumo fondą ir

¹⁹⁸ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

¹⁹⁹ Ekspertas E₈, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁰⁰ European Commission, Erasmus student mobility, http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/countries/turkey_en.pdf [žiūrėta: 2012-11-21].

²⁰¹ Ten pat.

²⁰² Ekspertas E₈, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁰³ Ten pat.

skiria stipendijas vienodom sąlygom visoms šalims, kurių studentams nori suteikti stipendijas atvykti studijuoti. Tokios sistemos administravimas yra paprastesnis dėl suvienodintų sąlygų, aiškių terminų ir kvietimų studijuoti grafikų ir aiškiai apibrėžto galimų dalyvių rato. Turkijos Respublika šiuo metu yra įtraukta į tokį Lietuvos mobilumo fondą tarp kitų dešimties šalių, kurioms vienodomis sąlygomis skelbiamas konkursas gauti valstybines stipendijas. Bendrai visoms šalims 2012-2013 mokslo metams siūloma 14 stipendijų vasaros kursas ir 80 mėnesių visų sričių studentų studijoms ir mokslininkų mokslinėms stažuotėms. Stipendijos skiriamos geriausiems, neatsižvelgiant į tai, iš kurios šalies yra paraiška²⁰⁴.

Ekspertas E₆ mano, jog mobilumo programų dėka „[...] žmonės tapdami mobilesni pamato daugiau, pradeda siekti daugiau, o siekdami tobulėja“²⁰⁵. Ekspertas E₂ taip pat pritaria, jog mobilumo programos teikia daugiau privalumų negu trūkumų. Be to, ekspertas E₂ kalbėdamas apie Erasmus mobilumo programą išskiria turkų studentams suteikiamas naudas, kadangi Turkija nėra ES šalis narė ir nėra pasirašiusi Šengeno erdvės susitarimo, Turkijos jaunimas negali lengvai keliauti po užsienio šalis, todėl tapdami Erasmus programos dalyviais, Turkijos studentai taip pat įgyja, nors ribotam laikotarpiui, Šengeno vizą ir gali keliauti beveik po visas ES šalis, ir eksperto E₂ pastebėjimais tą noriai ir aktyviai daro, keliauja daugiau, negu kitų ES šalių Erasmus studentai. Ekspertas E₂ vieną iš pagrindinių privalumų išskiria akiračio praplėtimą, nes „[...] visgi dauguma iš jų (turkų studentų) nėra keliavę prieš tai kažkur tai be savo tos šalies (Turkijos), [...] o trūkumas tas, paskui jie nebenori grįžti atgal“²⁰⁶. Ekspertas E₁ taip pat teigia, kad ES mobilumo programų teikiama nauda yra didžiulė, nors ją sunku apčiuopti. Nesvarbu kokia programa ar *LLP*, ar *Veiklus jaunimas*, ar kokia nors kita tarptautinio bendradarbiavimo programa, jos turi didelę pridėtinę vertę. Patirties apsikėitimas reikalingas, anot eksperto E₁, kad „ES vystytųsi efektyviai ir nebūtų dubliuojami ir bandoma išrasti ratą antrą kartą tas mobilumas yra pakankamai svarbus“²⁰⁷. Be to, ekspertas E₁ teigia, kad nors mobilumo programose, palyginus su šalių gyventojų skaičiumi, dalyvauja ne tiek daug žmonių, tačiau mobilumo programų dalyviai savo patirtį perduoda institucijoms, kurios juos ir siuntė į ES mobilumo programą, todėl naujovių sklaida yra užtikrinama ir yra sudaromos galimybės, anot eksperto E₁, tobulinti švietimo sistemą, verslo sektorių ir valstybinį sektorių ir apskritai mobilumas ir apsikėitimas žiniomis svarbus, norint tolygaus regionų vystymosi. Be to, ekspertas E₁ neišskiria jokių neigiamų mobilumo programų pusių, kadangi „[...] programos yra visiškai savanoriškos ir nematau jokių tai kažkokių blogų pusių“²⁰⁸. Ekspertas E₄ mano, jog vertinti mobilumo programų daromą neigiamą įtaką apskritai yra sudėtinga, kadangi tai asmeninė patirtis: „[...] patirtis įgyta užsienyje yra per daug asmeninis dalykas ir kiekvieno žmogaus

²⁰⁴ Ekspertas E₁₀, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁰⁵ European Commission, Erasmus student... [žiūrėta: 2012-11-21].

²⁰⁶ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁰⁷ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁰⁸ Ten pat.

vertinama įvairiai²⁰⁹. Tačiau, anot eksperto E₄, jog vyraujanti viešoji nuomonė, kad mobilumo programos skatina emigraciją yra neteisinga: „[...] jokių patvirtinančių duomenų nėra – visi studentai, kurie pvz. išvyksta mokytis į užsienį vienam-dviem semestrams pagal Erasmus programą, sugrįžta atgal į [...] savo aukštąją mokyklą“²¹⁰. Ekspertas E₇ mano, jog mobilumo programos neturi neigiamų aspektų, tik teigiamas: erdvė tarpkultūriniam bendradarbiavimui, skirtingų žmonių ir skirtingų jausmų egzistavimo suvokimui, užsienio kalbos aktyviam vartojimui, iniciatyvoms²¹¹. Eksperto E₁₀ nuomone, mobilumas suteikdamas studijų tarptautiškumą padeda ne tik pasisemti patirties ir įgyti naujų asmeninių įgūdžių, bet ir kelti studijų kokybę savo aukštojo mokykloje, nes yra lyginamos aukštojo mokslo sistemos, dėstymo metodai, todėl sugrįžus keliama nauji reikalavimai dėstytojams ir studijų kokybei apskritai. Be to, kultūra ir studijų patirtis perduoda ir užsienio universitetams, į kuriuos vykstama studijuoti²¹². Ekspertas E₄ mobilumo programų naudą skirto į tris kategorijas:

1) nauda teikiama konkrečiam asmeniui, pvz., „[...] patirtis užsienyje vertinam darbdavių ir tai turi tiesioginę įtaką ateities karjerai ir geresniam įsidarbinamumui; užsienio kalbos įgūdžių, profesinių žinių tobulinimas; naujų kultūrų pažinimas; asmeninis tobulėjimas, [...] tolerancijos, savarankiškumo ir bendravimo įgūdžių didinimas“²¹³;

2) nauda siunčiančiajai institucijai: „[...] tarptautinio bendradarbiavimo plėtra, naujovių diegimas, galimybė pasisemti iš užsienio partnerių patirties, institucijos populiarumo [...]; finansinė nauda“²¹⁴;

3) nauda teikiama priimančiajai šaliai: „[...] ES lėšų pritraukimas, šalies ir visuomenės atvirumo, tolerancijos kitataučiams didinimas ir pan.“²¹⁵.

Anot eksperto E₈, jaunas žmogus, dalyvavęs mobilumo programose, yra labiau prisitaikantis prie situacijos pokyčių, išbandytas įvairiose situacijose, lankstesnis, augęs ne tik „[...] įprastinių kultūrinių kodų aplinkoje, turi reaguoti į kažkokius iššūkius svetimoj aplinkoj. Kiekvienas iššūkis verčia žmogų pasitempti, paaugti“²¹⁶. Be to, ekspertas E₈ mano, jog įvairovė skatina žmogaus konkurencingumą, nes sudaromos sąlygos įvairiapusiškam žmogaus lavinimui: „[...] žmogus negali gyventi savo parapijinėje aplinkoj būt ir tikėtis, kad visą gyvenimą ramiai išbus“. Globalizacija ir šiandienos iššūkiai, išreikšti ES jaunimo politikos strategijose, verčia jaunos žmones didinti savo konkurencingumą.

²⁰⁹ Ekspertas E₄, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 6.

²¹⁰ Ekspertas E₄, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 6.

²¹¹ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

²¹² Ekspertas E₁₀, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²¹³ Ekspertas E₄, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 6.

²¹⁴ Ten pat.

²¹⁵ Ten pat.

²¹⁶ Ekspertas E₈, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

Ekspertas E₉ teigia, jog mobilumo programų dėka, šalis tampa labiau matoma: „[...] į kitas šalis ateina informacija, [...] čia yra aukštosios mokyklos, yra kai kurios programos, iš tikrųjų, unikalios ir patrauklios ir t.t. [...]. Plius, kai atvažiuoja tarptautiniai gyventojai, tai yra proga pasitempti ir dėstytojam“²¹⁷. Skatinamas šalies ir jos universitetų žinomumas. Eksperto E₉ nuomone: „Žinių apykaita, patirties apykaita veikia labai teigiamai“²¹⁸. Sudaroma tarptautinė erdvė, kurioje universitetų dėstytojai yra priversti dėstyti užsienio kalba. Nauda įvairiapusė tiek patiems studentams, tiek aukštosioms mokykloms: galima palyginti išsilavinimą, kelti studijų kokybę, galbūt apsispresti siekti aukštesnio mokslinio laipsnio užsienio šalyje.

Kaip ES mobilumo programų organizavimo trūkumą ekspertas E₃ išskiria atsiradusius „jaunuolius turistus“: „[...] tendencija pradeda tapti, kad atsiranda jaunų žmonių turistų, kurie labiau siekia ne kažkokia tema diskutuoti, kažkur mokytis, bet nori vis pažinti vis naują šalį ir tada programa suteikdama nemokamą kelionę, apgyvendinimą, maitinimą, tam tikra prasme suteikia erdvę ir tokiems piktnaudžiavimas, kai tiesiog išvažiuoja [...] fainai praleisti laiką, susipažinti su naujais žmonėmis, pavalgyt naujų patiekalų, pašokt šokius kartu su jais nu ir viskas“²¹⁹. Tačiau, anot eksperto E₃, iš esmės „[...] visos mobilumo programos, ar tai būtų Comenius, Erasmus, ar kas vyksta formaliam švietime arba, kas vyksta neformaliaus ugdymo, tai programa Veiklus jaunimas, tai suteikia visapusišką mokymosi galimybę“²²⁰. Kompetencijų spektras, kurių išmokstama mobilumo programų metu, yra labai platus: jauni žmonės kuria, įgyvendina projektus, administuoja lėšas, formuluoja mintis, rengia pristatymus, mokosi kalbų, pažįsta kitas kultūras, dirba komandoje, lavanasi įvairiose srityse, pvz., projektai gali būti tokiomis temomis kaip tolerancija, diskriminacija, religija, politika, įsidarbinimas, nedarbas, anot eksperto E₃: „[...] kiekvienas projektas jis atneša savo temą, ir vis naują išmokimą žmogui“²²¹. Be to, ekspertas E₃ išskiria Europos savanorių tarnybą, kaip tarnybą, kuri suteikia galimybę užsiimti ilgalaike veikla ir įgyti įvairiapusiškesnės patirties, pvz., ne tik pažinti kitą šalį kultūriškai, bet ir suprasti jos veikimo principus per pagalbą bendruomenėms ir organizacijoms; neformalaus ugdymo metu išmokti dalykai nėra trumpalaikiai, jie labiau gyvenimiški²²². Kita vertus, ekspertas E₇ pastebi, jog neretai programų įgyvendinimą apsunkina institucinė biurokratija²²³. Be to, eksperto E₈ nuomone, neretai grįžus po mainų programos į savo aukštąją mokyklą kyla problemos su studijų pripažinimu, nors prieš išvažiuojant pagal mainų programą yra sudaromos Erasmus studijų sutartys, tačiau dažniausiai dėl žmogiškojo faktoriaus,

²¹⁷ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²¹⁸ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²¹⁹ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²²⁰ Ten pat.

²²¹ Ten pat.

²²² Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²²³ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

pvz., kaip teigia ekspertas E₈, „[...] dėstytojai nenori pripažinti“²²⁴, kyla studijų pripažinimo klausimai, kuriuos dažnai kelia studentai.

Ekspertas E₈ teigia, jog mobilumo programos gali paskatinti protų nutekėjimo problemą: „[...] galbūt gali susižavėti svetur esančiais blizgučiais“, tačiau eksperto E₈ nuomone, tai daugiau susiję ne su dalinėm studijom užsienyje, kurias leidžia ES mobilumo programos, bet su tais atvejais, kai į kitą šalį išvykstama visam studijų laikotarpiui. Kita vertus, anot eksperto E₈, valstybės gali imtis įvairių priemonių susigrąžinti išvažiavusius jaunuolius ir panaudoti jų užsienio šalyje įgytą patirtį, pvz., Lietuvoje siekiant užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą buvo parengta „Globalios Lietuvos“ iniciatyva²²⁵.

4.4. Integracija, diskriminacija ir tarpkultūrinis sąmoningumas

Eksperto E₁ nuomone, pagrindinės priežastys sunkinančios kitų šalių jaunimo integraciją yra skirtingos kultūros ir skirtingi žmonių mentalitetai²²⁶. Tačiau ekspertas E₆ teigia, kad integracijos problemos yra minimalios, kadangi, anot jo, „Jaunimas tampa vis tolerantiškesnis ir draugiškesnis, siekia naujų pažinčių ir patirčių tad kitų kultūrų žmonės jiems yra įdomūs“²²⁷, o ta dalis jaunimo, kuris yra uždaras naujovėms ir multikultūriškumui savo šalyje, dėl pasaulio dinamikos ir globalumo, turėtų mažėti. Eksperto E₄ nuomone, pagrindinės kitataučių integracijos visuomenėje problemos yra susijusios su kalbos barjeriais ir biurokratiniais nesklandumais²²⁸. Taip pat eksperto E₃ nuomone, integracijos procesas nėra lengvas, tačiau jaunimui, kuris į ES šalis atvyksta studijuoti arba savanoriauti pagal įvairias mainų programas yra lengviau, negu tiems jaunuoliams, kurie į ES šalis atvyksta ilgesniam laikui gyventi ir dirbti, kadangi, anot eksperto E₃, „[...] kultūrinis arba tam tikras geografinis pritapimas yra lengvesnis, negu administracinis“²²⁹.

Ekspertas E₉ teigia, kad integracijos sudėtingumas priklauso nuo konkrečių šalių, pvz., studentams atvykusiems iš posovietinių šalių mokytis į Baltijos šalis dažniausiai nekyla integracijos problemų, nes „[...] priimtinos jiems vertybės, pažįstama šalis, [...] ir tėvai [...] labiau linkę leisti savo studentus į Lietuvą, negu į kažkokia didžiąsias valstybes, kurių jie nepažįsta Vakaruose ir studentams čia adaptuotis pakankamai lengva vien dėl to, kad dalis iš jų moka rusų kalbą“²³⁰. Kita vertus, ekspertas E₉ pažymi, jog studentai, kurie atvyksta iš labai kontrastingų šalių, gali patirti daugiau sunkumų interguojantis į visuomenę²³¹.

²²⁴ Ekspertas E₈, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²²⁵ Ekspertas E₈, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²²⁶ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²²⁷ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

²²⁸ Ekspertas E₄, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 6.

²²⁹ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²³⁰ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²³¹ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

Daugiausia, anot eksperto E₃, jaunimas susiduria su tokiomis problemomis, kaip leidimas gyventi šalyje, kalbos barjeras, įsidarbinimo dokumentai, be to, kai kurios viešosios paslaugos yra prieinamos tik nacionaline kalba, pvz., gydymo paslaugos. Daug patrauklesnis ir paprastesnis dėl integracijos būdas yra mainų programos²³². Ekspertas E₂ teigia, jog dažniausiai įvairius integracijos sunkumus patiria jaunimas iš musulmoniškų šalių, pvz., daugiausia dėl praktinių dalykų, tokių kaip skirtingas maistas arba klimatas: „[...] mūsų valgykla (Vilniaus aukštosios mokyklos) 90 proc. patiekalų iš tikrųjų yra iš kiaulienos ir jie negali čia valgyti“²³³. Tačiau eksperto E₂ nuomone, turkai „[...] labai komunikabili kultūra, tai jiems susidraugaut, susibendraut ne problema“²³⁴, todėl jie į kitų ES šalių visuomenę integruojasi gana sėkmingai. Eksperto E₇ nuomone, suprantama, jog atvykus į kitą šalį gali apimti įvairūs sumišimo jausmai, tačiau po kelių savaičių prisitaikoma, integruojamasi į visuomenę²³⁵.

Daugumos ekspertų nuomone, jaunimas iš kitų šalių ES šalyse diskriminaciją patiria tik retais atvejais. Ekspertas E₈, taip pat teigia, jog diskriminacija užsieniečių atžvilgiu nėra sisteminis dalykas²³⁶. Ekspertas E₂ neatmeta diskriminacijos galimybes, tačiau iki šiol negirdėjo apie Erasmus studentų diskriminacijos atvejus: „[...] nei tie juodaodžiai, [...] nei iš Turkijos (studentai) niekada nėra nieko patyrę nei iš dėstytojų, nei iš studentų kitų, nei mieste, nei niekur“²³⁷. Priešingai mano ekspertas E₃: „[...] vis dar išlieka tie patys užgauliojimai dėl odos spalvos Lietuvoje, dėl religijos“²³⁸. Anot eksperto E₁, diskriminacija priklauso nuo konkrečios šalies: „Jeigu čia mes kalbam apie Vokietiją arba Daniją, tai mes visi girdėjom tuos skandalus dėl musulmonų“²³⁹. Be to, svarbu ir pačios šalies multikultūriškumas sunku lyginti diskriminacijos lygį atskirose ES šalių visuomenėse, pvz., multikultūriškoje Prancūzijos visuomenėje ir skurdžioje multikultūriškumo atžvilgiu Lietuvos visuomenėje.

Ekspertai įvardina tokias kovos su jaunimo iš kitų šalių diskriminacija priemones: savanorystė, tarptautinės mobilumo programos, tarpusavio bendravimas bei kitų kultūrų bei šalių pažinimas, bendradarbiavimas, viešinimas, informacijos sklaida, kultūrų pristatymas, integracijos didinimas per vietinių kalbų mokymąsi, kultūros pažinimo galimybių didinimas. Ekspertas E₉ teigia, kad „Labai sunku pakeisti visuomenėje kažkokias nuostatas“²⁴⁰, todėl svarbiausia, anot eksperto E₉: „[...] žinomumas, kalbėjimas, jų (užsieniečių) matymas, bendravimas“²⁴¹.

²³² Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²³³ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²³⁴ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²³⁵ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

²³⁶ Ekspertas E₈, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²³⁷ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²³⁸ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²³⁹ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁴⁰ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁴¹ Ten pat.

Ekspertas E₃ mano, kad patys savanoriai gali būti kaip priemonė visuomenei šviesti ir sumažinti diskriminacijos atvejus: „[...] ne tik patys mokytųsi, bet ir visuomenę šviestų, [...] kad visuomenė suvoktų, kad yra ir kitų žmonių, kurie tiki kita religija, kurie gyvena kitaip, kurių gyvenimo būdas kitoks, kurie kalba kitaip, kurie rengiasi kitaip“²⁴². Ekspertas E₃ teigia, kad kitos kultūros suvokimui reikia „[...] išeiti iš savo komforto zonos, reikia išeiti ir iš savo kiemo, kad pamatyti ir suprasti, suvokti kitą kultūrą“²⁴³, be to, kitos kultūros suvokimas padeda suvokti ir savo kultūrą, kadangi pradedama lyginti. Dar ekspertas E₃ pabrėžia pačios visuomenės kitokį suvokimą apie diskriminaciją „[...] ateina tam tikras paprastas suvokimas, kad labiau priklauso tikriausiai nuo asmens, negu nuo kultūros, šalies, tam tikri veiksniai sukeliantys diskriminaciją ir kad negalima visų [...] vienodai nuspalvinti“²⁴⁴. Be to, tie žmonės, kurie niekur nėra keliavę iš savo gimtosios šalies neretai turi įvairių stereotipų ir įsivaizdavimų susijusių su kitomis kultūromis, kuriuos patvirtinti arba paneigti gali tik realus tarpkultūrinis bendravimas. Anot eksperto E₇, geriausia priemonė kovai su diskriminacija – kultūrinės atskirties panaikinimas ir vieni kitų kultūros pažinimas²⁴⁵. Ekspertas E₉ išskiria aukštųjų mokyklų indėlį, padedant išvengti diskriminacijos problemų. Anot eksperto E₉, aukštosios mokyklos skiria daug dėmesio studentų integracijai, pvz., per mentorius, koordinatorius supažindina su kultūra ir tam tikrom normom, kurios yra priimtinos šalyje²⁴⁶.

Kalbant apie kitas problemas, su kuriomis susiduria Turkijos jaunimas, anot eksperto E₆, viena iš pagrindinių problemų, su kuriomis susiduriama vykdant tarptautinius projektus kartu su Turkijos jaunimu yra kalbos barjeras: „Turkijos jaunimas yra labai nusiteikęs bendradarbiauti, tačiau dažnas iš jų labai sunkiai kalba anglų kalba. Vykdydami ES finansuojamus projektus jie visada apie tai informuoja savo regiono valdžios atstovus ir dažnai juos kviečiasi“²⁴⁷. Ekspertas E₇ taip pat pritaria, jog didelė kliūtis dalyvauti tarptautinėse jaunimo veiklose yra nepakankamas užsienio kalbos mokėjimas, dažniausiai susiduriama su kalbinių ir rašybos gebėjimų stoka²⁴⁸.

Ekspertas E₃ mano, kad Turkijos jaunimas savo šalyje susiduria su panašiomis problemomis, kaip ir ES šalių jaunimas, pvz.: nedarbas, nelygybė, žmogaus teisės. Taip pat ekspertas E₃ išskiria dažnas Turkijos Respublikos jaunimo keliamas temas: „Vyrų, moterų teisės ir tam tikras lygių santykių puoselėjimas ar atsakomybių tam tikras pasidalijimas, buvo viena iš tų temų, kuri visą laiką buvo iš Turkijos pusės keliamas“²⁴⁹. Ekspertas E₂ įvardina Turkijos jaunimo izoliaciją kaip vieną iš pagrindinių problemų, kadangi yra „[...] studentų, kurie turizmą studijuoja,

²⁴² Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²⁴³ Ten pat.

²⁴⁴ Ten pat.

²⁴⁵ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

²⁴⁶ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁴⁷ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

²⁴⁸ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

²⁴⁹ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

tai jie nori keliauti, jie nori pamatyti, nuvažiuot. Vizą gaut labai sudėtinga“²⁵⁰. Tačiau dalyvaujant įvairiose mobilumo programose yra suteikiama mokslo viza, ir tokiu būdu galima pasisemti tarptautinės patirties. Anot eksperto E₇, Turkijoje didžiausios jaunimo problemos slypi nesugebėjime pasirinkti tinkamos veiklos srities ir tam tikrų sričių specialistų trūkumas – pasiūlos ir paklausos nesubalansavimas²⁵¹.

Ekspertų nuomone, ES jaunimo politika bei mobilumo programos gali palengvinti jaunimo problemų sprendimą. Be to, ekspertas E₃ mano, kad ES jaunimo patirtis gali padrašinti diskutuoti įvairiomis jautriomis temomis, pvz., apie vyrų ir moterų lygybę, ir anot eksperto E₃, mobilumo programos leidžia „[...] pamatyti, kaip kitur yra, mums pamatyti kaip ten yra ir pradėti diskutuoti nepažeidžiant tam tikrų ribų religijos arba kultūros, bet kartu atrasti kažkokių sprendimų“²⁵². Dalyvaujant savanorystės programoje įgyjama įvairių kompetencijų ir patirties, kurios gali padėti jaunimui įsitvirtinti darbo rinkoje, ekspertas E₃ teigia, kad „[...] tarptautinė patirtis, kurią įgyja žmonės, tada labai Turkijoje vertinama, žymia labiau, negu galėtumėm sakyti Vokietijoje ar Prancūzijoje, ar kitoj valstybėj ES, nes kai kuriems jauniems žmonėms vis dar yra svajonė tam tikra išvažiuoti į kitą šalį ir ten pabūti, o čia dar ateina žmogus, kuris ne tik buvo, kaip turistas, bet buvo ir veikė, buvo ir bendradarbiavo, buvo ir kūrė“²⁵³. Tarptautinė patirtis leidžia padidinti galimybes darbo rinkoje ir palengvinti įsidarbinimą. Ekspertas E₂ kalbėdamas apie studentus, atvykusius pagal Erasmus mainų programą, išskiria Turkijos studentus iš kitų ES šalių studentų: „[...] (turkai) nenori išvažiuot [...], kiti net nori namo ir net trumpina laikotarpį, pvz., ypatingai ispanai, italai, jie nori kuo greičiau baigti, vokiečiai lygiai taip pat. Ten jie tvarkosi egzaminus [...] ir jie nori kuo greičiau išvažiuot. Tuo tarpu turkai [...] pailgina, bet tai yra dėl to, kad jie žino, jie grįš ir vėl negalės niekur išvažiuot“²⁵⁴. Vadinasi tarptautinė patirtis ir galimybės, kurias suteikia tarptautinės studijos arba praktika Turkijos studentų yra labai vertinama. Ekspertas E₁ pabrėžia, jog visos ES mobilumo programos turi tam tikrą tikslą, kurį dalyviai turi pasiekti, pvz.: įgyti specifinių žinių mokslinėje, profesinėje ar studijų srityje, tačiau išskirtinė yra Veiklus jaunimas programa, kadangi ši programa yra neformalaus ugdymo, todėl leidžia įgyti ne tik profesinių ar su studijomis susietų įgūdžių, bet ir gyvenimo įgūdžių²⁵⁵. Ekspertas E₆ mano, jog „Jaunimo mainai tarp įvairių šalių visada atveria naujas galimybes, praplečia akiratį, taip tampama žingeidžiu ir atviresniu įvairiems visuomenės sluoksniams, rasėms ar kultūroms“²⁵⁶, galima sakyto ugdomi tolerancijos ir pakantumo jausmai.

²⁵⁰ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁵¹ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

²⁵² Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²⁵³ Ten pat.

²⁵⁴ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁵⁵ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁵⁶ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

Ekspertų nuomone, yra daug priemonių skatinančių tarpkultūrinį jaunų žmonių sąmoningumą, pvz.: tarptautinės ES programos, nacionalinės, dvišalės mainų programos ir įvairūs susitarimai tarp šalių, stažuotės ir praktika kitose šalyse, tačiau pagrindinis aspektas, siejantis visas priemones – mobilumas. Kita vertus, ES mainų programos yra plačiai žinomos, tačiau kalbant ne apie ES organizuojamas mainų programas, svarbu užtikrinti informacijos sklaidą. Ekspertas E₁₀ teigia, jog švietimo mainų programų ir stipendijų pasiūlymai, paremti tarpvyriausybiniiais susitarimais, siunčiami diplomatiniais kanalais, pvz., Lietuvos pasiūlymai apie stipendijas kitų šalių studentams siunčiami pirmiausia į Lietuvos Respublikos ambasadą užsienio šalyje ir tuomet, Lietuvos ambasada perduoda informaciją atitinkamai instucijai, pvz., Švietimo ir mokslo ministerijai, nors atsakingų ministerijų pavadinimai skirtingose šalyse gali skirtis. Tuomet, ar informacijos sklaida yra pakankamai gerai užtikrinama priklauso tik nuo atitinkamos institucijos užsienio šalyje ir neretai žmogiškojo faktoriaus, kaip pastebi ekspertas E₁₀: „[...] kaip rimtai pasižiūri konkretus žmogus“²⁵⁷. Ekspertas E₁₀ nurodo, kad 2010 metais vasaros kursams iš Turkijos į Lietuvą buvo atvykę tik du studentai, o 2011 metais nebuvo nė vieno studento iš Turkijos atvykusio remiantis tarpvyriausybiniiais susitarimais²⁵⁸. Be to, ekspertas E₁₀ teigia, jog neretai žmonės, kurie dalyvauja mainų programų konkursuose, skelbiamuose pagal tarpvyriausybinius ar dvišalius susitarimus „[...] vienaip ar kitaip yra susidomėję tos šalies kultūra, studijuoja tos šalies kalbą“²⁵⁹. Čia išryškėja skirtumas tarp ES organizuojamų mainų programų, pvz., *Erasmus*, ir dvišaliais ar tarpvyriausybiniiais susitarimais paremtų programų. Pagal ES organizuojamas mainų programas išvykti yra paprasčiau, nes tereikia sudalyvauti konkurse savo aukštosios mokyklos fakultete, kuri iš anksto yra suradusi partnerius ir suderinusi visas sąlygas, ekspertas E₁₀ teigia: „[...] studentui pačiam nereikia ieškoti nei kokią programą rinktis, nei kiek kreditų bus jinai“²⁶⁰ – tarpinstitucinėse sutartyje jau viskas numatyta. Tarpvyriausybiniiais susitarimais paremtose mainų programose dalyvaujantis žmogus, turi, kaip ekspertas E₁₀ teigia: „[...] dažniausiai su aukštąja mokykla, kurioj jis norėtų studijuoti, turi būti jau susitaręs, susipažinęs su programom“. Todėl tokiose mainų programose neretai dalyvauja žmonės, kurie „[...] jau yra išbandę mobilumo teikiamas naudas, sakykim, ir pagal europines programas, [...] vyksta turėdami ryšių“²⁶¹, teigia ekspertas E₁₀.

Ekspertas E₆ teigia, jog reikia siekti, kad „[...] jauni žmonės turėtų kuo daugiau galimybių praleisti laiką kartu ar bendraujant su kitų kultūrų žmonėmis“²⁶². Ekspertas E₃ mano, jog ateityje mūsų visuomenė bus daugiau multikultūriška, todėl tam reikia ruošti, ir siūlo alternatyvius

²⁵⁷ Ekspertas E₁₀, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁵⁸ Ten pat.

²⁵⁹ Ten pat.

²⁶⁰ Ten pat.

²⁶¹ Ten pat.

²⁶² Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

būdus, kaip gali būti skatinamas tarpkultūrinis jaunų žmonių sąmoningumas: „[...] plėsti vaikų ir jaunų žmonių suvokimo ribas, tai galima pradėti ir nuo mokyklos. Ir lygiai taip pat kai kurie mokytojai integruoja tą į pilietiškumo pamokas, kas yra labai gražu, ir kalba apie kitas kultūras, arba per etikos pamokas“²⁶³, dar, anot eksperto E₃, tarptautinių žmonių bendrovės, taip pat galėtų „[...] plėsti savo darbuotojų suvokimą apie kitas kultūras“²⁶⁴. Be to, keliavimas, nesvarbu ar su šeima, ar su draugais, plečia kitų šalių ir kultūrų pažinimo spektrą. Eksperto E₇ nuomone, dėl tarpkultūrinio bendravimo ir tarptautinės veiklos, bėgant laikui išsankstiniai nusistatymai nyks²⁶⁵. Eksperto E₈ nuomone: „[...] bet koks atsvėrimas (kitoms kultūroms), jis yra naudingas“²⁶⁶. Ekspertas E₉ teigia, jog skirtingų kultūrų pažinimas žmogų praturtina, nes per pažinimą dingsta baimė: „Kuo daugiau studentų aukštosiose mokyklose, kuo daugiau kultūrų, tuo greičiau tos visos baimės, fobijos ir nepasitikėjimas apskritai užsieniečiais (išnyks)“²⁶⁷.

Ekspertų nuomone tarpkultūrinis bendradarbiavimas turi dvi puses – pozityvią ir negatyvią. Kalbant apie pozityvią pusę, tarpkultūrinis bendradarbiavimas, ekspertų nuomone, leidžia įvairių dalykų perėmimą ir taikymą savo kultūroje, naujų dalykų išmokimą, pvz.: maisto gamyba, amatai ir kt., kitų žmonių mąstymo supratimą, praplečiamas suvokimas apie kitas religijas, karą, taiką, konfliktus, žinios ir suvokimas praturtina asmenybę, tarptautinis bendradarbiavimas akiratį plečia, ugdomas tolerancijos jausmas, supratimas, jog kiekviena kultūra kažkuo svarbi ir ypatinga. Ekspertas E₆ teigia, jog „[...] tampama atviresniu kitoms kultūroms, naujoms veikloms, žmonės ugdo save“²⁶⁸. Kalbant apie mažiau pozityvius tarpkultūrinio bendradarbiavimo aspektus, remiantis ekspertų nuomone galima išskirti šiuos aspektus: jeigu integraciją pakeičia asimiliacija, pamirštama savo prigimtis ir šaknys, sumažėja pilietiškumo jausmas, kultūrų maišymasis, vienodėjimas, kultūrinis šokas, sunku išreikšti save. Ekspertas E₂ teigia, kad „[...] kosmopolitai žmonės [...] visam pasauliui priklauso, bet savo to nacionalinio identiteto tiek nebeturi“²⁶⁹. Eksperto E₃ nuomone, pirmoji neigiama tarptautinė patirtis gali užblokuoti žmogų ir „[...] jisai gali daugiau nuostatų susidaryti ir nebūti atviras kitoms kultūroms [...], kol vėl nepajaus kažkokios teigiamos patirties“²⁷⁰. Taip pat mano ir ekspertas E₉, jog susidūrus su neigiama patirtimi, žmogus gali būti vėliau nusiteikęs prieš kultūrinę įvairovę²⁷¹. Tačiau, anot eksperto E₃, neformalus ugdymas, pvz., savanorystės programos, kadangi toks ugdymas planuotas, jis leidžia emocijų, minčių ir išmokimų apmąstymą; tam skiriama erdvė, neretai ir specialūs klausimai bei metodai, kad būtų lengviau

²⁶³ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²⁶⁴ Ten pat.

²⁶⁵ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

²⁶⁶ Ekspertas E₈, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁶⁷ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁶⁸ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

²⁶⁹ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁷⁰ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²⁷¹ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

suvokti, ko buvo išmokta ir kokia tai patirtis. Toks planuotas ugdymas leidžia sušvelninti neigiamus tarpkultūrinio bendradarbiavimo aspektus²⁷².

4.5. Europeizacija

Eksperto E₆ nuomone, įvairios ES ugdymui, ir formaliam, ir neformaliai, skirtos programos gali padėti ugdyti Turkijos jaunimą, tačiau eksperto E₆ manymu, lėšos, skirtos programų įgyvendinimui, turėtų būti griežčiau kontroliuojamos, o jų panaudojimas skaidresnis. Bendradarbiavimo programos skatina pasaulietiškumą ir leidžia iš arčiau susipažinti su pasauliu už Turkijos Respublikos sienų. Be to, eksperto E₆ nuomone, „ES jaunimas turėtų labiau įtraukti Turkijos jaunimą į vykdomas programas ir parodyti pavyzdį, supažindinti su galimomis veiklomis“²⁷³. Ekspertas E₂ teigia, kad palengvinus vizų gavimo procedūras, būtų lengviau Turkijos jaunimui keliauti, todėl ir tarptautinės patirties įgyjimas būtų lengvesnis²⁷⁴. Ekspertas E₇ mano, jog ES mobilumo programos yra veiksmingos bei skatina inovacijas ir supratimą tarp žmonių²⁷⁵. Ekspertas E₉ mano, jog švietimo mainų programos yra viena iš „[...] europėjimo mūsų visuomenės, ir mūsų aukštųjų mokyklų, ir mūsų studentų“ galimybių, nes studentai išvažiuodami dalinąs studijoms ir pažinę kitas kultūras, sugrįžę ta patirtimi praturtina ir savo aukštąsias mokyklas²⁷⁶.

Ekspertas E₃ pastebi Turkijos Respublikos NVO problemą: „[...]yra organizacijų, kurios dirba visomis temomis ir jie nėra vienos temos tam tikri ekspertai arba nešėjai, jie tiesiog gaudo tarptautinę patirtį, tarptautinė patirtis tampa pačiu tikslu, o ne priemone“²⁷⁷. Nėra atsakoma į klausimus, koks pagrindinis NVO tikslas ir kokioje srityje dirbama, kodėl siekiama tarptautinės patirties, kokioje srityje siekiama ugdyti jaunus žmones ir kaip tai padės pasiekti jaunimo organizacijos tikslus. Todėl, anot eksperto E₃, atsiranda nesusikalbėjimas tarp ES valstybių narių NVO ir Turkijos Respublikos jaunimo NVO: „[...] natūraliai tos vienos organizacijos, kurios mato mainus kaip priemonę, jos atmeta organizacijas, kurios mato mainus kaip pagrindinį tikslą, o nenori kalbėtis apie temą, nenori ilgalaikio bendradarbiavimo, nenori dirbti su jaunu žmogumi konkrečiai“²⁷⁸. Eksperto E₃ nuomone, ES šalys, pvz., Vokietija, Belgija, tarptautines jaunimo veiklas mato kaip priemonę ugdyti jaunus žmones viena arba kita tema, ir jos skiriasi nuo kitų organizacijų, kurios siekia tiesiog turėti tarptautinę patirtį. Todėl verta išlaikyti jaunimo NVO

²⁷² Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²⁷³ Ekspertas E₆, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 13.

²⁷⁴ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁷⁵ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

²⁷⁶ Ekspertas E₉, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁷⁷ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²⁷⁸ Ten pat.

kokybę. Be to, ekspertas E₃ pastebi, kad Turkijos valstybinių universitetų bendruomenė ir studentai yra aktyvesni negu jaunimo NVO, todėl, akivaizdu, kad reikia stiprinti NVO sektorių²⁷⁹.

Ekspertas E₃ paneigė stereotipą, jog musulmoniškosios kultūros ir krikščioniškosios bendradarbiavimas yra labai skirtingas: „Turkija yra viena iš tų šalių, kuri [...] paneigė šitą stereotipą ir jina dabar stovi daug geresnėje padėtyje negu stovi daugelis Viduržemio jūros [...] valstybių“²⁸⁰. Susisiekimas, infrastruktūros pagerėjimas, jaunų žmonių mobilumas natūraliai paveikė visuomenės bei praplėtė suvokimo ribas. Be to, ekspertas E₇ mano, jog mobilumo programos gali padėti sulaužyti išankstinius nusistatymus ir egzistuojančius stereotipus²⁸¹.

Eksperto E₁₀ nuomone, paskutiniuosius penkis metus ES ypač daug dėmesio skiria europietišų vertybių sklaidai ir Bolonijos procesui. Anot eksperto E₁₀, iš dalies dėl demografinės situacijos, protų nutekėjimo problemos ir dėl to, kad „[...] aukštasis mokslas vis labiau tampa masinis toks ir reikia konkuruoti su kylančiom naujom ekonomikom, Azija“²⁸², bandoma suvienodinti aukštojo mokslo sistemas, ne tik ES šalyse, bet visose šalyse, kurios dalyvauja Bolonijos procese. Be to, eksperto E₁₀ nuomone, ES mainų programos skirtos „[...] Europą atstovauti už ES ribų, atstovauti kaip vieną „ženklą““²⁸³, kuris reprezentuoja vieną erdvę, kurioje „[...] mūsų labai daug, skirtingom kalbom kalbantys, su skirtingom aukštojo mokslo sistemom, bet pagrindiniai dalykai yra mum vienodi, mes esam europiečiai“²⁸⁴. Todėl, anot eksperto E₁₀, kuriama bendra aukštojo mokslo erdvė, stangiamasi suvienodinti sistemas ir pristatyti Europą, nešti žinią į kitas šalis europinėmis programomis²⁸⁵.

Apskritai, ekspertų nuomone, europeizacija dėl ES jaunimo politikos gairių bei mainų programų įgyvendinimo vyksta, tačiau sudėtinga pasakyti, kiek tendencingai. Pastebimas Turkijos jaunimo požiūrio keitimasis į įvairius dalykus, pvz.: į religiją, kultūrą. Eksperto E₃ nuomone, programos „[...] daro įtaką kultūriniam pasikeitimui jaunų žmonių tarpe“²⁸⁶. Ekspertas E₂ pastebi, jog informacijos yra tikrai daug ir yra daug diskutuojama studentų tarpe, nors pati Turkijos Respublika yra dvilypė tiek geografiškai, tiek vertybiškai – europinė ir azijinė dalys²⁸⁷. Ekspertas E₁ teigia, jog šaliai, kuri siekia narystės Sąjungoje, mainų programos leidžia ir vertybių sklaidą: „[...] noriai priima tą informaciją ir noriai bando tą visą dalyką integruoti į savo viešosios politikos sritis“²⁸⁸. Tačiau Ekspertas E₁ pabrėžia, jog net ir įgijus tarptautinės patirties mainų programose,

²⁷⁹ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²⁸⁰ Ten pat.

²⁸¹ Ekspertas E₇, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 14.

²⁸² Ekspertas E₁₀, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 22.

²⁸³ Ten pat.

²⁸⁴ Ten pat.

²⁸⁵ Ten pat.

²⁸⁶ Ekspertas E₃, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 16.

²⁸⁷ Ekspertas E₂, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

²⁸⁸ Ekspertas E₁, interviu su autoriumi, Vilnius, 2012 lapkričio 9.

sugrįžti į gimtąją šalį „su visiškai pakeistu mąstymu, tai yra neįmanoma“²⁸⁹. Mobilumo programos yra naudingos ir atveria galimybes bei leidžia dalintis patirtimi, pamatyti kas ir kaip vyksta kitose šalyse, tačiau daugiausia priklauso individualiai nuo kiekvieno jauno žmogaus, institucijos ar nacionalinės vyriausybės kiek pokyčių bus leidžiama įnešti.

4.6. Tyrimo apibendrinimas

ES jaunimo politika. ES jaunimo politika nėra viršvalstybinio reguliavimo sritis, todėl čia sprendimai priimami taikant bendro sprendimo procedūrą. Jaunimo politika ES, apskritai, vystoma remiantis AKM, struktūriniu dialogu ir dalyvaujant Europos jaunimo forumė. Jaunimo politika, kaip viešosios politikos sritis, yra savarankiška kiekvienoje valstybėje ir jos įgyvendinimas priklauso individualiai nuo kiekvienos valstybės pasirinktų jaunimo politikos įgyvendinimo metodų. Be to, jaunimo politika yra integrali, todėl susijusi su kitais sektoriais, pvz., švietimo sektoriumi. ES jaunimo politikos strategijos išreiškia naujausius iššūkius, su kuriais susiduria jaunimas, bei bendrus jaunimo politikos tikslus, kurių siekia ES valstybės narės ir šalys kandidatės savarankiškai pasirinkdamos priemones. Nacionalinės ES valstybių narių ir šalių kandidačių jaunimo politikos strategijos yra kuriamos atsižvelgiant į bendrus ES jaunimo politikos siekius. Apskritai, ES jaunimo politika siekiama, kad jaunimo problemos būtų matomos ir sprendžiamos, kad būtų atstovaujama jaunimo interesams bei būtų pripažįstamas ne tik formalus švietimas, bet ir neformalus ugdymas, darbas su jaunimo ir jaunimo veikla, gerosios patirties dalijimasis.

Neformalus ugdymas daugiausia siejasi su socialine, kultūrine, mokomąja ar politine veikla ir atlieka fundamentalų vaidmenį jaunimo išsilavinime, be to, per neformalų mokymąsi konsoliduojama jaunimo tapatybė visuomenės viduje. Tačiau yra reikšmingų skirtumų jaunimo dalyvavimo neformaliame ugdyme tarp šalių: Danijoje beveik 35 proc., Kipre, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje nuo 23.1 proc. iki 28.4 proc. Beveik pusė ES šalių apie 5 proc. jaunimo dalyvavo neformaliame ugdyme, Turkijos Respublikoje taip pat apie 5 proc. 15 – 24 metų amžiaus jaunuolių dalyvavo neformaliame ugdyme²⁹⁰.

Struktūrinis dialogas ir Europos jaunimo forumas yra erdvės, kur jaunimo politikoje gali dalyvauti organizuotas jaunimas, pvz., struktūrinio dialogo pagrindu organizuojami jaunimo ir politikų debatai. Europos jaunimo forumas yra pagrindinė organizacija, kuri atstovauja jaunimą ES lygmenyje, tačiau Turkijos Respublika dėl silpno nevyriausybinių sektoriaus šiame forumė neturi

²⁸⁹ Ten pat.

²⁹⁰ European Commission, EU Youth report Status of the situation of young people in the European Union, Brussels, 2012, p. 42.

Turkijos jaunimą atstovaujančios organizacijos. Mobilumo programos per dalijimąsi patirtimi sudaro sąlygas stiprėti Turkijos Respublikos nevyriausybiniam sektoriui.

Turkijos jaunimo teisių pagrindai yra užtikrinti Nacionalinės švietimo ministerijos ir Jaunimo ir sporto ministerijos nuostatuose – tai pagrindinės jaunimą atstovaujančios institucijos Turkijos Respublikoje. Turkija su ES jaunimo švietimo politikos srityje daugiausia bendradarbiauja per jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūras bei aukštąsias mokyklas. Galima išskirti tokias jaunimo veiklas, kurios organizuojamos per įvairias ES jaunimo politikos įgyvendinimo priemones: bendradarbiavimas tarp NVO organizacijų, neformalusis ir formalusis ugdymas, patirties apsikeitimas, vizitai, mainai, konferencijos, projektų rašymas ir vykdymas.

Kalbant apie Lietuvos ir Turkijos bendradarbiavimą jaunimo švietimo politikoje buvo pasirašyta sutartis dėl bendradarbiavimo švietimo, mokslo, kultūros ir sporto srityse tarp Lietuvos ir Turkijos ir pagrindų programa dėl bendradarbiavimo švietimo, mokslo, kultūros ir meno, jaunimo ir sporto, žiniasklaidos ir bendravimo su žmonėmis srityse, tačiau nei Lietuvoje, nei Turkijoje nėra iki galo įgyvendintos procedūros, todėl nėra keičiamasi mokslininkais, dėstytojais ir studentais pagal šį susitarimą. Turkija yra įtraukta į vienuolikos šalių sąrašą, kurioms vienodomis sąlygomis skelbiamas konkursas gauti Lietuvos valstybines stipendijas.

Geroji praktika ir ES mobilumo programos. Lietuvos pavyzdys rodo, jog geroji praktika jaunimo politikos srityje iš užsienio šalių gali būti pritaikoma – jaunimo reikalų tarybos pavyzdys paimtas iš Vokietijos. Tačiau iš esmės gerosios praktikos nauda ir pritaikymas priklauso individualiai nuo kiekvienos valstybės, ypač žmogiškojo faktoriaus, šiuo atveju nuo Turkijos Respublikos, kiek norima ir kiek stengiamasi pakeisti nacionalinę arba vietinę jaunimo politiką remiantis užsienio valstybių pavyzdžiais arba tarptautine patirtimi. ES valstybės narės, EEE šalys ir šalys kandidatės, įskaitant Turkijos Respubliką, gali dalyvauti įvairiose formalaus ir neformalaus ugdymo ES mobilumo programose, pvz.: Socrates, Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Tempus, Veiklus jaunimas ir kt. Be ES mobilumo programų yra dar vienas būdas remiamoms tarptautinėms studijoms – tarpvyriausybiniams susitarimams paremtos mobilumo programos. Mobilumo programos leidžia keistis dėstytojais, mokslininkais, studentais, taip suteikiama galimybė įgyti tarptautinės patirties bei leidžiama dalintis gerąja praktika. Apsikeitimas žiniomis, apskritai, leidžia tobulinti ne tik švietimo sektorių, bet ir verslo, valstybinį ir nevyriausybinių sektorių. Mobilumo teikiamą naudą galima suskirstyti į kelias kategorijas:

1) konkrečiam asmeniui: asmeninių įgūdžių gerinimas, profesinių žinių tobulinimas, didesnės karjeros perspektyvos, aktyvus užsienio kalbos vartojimas, kultūrų pažinimas, bendravimo įgūdžių gerinimas, savivertės ir tolerancijos jausmų ugdymas, motyvacijos didinimas, asmeninis tobulėjimas, akiračio praplėtimas, kūrybiškumas.

2) siunčiančiajai institucijai ir priimančiajai institucijai: studijų kokybės gerinimas, naujovių sklaida, erdvė tarpkultūriniam bendradarbiavimui, skirtingų žmonių ir skirtingų jausmų egzistavimo suvokimui, iniciatyvoms, institucijos populiarinimas, žinių apykaita.

3) valstybei: švietimo sistemos tobulinimas, vystymasis, tarptautinio bendradarbiavimo plėtra, finansinė nauda, šalies žinomumas visuomenės atvirumo, tolerancijos ir pakantumo užsieniečiams jausmų didinimas, konkurencingumas, informacijos sklaida.

Papildoma nauda Turkijos Respublikos jaunimui – dalyvaujant mobilumo programose suteikiama Šengeno erdvės viza, todėl jie gali nevaržomai keliauti po daugumą ES šalių.

Nors plačiai pripažįstama, jog mokymosi užsienyje patirtis atneša daug naudos, tačiau Eurobarometro tyrimas rodo, jog ES valstybėse narėse ir šalyse kandidatėse užsienyje studijavo skirtinga dalis 15-29 metų žmonių: nuo 3 proc. Turkijoje iki 41 proc. Liuksemburge ir 39 proc. Kipre. Europos šalių vidurkis yra 14 proc. Turkijoje mažiausia iš visų tyrime dalyvavusių šalių jaunų žmonių dalis, kuri studijavo užsienio šalyje²⁹¹.

Kita vertus, kalbant apie neigiamus aspektus, asmeninė tarptautinę patirtį vertinti sunku, tai priklauso nuo individualių situacijų, tačiau galima išskirti tokius bendrus neigiamus aspektus: institucinė biurokratija, dėl kurios apsunkinamas mobilumo programų įgyvendinimas, mobilumo programos gali sąlygoti protų nutekėjimo problemą, vis dar susiduriama su studijų pripažinimo problemomis.

Integracija, diskriminacija ir tarpkultūrinis sąmoningumas. Integracijos į visuomenę sudėtingumas priklauso nuo konkrečių šalių – kultūriškai artimesnės šalys patiria mažiau sunkumų, negu labai kontrastingos. Pagrindinės priežastys sunkinančios integraciją – kultūrų skirtimai ir skirtingi žmonių mentalitetai. Galima išskirti šias su integracija susijusias problemas: kalbos barjeras, biurokratiniai ir administraciniai sunkumai, leidimas gyventi. Be to, jaunimas iš musulmoniškų šalių patiria papildomas labiau praktines problemas, pvz., dėl maisto – didžioji dalis patiekalų ir produktų gaminama iš kiaulienos. Kita vertus, diskriminacija taip pat priklauso nuo konkrečios šalies ir netgi konkrečios situacijos, nes tai nėra sisteminis dalykas. Nors sunku pakeisti visuomenės nuostatas, tačiau ir dėl integracijos gilinimo, diskriminacijos išvengimo ir tarpkultūrinio sąmoningumo didinimo, galima imtis tokių priemonių: savanorystė, tarptautinės mobilumo programos, praktikos, stažuotės, tarpusavio bendravimas bei kitų kultūrų bei šalių pažinimas, bendradarbiavimas, viešinimas, informacijos sklaida, kultūrų pristatymas, integracijos didinimas per vietinių kalbų mokymąsi, kultūros pažinimo galimybių didinimas.

Savanorystė yra išskirtinė priemonė, nes atliekant savanorišką darbą sudaromos sąlygos ne tik konkrečiam asmeniui integruotis ir pritapti prie aplinkos, bet ir šviesti visuomenę

²⁹¹ Flash Eurobarometer 319b, Youth on the Move, *Education and training, mobility, employment and entrepreneurship*, 2011, p. 10.

savo buvimu, skleidžiant informaciją apie savo kultūrą. Tačiau, kita vertus, tik nedidelė jaunimo dalis ryžtasi užsiimti savanoriška veikla ne gimtosiose šalyse. Pagal Eurobarometro tyrimą, apytiksliai 2 proc. ES valstybių narių ir valstybių kandidačių jaunuolių savanoriauja užsienio šalyse, tik Airijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Liuksemburge savanorių, kurie savanorišką veiklą atlieka užsienyje, yra apie 6 proc., kitose – apie 2 proc., Turkijos Respublikoje – apie 1 proc.²⁹².

Skiriamos dvi tarpkultūrinio bendradarbiavimo pusės – pozityvioji ir negatyvioji. Tarpkultūrinis bendradarbiavimas leidžia naujų dalykų išmokimą arba perėmimą iš kitų kultūrų, žmonių suvokimo ribų praplėtimą, požiūrio kaitą į tokius dalykus, kaip taika, konfliktai, diskriminacija ir kt., ugdoma tolerancija. Kita vertus, tarpkultūrinis bendradarbiavimas sąlygoja kultūrų maišymąsi, integraciją pakeičia asimiliacija, prarandamas pilietiškumas, patiriamas kultūrinis šokas.

Europeizacija. Visų ekspertų nuomone, ES jaunimo politikos gairės ir mobilumo programos didina europeizacijos poveikį, tačiau sunku apibrėžti kiek tendencingai. ES švietimo ir mobilumo programos leidžia keistis gerąja patirtimi, įdiegti naujoves į savo šalį, be to, Bolonijos procesas sąlyga Europos aukštojo mokslo sistemų vienodėjimą, todėl Turkijos Respublikai dalyvaujant šiuose procesuose yra sudaromos sąlygos perimti Europos vertybes, patirtis ir organizacinius principus, leidžia jaunimui susipažinti su pasauliu už Turkijos sienų, skatina pasaulietiškumą. Kita vertus, daugiausia priklauso individualiai nuo kiekvieno jauno žmogaus, institucijos ar nacionalinės vyriausybės kiek ir kokių pokyčių bus leidžiama įnešti.

²⁹² European Commission, EU Youth report Status of the situation of young people in the European Union, Brussels, 2012, p. 88.

IŠVADOS

1. ES jaunimo politika – sritis, kurioje sprendimai priimami taikant bendro sprendimo procedūrą, tačiau sprendimų įgyvendinimas skiriasi ES valstybėse narėse ir šalyse kandidatėse. ES jaunimo politikos strategijos ir dokumentai, pvz., „Europos jaunimo paktas“, „Europos jaunimo strategija: investicijų ir galimybių suteikimas“, „Europa 2020“, sutelkia dėmesį į naujausius iššūkius, su kuriais susiduria jauni žmonės, todėl ES valstybės narės ir kandidatuojančios šalys rengia nacionalines strategijas atsižvelgdamos į bendrus ES jaunimo politikos tikslus. Iš esmės ES jaunimo politika – jaunimo interesų atstovavimas aukščiausiam lygmenyje ir jaunimo problemų viešinimas.
2. Turkijos Respublikos narystės ES siekimas, dalyvavimas ES švietimo ir mobilumo programose ir dalyvavimas Bolonijos procese sudaro būtinas sąlygas tinkamai susipažinti su Europos kultūriniu ir politiniu patyrimu bei leidžia kultūrinių, politinių minčių, organizacinių principų ir pagrindinių Europos vertybių perkėlimą į Turkijos Respublikos jaunimo politikos ir švietimo politikos sritis.
3. Per jaunimo politikos įgyvendinimo instrumentus – AKM ir struktūrinį dialogą – Turkijos Respublika dalyvauja ES jaunimo politikoje. Struktūrinis dialogas, AKM ir Europos jaunimo forumas – pagrindiniai instrumentai leidžiantys formuoti ES jaunimo politiką, tačiau Turkijos Respublika dėl silpno šalies nevyriausybinių sektoriaus nėra atstovaujama Europos jaunimo forumo, todėl tik iš dalies gali prisidėti prie ES jaunimo politikos formavimo.
4. Turkijos Respublika gali dalyvauti, lygiai tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir ES valstybės narės, ES remiamose formalaus ir neformalaus švietimo ir mobilumo programose, kurios iš kurių plačiausią veiklų spektrą siūlo programos *Erasmus* ir *Veiklus jaunimas*. Mobilumo programos skatina aukštųjų mokyklų bendradarbiavimą, akademinį ir NVO narių mobilumą.
5. Atliktas kokybinis tyrimas patvirtina tyrimo pradžioje iškeltas hipotezes – 1) dėl europeizacijos poveikio per ES jaunimo politiką keičiasi Turkijos Respublikos jaunimo mentalitetas; 2) dėl ES jaunimo mobilumo ir švietimo programų Turkijos Respublikos jaunimas įgauna daugiau galimybių. Ekspertai nurodė mobilumo programų naudą, teikiamą priimančiosioms ir siunčiančiosioms institucijoms, valstybei ir konkrečiam asmeniui bei patvirtino, jog didėja Turkijos Respublikos studentų skaičius, kurie dalyvauja mobilumo programose, dėl to didėja ir galimybės dalintis gera patirtimi bei perimti europines vertybes.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Turkijos Respublikos jaunimo politikos ir švietimo politikos įgyvendinimas turi būti pagrįstas šiuo metu naudojamais instrumentais nuolat juos papildant inovatyviomis priemonėmis, todėl reikia toliau aktyviai įgyvendinti Bolonijos procesą, pirmiausia, visiškai užtikrinti kvalifikacijų pripažinimą, ir dalyvauti ES švietimo ir mobilumo programose, užtikrinant naujovių sklaidą.
2. Išnaudoti NVO sektoriaus potencialą. Stiprinti nevyriausybinės jaunimo organizacijas, keičiant visuomenės požiūrį į jaunimo NVO, savanorišką veiklą, atskleidžiant aktyvios veiklos nevyriausybiniame sektoriuje naudą. Organizuoti jaunimą bei prisijungti prie Europos jaunimo forumo.
3. Kalbos barjeras – viena iš pagrindinių problemų, neleidžianti dalyvauti įvairiose tarptautinėse jaunimo veiklose, todėl reikia skatinti dalyvavimą vasaros kalbų kursuose bei didinti stipendijų skaičių, pvz., per tarpvyriausybinius susitarimus.
4. Plėsti informacijos sklaidos tinklą, kad informacija apie remiamas švietimo ir mobilumo programas pasiektų kuo didesnę jaunų žmonių ratą.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Teisės aktai

1. ES Tarybos sprendimas dėl Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, (2010/37/EB), 2010, p. 43.
2. Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2003 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-1871, Vilnius.
3. Turkijos Respublikos Konstitucija, <<http://www.byegm.gov.tr/Content.aspx?s=tcotrot>> [žiūrėta: 2012-10-23].

Knygos ir monografijos

4. Gečienė I, Buzaitytė-Kašalynienė J, Švedaitė-Sakalauskė B, Stakėnaitė D, Čiupalaitė D, *Socialiai pažeidžiamo jaunimo integracijos į darbo rinką prielaidos Lietuvoje*, Vilnius, 2007.
5. Yılmaz H., „Europeanisation and Its Discontents: Turkey, 1959-2007“, // Arvanitopoulos C., *Turkey's accession to the European Union :an unusual candidacy*, Berlin, 2009.
6. Kardelis K., *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, Kaunas, 1997.
7. Kardelis K., *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*, Kaunas, 2002..
8. Leonavičius J., *Sociologijos žodynas*, Vilnius, 1993.
9. Ott A., „Turkey's Status in EU Institutions and Policies: Living in Sin or Living Separate Lives?“, // Kabaaloğlu H., Ott A., Tatham A., *EU and Turkey: bridging the differences*, Istanbul, 2011.
10. Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas, *Europos užimtumo ir socialinė politika: politika žmonėms*, Vilnius, 2001.
11. Vitkus G., ES, Enciklopedinis žinynas, Vilnius, 2008.

Moksliniai straipsniai

12. Acar H., „How Turkey's national youth policy should be structured?“, *International Human Sciences Journal* (online), 2008, <<http://www.insanbilimleri.com>> [žiūrėta: 2012-10-24].
13. Anzaruddin Ahmad, Mohamad Zaid Mohd Zin ir Ahamad Asmadi Sakat, „European Union's Refusal on Turkey's Membership: Another Episode of Western Religious Agenda“, *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 2011.

14. Delanty G., „Transnational Identities: Becoming European in the EU“, *Political Theory* 3, Nr. 1, 2005.
15. Flockhart T., „Europeanisation The myths and the facts“, *Journal compilation, PPR* (Public, Policy, Research), 2006.
16. Fuat Keyman E., Öniş Z., „Turkish politics in a changing world :global dynamics and somestic transformations“, Istanbul, 2007.
17. Garben S., „The Bologna Process and the Lisbon Strategy: commercialisation of higher education through the back door?“, *Croatian Yearbook of European Law & Policy* 6, 2010.
18. Jessop B., „State- and Regulation-theoretical Perspectives on the European Union and the Failure of the Lisbon Agenda“, *Competition & Change* 10, Nr. 2, 2006.
19. Jones A., „Theorising international youth volunteering: training for global (corporate) work?“, *Transactions of the Institute of British Geographers* 36, 2011.
20. Kehm B. M., „The Future of the Bologna Process —The Bologna Process of the Future“, *European Journal of Education* 45, Nr. 4, 2010.
21. Korkut F., Mızıkacı F., „European Union, Bologna Process And Counselor Education In Turkey“, *Educational Administration: Theory and Practice*, 2008.
22. Lažetic P., „Managing the Bologna Process at the European Level: institution and actor dynamics“, *European Journal of Education* 45, Nr. 4, 2010.
23. Olberding J. C., Olberding D. J., „Ripple Effects’’ in Youth Peacebuilding and Exchange Programs: Measuring Impacts Beyond Direct Participants“, *International Studies Perspectives* 11, 2010.
24. Safran W., „European Identity“, *International Relations* 8, Nr. 1, 2010.
25. Schild H., „A decade of the partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth with a specific view on co-operation in the Euro-Mediterranean region“, // Lafraya S., *Intercultural learning in non-formal education: theoretical frameworks and starting points*, Paryžius, 2011.
26. Song W., „Open method of coordination and the gloomy future of social Europe“, *Asia Europe Journal* 9, Nr. 1. 2011.
27. Wallace C., Bendit R., „Youth Policies in Europe: Towards a Classification of Different Tendencies in Youth Policies in the European Union“, *Perspectives on European Politics and Society* 10, Nr. 3, 2009.
28. Ward A. M., ir Mckillops D. G., „An examination of volunteer mitivation in credit unions: informing volunteer resource management“, *Annals of Public and Cooperative Economics* 82, 2011.

29. Williamson H., „A complex but increasingly coherent journey? The emergence of ‘youth policy’ in Europe“, *Youth & Policy*, Nr. 95, 2007.
30. Williamson H., „European Youth Policy“, *Youth & Policy*, Nr. 100, 2008.

Dokumentai

31. Commission of the European Communities, *An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities*, Brussels, 2009, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:EN:PDF>> [žiūrėta: 2011-05-02].
32. Council of the European Union, *European Youth Pact*, Brussels, 2005, <<http://www.lijot.lt/Files/Documents/633808450012167966.pdf>> [žiūrėta: 2012-04-13].
33. European Commission, *Lisbon Strategy evaluation document*, Brussels, 2010, <http://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/pdf/lisbon_strategy_evaluation_en.pdf> [žiūrėta: 2012-04-12].
34. European Commission, *Recommendation of the European Commission on Turkey’s progress towards accession*, Brussels, 2004.
35. European Commission, *Turkey 2010 progress report*, COM(2010) 660, Brussels, 2010.
36. European Commission, *Turkey 2011 progress report*, Brussels, 2011.
37. European Commission, *White Paper on Youth*, <http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/backinfo/backinfo2_en.html> [žiūrėta: 2012-02-12].
38. Europos komisija, 2020 m. Europa, Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija, Briuselis, 2010, <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LT_ACT_part1_v1.pdf> [žiūrėta: 2011-05-02].
39. Youth Partnership, CoE, EC, Country sheet on youth policy, Turkey, 2010.
40. The Bologna Declaration of 19 June 1999, Joint declaration of the European Ministers of Education, <http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/bp/Bologna%20declaration.pdf> [žiūrėta: 2010-10-13].
41. Treaty on European Union, Official Journal C, 191, 1992, <<http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>> [žiūrėta: 2012-04-11].

Kita informacinė medžiaga

42. Ballas D., Lupton R., Kavroudakis D., Hennig B., Yiagopoulou V., Dale R., Dorling D., an independent report authored for the European Commission, *Mind the Gap, Education inequality across EU regions*, 2012, EU.
43. Ciobanu-Dordea A., Freedom of Religion in the context established by the Treaty of Lisbon, Brussels, 2012,
<http://csc.ceceurope.org/fileadmin/filer/csc/Human_Rights/Dialogue_Seminar_FROB/Contribution_Mr_CIOBANU-DORDEA_FROB.pdf> [žiūrėta: 2012-10-01].
44. Didžiosios Britanijos Nacionalinė jaunimo agentūra, „Youth in Action gives young people and workers a chance“, *Children & Young People Now*, 2011.
45. EK, „Bendradarbiaukime, Europos kaimynystės politika“, Liuksemburgas, 2006, p. 32.
46. EK, ES ir pasaulis, ES užsienio politika, Liuksemburgas, 2007.
47. Göksel A., EuroMed Youth III Programme, Studies on youth policies in the Mediterranean partner countries, Turkey.
48. Miginis N., Ulozas M., Tarpžinybinis bendradarbiavimas nacionaliniu lygmeniu jaunimo politikos srityje, SSGG analizė.
49. Oktay F., Şentuna M., Cenk M., Görbil V., „Introduction to Youth Policy, Swedish and Turkish Perspectives“, 2008-2010.

Internetiniai šaltiniai

50. Anna Lindh Foundation, <<http://www.euromedalex.org/networks>> [žiūrėta: 2012-10-17].
51. Anna Lindh Foundation, <<http://www.euromedalex.org/about/our-programme>> [žiūrėta: 2012-10-17].
52. Anna Lindh Foundation, <<http://www.euromedalex.org/fields/education-youth>> [žiūrėta: 2012-10-17].
53. Council of Europe,
<http://www.coe.int/t/dg4/youth/CoE_youth/CoE_and_young_people_en.asp> [žiūrėta: 2012-06-25].
54. Council of Europe, External relations, <http://www.coe.int/t/der/eu_EN.asp> [žiūrėta: 2012-07-14].
55. Council of Europe, External relations, http://www.coe.int/t/der/eu_EN.asp [žiūrėta: 2012-07-14].

56. Delegation of the European union to Turkey, EU and Turkey, History, <<http://www.avrupa.info.tr/en/turkey-the-eu/history.html>> [žiūrēta:2012-11-25].
57. EK, <http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/mundus_en.htm> [žiūrēta: 2012-10-17].
58. EK, <http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/tempus_en.htm> [žiūrēta: 2012-10-18].
59. EK, <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/index_en.htm> [žiūrēta: 2012-10-17].
60. EK, <http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/savanoriska_veikla_europos_sa_jungoje_lt.htm> [žiūrēta: 2012-10-18].
61. EK, <http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/european-voluntary-service_en.htm> [žiūrēta: 2012-10-18]. EP, Jaunimo politika, <http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7315_lt.htm> [žiūrēta: 2012-04-11].
62. EK, <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc94_en.htm> [žiūrēta: 2012-10-25].
63. EK, <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc78_en.htm> [žiūrēta: 2012-10-25].
64. EP, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0090+0+DOC+XML+V0//LT>> [žiūrēta: 2012-10-21].
65. EP naujienos, <<http://myep.delfi.lt/news/es-iesko-budu-kaip-paspartinti-turkijos-priemimo-procesa.d?id=34479395>> [žiūrēta: 2012-10-19].
66. ES istorija, <http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_lt.htm> [žiūrēta: 2012-04-11].
67. Eurodesk, <<http://www.eurodesk.org/edesk/About.do>> [žiūrēta: 2012-10-25].
68. Euroguidance, <<http://www.euroguidance.lt/apie-mus>> [žiūrēta: 2012-10-25].
69. Euro-Mediterranean Youth Platform, <<http://www.euromedp.org/>> [žiūrēta: 2012-10-18].
70. Europa, <http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/accession_criteria_copenhagen_en.htm> [žiūrēta: 2012-10-01].
71. Europa, <<http://www.avrupa.info.tr/en/turkey-the-eu/history.html>> [žiūrēta: 2012-10-20].
72. Europa, <<http://www.avrupa.info.tr/en/turkey-the-eu/accession-negotiations/what-is-the-current-status.html>> [žiūrēta: 2012-10-21].

73. Europa, A new start for the Lisbon Strategy (2005),
<http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/eu2020/growth_and_jobs/c11325_en.htm> [žiūrėta: 2012-04-13].
74. Europa, Lisabonos sutartis, <http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_lt.htm> [žiūrėta: 2012-10-01].
75. European Youth Forum,
<http://www.youthforum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2346&Itemid=110&lang=en> [žiūrėta: 2012-11-18].
76. Europos informacijos centrai, <<http://www.euractiv.lt/lt/straipsnis/156/es-siekia-aukstesnio-studentu-mobilumo>> [žiūrėta: 2012-10-17].
77. Europos komisija, strategijos „Europa 2020“ tikslai,
<http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_lt.htm> [žiūrėta: 2011-05-02].
78. JTBA, <<http://www.jtba.lt/agentura>> [žiūrėta: 2012-11-08]. Švietimo mainų paramos fondas,
<<http://www.smpf.lt/lt/programos/erasmus>> [žiūrėta: 2012-10-17].
79. JTBA, <http://www.jtba.lt/metodine_informacija> [žiūrėta: 2012-11-13].
80. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija,
<http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm> [žiūrėta: 2010-10-13].
81. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija,
<http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/bolonijos_p.htm>, [žiūrėta: 2012-11-25].
82. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija,
<http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/tsusitarimai.htm> [žiūrėta: 2012-11-24].
83. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija,
<http://www.smm.lt/t_bendradarbiavimas/docs/LT-TR%20programa.pdf> [žiūrėta: 2012-11-24].
84. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija,
<http://www.urm.lt/index.php?1987987492>, [žiūrėta: 2012-04-02].
85. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija,
<<http://www.urm.lt/index.php?3837091989>> [žiūrėta: 2012-10-21].
86. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija,
<<http://www.urm.lt/index.php?1222548701>>, [žiūrėta: 2012-10-22].
87. Turkijos Respublikos užsienio reikalų ministerija,
<<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=2>> [žiūrėta: 2012-10-24].

88. European Commission, Erasmus student mobility,
<http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/countries/turkey_en.pdf> [žiūrėta: 2012-11-21].
89. European Commission, EU Youth report Status of the situation of young people in the European Union, Brussels, 2012.
90. Flash Eurobarometer 319b, Youth on the Move, *Education and training, mobility, employment and entrepreneurship*, 2011.
91. European Parliament, Special Eurobarometer 75.2, Voluntary work, Brussels, 2011, p. 2
92. Turkijos Respublikos Statistikos departamentas,
<<http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736>> [žiūrėta: 2012-10-24].

SANTRAUKA

Jaunimo politika tarp ES šalių ir jų viduje skiriasi: decentralizacija, regioninis ir vietinis lygmuo, nevyriausybinių sektoriaus veikla daugelyje šalių nevienoda. Antra, tarp skirtingų Europos šalių nevienoda ne tik jaunimo politika, bet taip pat ir jaunų žmonių situacija: jaunimo skaičius, bedarbystės lygis, šeimos vaidmuo, namų neturinčių jaunuolių skaičius, vertybės. Į šias egzistuojančias skirtingas situacijas stengiamasi atsakyti vieninga ES jaunimo politika.

EK 2012 metais paskelbta švietimo tyrimo ataskaita rodo, jog švietimas tampa viena reikšmingiausių tiek mūsų pačių, tiek valstybės investicijų, nuo švietimo priklauso jaunų žmonių galimybės ir ateities perspektyvos, todėl siūlomi nauji, patraukūs bei inovatyvūs sprendimai, pvz., švietimo mainų programos. Be to, 1999 metais prasidėjusiu Bolonijos procesu ne tik siekiama suvienodinti aukštojo mokslo erdvę, bet, apskritai, stiprinti bei plėsti Europinio aukštojo mokslo idėją.

Švietimo sektorius yra vienas pagrindinių sektorių, kuriame ES siekia skatinti reformas, todėl ES jaunimo politikos gairėmis vadovaujasi ne tik ES valstybės narės, bet ir ES kaimynystės valstybės plačiąja prasme. Turkijos Respublika yra svarbi ES strateginė partnerė. Nors pagrindinės priežastys, kodėl Turkijos Respublika dar ne ES valstybė narė yra politinės ir ekonominės, tačiau ne mažiau svarbūs yra Europos identiteto bei vertybiniai klausimai, todėl jaunimo politika spręsdama kompleksinius iššūkius gali palengvinti šių klausimų sprendimą.

Pirmajame šio darbo skyriuje analizuojamas ES jaunimo politikos kontekstas, švietimo ir mobilumo programų nauda, tikslinės grupės, metodai.

Antrajame skyriuje detalai analizuojami įvairūs Europos identiteto aspektai, europeizacijos poveikis, bei procesai ir priemonės, pvz., Bolonijos procesas, per kuriuos yra dalinamasi patirtimi.

Trečiajame skyriuje, paskutinėje teorinėje darbo dalyje, analizuojami ES ir Turkijos Respublikos santykiai jaunimo politikos srityje.

Ketvirtajame skyriuje, tiriamojoje darbo dalyje, remiantis gauta empirine medžiaga ir statistiniais rodikliais, tiriamas švietimo ir mobilumo programų poveikis jaunimo politikos srityje Turkijos Respublikoje.

Turkijos Respublikos narystės ES siekimas, dalyvavimas ES švietimo ir mobilumo programose ir Bolonijos procese sudaro tinkamas sąlygas tinkamai susipažinti ir pasinaudoti Europos kultūriniu ir politiniu patyrimu bei organizaciniais jaunimo politikos ir švietimo politikos principais.

SUMMARY

Youth policy within the EU countries and inside each of them shows differences on various levels. The level of decentralization, activities in regional/ local and non-governmental sectors are basic areas where this difference is most clearly seen. Moreover, it is not only youth policy that differs among the European countries. Another important area is the situation itself that young people find themselves embedded in, which can be characterized by such parameters as the number of population, the level of unemployment, moral and family values, and the number of homeless young people. This diversity of problems is being addressed by a common EU youth policy.

An independent report authored for the European Commission by the NESSE network of experts (2012) demonstrates that education has become one of the most important investments on both personal and state levels. Education provides young people with various possibilities of building their professional career; new attractive and innovative measures are offered to them, and educational mobility programmes are one example. In addition, since 1999 the Bologna process has focused on the creation and promotion of a common European higher education area.

The sector of education within the EU has undergone serious reforms, and its education policy is valued not only by the EU members, but also is made good use of by the neighbouring non-EU countries. The Republic of Turkey is an important strategic partner of the EU. Even though the reasons of why Turkey has not accessed the EU yet are of a political and economic nature, European identity and value issues play an equally important role. One way to help overcome these problems may be via application of youth policy measures for finding a solution to these complex issues.

The first chapter of the thesis surveys and discusses a wider context of the EU youth policy, the value and benefits offered by educational exchange programmes, the target groups and methods applied in this area of activities.

The second chapter focuses on the questions related to the European identity, the scope of the Europeanization process, its influences and measures, such as the Bologna process, which are employed to share and spread the good practices.

Chapter 3, the last chapter of the theoretical part, is devoted to the analysis of relationships between the EU and the Republic of Turkey in the area of youth policy.

In the analytical part of the thesis, Chapter 4 presents the findings that are identified during the analysis of the empirical material and statistical information. The chapter concentrates on the effects of educational mobility programmes in implementing youth policy measures in the Republic of Turkey.

The accession negotiations on the part of the Republic of Turkey, its participation in the educational and mobility programmes of the EU and the Bologna process create favourable conditions for Turkey to learn from the cultural and political experience of Europe and to apply the European organizational principles in the field of youth policy and education.

ANOTACIJA

Mockevičiūtė A. ES ir Turkijos Respublikos santykiai jaunimo politikos srityje: švietimo ir mobilumo aspektai / Europos kaimynystės politikos baigiamasis darbas. Vadovas: doc. dr. A. Jakubauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012. –p. 88.

Magistro baigiamajame darbe remiantis ES jaunimo politikos gairėmis išanalizuota jaunimo politikos samprata, europeizacijos poveikis ir jį įtakojantys procesai, ES ir Turkijos Respublikos santykiai jaunimo politikos srityje bei Europos švietimo ir mobilumo programų poveikis Turkijos Respublikos jaunimo politikai. Pirmoje dalyje analizuojama jaunimo paradigma, jaunimo politikos formavimas, ES jaunimo politikos gairės, AKM, savanoriškumo principas. Antroje dalyje analizuojamas europeizacijos poveikis, Europos identitetas, Europos Tarybos veikla, Bolonijos procesas. Trečioje dalyje analizuojami ES ir Turkijos Respublikos santykiai jaunimo politikos srityje, Turkijos Respublikos švietimo raida ir Turkijos Respublikos jaunimo politikos sąsajos su ES jaunimo politika. Ketvirtoje dalyje tiriamas Europos švietimo ir mobilumo programų poveikis jaunimo politikos srityje Turkijos Respublikoje.

Raktiniai žodžiai: Europa, jaunimo politika, Turkija, švietimas, mobilumas, Bolonijos procesas.

ANNOTATION

Mockevičiūtė A. Relationships between the EU and the Republic of Turkey in the area of youth policy: aspects of mobility and education / A Master's thesis in the study programme of European neighbourhood policy. Supervisor: Assoc. Prof. A. Jakubauskas. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2012. – p. 88.

In the Master's thesis the concept of youth policy is explored in more detail in the context of several related areas: first, with respect to Europeanization and the processes that influence it; second, the relationships between the EU and the Republic of Turkey in the area of youth policy; and third, the effects of the educational mobility programmes on the youth policy of the Republic of Turkey. The first cluster of issues includes a discussion of the youth paradigm, formulation and shaping of youth policy, the EU guidelines regarding this area, open method of coordination, and youth volunteer policy. The second group of questions deals with the European identity, the scope of Europeanization, activities of the Council of Europe, and the Bologna process. The last theoretical chapter is devoted to the analysis of relationships between the EU and the Republic of Turkey in the area of youth policy, the development of education in Turkey, as well as the links in youth policy between the EU and the Republic of Turkey. Chapter 4 presents the findings based on the analysis of the empirical material and statistical information. The analytical part concentrates on the effects of educational mobility programmes in implementing youth policy measures in the Republic of Turkey.

Keywords: Europe, youth policy, Turkey, education, mobility, the Bologna process.

PRIEDAI

1 priedas. Švietimo ir mobilumo programų poveikio Turkijos Respublikos jaunimo politikai tyrimo klausimų gairės.

1. Kaip apibūdintumėte ES jaunimo politiką? Kokie pagrindiniai tikslai?
2. Apibūdinkite, prašau, Turkijos Respublikos jaunimo politikos struktūras.
3. Kaip jos bendradarbiauja tarpusavyje?
4. Kaip jaunimo politika yra įteisinta Turkijos teisinėje sistemoje?
5. Ar teisės aktai yra daugiau įgalinantys ar apribojantys jaunimo politiką?
6. Koks bendradarbiavimas yra tarp regioninio, vietinio ir ES lygmens jaunimo politikoje?
7. Kokios jaunimo politikos veiklos yra realiai įgyvendimos?
8. Kokį vaidmenį vaidina nevyriausybinių organizacijų ir savanoriška veikla?
9. Kaip jaunimas yra įtraukiamas į sprendimų priėmimą?
10. Kaip ES jaunimo politika gali padėti vystyti Turkijos formuojamai jaunimo politikai?
11. Kaip mokomasi iš gerųjų pavyzdžių? Kokia gerosios praktikos nauda?
12. Kokia yra ES mobilumo programų teikiama nauda ir žala?
13. Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių į ES, susiduria su problemomis siekdami integruotis į visuomenę?
14. Kaip mobilumas galėtų padėti išspręsti šias problemas?
15. Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių į ES, patiria diskriminaciją?
16. Kokia priemonė, Jūsų manymu, yra efektyviausia kovojant su diskriminacija?
17. Kaip galėtų būti skatinamas tarpkultūrinis jaunų žmonių sąmoningumas?
18. Kokios tarpkultūrinio bendradarbiavimo pozityvios ir negatyvios pusės?
19. Kas trukdo jauniems turkams įsitraukti į jaunimo veiklą vietos / nacionaliniu / europiniu lygiu?
20. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria jaunimas Turkijoje?
21. Kaip tas problemas galėtų padėti spręsti ES jaunimo politika? Ar apskritai galėtų?

2 priedas. Švietimo ir mobilumo programų poveikio Turkijos Respublikos jaunimo politikai tyrimo transkribuoti interviu.

Ekspertas E₁

- A. Ar galėtumėte apibūdinti ES jaunimo politiką, kokie pagrindiniai tikslai?
- B. Matai, Europos čia, Europos, apskritai, jaunimo politika yra savarankiška valstybių dalis. Ta prasme, valstybės savarankiškai sprendžia, kokia bus jaunimo politika tam tikroje šalyje. Tai, pavyzdžiui, švietimo politika. Tai kažkokios tokios bendros jaunimo politikos, iš principo, privalomos visoms šalims tai tikrai nėra. Klausimas tikrai yra Europos jaunimo paktas, toks dokumentas, kuriame įvardinti pagrindiniai tikslai. Jeigu įdomu aš galiu jį pakelti ir tau parodyti.
- A. Aš skaičiau internete.
- B. Skaitei, nes aš tikrai neprisimenu atmintinai visų tikslų ir aš tikrai manau, kad tau paprasčiau bus atidaryti tą paktą ir pasiskaityti. Nu ten viską, visus savanorysčių, užimtumas, iniciatyvų skatinimas, pilietiškumo skatinimas. Nu tikrai gal pilietiškumo skatinimas, tai čia vienas iš tokių kertinių prioritetų, nes turint omenyje, kad ES yra toks narių klubas ir pas mus yra labai paprastas migravimas tarp šalių, tai tas pilietiškumas šiuo atveju užima pakankamai svarbią vietą tiek Lietuvos kontekste, tiek ir Europos kontekste. Jį pažymėčiau, o visa kita tai tikrai gali perskaityti tam pakte ir aš su tuo visiškai sutinku.
- A. O ar žinote kokias nors Turkijos Respublikos jaunimo politikos struktūras? Kaip bendradarbiaujama su ES?
- B. Visiškai nieko nežinau.
- A. O kaip bendradarbiaujama tarp ES lygmens, vietinio ir regioninio jaunimo politikos srityje?
- B. Vienas dalykas yra, aaa užstrigo šitas, vat kaip tik yra toks, tokia sąjunga *Union of the Baltic cities* ir, pavyzdžiui, šitas leidinys yra kaip tik buvo apie *youth prospects and participation*. Čia kaip tik apie jaunimo politiką buvo šitas leidinys. Mes bendradarbiaujam per skirtingas sąjungas, vienos iš jų *Union of the Baltic cities*, kita – *Inter city* tokia sąjunga, dar kita sąjunga – *Children for Europe*, tai yra tarpmiestinės sąjungos, kurių rėmuose mes bendradarbiaujam jaunimo politikos srityje. Tai yra vienas dalykas. Antras dalykas - mes bendradarbiaujam per mūsų JRD, nes JRD yra kaip visos valstybės atsakingas už šią sritį, visoje valstybėje atsakingas už šią sritį, tai reiškia, kad aš, kuris vykdo jaunimo politikos apsaugos funkciją, kurią kuruoja JRD, aš galiu kreiptis ir bendradarbiauti per JRD. Nu kitais žodžiais, JRD turi tam tikrus bendradarbiavimo ryšius su Vokietija, kviečia koordinatorius, mes važiuojam į Vokietiją ir

užmezgam bendradarbiavimą jau tarp regioninio lygmens. Čia yra antras variantas. Ir trečias variantas. Čia žinoma mūsų Lijotas, kuris irgi yra ir Europos jaunimo forumo narys, ir aktyviai pakankamai pasireiškia Europos politikos, jaunimo politikos srityje. Kitas variantas dar yra bendradarbiauti per per Lijotą. Čia jau šiek tiek per nevyriausybines organizacijas iš esmės, nes Lijotas yra kaip ir pats stipriausias žaidėjas, bet yra ir kitų nevyriausybinių organizacijų, kurie, pavyzdžiui, atveža į Vilnių savo partnerius iš kitų miestų. Ir mes per tuos, reiškia, bendradarbiaujam. Aišku mes turim, Vilnius turi du pagrindinius, net gal tris pagrindinius tokius partnerius, su kuriais bendradarbiaujam jaunimo politikos srityje. Tai yra Danijos, Danija Olburgo miestas, tai yra Oslo miestas, šiek tiek mažiau pas mus kažkaip ne toks aktyvus vyksta su Ryga. Ir dar vienas Gdanskas, vat tie yra keturi miestai, su kuriais mes bandom palaikyti kažkokį pastovų bendradarbiavimo tempą.

- A. Kokios realiai jaunimo politikos veiklos įgyvendinamos su tuo bendradarbiavimu?
- B. Iš esmės tai yra daugiausiai tam tikros patirties pasidalijimas, pavyzdžiui, pas mus neseniai buvo danai, kurie atvežė baldus iš Danijos ir kartu su lietuvių jaunimu juos surinkinėjo, tai yra tokie kaip ir manai. Jie darė mums konferenciją apie darbą su jaunimu. Mes pas juos važiuojam gruodžio mėnesį pasižiūrėti, kaip dirbo atviri jaunimo centrai, arba šiaip jaunimo centrai. Tai dažniausiai tai yra patirties, tam tikros patirties apsikeitimas. Na su Oslo ta pati situacija, mes su jais ruošiamės rašyt Vilnius NVO ir Oslo NVO dirbančių su jaunimo politika plotmėje. Mes su jais planuojam rašyti projektą bendrą *EEA grand*. Tai yra kitas bendradarbiavimo kažkoks pagrindas. Ir trečias pagrindas, šiaip užsieniečiai turint iš tų Vakarų šalių pakankamai dažnai padeda Lietuvai, pavyzdžiui, jeigu yra kažkoks tai infrastruktūrinis projektas, tai jie padeda pinigais. Rėmėjai pinigais arba kažkuo. Su mūsų kolegom iš Rygos arba Gdanskos tai irgi yra dažniausiai patirties apsikeitimas. Su Gdanku jaunimo reikalų tarybų bendradarbiavimas tarpusavy. Bet tai irgi yra grynai pasidalijimas kaip vyksta vienoj šaly, kaip vyksta kitoj. Tam kad palaikyti ryšį, ir po visų šitų susitikimų kažkokios naujos mintys kyla, kurias būtų galima ir integruoja žmonės į mūsų jaunimo politiką.
- A. Savanoriška veikla, NVO, kokį vaidmenį vaidina?
- B. Lietuvoj?
- A. Lietuvoj ir ES.
- B. Lietuvoj tai yra vienas iš kertinių taškų jaunimo politikos, nes aš pavadinčiau, kad Vilniuje mes va skiriam tris kertinius taškus: tai yra jaunimo veikla, tai reiškia viskas, kas susiję su neformaliu jaunimu, su jaunimo organizacijom ir su neformaliom jaunimo grupėm. Tai yra jaunimas kažką daro, ir tos jaunimo organizacijos įeina į tą va pirmą sritį, labai stambią. Mes Vilniuje turim virš 200 jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų. Tai tas bendradarbiavimas vyksta pakankamai aktyviai, savivaldybės pozicija – mes remiam visas nevyriausybines

jaunimo organizacijas. Tas pats yra ir Europos lygmeny, iš principo, bet aišku, matai, Europos lygmeny reikia skirti, apie kokią šalį mes šnekam, nes Europoj yra savanarankiška politika. Tai ką mes turim Vilniuj, mes tikrai neturėsime Gdanske ar Osle. Kiekviena šalis sukuria savo modelį, bet užsienio šalyse NVO tikrai yra pakankamai geri socialiniai partneriai savivaldybių. Jeigu mes eisime toliau į Rytus, tai ten situacija šiek tiek keičiasi, nes jaunos valstybės, jaunos demokratijos, tai nėra tokio didelio pasitikėjimo nevyriausybinio sektoriumi. Bet užsienio šalyse kiek aš žinau, mano žiniomis, tikrai nevyriausybiniis sektorius yra pakankamai aktyvus, tai va.

- A. Kaip pats jaunimas įtraukiamas į sprendimų priėmimą ES lygmeny?
- B. Vienas dalykas, matai, ES lygmeny yra tas Europos jaunimo forumas, iš principo tai yra pagrindinė atstovaujančioji organizacija, vienu žodžiu, kuri atstovauja. Pagrindinė organizacija, kuri atstovauja jaunimą, bet aišku organizuotą jaunimą, pirmiausia. Yra ir, pavyzdžiui, moksleiviška organizacijų sąjunga. Neprisimenu kaip vadinasi, reiktų pasidomėti. Yra kitų įvairiausių pagrindų sudarytų sąjungų, pavyzdžiui, ten nežinau tarp rusakalbių jaunimo Baltijos šalyse yra tokia sąjunga. Na tai yra sąjungos kažkokiu dar kitu principu sudarytos. Tai tų sąjungų yra daug. Tikrai vienos sąjungos yra, tos skirtingos sąjungos atstovauja skirtinguose regionuose savo interesus. Jeigu kalbam apie bendrą Europos kontekstą, tai yra Europos jaunimo forumas į kurį Lijotas įeina ir kuriame yra, pavyzdžiui, vienas žmogus, aš netgi Lietuvos valdyboje Lijoto. Yra Europos studentų asociacija, jo irgi prezidentė yra lietuvė. Mes pakankamai tokie aktyvūs visur esam. Tai va tos per skėtines organizacijas, jeigu taip va labai labai glaustai, tai per skėtines organizacijas. Reikia pasidomėti į kokius komitetus įeina tos skėtinės organizacijos vadovas, nepisimenu. Aš žinau, kad ET jie turi tam tikrą priežiūros, tam tikrą komitetą, bet reikia domėtis kokią įtaką turi EP, bet to aš tikrai nepasakysiu, nes aš nesu būtent žinovas ES politikos. Čia reikia jums su Lijotu pasikalbėti.
- A. Sakysite dėl Turkijos jaunimo politikos, ar kaip nors gali ES jaunimo politika padėti formuotis? Ar yra koks bendradarbiavimas?
- B. Tai aišku yra, tai yra programa *Youth in Action*, kuri yra pagrindinis įrankis, vienas iš pagrindinių įrankių kaip yra formuojama ta jaunimo politika. Na per visus tuos kertinius taškus Europos jaunimo pakto. Inicijatyva, pilietiškumas, bla bla bla. Tai jie turi savo atstovybę *Youth in Action* programos. Jie turi ten pinigų, nemažai pasakyčiau taip. Tuo jie puikiai naudojasi. Tai yra kaip kandidatė šalis tai tikrai dalyvauja visuose procesuose pakankamai aktyviai ES, tai čia tikrai noro klausimas.
- A. Kokia gerosios praktikos nauda?
- B. Ką reiškia gerosios praktikos... Ne, geroji praktiką aš žinau ką reiškia.
- A. Kai mokomasi iš pavyzdžių, kokią naudą teikia?
- B. Sukonkretinkit prašom klausimą, jūs turit omenyje geroji praktika vienos šalies...?

- A. Tarp ES šalių, kai keičiamasi, ar yra kokia įtaka, keitimasis jaunimo politikoje, ar tik vienkartiniai projektai? Ar kokia nors yra apčiuopiama nauda?
- B. Viskas priklauso nuo žaidėjų vietos lygmenyje. Jeigu vietos lygmeny žaidėjai arba atstovai, kurie atsakingi už jaunimo politiką nori išnaudoti tą tarptautinę patirtį ir netingi kažką keisti savo šalyje, tai viskas įmanoma. Ir tikrai Lietuvos pavyzdys rodo, nes Lietuvos pavyzdys jaunimo politikos yra paimtas, iš principo, iš Vakarų šalių, pavyzdžiui, iš Vokietijos. Ta prasme jaunimo reikalų tarybos, tai va, pavyzdžiui, Lietuva rodo, kad mes tikrai galim pritaikyti patirtį, kuri buvo užsieny, bet čia, ir aš manau, kad tikrai galima, tikrai tas dalykas galimas, tikrai reikia įdėti pastangų.
- A. Kokia ES mobilumo programų teikiama nauda?
- B. Didžiulė! Mano manymu, apskritai, tos pačios mobilumo programos, jos turi labai didelę pridėtinę vertę, jeigu mes kalbam apie *LLP* arba tą patį *Youth in Action*, arba *citizenchip*, kur tarp miestų yra bendradarbiavimas. Tikrai tikrai, aišku, tose programose dalyvauja ne tiek daug žmonių, nu palyginant su visais gyventojais, bet dažniausiai žmonės, kurie dalyvauja šiose programose yra atsakingi arba dirba tam tikrose srityse, kur jie atneša tam tikras naujoves iš kitų šalių. Iš principo tam, kad ES vystytųsi efektyviai ir nebūtų dubliuojami ir bandoma išrasti ratą antrą kartą, tas mobilumas yra pakankamai svarbus. Ir aš jau nesakau apie *Erasmus* programą, jo, *LLP*, kai žmonės išvažiuoja į kitą šalį ir jie atveža tą patirtį į Lietuvą, atveža tas žinias į Lietuvą ir tokiu būdu tobulina tiek Lietuvos švietimo sistemą, tiek ir Lietuvos verslo sektorių, tiek ir valstybinį sektorių su tom žiniom iš kitų šalių. Tai tas apsikeitimas yra, mano manymu, būtinas. Jį sunku apčiuopti, ta prasme, apčiuoti tą naudą, bet tai yra sudedamoji ES politikos dalis, kuri yra svarbi norint vystyti, ta prasme, norint vystyti tolygią tam tikrą, kad visi regionai vystytųsi plius minus vienodai.
- A. O kokia nors žala, neigiami padariniai, ar yra kalbant apie mobilumą?
- B. Matai, klausimas priklauso, apie ką turi omenyje, jeigu apie programas, tai aš nematau neigiamų, bet jei apie darbo jėgos, tai – migracija. Nematau, kiekvieno žmogaus apsisprendimas, ir tos programos yra visiškai savanoriškos ir nematau jokių tai kažkokių blogų pusių.
- A. Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių, arba iš Turkijos, siekdami integruotis į visuomenę, ar susiduria su kokiomis nors problemomis.
- B. Tai aišku susiduria, nes tai yra skirtinga kultūra, skirtingas mentalitetas, kai ten atvažiuoja ir išvažiuoja nepatenkinti savanorystės programa. Aišku, mes turime turėti omeny, kad, pavyzdžiui, *Youth in Action* tai yra specifinė programa, ją aš tikrai išskirčiau iš tų visų kitų mobilumo programų, nes čia mes kalbam labiau apie gyvenimo įgūdžių įgijimą. Kitose mobilumo programose tai yra tam tikras tikslas, pvz.: įgyti specifinių žinių savo studijų srity,

arba profesinėje srity, arba savo mokslinėje srity. Šitas *Youth in Action* skirtas jauniems, kurie norėjo pažinti save, tai tą aš tikrai išskirčiau. O ar kyla problemų, taip kyla.

A. Kaip mobilumas galėtų padėti spręsti problemas?

B. Per gerąją patirtį, turbūt vienintelis variantas, per mąstymo pasikeitimą, nes vis tiek, kai, pavyzdžiui, žmonės dirba 6 mėnesius Vokietijoje, jie vis tiek pradeda matyti dalykus šiek tiek iš kito kampo. Na ir vėl, kai jie atveža tuos naujus vėjus į Lietuvą, tai tikrai vėl vėl viena kažkokia tai mažytė tam tikros organizacijos dalis irgi pasikeičia. Ir jeigu to mobilumo yra pakankamai daug ir jeigu žmonės įsisavina tą informaciją efektyviai, tai yra pagrindas tam tikros kokybiškesnės, pasakyčiau taip, kokybiškesnio darbo tam tikrose srityse. Nes ne dėl to, kad jie dirba kokybiškai, o mes ne kokybiškai, bet dėl to, kad jie atneša naujas žinias čia. Ir jei gali tas žinias panaudoti, ir jau savo žinios, ir bet kuriuo atveju rezultatas yra jau jau naudingesnis.

A. Kaip manote, ar jauni žmonės atvykę iš kitų šalių, iš Turkijos arba ES, patiria diskriminaciją?

B. Lietuvoje?

A. Na, ar Lietuvoje ir kitose.

B. Oj labai priklauso nuo šalies. Jeigu čia mes kalbam apie Vokietiją arba Daniją, tai mes visi girdėjom tuos skandalus dėl musulmonų. Aš manau, čia tai priklauso nuo regiono. Aš tikrai nesu žinovas šios srities. Čia reikėtų kalbėti su EK atstovybe čia Lietuvoje. Nes negalima lyginti situacijos Prancūzijoje, kur yra pakankamai daug juodaodžių, nes Marokas yra arti, ir Lietuva, kur mes tikrai nu jeigu kada pareisim... tai gal bus kinų, oj japonų padaugės, dabartinė situacija neaišku.

A. Kaip manote, kokia efektyviausia priemonė kovojant su diskriminacija?

B. Bendradarbiavimas ir bendravimas.

A. Kaip galėtų būti skatinamas tarpkultūrinis jaunų žmonių sąmoningumas?

B. Per mobilumą.

A. Kokios tarpkultūrinio bendradarbiavimo pozityvios ir negatyvios pusės, ar galėtumėte išskirti?

B. Tarpkultūrinio bendradarbiavimo pozityvios pusės yra tai supratimas, ir supratimas, kad kiekviena kultūra yra kažkuo svarbi, ir kažkuo ypatinga, ir supratimas kitų žmonių mąstymo. O neigiama pusė, yra tai, kad šiek tiek ta integracija, gali būti pakeista asimiliacija ir žmonės gali šiek tiek pamiršti savo savo prigimtį, savo šaknis. Bet vėlgi, ES tas dalykas labai akcentuojamas, kadangi mes kalbam labiau apie pilietišką, bet tas pilietiškumas irgi turi būti protingas, be tam tikrų išraiškų.

A. Ar žinote, kaip dėl turkų, kas jiems trukdo labiau įsitraukti į jaunimo politikos veiklą nacionaliniu arba Europiniu lygiu.

B. Nieko nežinau.

- A. Kaip manote, ar ES jaunimo politika apskritai gali padėti spręsti problemas susijusias su tarpkultūriškumu, mobilumu?
- B. Nu aš manau, kad jie ir taip sprendžia. Nu matai, čia labai platus klausimas, aš manau, kad sprendžia.
- A. Dėl europeizacijos, kaip manote? Ar vyksta vertybių sklaida į šalis už ES?
- B. Žinoma, aš manau beabejo, jeigu šalis nori tapti ES nare, tai jiems tai jiems tai tikrai padeda, nes jie noriai priima tą informaciją ir noriai bando tą visą dalyką na integruoti į savo viešosios politikos sritis. Tai jo. Jeigu šalis yra pasiruošusi tai informacijai, tai jį tikrai galima naudingai išnaudoti, nu ta prasme, naudingiau, efektyviau, aišku, vis tiek, tos informacijos naudingumas, mano manymu, vertinamas nuo ten 10 iki 20 proc., nes mes negalim išvažiuoti į kažkokią tai įstaigą ar šalį ir grįžti su visiškai pakeistu mąstymu, nu tai yra neįmanoma. Tai aš manau, kad, atsakant į klausimą, jeigu šalis yra pasiruošusi ir nori įstoti į ES, tai tikrai tos mobilumo programos yra labai naudingos.

Ekspertas E₂

- A. Ar galėtumėte apibūdinti ES jaunimo politiką? Kokie pagrindiniai tikslai?
- B. Čia turbūt iš teorinės pusės daugiau?
- A. Na kaip Jūs susiduriate, kaip koordinatorė, dėl tarptautinių ryšių.
- B. Aš esu koordinatorė tikrai šiame fakultete, mes turim centrinę būstinę, tai jie ten daugiau tais tais tokiais nu kaip pasakyti svarbesniais tais dalykais, va jaunimo politika. O paskui jau jie tuos visus reikalavimus mums. Tai aš realiai su *Erasmus* ta programa dirbu. Kažką konkrečiai apie tą politiką nelabai jum pasakysiu.
- A. O ar žinote ką nors apie Turkiją, struktūras, bendradarbiavimą?
- B. Taip apie Turkiją galiu jum pasakyti daugiau, kadangi mes turim nuolatos *Erasmus* studentų iš Turkijos ir tas skaičius auga, didėja visą laiką, vis didėja sutarčių pasirašymo skaičius su, reiškia, turkai labai nori, apskritai, Turkijos universitetai su mumis bendradarbiauti. Taip pat siunčia dėstytojus pas mus. Reiškia tai tas vat skaičius iš tikrųjų labai auga, nes jie nori, reiškia, kadangi jiems neleidžiama, nes jie ne ES, bet leidžiama su *Erasmus* programom dalyvauti. Jie tuo labai naudojami ir džiaugiasi, ir važiuoja, ir nori, ir skaičius nuolat didėja, auga.
- A. Kokios jaunimo politikos veiklos realiai įgyvendinamos? Ar tik *Erasmus* programa?
- B. Pagrindinė yra *Erasmus* programa, bet taip pat mes turim įvairių projektų. Bet sakau, aš ne... Tiesiogiai su tuo nesusiduriu, aš esu *Erasmus*, tai apie *Erasmus* galiu viską pasakyti, o apie kitus tai čia jau tarptautiniai ryšiai daugiau bendrauja. Bet aišku, yra tų pasiūlymų, yra dėl tų studentų praktikų turim projektų, kur ten irgi yra su Europos.

- A. O ar Turkijos studentai ten dalyvauja?
- B. Jo, nes kažkaip tai, nors ta Turkija ne ES, bet realiai tai viską dalyvauja kaip šalis narė, reiškia, kaip čia, turi tas pačias galimybes.
- A. Savanoriška veikla, kokią vaidmenį vaidina jaunimo politikoje ir tarptautiniame bendradarbiavime?
- B. Ne, nieko neatsakysiu į šitą klausimą.
- A. Kaip pats jaunimas įtraukiamas į sprendimų priėmimą?
- B. Kokių sprendimų?
- A. Dėl programų, politikos, įvairių vykdomų veiklų?
- B. Na, aišku, didesne dalimi tai yra valdžios kažkokie sprendimai, bet mes jeigu taip iš praktinės, nes sakau, aš daugiau iš praktinės pusės, nes kadaigi dirbu su studentais tiesiogiai, tai mes darom apklausas. Reiškia bandom po kiekvieno semestro, nes tie *Erasmusai* labai keičiasi, tai vat. Po kiekvieno semestro kažkokias apklausas, vat kažkokią jų nuomonę. Kaip jiems čia patiko, kas patiko, kas nepatiko, apie studijų kokybę, apie gyvenimo sąlygas, apie, apskritai, kaip bendrai mieste. Tai paskui žinoma, atsižvelgiam į jų tuos poreikius.
- A. Kaip manote, kokia gerosios praktikos nauda, patirties sklaida?
- B. Konkrečiau galit šiek tiek, kuria prasme?
- A. Atvažiuoja studentai į kitą šalį, kaip manote, ar yra kokia nauda, kad jie čia kažką pamato, parsineša į Turkiją?
- B. Nauda labai didelė, todėl, kad nes vienas tai dalykas paprastai labai pakeičia nuomonę atvažiavę ir, žinoma, tą nuomonę prastą, reiškia, pakeičia į geresnę. Na kaip ir apie Lietuvą dažniausiai, tai yra, nes sakau, su visais tais savo *Erasmus* studentais mes šnekam ir aš klausiu, kokią nuomonę turėjot, kaip jinai pasikeitė. Didžioji dalis sako, nu tie kurie apie Lietuvą nelabai ką išmano, žino, o taip paprastai yra, deja, kad tai yra nelabai išsivysčiusi šalis, kad tai yra, reiškia, Rusijos įtakoj didelė, tai bet labai pasikeičia nuomonė, kaip jie atvažiuoja, ir jie, žinoma, grįžę tą nuomonę parveža. Ir dar pastebėjom tokią tendenciją, kad tiesiog kaip iš vieno universiteto atvažiuoja vienas studentas, ypač apie Turkiją kalbant, tai kitais metais atvažiuoja du arba trys, dar kitais metais dar atvažiuoja daugiau. Ir dar su turkų studentais labai įdomus toks dalykas, tai yra visi, kurie buvo, turbūt 98 proc. jie liko antram semestru, nes ši *Erasmus* programa yra vieno semestro dalykas. Va turkai ypač pasižymi tuo, kad lieka antram semestru.
- A. Kaip manote, kokia dar ES mobilumo programų nauda, ar žala kokia nors yra?
- B. Na kaip pasakyt, žinoma, ir tų privalumų, ir trūkumų yra. Privalumai, privalumų vis tiek yra daugiau. Na kalbant konkrečiai apie turkų studentus. Jiems iš tikrųjų nelabai svarbu, kur važiuot, jie nori ištrūkti, nes tas dalykas, kad jie gauna vizą, tai yra Šengeno erdvės visą, jiems nesvarbu ar jie į Lietuvą, ar į Latviją, ar į Lenkiją, ar į Vokietiją, jie turi galimybę keliauti po visą Europą.

Reiškia, jiems iš tikrųjų nelabai yra svarbu, kur važiuot. Bet kas čia dar tokio, tai jie labai pakeliauja daug labai atvažiavę. Vienas toks pagrindinis, na iš tų, ir akiratį praplėst, nes visgi dauguma iš jų nėra keliavę prieš tai kažkur tai be savo tos šalies. Ir va tokia ta nauda, o trūkumas tas, paskui jie nebenori grįžti atgal. Arba grįžta ir vėl kažką tvarkosi ir vėl važiuoja į ES šalis.

- A. Kaip manote, ar jauni žmonės atvykę į kitas ES šalis, ar susiduria su kokiomis nors problemomis integruojantis į visuomenę?
- B. Susiduria ir ypatingai iš tų musulmoniškų šalių, vat būtent turiu galvoj Turkiją, tai iš tikrųjų vėl gausis, kad ir labai praktiniai dalykai. Kad ir, pavyzdžiui, mūsų valgykla. 90 proc. patiekalų iš tikrųjų yra iš kiaulienos ir jie negali čia valgyti. Tai va toks praktinis dalykas. Tokia problema. Sudėtinga ten ir, reiškia, ir dėl klimato, jiems klimatas, šalis toks. O dėl integracijos turkai jie labai komunikabili kultūra, tai jiems susidraugaut, susibendraut ne problema. Bet vėlgi ką pastebėjau apie turkus. Jie laikosi kartu. Jie reiškia atvažiuoja paprastai ne po vieną, trys-keturi iš vienos institucijos ir jie su kitais *Erasmus* studentais, kaip pvz.: *Erasmus* studentai labai laikosi išvien, jie į vakarėlius ar į pskaitas eina kartu, tai turkai jie kažkaip laikosi kartu, bet atskirai nuo tų kitų. Pvz.: labai dažnai jie išeina iš bendrabučio ir išsinuomoja butą visi kartu, bet turkai ir jie nelabai net su tais kitais erasminiais bendrauja. Jie bendrauja su lietuviais, bet ne su kitais „erasminiais“. Tai vat toks, o dėl sakau, dėl tos integracijos, tai kažkaip tai nežinau, pripranta ir prie klimato, sakau, jie grįžta ir aš bendrauju, jie man rašo ir t.t. Tai visi nori grįžti atgal. Toks įdomus, reiškia, viskas integruojasi pakankamai sėkmingai, manau.
- A. Kaip manote, su kokiais sunkumais Turkijoje jaunimas susiduria? Kokiom jaunimo problemom?
- B. Na izoliacija kažkiek, nes vis tiek nori. Nes mes turim studentų, kurie turizmą studijuoja, tai jie nori nu keliauti, jie nori pamatyti, nuvažiuot. Vizą gaut, reiškia, labai sudėtinga. Jeigu tai yra ne mokslo viza, tai yra, gaut labai sudėtinga, tai va jie kiek truputėlį jie yra man sakę, tokie izoliuoti jaučiasi, nu negalintys judėti. Ir, pavyzdžiui, jeigu įstos į ES tai ta problema atkris. O dabar mes į Turkiją išsiuntėme pirmą kartą. Kol kas sakė, kad vis kas gerai, kai grįš aišku, gal kiek daugiau informacijos turėsime. Bet mes kol kas tikrai tų „incomingų“ turėdavom, o tų „ougoingų“ tikrai šiemet turėsime.
- A. Kaip manote ar didesnis mobilumas galėtų padėti spręsti tas problemas?
- B. Tai beabejo! Tai yra *Erasmus* programa išvažiuot ar *Erasmus* studijoms, paskui jie gali praktiką su *Erasmus* atlikt, vėl kažkur tai išvažiuoti. Arba kaip ir sakiau, jie atvažiuoja semestrai, tada prasitęsia vizą ar buvimą dar vienam ir jie visus metus čia išbūna. Grįžta nu, prastai jaučiasi, nenori išvažiuot, tikrai su turkais yra va toks dalykas. Kaip tik kiti net nori namo ir net trumpina laikotarpį, pvz., ypatingai ispanai, italai, jie nori kuo greičiau baigti, vokiečiai lygiai taip pat.

Ten jie tvarkosi egzaminus, nors nelabai tai yra galima, ir jie nori kuo greičiau išvažiuot. Tuo tarpu, sakau, turkai, tokia įdomi ta grupė, jie pailgina, bet sakau, gal tai yra dėl to, kad jie žino, jie grįš ir vėl negalės niekur išvažiuot. Tai naudojasi, sakau, jie... Viena čia buvo pernai tokia grupelė, tai aš nežinau, jie gal aštuonias šalis aplankė. Pigūs skrydžiai, reiškia, nusiperka tuos bilietus ir jie išmaišė visą Europą.

- A. Kaip manote, ar studentai, atvykę iš kitų šalių, patiria diskriminaciją atvykę į ES?
- B. Žinokit, ne. Labai keista, kažkaip vis tiek visada bijau, nes mūsų studentai atrodo tokie netolerantiški, nes mes turim ir juodaodžių studentų laiks nuo laiko kokį vieną kitą, bet visada irgi apie šitą problemą su jais pakalbu. Ar niekada? Tai tikrai visų nė vieno karto niekas nėra sakęs, nei tie juodaodžiai, nes dabar turim vieną juodaodį studentą, nei iš Turkijos. Iš Suomijos šiaip jisai, nežinau, iš Nigerijos, bet Suomijoje studijuoja, dabar atvažiavo pagal *Erasmus*, tai niekada nėra nieko patyrę nei iš dėstytojų, nei iš studentų kitų, nei mieste, nei niekur.
- A. Kaip manote, dar kaip galėtų būti skatinamas tarpkultūrinis jaunų žmonių sąmoningumas?
- B. Programomis jau žinoma mainų. Darbas, stažuotės kažkokios, praktika, tiesiog reikia, kad ta tarpkultūrinė, kaip pasakyti, patirtį, na sakykim, visada kuo ta tarpkultūrinė patirtis ateičiai gali būti naudinga, nes, pavyzdžiui, jeigu atlieki praktiką, ten dirbi kažkokioj tai įmonėj pusę metų, tu jau gali į CV rašyti, kad turi tarptautinės patirties. Arba net dalyvavimas *Erasmus* mainų praktikoj, jau yra didelis privalumas, nes, pavyzdžiui, yra vienas turkas, kuris čia buvo, ir vėl į Lietuvą nori atvažiuoti. Ir jis sakė, daug lengviau jam tą vizą duoda, nes jis jau čia buvo, reiškia, jisai buvo, jisai grįžo į tą savo šalį, reiškia, į juos požiūris yra kitoks. Jis tikrai niekur nepabėgs, nes su vizom, tikrai, sakau, jos tikrai yra sudėtinga. Netgi tiem patiem, pavyzdžiui, va dabar kitą savaitę pas mus atvažiuoja du dėstytojai turkai į mūsų tarptautinę savaitę, tai net jiems yra sudėtinga, reiškia, akademikam, moksliniam darbuotojam, kurie turi ten tą darbą, ir šeimas, ir visa, ir tai mes ten turim rašyti jiems garantijas visokias visa kita, tai net ir jiems yra sudėtinga vizas gaut, ne tik studentam, ir dėstytojam. Na sąlyginai sudėtinga. Nes aš lyginu kaip lietuviai į Turkiją važiuoja, tai uždeda anspaudą oro uoste ir viskas, nes yra tautų tas susitarimas. Bet yra susitarimas tik iš vienos pusės, nes lietuvius įleidžia lengvai, o turkus išleidžia labai sudėtingai.
- A. Kaip manote, kokios tarptautinio bendradarbiavimo pozityvios ir negatyvios pusės?
- B. Na aišku, pozityvios, tai tarptautinis bendradarbiavimas akiratį plečia. Bendrauji su skirtingom kultūrom, su skirtingų šalių atstovais, kažkur važiuoji, tai plečia tavo akiratį ir tampa tolerantiškesnis ir visoks kitoks. O trūkumai, kuo tampa tolerantiškesnis ir kuo daugiau žinai, tuo tavo ta kultūra šiek tiek kenčia. Taip, nes tie kosmopolitai žmonės, jie sako, visam pasauliui priklauso, bet savo to nacionalinio identiteto tiek nebeturi. Tai va, tas tarpkultūriškumas yra iš tikrųjų dvi pusės.

- A. Kaip manote, kas jauniems turkams trukdo įsitraukti į jaunimo veiklą nacionaliniu ar Europiniu lygiu?
- B. Nu tai vat, turbūt tie apribojimai daugiausia trukdo, tiesiog ir negalėjimas kada nori išvykti, kada nori atvykti. Net jeigu, pavyzdžiui, jie gauna tą Šengeno vizą, į UK vis tiek jie negali važiuoti, nes Didžioji Britanija prašo dar savų vizų. Reiškia, dar yra kita tvarka. Tai va tas apribojimas, tas labai jaučiasi, kur tu laisvai gali šiandien sėdėti Londoną, rytoj į Paryžių ir vėl grįžti, o jie turi labai jau planuoti ir žiūrėti. Be to, tos vizos gi ne pigios yra. Ir kainuoja, ir tas išsiėmimas, be to, turi ten į tą Ankarą važiuoti, ten į tą sostinę. Turkijoje atstumai ten labai dideli. Tai vat, žodžiu, susiduria iš tikrųjų su problemomis.
- A. Kaip manote, ar, apskritai, vyksta europeizacija dėl ES vykdomos jaunimo politikos, mobilumo programų?
- B. Nu vyksta ir informacijos tos mes turim daug. Ir dabar, pavyzdžiui, vat pas mus antradienį konferencija, kaip tik su ES, va vadinasi *Express your voice, challenges and benefits of future EU enlargement*. Tai čia va visiškai tai, apie ką mes šnekam, šita konferencija bus kaip tik skirta tom naujom narėm, kurios potencialiai galbūt kažkada, tai bus ta plėtra. Tai tos informacijos iš tikrųjų yra ir kalbama, ir tie studentai... Nors vėlgi, kai studentų paklausi, patys turkai nelabai jie nori į tą ES gal vyresnė karta, daugiau jaunimas nori dėl tos laisvės. Laisvės iš tikrųjų jiems trūksta. Jie čia atvažiuoja, tai jiems čia laisvė, kur nori gali eiti, važiuoti, daryti ką nori. Laisvės čia daugiau. Nors ten Turkija iš tų islamiškų šalių, tai jina pati tokia tolerantiškiausia, mažiausiai agresyvi ta pati religija tenai, bet vis tiek tie apribojimai yra labai ryškūs. Kad ir tam pačiam bendrabuty jie buvo labai nustebę, kad vaikinai ir merginos gali tam pačiam gyventi, visų pirma tam pačiam bendrabuty, o visų antra, jeigu nori ir kartu kambary gali gyventi. Nu pas mus yra taip. O ten atskiri bendrabučiai merginoms, kur vaikinai negali įeiti. Atskiri bendrabučiai... Tai aišku jiems ta laisvė, kai atvažiuoja. Jeigu mano asmeninė nuomonė, tai Turkija yra dalis tikrai europinė, bet yra dar ten, kur iki Europos ir ES labai toli. Aišku, yra tos prognozės, kad įstos į ES. Jaunimui tai yra gerai, nes jaunimas yra suvaržytas, ir truputį, kai jie ten ala kaleime gyvena, nu kažkuria prasme, tai jie paskui čia labai atitrūksta atvažiuodami.

Ekspertas E₃

- A. Kaip apibūdintumėte ES jaunimo politiką, ar yra koks nors pagrindinis tikslas?
- B. Lietuvos turit omenyje, ar ne?
- A. Kalbant apie nacionalinių valstybių jaunimo politiką, arba, pvz., koks tikslas kalbant apie Turkijos Respubliką? Ar yra koks nors pagrindinis ES jaunimo politikos tikslas?

B. Tikriausiai reikėtų pradėti nuo to, kad ES jaunimo politika, kaip ir bent jau Lietuvoj yra integrali, tai reiškia, kad jinai pinasi tarp visų kitų sektorių ir politikos sričių. Ir dar ką reikėtų paminėti, kad jaučiu, kad jaunimo politika ES nėra bendroji politika, nėra taip kaip žemės ūkio, arba energetikos politika, kur visos valstybės susitaria, kad priima sprendimą ir taip ir vykdyt. Ir tas truputėlį ir sąlygoja, iš tikrųjų, pačios jaunimo politikos ir pobūdį. Nes dabar ES jaunimo politika yra įgyvendinama pagal ES jaunimo politikos strategiją. Ir ta strategija yra įgyvendinama keliais etapais, tai yra viena, kad pačios šalys narės arba kandidatuojančios, tai tame tarpe ir Turkija, jos turi atsižvelgti į ES jaunimo strategiją, ir savo strategijas jau planuojantis atsižvelgiant į tai, tai mūsų Lietuvos pavyzdys yra vienas iš geresnių pavyzdžių, dėl to, kad mūsų ta strategija, kuri yra dabar parengta jaunimo nacionalinė, jaunimo politikos strategija, nesivadina jinai strategija. Jinai vadinasi kažkaip įgyvendinimo planas, ar kažkas tokio. Tai jinai buvo, ir kai jinai buvo kurta, buvo atsižvelgiama į ES jaunimo politikos strategiją. Tai čia vienas iš būdų kaip galima įgyvendinti, per šalyje jau kažkokius egzistuojančius planus arba strategijas. Arba kitas yra būdas, kaip jinai yra įgyvendinama, per struktūrinį dialogą vadinama. Toks kaip tam tikras pasirenkamas metodas. Taip kaip vyksta šalyse, ir kaip atvirojo koordinavimo metodas, tai lygiai taip jaunimo politikos srityje panašu kaip AKM tiktais vadinamas struktūriniu dialogu. O tai yra diskusijos, iš principo, konsultacijos su jaunais žmonėmis ir politikais. Tai tam tikras suvedimas dialogas tarp jaunų žmonių ir politikų. Nežinau ar plėstis apie tai, kaip jis vyksta, kaip tai yra įgyvendinama.

A. Ar norėsite dar ką nors pažymėti ypatingo dėl tikslų?

B. Tai tikslai ir yra pagal tą ES jaunimo strategiją. Jie, iš principo, tam tikros aštuonios sritys ir tas struktūrinis dialogas, kad kiekviena pirmininkaujanti valstybė, tokia vadinama trijulė, tarkim kitas atvejis Airija, Lietuva, Graikija, tai jie iš tos strategijos pasiima kažkokią sritį, mūsų konkrečiu atveju bus socialinė įtraktis. Ir išsikelia tikslą politikoje, kokį nori pasiekti per tą pusantrų metų, tai tikslas visą laiką ir priklauso, nu jau tas darbinis tikslas, nuo to kaip pačios šalys susitaria, ir temas pasirenkama yra pagal tos dienos iššūkius tam tikrus. Pavyzdžiui, kada buvo krizė, tai buvo tema *employability*, socialinis užimtumas, įsidarbinimas, kurią nagrinėjo tuomet ispanai, belgai ir vengrai. Ir ten taip jie buvo tokios ten, kaip lydinčios arba koordinuojančios šalys, o visi visą veiklą arba visas rekomendacijas toliau įgyvendina visos šalys narės arba kandidatuojančios į ES šalys. O pagrindinis ES tikslas, ta prasme, jaunimo politikos, tai iš principo vystyti, kelti jaunimo politiką aukštyn, ta prasme, kad taptų ne tik šalių narių reikalu, bet ir kartu visos ES, kad veiktų dalinimasis patirtimi, kad tam tikri darbo su jaunais žmonėmis, kad neformalus ugdymas būtų pripažintas ir t.t. Ir natūraliai strategija atliepia, arba tiksliau padeda įgyvendinti, ir dabartinės jau ES strategija 2020 tikslus. Ir sieja tiesioginis ryšys užtat ES yra suinteresuota, tarkim, strategijoje 2020 yra paminėta, kad turi

sumažėti skaičius, iškritusių iš mokymosi sistemos ir žmonių įsidarbinusių turi padaugėti, jaunų žmonių būtent, tai natūraliai per tą strategiją, per tą struktūrinį dialogą ir valstybės bando tuos tikslus įgyvendinti nu ir aišku per programas, tokias kaip *Veiklus jaunimas*.

- A. Ar žinote, kokias nors Turkijos Respublikos jaunimo politikos struktūras, kurios bendradarbiauja su ES institucijom?
- B. Konkrečių nežinau iš tikrųjų, nes nežinau iš tikrųjų, ar jie turėtų, ar jie turi tokio panašaus tipo, kaip mes turim Lietuvos jaunimo organizacijų tarybą, ar jie kažkokią jaunimo organizacijų tarybą. Viena struktūra, kuri yra atstovauja tam tikrą žodį taria, tai yra aišku ministerija, kuri yra atsakinga už jaunimo reikalus, bet nežinau netgi kuri, pas mus socialinio darbo ministerija. Ir tada natūraliai tokios agentūros kaip mūsų, kurios koordinuoja, administruoja programas ES. Jos tada natūraliai turi tam tikrą administracinę tąsą su EK ir kartu su ES, bet kartu per tas agentūras išeina tam tikros problematikos, iššūkiai ir pan., į tokią viešesnę erdvę. Tai visos tokios, tiksliau ten yra viena agentūra, tiesiog jie pasidalinę programomis, tai tarkim programa *Veiklus jaunimas*, ar tai *Erasmus*, ar *Comenius*, per juos išeina vis dėlto ta pati ir nacionalinė terpė, ir iš kitos pusės, jie norėdami įgyvendinti ES visas programas, jie turi pritaikyti prie savo realijos. Ir daro lygiai tokius pat planus kaip ir mes, nežinau čia detalės ten tokios.
- A. Kokios jaunimo politikos veiklos realiai įgyvendinamos?
- B. Veiklos realiai įgyvendinamos. Nu pati jaunimo politika būtent per šitą struktūrinį dialogą, jeigu konsultacijos, tai jos vyksta konsultacijos su jaunais žmonėmis kiekvienoje valstybėje, tada ir vyksta jaunimo konferencijos. Ir tas vyksta su pirmininkaujančiom ES tarybai valstybių ciklais. Be to, tai natūraliai programose yra tam tikri tikslai užbrėžti, kurie yra skirti jauniems žmonėms, ane. Tokia programa kaip *Veiklus jaunimas*, tada taip siaurinant. Tai taip realu, kad jie turi tam tikras veiklas bendradarbiavimo su tom organizacijom, organizacijos pačios mokosi, nežinau, prisideda prie tų tikslų įgyvendinimo, ane. Bet šitas labai labai maža dalis tos veiklos visos dėlionės.
- A. Kokį vaidmenį vaidina nevyriausybinių organizacijų ir savanoriška veikla tiek ES, tiek galbūt žinote pavyzdžių iš Turkijos?
- B. Aišku bus atsakymas taip, tiktais klausimas, ar mes tą vadinam jaunimo politika, ar ne, nes mes, pavyzdžiui, savo veikloj to nevadinam jaunimo politikos. Jaunimo politika mes vadinam tai, kas yra susieta su atstovavimu tam tikrų interesų, problemų iškėlimu ir jau tam tikrų rekomendacijų formulavimu, rezoliucijų ir pan. Tai programa *Veiklus jaunimas* suteikia tokią terpę, bet labai minimalią, apskritai, kalbėti apie tarptautinį bendradarbiavimą, tada jo, tada Turkija yra ta šalis, kuri kaip ir kitos valstybės, jos dalyvauja programoje *Veiklus jaunimas* ir savanoriauja. Ir nevyriausybinių organizacijos, netgi galėčiau teigti, kad nevyriausybinių organizacijos tik stiprėja dėka tos programos, nes jos natūraliai turi galimybę savo žmones apmokyti

visokiausiuose jaunimo kursuose. Ir plečiasi veiklų spektras, tarptinių ypač, ta prasme, kad žmonės irgi išvažiuoja, sužino, išmoksta, tam tikras plečiasi socialinis kapitalas. Ir natūraliai, kad nevyriausybinis sektorius stiprėja. O klausimas buvo biškį iš kitos pusės ane?

- A. Apie NVO ir savišią veiklą, kokią vaidmenį vaidina?
- B. O kiek pačios organizacijos daro įtaką jau jaunimo politikai, tai aš sakyčiau minimalią, bent jau man taip atrodo, Turkijos atveju, arba dėl to, kad nesu iki galo susipažinusi, nes, ta prasme, yra ir struktūros. Jeigu kažkokia jų organizacija priklauso Europos jaunimo forumui, tai per jaunimo forumą jie ir yra atstovaujami daugelyje struktūrų ES. Jeigu jie neturi tokios struktūros, tai jie yra tiesiog palaikomi per ES programas, bet kažkokios tiesioginės įtakos jaunimo politikos formavimui neturi, tai tam aukščiausiam lygmenį. Žemutiniam lygmenį tai savaime suprantama - taip, NVO sektorius yra pripažįstamas, gerbiamas, jo nuomonė yra svarbi. Ir kartu ES programos tam NVO sektoriui stiprėti.
- A. Kaip jaunimas įtraukiamas į sprendimų priėmimą?
- B. Į sprendimų priėmimą tai būtent per struktūrinį dialogą, tai čia tas pats atsakymas iš principo, tai tas modelis padeda tiesiogiai jaunam žmogui būti įtrauktam.
- A. Kaip manot, ar ES jaunimo politika, galėtų padėti vystyti Turkijos Respublikos jaunimo politikai?
- B. Iš principo žvelgiant į tai, kaip vystėsi jaunimo politika Lietuvoje, nes mes irgi neseniai prisijungę ir Turkija planuoja prisijungti, nors nepalyginamai didesnė valstybė savo žmonių skaičiumi, teritorija, tai jie netiesiogiai, manau, kad taip, ES per savo tam tikras mobilumo ir tarptautines programas, kurios labiau yra skirtos bendradarbiavimui, kompetencijų įgyjimui, vienas kito kultūros pažinimui, jos taip pat stiprina ir būtent tą NVO sektorių ir labai stipriai. Ir taip galima labai analogiją daryti ir su Lietuva, nes Lietuvoj irgi lygiai taip pat, ta prasme, atrodo, kad tos programos yra skirtos tam pačiam tarptautiniam bendradarbiavimui ar ten kažkokiams išmokimas, bet kartu jos pastiprina ir pačią nevyriausybinių organizacijų, stiprinimasis, plėtimąsi, įsikūrimą, *capacity*, ane, tam tikrą, pačios organizacijos žmonių išmokimą, profesionalumo, kokybę, tai natūraliai iš tikrųjų ir daro ES tam tikrą vykdomą politiką, arba programos tarptautinės ir nacionaliniam lygmeny. Nors nėra kaip pagrindinis tikslas, kad nacionalinė jaunimo politika stiprėtų, ane, tuo turi rūpintis pačios valstybės, bet ta netiesioginė įtaka yra labai stipriai juntama. Ir aš pilnai tikiu, kad ne vien tiktais Lietuvoj, bet daugelyje ir kitų valstybių tos tarptautinės programos daro įtaką ir nacionaliniam lygmeny.
- A. Kokia gerosios praktikos nauda? Ar tai trumpalaikis projektas, ar yra ilgalaikė, apčiuopiama nauda?
- B. Iš programos *Veiklus jaunimas* yra tikrai daugiau ir ilgalaikiškesnių veiklų, aišku, priklauso labai nuo organizacijų, kaip jos pasiryžusios bendradarbiauti. Būna tokių organizacijų, arba

tiksliau yra Lietuvoj tokių organizacijų, kurios bendradarbiauja su Turkijos jaunimo organizacijomis, jau ne vienerius metus, yra užmesgę tvarius ryšius, jie kartas nuo karto organizuoja tam tikrus projektus, veiklas, bet jie būna jau nebe tokie atsitiktiniai, kad tai būna viena partnerystė atsitiktinė, bet daugiau būna tokių daugiau tvarių partnerysčių. Aišku, kas yra pastebima iš tikrųjų su Turkija, gal toksai labiau neigiamas reiškinys, kaip gal negalima išskirti vienos šalies, bet jinai papuola į tą penketuką ar šešetuką valstybių, iš kurių, be galo daug ateina užklausimų kitoms, kitų valstybių organizacijoms bendradarbiauti. Toks atrodo kartais lyg ištroškę jie būtų to bendradarbiavimo ir bendrauja su bet kuo, bet kaip, bet kada. Ta prasme, kad tikrai turėti tarptautinį projektą, tai pasitaiko ir tokių liūdnesnių atvejų, kuomet projektai būna ir silpnesni, ir trumpalaikiai, ir kartais išvis ne iki galo įvyksta jie. Vien dėlto, kad partneriai kažkur ryšys nutrūksta, nebeturi pajėgumų arba užsiima tam tikrom neteisėtais, nelegaliais, negerais dalykais. Tai būna tokių atvejų. Bet jeigu norint žiūrėti tą gerąją pusę, tai taip dalijamasi yra patirtimi tiek iš vienos pusės, tiek iš kitos, kaip vyksta darbas su jaunais žmonėmis, jaunimo veikla Turkijoje ir kas vyksta Lietuvoje arba kitose valstybėse. Ir dažnai tokios partnerystės, jeigu jos būna sėkmingos, jos motyvuoja dar ilgalaikiškesniems santykiams, tai reiškia, tolimensnei kažkokiai partnerystei.

- A. Kokia ES mobilumo programų teikiama nauda arba neigiamos savybės?
- B. Jaunam žmogui? Organizacijom? Valstybei? Nes valstybėm kaip ir aptarėm...
- A. Jaunimui, daugiausia pačiam jaunimui, kurie dalyvauja tose programose, ar gauna naudos, ar kaip tik atvirkščiai, išskirtumėte kokią nors žalą?
- B. Nuo žalos aišku lengviausia jaučiu pradėti yra. Yra galbūt tokia tendencija pradeda tapti arba pastebima, kad atsiranda jaunų žmonių „turistų“, kurie labiau siekia ne kažkokia tema diskutuoti, kažkur mokytis, bet nori vis pažinti vis naują šalį, ir tada programa suteikdama nemokamą kelionę, apgyvendinimą, maitinimą, tam tikra prasme suteikia erdvę ir tokiems piktnaudžiavimas, kai tiesiog išvažiuoja į Turkiją fainai praleisti laiką Antalijoje, susipažinti su naujais žmonėmis, pavalgyt naujų patiekalų, pašokt šokius kartu su jais nu ir viskas. Būna tokių, ta prasme, tai yra toksai neigiamas aspektas. Bet jeigu žvelgiant į gerąją pusę to, tai vis dėlto programa, bent jau visos mobilumo programos, ar tai būtų *Comenius*, *Erasmus*, ar kas vyksta formaliam švietime arba, kas vyksta neformaliaus ugdymo tai programa *Veiklus jaunimas*, tai ir suteikia visapusišką mokymosi galimybę. Tą mokymosi galimybę tokia su kultūriniu atspalviu. Ir dažniausiai bent jau ką mes reflektuojam, arba žiūrim įvertinimus dalyvių, ko jie išmoksta, tai kompetencijų, kuris yra labai platus ir nerealus. Pradedant nuo to, kad jauni žmonės kuria, įgyvendina projektą, jie administruoja lėšas, jie formuluoja savo mintis, jie pristatinėja, jie kalba kita kalba, jie pažįsta kitą kultūrą, pristato savo kultūrą, jie dirba komandoje, jie dirba, lavina save vienoj arba kitoj srity, plečiasi jų tam tikras suvokimas. Ar tai kalbėti, būtų projektas apie

toleranciją, diskriminaciją, ar gali būti projektas apie religiją, politiką, arba tą patį įsidarbinimą, arba nedarbą, kiekvienas projektas jis atneša savo temą, ir vis naują išmokimą žmogui. Tai kiek bekalbėtume ar matytumėm įvertinimus su jaunais žmonėmis, visi reflektuoja, kad tai buvo neįkainojama patirtis, vien tas jau žinių bagažas. Iš kitos pusės, ta prasme, tokia veikla, kaip Europos savanorių taryba, kuri yra ilgalaikė veikla ir jina suteikia ir tos patirties pagyvenimo kitoje šalyje ir suvokimo tos šalies visapusiškai, ne tik, aišku, kultūriškai, bet ir apskritai, visus veikimo principus. Plius, eina pagalba bendruomenei, organizijom, kurios nusiunčia irgi gerai, ir dažniausiai tas irgi bagažas tam tikrų išmokimų arba suvokimų, jis padeda jauniems žmonėms vėliau ir įsidarbinti, arba ką jie nori gyvenime veikti, arba kokioje šalyje norėtų gyventi, arba kaip vaikus savo auklėti ir pan. Tas išmokimas jis nėra trumpalaikis ir jis nėra išmokimas formulės matematikos kad du kart du yra keturi, yra tam tikri gyvenimiški išmokimai, kurie įgyjami būtent to neformaliojo ugdymo metu.

- A. Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių, į ES šalis arba į Lietuvą, ar susiduria su kokiom nors problemom integruojantis į visuomenę?
- B. Turint omenyje Turkijos?
- A. Taip, iš Turkijos, arba iš tų kaimyninių šalių, kurios nepriklauso ES.
- B. Jo, jie patiria, ta prasme, nėra lengvas procesas integracijos, manau, kad kultūrinė integracija, bent jau kiek teko dabar dirbti ir išgirstu su į čia atvykusiais žmonėmis, arba kai jų tėvai atvyko, arba jie patys atvyko seniai ir gyvena jau čia dabar Lietuvoje, ta prasme, tai nelaikinas gyvenimas, kada tu atvažiuoji studijuoti, bet jau tikrai ilgam laikui Lietuvoje pasiliekančias gyvenimas. Tai jau kultūrinis arba tam tikras geografinis pritapimas jisai yra lengvesnis, negu administracinis. Ir toj vietoj buvo vykdyta visai neseniai ir Lietuvoj apklausa, ir kitose valstybėse dėl emigrantų, kurie atvyksta, tiksliau imigruoja, jau, apskritai, imigrantų reiktų taip sakyti, kurie gyvena toje šalyje, bet nėra tos šalies piliečiai, arba jie čia ne gimę, ne auge, nu jo. Tai, iš principo, jie pagrįdė susiduria su keliom problemom: tai yra leidimas gyventi šalyje, kalbos barjerai, tai reiškia, kad daugelis valstybių turi savo tik nacionaline kalba prieinamų paslaugų, tarkim sveikatos draudimai, arba įsidarbinimo vėlgį reikalaujantys dalykai. Norint įsidarbinti, turi gauti vizą ne laikinai, o nuolinę vizą gyventi, tarkim, Lietuvoje, ir vėl tas užburtas ratas. Jeigu tu neįsidarbini, tai niekas tau negali padaryti leidimo, o įdarbinti nenori, nes darbdaviai nenori užsiimti popierizmu ir pan. Daug yra tokių administracinių dalykų, kurie, manau, labiau sustabdo jaunus žmones. Būtent iš kaimyninių mūsų valstybių ES, ne ES, ane, iš ES kaimyninių valstybių atvykti čia ir gyventi. O atvykti čia ir studijuoti, arba atvykti čia ir savanoriauti, yra žymiai paprasčiau, ir manau, yra vienas iš patrauklesnių būdų, neveltui, mes turim čia ir Lietuvoje daug studentų ypač atvykusių iš Kaukazo valstybių ir taip pat iš Turkijos, ir savanoriai. Jie ir čia pripranta, aišku klimatas kartais būna vienas iš iššūkių, bet jis yra

tikriausiai toks, nu ką žinau, nieko mes negalim dėl jo padaryt, bet jie priima ganėtinai pozityviai, bent jau kiek teko susidurti, taip va tokia integracija tokia lengvesnė. Aišku, vis dar išlieka tie patys užgauliojimai dėl odos spalvos Lietuvoje, dėl religijos, bet dažnai mes sakom, tam ir yra tie savanoriai, kad jie ne tik patys mokytųsi, bet ir visuomenę šviestų, arba kitaip, kad visuomenė suvoktų, kad yra ir kitų žmonių, kurie tiki kita religija, kurie gyvena kitaip, kurių gyvenimo būdas kitoks, kurie kalba kitaip, kurie rengiasi kitaip, sakysim.

- A. Kitas klausimas apie diskriminaciją, tačiau atsakėte, ar norite kažką papildyti, o jeigu ne, kaip manote, kaip efektyviausia kovoti su diskriminacija?
- B. Aš manau, kad tokios veiklos kaip kad Europos savanorių tarnyba, kur savanoris atvažiuoja atvyksta į bendruomenę ilgesniam laikui, ypač mažoj bendruomenėj, arba kaimiškoj vietovėj, tai leidžia visapusiškai su tuo susipažinti žmogumi, tiek pačiai bendruomenei ir žmonėms, ir matyti kaip jisai elgiasi, ką jisai veikia, galų gale tam tikri būna dažnai veiklos, pristatymai, kur jie dirba kartu. Ir dažnai ateina tam tikras paprastas suvokimas, kad labiau priklauso tikriausiai nuo asmens, negu nuo kultūros, šalies, tam tikri veiksniai sukeliantys diskriminaciją ir kad negalima visų vienodai vienodos linijos, arba vienodai visus nuspelvinti, arba vienodą liniją visiems užbrėžti. Tai manau, tokios veiklos begalo praplėčia akiratį ir lygiai taip pat su žmonėmis, kurie nėra buvę kitoje šalyje, tai aš manau, kad jie daug daugiau turi stereotipų ir įsivaizdavimų, ir tai labai natūralu, tam tikrų prietarų apie kitas šalis ir jų gyventojus, negu tada, kada jie nuvyksta. Tai tu gali arba patvirtinti tam tikrus įsitikinimus, kalbas, arba paneigti, arba visiškai, arba tiksliau jeigu paneigi arba patvirtini, tai visai vėlgi kitaip suprasti. Čia labai na ir gražūs pavyzdžiai, jeigu mes Turkiją tai visi įsivaizduojam saulėtą gražią valstybę, kur žmonės yra religingi, bet kartu ir labai atsipalaidavę, jiems laikas nesvarbu ir panašiai, bet nuvažiuoji žiemos metu ir pamatai, kad ten yra žiema. Bet čia toks kaip elementarus pavyzdys, ane, ta prasme, kad ribos tavo suvokimo jos iš tikrųjų plečiasi, ir ta netgi mūsų mokymuose naudojama, kad reikia išeiti iš savo komforto zonos, kad reikia išeiti ir iš savo kiemo, kad pamatyti ir suprasti, suvokti kitą kultūrą ir netgi sakoma, kad arba toks va mūsų būna irgi mokymų vadovų pastebėjimas, kad visą laiką kitą kultūrą geriausia pažinti, ir netgi savo kultūrą gali geriau pažinti, kai pažįsti kitą kultūrą, nes tada tu natūraliai pradedi tam tikrus dalykus lyginti. Ir manau, integracija ir diskriminacija yra vienas iš tų veiksnių ir yra tarptautinės įvairios programos mobilumo. Neveltui, ES jas iš tikrųjų ir pradėjo po ES susikūrusi po karo ir norint, kad žmonės pradėtų bendradarbiauti, verslą vykdyti kartu, jie turi viens kitą pažint ir suprast. Ir to nepadarysi, jei tau nebus kažkokio preteksto tą daryti, nes nuvažiavęs turistauti, šalį aplankęs turi vieną išmokimą, bet kada, jeigu tu veiklą vykdai kartu jau visai kitokią turi pagreitį. Neveltui mūsų daug lietuvių pradėjo atsidarinėti verslus savo Gruzijoje, manau, dėl to, kad gerai supratę, pažinę žmones per tam tikras veiklas, konkrečiai kalbu apie savanorius, kurie savanoriavo

Gruzijoje ir jau įsteigė ten verslą, arba dalyvavo tam tikruose jaunimo mainuose ir kur būtent su va šitos organizacijos nariais įsteigė ir savo turizmo agentūrą. Ir tada supranti, kad žmonės, bent jau jie taip reflektuoja, kad būtent ta patirtis, veikla kartu, suartino juos, kad jie galėjo pradėti verslą kartu. Ir tai jaučiu, geriausias pavyzdys, kuris galėjo nutikti po programos arba dalyvavimo programoje.

- A. Kaip dar gali būti skatinamas tarpkultūrinis jaunų žmonių sąmoningumas?
- B. Manau, kad yra... Galima daug labai įvairių būdų atrasti, be tarptautinių programų, kurios ES programa, galėtų būti daugiau nacionalinių arba tiksliau dvišalių programų, ane, kurias mes turim dabar tarp Lenkijos ir Lietuvos, bet gali būti ir daugiau tokių susitarimų, kur vyksta tam tikros programos, lygiai taip pat kaip ir per tarpkultūrinį bendradarbiavimą, arba apie kitas kultūras mes labai mažai kalbam mokyklose. Juk vieną dieną apskritai mūsų visuomenė bus daugiakultūrinė, multikultūrinė ir mes turim tam tikra prasme ruošti arba didinti, plėsti vaikų ir jaunų žmonių suvokimo ribas, tai galima pradėti ir nuo mokyklos. Ir lygiai taip pat kai kurie mokytojai integruoja tą į pilietiškumo pamokas, kas yra labai gražu, ir kalba apie kitas kultūras, arba per etikos pamokas, bet nebūtinai. Lygiai taip pat darbdaviai, aš manau, kad toj vietoj, jeigu čia, aišku, koncentruojantis į jaunus žmones, bet ir kalbant apskritai, kad ypač tarptautinių įmonių bendrovės, o ir ne tarptautinių, jos turėtų turėti tam tikras tarpkultūrines mokymosi užsiėmimus, sesijas arba plėsti savo darbuotojų suvokimą per kitas kultūras, o ne vien tik tai žinoti, taip mes esam tarptautinė bendrovė, bet laidyt toliau juokelius rasistinius apie kitas valstybes, apie kitus žmones ir pan. Tai tokių atvejų vis dar yra ir netgi žiniasklaidoje nenušviečiama, tai aš manau, ir ten turi prasidėti mokslo procesai ir natūralu, kad keliavimas, ar tu keliautum su šeima, ar su draugais, jis irgi atveria tam tikrą spektrą pažinimo arba kitos šalies, arba kitos kultūros.
- A. Kokias išskirtumėte pozityvias ir negatyvias tarpkultūrinio bendradarbiavimo puses?
- B. Nu pradėkim, jo, nuo pozityvių, tai tas pats kultūrų pažinimas, tas pats savaiminis, aš manau, kad yra pozityvus dalykas. Tam tikrų dalykų perėmimas, taikymas savo j kultūroj, vieni vertina tą negatyviai, kiti teigiamai, tai čia, manau, va priklauso labai nuo žmogaus, labai sunku apibendrintai kalbėt.
- A. Gal kokių pavyzdžių žinote?
- B. Aš galvoju kaip čia tą pateikti, tiesiog, kad nu jo, kažkaip man čia sukasi mintis, kaip prasiplečia tavo visą laiką sąmonė, sąmoningumas, išmokimas, tu gali išmokti nuo skirtingų patiekalų gamynos, ane, ar kažkokių amatų, iki praplėsti savo suvokimą apie religijas, taiką, karą, konfliktus, ane, ir dar kažką tai, tai tas suvokimas visą laiką tave praturtina, bet tai, manau, yra pozityvus dalykas. Bet jis vis tik susideda į vieną, pavyzdys, tavo išmokimo, ribų praplėtimą. O negatyvus, tai gali būti, jeigu būna neigiama patirtis ir jeigu žmogų užblokuoja pirma ta

neigiama patirtis, tai jisai gali daugiau nuostatų susidaryti ir nebūti atviras kitoms kultūros. Tai čia iš tikro, ta prasme, kol vėl nepajaus kažkokios teigiamos patirties. O neigiamų patirčių arba tam tikrų kultūrinių šokų jų būna labai dažnai, tiktais klausimas kaip tu tą priimi, arba kaip tu su tuo, kaip tą suvoki. Nes viena gali būti, kad tu suvoksi, jog taip: man buvo kultūrinis šokas, nes visa virtuvė ten atrodė nesterili, žmonės ten valgo su rankom, purvina ir t.t. ir aš čia niekada nevalgysiu ir niekada negrįšiu. O kitas, tu gali priimti taip: žmonės matyt skurdžiai čia gyvena, taip matosi, kad tikrai nesterilu, bet jeigu jie valgo, gal ir aš galiu pamėginti pavalgyt, ane, nes jie valgo ir nemiršta, atrodo, tai gal ir aš nemirsiu. Nu gerai, jeigu apsinuodiji tai vėl, ane, šakojasi, arba tu kaltini, kad vaježau koks blogas maistas, kad daugiau nevalgysiu, arba tu pasiimi kažkokį kitą kelią. Labai daug priklauso vat nuo savo atreflektavimo, kas veiklose, kuo skiriasi tarkim nuo turizmo, arba netgi mainų projektų, ar savanorystė, ten jau yra užfiksuota neformalus ugdymas. Jis vyksta ne tai kad savaime, bet jis planuotas. Tada natūraliai vyksta aptarimas tavo emocijų, pamąstymų, išmokimų, kur tu gali, turi laiko ir erdvės netgi pagal kažkokius klausimus arba metodą apmąstyti, o ką aš iš to išmokau. Ane, nevalgyti rankom, atsinešti savo šiaudelį, nestresuoti, per daug stresavau ir čia taip gavosi, ane, mažiau gerti alkoholio, nes galvojau, kad numalšinsiu per savo skrandį, ko suvirškinti negalėjau ir pan. Daug daug išmokimų tu gali atrasti, o prisme, ane, tada jeigu tu važiuoji tiesiog į viešbutį, ten nėra labai iš ko pasikalbėti ir daugiausia atsiduoda tam tikrais padėjavimais arba pliotkais, tai tam tikras programavimas, tas ne iki galo suvokimas ateina, ką aš galiu daryti kitaip, toliau, ar kaip tą vertinti. Tai kitokių tarpkultūrinių skonių gali atnešti.

- A. Kaip manote, kas trukdo jauniems turkams įsitraukti į jaunimo veiklą, jaunimo projektus nacionaliniu ar europiniu lygiu?
- B. Galbūt sakyčiau, lygiai panašiai kaip ir, man kažkodėl tai yra analogijų su Lietuva, arba su tom valstybėmis nu jau, sakykim, jau seniai, bet jau neperseniausiai įsitraukusios, įstojusios į ES, kad nėra iki galo atskiriama sritis arba, kaip čia įvardinti galvoju. Viena tai yra, kad pati priežastis, arba dėl ko tu vykdam patį projektą, arba tarptautinę veiklą, arba vietinę veiklą apskritai. Koks tavo yra tikslas pagrindinis? Jeigu yra pagrindinis tikslas, kad jauni žmonės suvoktų apie ekologiją daugiau, ten koks nors, čia elementariai, tada tu ir dirbi su ekologija, dabar kas nutinka, kad yra ypač Turkija, bet lygiai taip pat ir Lietuva galima atrasti analogijų, kad yra organizacijų, kurios dirba visomis temomis. Ir jie nėra vienos temos tam tikri ekspertai arba nešėjai, kad jie tiesiog gaudo tarptautinę patirtį, tarptautinė patirtis tampa pačiu tikslu, o ne priemone. Tada kada tas tikslas tampa nebe priemone, tada natūraliai, aš galvoju, kad iš kitų partnerių, kurie yra įpratę valstybės tokios kaip Vokietija, Belgija jie yra įpratę matyti tam tikras tarptautines veiklas arba kitas veiklas, kaip tam tikrą priemonę, bet jie turi pagrindinį savo tikslą, arba ugdyti jaunus žmones viena arba kita tema, arba suteikti jiems prieglobstį, ar dar

kažkokia kita, prevenciją veiklą vykdyti ir tik tada pasirenka priemonės, kaip tą padaryti: mainus organizuoti, ar vietos stovyklas organizuoti, į žygį išeiti, ar individualiai pakalbėti. Ir toj vietoj yra skirtumas tarp tų organizacijų, kurios ateina, kurios ateina su tikslu turėti tiesiog tarptautinę patirtį. Tuomet galima išrasti ir pozityvių dalykų, nieko čia drastiškai blogo nėra, bet manau, kad tam tikras trikdys arba nesusikalbėjimas tarp organizacijų ir tada natūraliai tos vienos organizacijos, kurios mato mainus kaip priemonę, jos atmeta organizacijas, kurios mato mainus kaip pagrindinį tikslą, o ne nori kalbėtis apie temą, nenori ilgalaikio bendradarbiavimo, nenori dirbti su jaunu žmogumi konkrečiai. Ir Turkija man bent jau, kas dirbant su projektais, kas labiausiai paaiškėjo, kad yra tarkim universiteto klubelis studentų ir atlieka tada irgi begalę veiklų, jisai yra ten ir jaunimo darbuotojai, ir dėstytojai, ir jaunimo lyderiai, ir jaunas žmogus paprastas, ir savanoris, ir jie ir maketuoja, ir studentų mainus rengia, ir kartu ir projektus, tai yra viskas viename. Todėl tas toksai identiteto atskyrimui, man taip atrodo, kad vis dėlto yra verta truputėlį pasižiūrėti ir išlaikyti pačių nevyriausybinių jaunimo organizacijų tam tikrą kokybę. Ir pasižiūrėti, kas yra ta nevyriausybė jaunimo organizacija. Gal nebūtinai reikia žiūrėti į senąsias šalis, gal galima kažkokį inovatyvią formą atrasti, kuri gali prisitaikyti prie jų kultūrinės aplinkos. Be to, jau jie ten manau, yra vienas iš tam tikrų dalyvių, kurie turi pradėti priimti Turkiją, kaip šalį, bet ir kaip nevyriausybinius sektorius, kaip apskritai toksai... Aišku, dar valstybės įtaka, nežinau, kokia ten yra valstybės dabar įtaka, bet atrodo, kad valstybiniai universitetai, jie turi daugiau aktyvesnių studentų, arba akademinę tą bendruomenę, negu nevyriausybinių organizacijų. Tai klausimas dabar, kokia ten yra išlikusi ta valstybinė įtaka, bet NVO visą laiką turi būti tam tikri *watch dog*, kurie reikiant įkas arba palos ant valstybių, ant valdžios, o ne paklusniai visą laiką tik paklus, kad tik gautų šiltesnę vietą, šiltesnę pastogę, tai tas truputėlį kritiškumo įvedimas. Kitas dalykas, aišku, yra administraciniai dalykai, finansiniai ir administraciniai klausimai, kur jeigu jau ES šalyse, aišku, egzistuoja skirtingos, nes politikai, ir apskritai, administravimas finansinis, buhalterijos skirtingos, tai Turkijoje yra dar toli toli iki to kur bent mes minimalius galim atrasti panašumus buhalterijoje su kitom valstybėm. Tai ta prasme, tas būna ir trikdys, ypač tarkim tarptautinių jaunimo mainų projektų atžvilgiu, tada tai ko prašo mūsų organizatoriai ar organizacija nesupranta kita būtent Turkijos organizacija, nes pas juos tiesiog yra kitaip, tai čia, aišku, ir kiekvienoj valstybėj galima atrasti, tų pačių palyginimų, kad gali prasilegti sistemos. Dar klausimą primink.

- A. Kas turkams trukdo įsitraukti į jaunimo veiklą nacionaliniu arba europos lygiu?
- B. Gal ką norėtusi paneigti, arba ką Turkija paneigė, tai paneigė, kad yra skirtingesnis bendradarbiavimas su pagal religiją, ane, islamas arba musulmoniškoji kultūra ir krikščioniškoji kultūra. Tai manau, kad Turkija yra viena iš tų šalių, kuri totaliai paneigė šitą stereotipą. Ir jinai dabar stovi daug geresnėje padėtyje negu stovi daugelis viduržemio jūros apskritai valstybių.

Tai toj vietoj manau, kad, jo, Turkija aišku apskritai yra laisvesnė tuo klausimu, bet manau, kad jeigu anksčiau mes prieš kokius dešimt metų galėjom pasakyti, kad problema, arba identiteto problema, kad būtent dėl skirtingos religijos, tai šiais laikais, manau, kad to jau nebegali pasakyti. Tai nebėra kažkoks tai pretekstas, o kas palengvino bendradarbiavimą ir, apskritai, jų kultūrinį pažinimą, tai jų infrastruktūros išaugimas, susisiekimas su jais, keliai, viešbučiai, tam tikros reklamos, kad taip toliau, kad paveikė visuomenę ir natūraliai paveikė ir jaunus žmones, ir tas problemas. Ir manau, kad labai natūraliai išplaukė.

- A. Ar žinote su kokiom problemom ar sunkumais Turkijos jaunimos susiduria Turkijoje?
- B. Žinau, dabar šių dienų gal labai sunku traktuoti, nes jau seniai buvau taip akis į akį susidūri ar labai bendravusi, tik iš projektų gali suvokti kokios temos jiems yra svarbios. Bet labai panašiai kaip ir ES, buvo nedarbas aktuali problema. Vyrų, moterų teisės ir tam tikras lygių santykių puoselėjimas ar atsakomybių tam tikras pasidalijimas, buvo viena iš tų temų, kuri visą laiką buvo iš Turkijos pusės keliami. Nežinau iš tikrųjų labai sunku pasakyti, gal nesakysiu daugiau, nes pradėčiau fantazuoti.
- A. O ar tas problemas galėtų padėti spręsti mobilumas ar ES propaguojama jaunimo politika?
- B. Manau, kad taip, manau, kad taip. Bent jau dalinai prisidėti prie tų problemų sprendimo tai tikrai. Jeigu taip imant dvi tas tarkim moterų ir vyrų lygybę, tai yra tam tikras kultūrinis praplėtimas suvokimas, arba bent jau nebijojimas diskutuoti ta tema. Tada jau mobilumo programos suteikia tą erdvę ir terpę diskutuoti, pamatyti, kaip kitur yra, mums pamatyti, kaip ten yra ir pradėti diskutuoti nepažeidžiant tam tikrų ribų religijos arba kultūros, bet kartu atrasti kažkokių sprendimų. Ir lygiai taip pat kalbant apie nedarbo problematiką, tai lygiai taip pat kokių savanoriavimų, patirties įgijimu, jie kaip tik labai tą vertina ir čia buvo mano kolegės iš Turkijos toksai kometas, kad tarptautinė patirtis, kurią įgyja žmonės, jie tada labai Turkijoje vertinama, žymiai labiau, negu galėtumėm sakyti Vokietijoje ar Prancūzijoje, ar kitoj valstybėj ES. Nes kai kuriems jauniems žmonėms vis dar yra svajonė tam tikra išvažiuoti į kitą šalį ir ten pabūti, o ne, čia dar ateina žmogus, kuris ne tik buvo, kaip turistą buvo, bet buvo ir veikė, buvo ir bendradarbiavo, buvo ir kūrė ir daug kitų veiklų darė. Ir tas patirties bagažas praverčia įsidarbinimui. Ir tokia pat tendencija yra lygiai taip pat su visom kitom partnerystės šalim, Kaukazo, Balkanų, žmogus grįžęs iš po mainų ar savanorystės projektų, įgyja tam tikrą vertę, svarbą ir svarumą ir toj vietoj begalo gražu, labai gerai. Kad pas mus taip vertintų, kad ne vien tik ta tarptautinė, bet kažkokią patirtį įgyji.
- A. Kaip manote, ar apskritai vyksta europeizacija dėl ES jaunimo politikos, mainų programų?
- B. Vyksta, bet kiek tendencingai, arba kiek, ta prasme, plačiai sunku pasakyti. Gal labiau, apskritai, jeigu taip būnant Turkijoje tai matosi, kad keičiasi Turkija, bet jeigu iš jaunų žmonių, tai matosi iš jų požiūrio tam tikro, dėl to pačio muzika, religija, kultūra, maistas, tai manau, kad keičiasi,

manau, kad daro įtakos, ta prasme, programos ir tam tikram kultūriniam pasikeitimui jaunų žmonių tarpe. Bet ir jie daro mums įtaką, tai čia irgi toksai kebabai, niekas nekalba, kad kitos šalys daro kebabus, visi kalba, kad turkai daro kebabus ir tą žino, kitose šalyse turi neigiamą atspalvį, kaip, pavyzdžiui, Vokietijoje labai didelės bendruomenės turkų, tai mobilumo programa padeda suvokti turkams gyvenantiems Vokietijoje, kaip gyvena turkai Turkijoje ir atvirkščiai austrams ir vokiečiams suvokti, kokia Turkija kaip šalis, kokia kultūra, kad jie galėtų gyventi tam tikrame sutarime ir santaikoj.

Ekspertas E₄

A. Kokia yra ES mobilumo programų teikiama nauda ir žala?

B. Mobilumo nauda yra didelė:

- 1) Asmeniui: patirtis užsienyje vertinam darbdavių ir tai turi tiesioginę įtaką ateities karjerai ir geresniam įsidarbinamumui; užsienio kalbos įgūdžių, profesinių žinių tobulinimas; naujų kultūrų pažinimas; asmeninis tobulėjimas (kaip pvz. tolerancijos, savarankiškumo ir bendravimo įgūdžių didinimas);
- 2) Institucijai: tarptautinio bendradarbiavimo plėtra, naujovių diegimas, galimybė pasisemti iš užsienio partnerių patirties, institucijos populiarumo ne tik šalyje, bet ir užsienyje didėjimas, finansinė nauda;
- 3) Šaliai: finansinė nauda (ES lėšų pritraukimas), šalies ir visuomenės atvirumo, tolerancijos kitataučiams didinimas ir pan.

Apie žalą sunku kalbėti – patirtis įgyta užsienyje yra per daug asmeninis dalykas ir kiekvieno žmogaus vertinama įvairiai. Kai kas (ypač kai kurie visuomenės veikėjai, politikai) bando sakyti, kad mobilumo programos skatina emigraciją, bet jokių patvirtinančių duomenų nėra – visi studentai, kurie, pvz., išvyksta mokytis į užsienį vienam-dviem semestrams pagal *Erasmus* programą, sugrįžta atgal į Lietuvą ir savo aukštąją mokyklą.

A. Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių į ES, susiduria su problemomis siekdami integruotis į visuomenę?

B. Abstraktus klausimas. Jeigu kalbame apie Lietuvą – tai užsienio studentai susiduria dažniausiai su tokiomis problemomis kaip kalbos barjeras, biurokratiniai nesklandumai (pvz., migraciniai, sveikatos priežiūros ar pan.) ir pan.

A. Kaip mobilumas galėtų padėti išspręsti šias problemas?

B. Jos yra sprendžiamos, galbūt ne taip greitai.

A. Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių į ES, patiria diskriminaciją?

B. Pavieniai atvejai.

A. Kokia priemonė, Jūsų manymu, yra efektyviausia kovojant su diskriminacija?

- B. Viešinimas, daugiau informacijos, kitų kultūrų pristatymas, užsieniečių integracijos didinimas (vietinės kalbos mokymosi ir kultūros pažinimo galimybių didinimas).
- A. Kaip galėtų būti skatinamas tarpkultūrinis jaunų žmonių sąmoningumas?
- B. Yra įvairiausių priemonių.

Ekspertas E₅

- A. Kokia yra ES mobilumo programų teikiama nauda ir žala?
- B. Mobilumo programos teikia didelę naudą (bet čia daugiau švietimo politikos klausimas). Mainų programų ES švietimo politikoje siekiai: aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas; studentų, dėstytojų ir kito personalo mobilumo skatinimas, daugiašalio aukštojo mokslo institucijų (AM) bendradarbiavimo tarpusavyje ir su verslo įmonėmis plėtojimas, laipsnių skaidrumo ir suderinamumo tarp aukštojo mokslo ir profesinio mokymo užtikrinimas. Per mainų programas sudaromos sąlygos mokslo ir studijų institucijų (aukštųjų mokyklų ir mokslinių tyrimų institutų) studentams praleisti integruotą studijų laikotarpį kitoje šalyje. Mainai leidžia pasisemti studijų, kalbos ir kultūrinių žinių, skatina institucijų bendradarbiavimą ir praturtina studentus priimančių institucijų švietimo aplinkos pažinimu, leidžia plėsti patirties užsienyje pasisėmusių būsimų specialistų bazę. Ypač vertinga patirtis studentų savivertės ir motyvavimo prasme.

Ekspertas E₆

- A. Kaip apibūdintumėte ES jaunimo politiką? Kokie pagrindiniai tikslai?
- B. Jaunimui yra suteikiama vis naujų galimybių bei didesnis finansavimas. Sukurta nemažai įvairių programų skatinančių jaunimą tobulėti ir naudotis ES parama. Pagrindiniai tikslai yra jaunimo savarankiškumo ugdymas, skatinimas kurti ir realizuoti naujas idėjas, atverti galimybes platesnei pasaulėžiūrai, nuolatos tobulėti.
- A. Apibūdinkite, prašau, Turkijos Respublikos jaunimo politikos struktūras.
- B. Apie struktūrą negaliu pakomentuoti, tačiau esu konkrečiai susidūręs su Turkijos nacionaline agentūra koordinuojančia ES programos *Veiklus jaunimas* lėšas. Ši agentūra tikrai aplaidžiai prižiūri šiai programai skirtų lėšų koordinavimą, nes projektai būna gan skurdūs ugdymojo požiūriu, dažnas iš jų būna labai skurdus ir apgyvendinimo bei maitinimo požiūriu. Projektams skiriami finansavimai nesigilinant apie jų tikrąjį siekį.
- A. Koks bendradarbiavimas yra tarp regioninio, vietinio ir ES lygmens jaunimo politikoje?
- B. Turkijos jaunimas yra labai nusiteikęs bendradarbiauti, tačiau dažnas iš jų labai sunkiai kalba anglų kalba. Vykdydami ES finansuojamus projektus jie visada apie tai informuoja savo regiono valdžios atstovus ir dažnai juos kviečiasi arba patys lanko projektų metu, norėdami parodyti, kad yra labai veiklūs.

- A. Kokios jaunimo politikos veiklos yra realiai įgyvendimos?
- B. Man teko susidurti tik su neformaliu ugdymu šioje šalyje, tai galiu teigti, jog tai yra tikrai vystoma, bet dalyvių nebūna labai, daug tik nežinau ar dėl informacijos trūkumo, „išrinktųjų“ rato, ar tiesiog dėl nenoro dalyvauti.
- A. Kokį vaidmenį vaidina nevyriausybinių organizacijų ir savanoriška veikla?
- B. Kiek teko susidurti tai Turkijoje yra daug nevyriausybinių organizacijų, bet dauguma iš jų yra kurtos pinigams uždirbti, o ne jaunimo interesais rūpintis, bet galima pastebėti, jog didesnės ir rimtesnės organizacijos norėdamos uždirbti nemažai pasistengia ir dėl jaunimo.
- A. Kaip jaunimas yra įtraukiamas į sprendimų priėmimą?
- B. Negaliu visiškai garantuoti, jog taip yra, bet man susidaręs įspūdis, jog jaunimas nėra traukiamas į sprendimų priėmimą. Visur viską prižiūri vyresnieji ir jų balsas būna paskutinis, o jaunimas yra tik įrankis vykdymui.
- A. Kaip ES jaunimo politika gali padėti vystyti Turkijos formuojamai jaunimo politikai?
- B. Įvairios ES programos skirtos ugdymui gali tikrai padėti vystyti jaunimui Turkijoje tik jei jos bus rimčiau kontroliuojamos dėl lėšų panaudojimo. Dauguma programų yra įtraukiančios ir siūlančios nemažai veiklos, skatinančios bendradarbiauti ir tapti pasaulietiškais, pažinti pasaulį už Turkijos sienų. ES jaunimas turėtų labiau įtraukti Turkijos jaunimą į vykdomas programas ir parodyti pavyzdį, supažindinti su galimomis veiklomis.
- A. Kokia yra ES mobilumo programų teikiama nauda ir žala?
- B. Na žmonės tapdami mobilesni pamato daugiau, pradeda siekti daugiau, o siekdami tobulėja.
- A. Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių į ES, susiduria su problemomis siekdami integruotis į visuomenę?
- B. Teigčiau, kad to nėra. Jaunimas tampa vis tolerantiškesnis ir draugiškesnis, siekia naujų pažinčių ir patirčių, tad kitų kultūrų žmonės jiems yra įdomūs. Na be abejo, yra dalis ir uždaresnio jaunimo, kuris nenori naujovių ir kitų kultūrų žmonių matyti savo šalyje, bet manau, kad eigoje tas turėtų sumažėti iki minimumo.
- A. Kaip mobilumas galėtų padėti išspręsti šias problemas?
- B. Jaunimo mainai tarp įvairių šalių visada atveria naujas galimybes, praplečia akiratį, taip tampama žingeidžiu ir atviresniu įvairiems visuomenės sluoksniams, rasėms ar kultūroms.
- A. Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių į ES, patiria diskriminaciją?
- B. Retais atvejais.
- A. Kokia priemonė, Jūsų manymu, yra efektyviausia kovojant su diskriminacija?
- B. Mančiau, kad žmonių tarpusavio bendravimas bei kitų kultūrų bei šalių pažinimas.
- A. Kaip galėtų būti skatinamas tarpkultūrinis jaunų žmonių sąmoningumas?

- B. Siekiant, kad jauni žmonės turėtų kuo daugiau galimybių praleisti laiką kartu ar bendraujant su kitų kultūrų žmonėmis.
- A. Kokios tarpkultūrinio bendradarbiavimo pozityvios ir negatyvios pusės?
- B. Pozityvu tai, jog tampama atviresniu kitoms kultūroms, naujoms veikloms, žmonės ugdo save. Negatyvu tai, jog kultūros maišosi tarpusavyje ir praranda savo savybes, vienodėja.
- A. Kas trukdo jauniems turkams įsitraukti į jaunimo veiklą vietos / nacionaliniu / europiniu lygiu? Vyresniųjų turkų požiūris į tai.

Ekspertas E₇ (versta autorės)

- A. How would you define the EU youth policy? What basic aims are set forth in this field? (Kaip apibūdintumėte ES jaunimo politiką? Kokie pagrindiniai tikslai?).
- B. Ülkemizin avrupa komisyonu ile yaptığı anlaşmalar çerçevesinde yürütülen avrupa topluluk programlarından biri. Uluslararası literatür de 'youth in action programme' adıyla geçer. Yerel ve ab çapında proje gerçekleştirmek isteyen gençlik kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve 13-30 yaş aralığındaki gençlerin başvurusuna açık olan bir program. proje başvurunuzun kabul edilmesi halinde kısa veya uzun süreli yurtiçi ve yurtdışı projeler yapma imkanı elde edebiliyorsunuz. ES jaunimo politika yra viena iš mūsų šalies ir ES komisijos susitarimų rėmuose vykdomų Europos bendruomenės programų. Tarptautiniame (rašytiniame) kontekste vadinama *Youth in action*. Šioje programoje gali dalyvauti vietos ir ES mastu veikiančios jaunimo organizacijos ir institucijos, nevyriausybinių organizacijų bei 13-30 metų amžiaus jaunimas. Norintieji dalyvauti programoje, tuo atveju, jei buvo atrinkti, turi galimybę vykdyti projektus tiek vietiniu lygmeniu, tiek ir užsienyje trumpu ar ilgu laikotarpiu.
- A. Could you please characterize and discuss the structural pattern of the institutions in the Republic of Turkey which are responsible for shaping youth policy? (Apibūdinkite, prašau, Turkijos Respublikos jaunimo politikos struktūras).
- B. Avrupa birliğine üye ve aday ülkelerin ortak bir bütçe(common budget) ile oluşturdukları proje. Gençlerin avrupanın diğer ülkelerini, o ülkelerin kültürlerini, insanlarını tanıması ilk amaçtır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de bütçeye yatırımı ilgi uyandıracak kadardır ve programdan bir çok kişinin faydalanması beklenmektedir. Şis projektas yra finansuojamas iš ES šalių narių ir šalių kandidačių bendro biudžeto. Pagrindinis projekto tikslas yra supažindinti jaunimą su kitomis Europos valstybėmis, jų kultūra ir gyventojais. Turkijos Respublikos vyriausybės ir biudžeto investicijos yra pakankamas stimulus ir yra tikimasi kad šis projektas bus naudingas labai dideliame skaičiui žmonių.
- A. How do these institutions cooperate? (Kaip jos bendradarbiauja tarpusavyje?).

- B. Avrupa Birliği Bakanlığına bağlı, Ulusal Ajans Daire Başkanlığı tarafından bu program yürütülür ve bu iki kurum birbirleri ile devamlı etkileşim halindedir. Programa yra vykdoma ES ministerijos ir nacionalinės agentūros ministerijos programos, vykdyto eigoje šios dvi institucijos glaudžiai bendradarbiauja.
- A. What is the legal basis of youth policy in the legislation of the Republic of Turkey? (Kaip jaunimo politika yra įteisinta Turkijos teisinėje sistemoje?).
- B. Bu program Avrupa Birliği Bakanlığı altında kurulu Ulusal Ajans Daire Başkanlığınca yürütülmektedir ve program mevduata uygundur. Programa yra vykdoma nacionalinės agentūros ministerijos, prižiūrint ES komisijai. Programa yra pripažinta tinkama įgyvendinimui.
- A. Are the legal acts more empowering or more limiting in nature? (Ar teisės aktai yra daugiau įgalinantys ar apribojantys jaunimo politiką?).
- B. Devlet kurumlarındaki bürokrasi programlar için bazen sıkıntılı süreçler yaşatabilir. Vyriausybės institucinė biurokratija, tam tikrais atvejais įgyvendinant programas, gali apsunkinti situaciją.
- A. What kind of cooperation is there between local, regional, and European (the EU) levels in the field of youth policy? (Koks bendradarbiavimas yra tarp regioninio, vietinio ir ES lygmens jaunimo politikoje?).
- B. Gençlik Programında tüm gençler için çeşitli fırsatlar bulunmaktadır ve bu fırsatlar Sivil Toplum Kuruluşları, Kamu Kuruluşları ve sıradan gruplar (üyesi en az 4 gençten oluşan mümkün olduğunca cinsiyet dengeli bir grup) proje başvurusu yapabilmektedirler ve projeleri kabul olduktan sonra birbirleri ile yardımlaşarak projelerini genişletebilirler. Jaunimo programoje turi būti sukurtos lygios galimybės visam jaunimui ir tos galimybės nevyriausybiniams ir vyriausybiniams organizacijoms bei kitoms grupėms (kurių sudėtyje yra bent 4 jaunuoliai bei pageidautinas lyčių balansas) sėkmingai pasiūlius projektus po projektų priėmimo, tarpusavy bendradarbiaujant gali išplėsti projekto mastą.
- A. What specific activities within the area of youth policy are implemented in practice? (Kokios jaunimo politikos veiklos yra realiai įgyvendinamos?).
- B. Çalıştaylar, ziyaretler, yemekler, sportif karşılaşmalar bunlara örnek verilebilir. Patirties pasidalinimas, vizitai, kulinarija ir sportinės varžybos gali būti viso to pavyzdžiai.
- A. What role do non-governmental organizations and volunteer movement perform in this area? (Kokį vaidmenį vaidina nevyriausybinių organizacijų ir savanoriška veikla?).
- B. Sivil Toplum Kuruluşları sayesinde bir araya gelen bireyler, projeleri ve başarmak istedikleri amaçları daha kolay dile getirebilir ve birlikten kuvvet doğar ilkesi ile başarıya daha yakın olabilirler. Nevyriausybinių organizacijų nariai ir rėmėjai gali sėkmingiau įgyvendinti projektus

ir paprasčiau pasiekti pageidaujamus tikslus, be to, vieningai koncentruotos jėgos lemia didesnį programų pasisekimą.

- A. How is the youth included in the decision-taking process? (Kaip jaunimas yra įtraukiamas į sprendimų priėmimą?).
- B. Sivil Toplum Kuruluşları ile bir araya gelen bireyler fikirlerini daha açık ifade edebilir ve başarıya daha kolay ulaşabilirler. Nevyriausybinių organizacijų nariai gali laisviau ir plačiau atskleisti savo idėjas, todėl sekmė lengviau pasiekama.
- A. In your opinion, how can the ES youth policy help to stimulate and positively influence the formation of youth policy in the Republic of Turkey? (Kaip ES jaunimo politika gali padėti vystyti Turkijos formuojamai jaunimo politikai?).
- B. Daha sık ve etkili güncellemeler yapıldıkça konuya olan duyarlılık artacak ve insanlar arasında bu konuya olan farkındalık ve işlevsel olarak programdan faydalanmada artış sağlanacak. Kalbant apie dažnesnes ir veiksmingesnes inovacijas, didinamas supratimas ir tarp žmonių šiuo klausimu esantis sąmoningumas ir veiklumas nulemia programos veiksmingumą.
- A. How are the good practices implemented? What are their benefits? (Kaip mokomasi iš gerųjų pavyzdžių? Kokia gerosios praktikos nauda?).
- B. İnsanlar arası olumlu etkiletişim, birlikte birşey yapma mutluluğu, motivasyon kaynağı olma. Tarpžmogiško bendravimo, veikimo kartu, džiaugsmo ir motyvacijos šaltinio buvimas.
- A. What are the advantages and disadvantages of EU mobility programs? (Kokia yra ES mobilumo programų teikiama nauda ir žala?).
- B. Bence olumsuz bir yanı olmamakla birlikte, kültürler arası iletişim, dünyada farklı insanlar ve farklı duygular olduğunu anlama, yabancı dili etkin kullanma, kendi ayaklarının üzerinde durma gibi olumlu yanları vardır. Mano nuomone, be to, kad neigiamų savybių nėra, programos suteikia galimybę tarpkultūriniam bendravimui, pasaulyje skirtingų žmonių ir skirtingų jausmų egzistavimo supratimui, užsienio kalbos aktyviam vartojimui, aktyvumui ir iniciatyvai ir panašiems teigiamiems aspektams pasireikšti.
- A. In your opinion, do young people who come to the EU from other countries face any problems while trying to integrate into the new society? (Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių į ES, susiduria su problemomis siekdami integruotis į visuomenę?).
- B. Elbette ilk günlerde farklı duygular yaşanacaktır. Ama bunların hepsini zorluk olarak nitelendirmemek lazım çünkü bir kaç hafta sonrasında her şey çok daha güzel olacak bundan eminim. Savai me suprantama pirmosiomis dienomis išgyvenami įvairūs jausmai, tačiau viso to negalima klasifikuoti kaip komplikacijų, nes po kelių savaičių, esu tikras, situacija visiškai pasitaiso.

- A. In your opinion, what difficulties do young people experience in Turkey? (Kaip manote, su kokiais sunkumais jaunimas susiduria Turkijos Respublikoje?).
- B. Kuzey Avrupa ülkelerinden gelenler için iklim önemli bir farklılık ve belki de damak tadı. Bizler yemek yemeyi ve farklı türlerde yemek yapmasını seven insanlarız. Türkiye ise ne tam bir Avrupalı ne bir tam Doğu'lu olduğundan gelenlerin ön yargıları olabilir ancak geldiklerinde bu ön yargıların aslında bir kuruntu olduğunu farkedecekler. Atvykstantiems iš šiaurės Europos vieni iš svarbiausių skirtumų yra klimato skirtumai ir tradicinė virtuvė. Vietiniai mėgsta valgyti ir gaminti kiek kitokią maistą. Turkijos nei visiškai europinių, nei azijinių tradicijų vertinimas ir nusistatymas jų atžvilgiu gali būti neigiamas, tačiau atvykus yra suvokiama, kad ankstesnis įsivaizdavimas ir nusistatymas iš tiesų buvo klaidingas.
- A. Can mobility programs help to solve any of these difficulties? (Kaip mobilumas galėtų padėti išspręsti šias problemas?).
- B. Elbette çözebilir, ön yargıları yok etmenin yolu bu tür programlara daha çok kişinin katılmasını sağlamaktır. Žinoma, gali išspręsti, išankstinių nusistatymų paneigimo keliu gali būti užtikrinamas didesnis žmonių skaičiaus dalyvavimas šio tipo programose.
- A. In your opinion, do young people who come to the EU from other countries experience any discrimination? (Kaip manote, ar jauni žmonės, atvykę iš kitų šalių į ES, patiria diskriminaciją?).
- B. Bence tüm genellemeler yanlıştır dolayısı ile bu da bence yanlış. Bu demek değil ki bu tür durumlarla karşılaşmayız, elbette karşılaşılabilir ama çok da dert etmemek lazım. Nepaisant tokio apibendrinimo klaidingumo, vis tiek, mano nuomone, tai yra netiesa. Tai nereikia, kad su tokiais atvejais nėra susiduriama, žinoma, visko pasitaiko, tačiau to nereikia pernelyg sureikšminti.
- A. In your opinion, what are the best ways to fight against the discrimination? (Kokia priemonė, Jūsų manymu, yra efektyviausia kovojant su diskriminacija?).
- B. Kùltùrlerimizi birbirimize en etkili ve farklı yollardan tanıtarak bu mümkün olur, birarada huzurlu şekilde yaşamak varken ötekileş tirmeden uzak durulmalı. Tai yra įmanoma, jei vieni kitus skirtingais ir efektyviais keliais supažindintume su savo kultūromis, tam kad vieną dieną būtų galima gyventi taikiai, reikia panakinti kultūrine atskirtį.
- A. How could the intercultural awareness among the youth be stimulated? (Kaip galėtų būti skatinamas tarpkultūrinis jaunų žmonių sąmoningumas?).
- B. Kùltùrler arası iletişim ve etkililik bu tür programlarla gelişecek ve insalarda olan önyargılar zamanla daha da azalacak. Šio tipo programų pagalba skleidžiant tarpkultūrinį bendravimą ir veiklą, bėgant laikui, išankstiniai nusistatymai nyks.

- A. What are the advantages and disadvantages (positive and negative aspects) of intercultural cooperation? (Kokios tarpkultūrinio bendradarbiavimo pozityvios ir negatyvios pusės?)
- B. Ben olumsuz bir yanı olduğunu düşünmüyorum, sadece kendini ifade etmede sıkıntılar çıkabilir tabi bu ilk zamanlarda. Aş nemanau, kad yra neigiamų pasekmių. Žinoma, pirmą kartą sunkumų gali kilti siekiant išreikšti save.
- A. What prevents the Turkish youth from taking a more active part in youth movements on a regional / national / European level? (Kas trukdo jauniems turkams įsitraukti į jaunimo veiklą vietos / nacionaliniu / europiniu lygiu?).
- B. Öğrencilerin özellikle dil konusundaki sıkıntıları bu durum özellikle konuşma becerilerinde hat safhadadır. Diğer konu ise, bürokrasideki sıkıntılı hiyerarşi konusu. Kalbant apie studentus dažniausia kliūtis yra užsienio kalba. Kalbos klausimu pagrįdte kylančios sunkumai yra oraliniai (kalbėjimo) sugebėjimai ir rašyba. Kita kliūtis – biurokratija, problematiškos hierarchijos klausimas.
- A. In your opinion, what problems are young people in Turkey most often faced with? (Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria jaunimas Turkijoje?).
- B. Türkiye’de en büyük sıkıntı genç nüfusun kalabalık olması ve gerekli iş sahalarının bulunmaması ya da bulunan sahalarda çalışacak eleman bulunmaması. Bir tür arz talep dengesinin sağlanamaması. Turkijoje didžiausios problemos slypi jaunos piliečių dalies gausume ir nesugebėjime rasti tinkamų veiklos sričių ar tose srityse dirbančių specialistų trūkume. Kitaip tariant, nesugebėjime subalansuoti pasiūlos ir paklausos.
- A. Could these problems be solved while applying certain measures now implemented in the EU youth policy? How? (Kaip tas problemas galėtų padėti spręsti ES jaunimo politika? Ar apskritai galėtų?).
- B. Avrupa Birliği Projeleri ve AB üyeliği ile bu durumun çözülebileceğini düşünüyorum çünkü ekonomik açıdan güçlü bir Türkiye ve potansiyel olarak yetişmiş elemanlar ile bu durum başarılabilir. Manau, kad ES projektai ir narystė ES šitą situaciją gali išspręsti, nes atvėrus ekonomiką, stipri Turkijos ekonomika ir potencialiai išsilavinę specialistai gali gauti daug naudos iš tokios situacijos.

Ekspertas E₈

- A. Ar galėtumėt apibūdinti ES jaunimo politiką, koks pagrindinis tikslas?
- B. Bet kas ta ES jaunimo politika? Man sunku taip atsakyti labai kaip sakant eksromptu.
- A. Na kas susiję su mobilumo programom, gal yra koks nors siekis?

- B. Aš norėčiau susiaurinti tą *frame of references*, tai daugiau bendradarbiavimas švietimo srityje, mobilumas. Beabejo, siekiama mobilumo. Ane, kaip tokio, kuris, aišku, kaip priemonė kažkam pasiekti. Tai yra žmonių, reiškia, jaunų žmonių, ane, asmeninių, profesinių, žodžiu... Šiandienos rinkos sąlygomis, šiandienos rinkai reikalingų, reiškia, įgūdžių, gebėjimų formavimui. Taip, kad aš nežinau, mobilumas kaip priemonė jinai tiesiog suvokiama kaip, žodžiu, priemonė, didinanti žmonių įsidarbinimo galimybes, asmeninio, profesinio tobulėjimo galimybės, horizontų praplėtimo priemonė, ar ne, jeigu tokią metaforą vartosim. Žmogus yra lankstesnes, labiau prisitaikantis, išbandytas įvairiose situacijose, ta prasme, kaip ne vien tik tai namų sąlygomis, namų, kaip reiškia, naujos šalies, įprastinių kultūrinių kodų aplinkoje, turi reaguoti į kažkokius tai iššūkius svetimoj aplinkoj. Kiekvienas iššūkis verčia žmogų pasitempti, paaugti, ane, kaip ten sakoma, jeigu nesužlugdo tavęs, *what doesn't brake you, makes you*, tas tave padaro, bet ta prasme, teigiama prasme, tas tave sukuria. Tai jeigu į tokias daugiau filosofijas leidžiantis, bet beabejo, bet koks aišku, bet kokia įvairovė skatina, tokį na žmogaus konkurencingumą, ta prasme, sudaro galimybę žmogui save, kaip sakant, na lavinti, ta prasme, kad jis labiau tampa konkurencingas ir na tai yra kaip sakant šios dienos iššūkis, visos globalizacijos iššūkis, žmogus negali gyvent savo parapijinėj aplinkoj būt ir tikėtis, kad visą gyvenimą ramiai išbūti. Ir aš manau, kad tokia va yra filosofija tų švietimo programų. Tiesiog patalpinti tą žmogų į skirtingas terpes, kad pas jį būtų, nu kaip, jisai tampa...
- A. Kokios jaunimo politikos ar švietimo politikos veiklos realiai įgyvendinamos ES?
- B. Šiomet yra dar dabar mokymosi visą gyvenimą, aš galbūt labai plačiai, negaliu, kaip sakant, to *exhausted* atsakymo duoti, tik ką darbe susiduriu, tai, reiškia, dar veikianti mokymosi visą gyvenimą programa. Na taip vadinama antros kartos bendradarbiavimo švietimo srityje programa. Ji dabar man atrodo bus dar platesnė ir vadinsis tiesiog *Erasmus for all*, ir man atrodo, ji apjungia administracines programas. Labai detalai apie tai negaliu šnekėti, nes detalių nežinau, bet žinau, kad čia bus tokia, reiškia, dar platesnė programa, va čia ir yra pagrindinė šita ES lėšom finansuojama mainų programa.
- A. O NVO, savanoriška veikla, ar vaidina kokį nors vaidmenį?
- B. Į šį klausimą geriau atsakytų jaunimo SADM. Jaunimo politiką administruoja SADM įkurta agentūra.
- A. Kaip mokomasi iš gerųjų pavyzdžių? Kokia teikiama nauda? Žala?
- B. Jums geriau iš praktinės pusės daugiau ŠMPF pasakytų. Nelabai norėčiau improvizuoti, bet, manau, nauda yra didelė, čia jums kiekvienas pasakytų, aišku, gal pasiskųstų vienas kitas. Bet aš sakau, aš labai nenoriu pati filosofuoti, nes aš į tai nesigilinau iš tikrųjų taip labai nuosekliai. Man atrodo čia pasigilinus į ŠMPF, kad ir va taip va internetu vat, pasižiūrėjus, ką jie ten pateikia, tai ten matyt bus...

- A. Kokia mobilumo programų nauda? Ar yra kokia nors žala?
- B. Na čia galbūt galim kalbėti apie kažkokią tai, bet vėlgi, čia toks platenis dalykas, apie protų nutekėjimo problemą, kad žmonės kalba galbūt gali susižavėti svetur esančiais blizgučiais, bet tai, aš nežinau, čia tokia irgi hipotezė, nepagrįsta galbūt, gal yra tokių atvejų. Gal daugiau aišku, tai yra susiję su, kaip sakant, ne tom dalinėm studijom išvykstančiais, bet daugiau, nors ir tie aišku neapdrausti. Išvyksta, sakykim paskutinėm magistro metams, ar ne, ir užsikabina tenais, sakykim, bet čia aš negaliu jokiais kaip sakant faktais pagrįsti, tik taip šneku. kaip sakant, iš rankovės traukdama, o galbūt didesnis toks pavojus, sakysim, čia pavojus, žiūrėsime, tai galbūt yra tie visam studijų laikotarpiui išvykstantys. Bet jie net nėra mūsų tie *student body*, jie yra Lietuvos piliečiai, išvykstantys į užsienį. Dalis grįžta, čia yra dabar ministro pirmininko iniciatyva „Kurkime Lietuvą“, ar ne, iš užsienio grįžtantiems, čia, reiškia, savo patirtį sugrąžina, atiduoda grąžą, jei taip galima pasakyti. Čia ta proto apytaka, dar vadinama. Irgi kaip sakant, kiekviena yra pusė turi, kiekvienas reiškinytis turi savo teigiamas ir neigiamas puses, išvyksta ir sugrįžta, išvyksta ir negrįžta. Ir čia pritaiko savo įgytas ten žinias ir gebėjimus, ir praplėstus horizontus. Tai va tai... Reikia gilintis į statistinius duomenis, mokslinius tyrimus, pati to nedariau, bet galiu tik pasvarstyti.
- A. Kaip manote, ar į ES ir Lietuvą atvyštantys studentai susiduria su problemom integruojantis į visuomenę?
- B. Į šitą klausimą jums geriau atsakys mano kolegė, nes ji tiesiogiai su jais dirba su tais žmonėmis galima sakyti. Žinau, kad yra vizų klausimas, vizų kaip vizų, bet leidimo laikinai gyventi ir t.t. ir t.t. Ir ten kada jie ten gauna, kiek užtrunka...
- A. Kaip manote ar į ES ir Lietuvą atvykę jauni žmonės patiria diskriminaciją?
- B. Nu būna visokių, būna ir gatvėje ten, žodžiu, nutinka gal, bet irgi gal ten ne desperatiški atvejai, nėra ten kažkokia sistema, kad jau užsieniečiai ypatingai. Bet vėlgi aš, aš vėlgi kiek aš žinau iš nuogirdų, su tuo tiesiogiai nesusiduriu. Nes jeigu taip atsitinka, jie tiesiogiai tuos klausimus ir nagrinėja.
- A. Kokios tarpkultūrinio bendradarbiavimo pozityvios ir negatyvios pusės?
- B. Mes galim čia pasamprotauti, bet mes nei čia užsiimam stebėsena tiesiogine, nei mes nagrinėtume labai, tuo labiau konkrečiai aš. Pozityvios, bet čia mano toks, *imagine*, samprotavimas, kad aš galėčiau kaip nors pagrįsti. Manau, kad, aišku, bet kok atsivėrimas, jis yra naudingas. Bet viskas turi savo kainą, bet mes niekada rojaus neraskim žemėje, bet viskas turi savo kainą, ir žmonės renkasi, ir galų gale yra tam tikri iššūkiai ir žmonės renkasi. Ir kaip sakoma sužlugdo arba praturtina.
- A. O kokios negatyvios pusės?

- B. Nu aš nežinau, kokios gali būti neigiamos. Nu bet, aišku, tai konkrečiai kiekvienos aukštosios mokyklos problemos, tai jeigu ten yra pripažinimo problemos. Su pripažinimu problemos, jeigu dėstytojai nenori pripažinti, bet vėlgi yra ten kažkios taigi sudaromos tos *Erasmus* sutartys ir apibrėžiamos tos sąlygos. Bet žinau, kad čia yra ta problema, studentai kelia šitą klausimą, bet kur čia yra, kaip sakant, tos problemos šaknis tai aš irgi negalėčiau taip vienareikšmiškai atsakyti. Studentai būna kartais ne visada stropūs ir ten, sakykim, prevencinių priemonių nesiima, jeigu keičia kažkokį tai savo kurso kompetentą, nebūna formalizavę. Sakykim, tos *Erasmus* sutarties pagrindai, kažkokie pakeitimai, nepatenkinti, Gali būti gal ir iš aukštesniųjų mokyklų pusės, nenori pripažinti, kai laikomi kiti kursai, to dalyko aš, jo kursą išklausius jis gali pripažinti, kad jis su tuo dalyku susipažino. Aš žinau, girdėjusi tokių atgarsių, bet vėlgi čia aš, dalyvavau vienoj studentų, žodžių, konferencijoje, na yra tokia, konstatuoja, įvardija, bet kas ten kaltas iš tiesų ir kieno ten didžiausi, kaip sakant, nedrįsčiau taip labai įvardinti.
- A. Kaip manote, dėl vertybių sklaidos, ar apskritai, ypač su kandidatėmis šalimis, ar europietiškas vertybes neša į tas šalis? Ar europeizacija vyksta?
- B. Aš manau, kodėl, kaip gi ne, beabejojau, beabejojau. Vėlgi ten man, galim samprotaut, ko mums čia reikia ir mums. Ar mes sugebam asimiliuoti ir kaip tą asimiliuojam. Ir kiek aš atsimenu, kaip dar prasidėjo šitos mainų programos, pavyzdžiui, *Socrates* mainų programa, kuri dabar mokymosi visą gyvenimą programos dalis. Tai čia buvo pirmoji karta tos programos, kai mums atidarė. Kai iš užsienio atvykdavo pasidalinti savo gerąja praktika, kad ir iš tų senųjų demokratijų, senųjų šalių, reiškia. Jie patys netgi konstatuodavo, kad jie patys atsiveria. Reiškia, atrodo gi, tų pačių europinių vertybių, reiškia, na kaip atstovai ir atstovaujantys tomis vertybėmis. Reiškia, Danija su kažkokia tai ten, su su su UK, su Didžiąja Britanija bendradarbiaudama, reiškia, mainų srityje. Jie patys konstatuodavo, kad jie atsiveria labiau, tas kitas, kitoks – iššūkis tobulėti. Ta prasme, matyt, kad mes jiems galbūt kažkokia prasme mes galim atrodyt įdomūs ir kažkokie iššūkiai. Bet vėlgi, čia daugiau mano samprotavimas daugiau impresionistinis, iš prisiminimų, dar iš anksčiau.

Ekspertas E₉

- A. Kaip apibūdintumėte ES jaunimo politiką, koks pagrindinis tikslas?
- B. Čia labai sudėtingas klausimas, nes iš esmės aš, pavyzdžiui, tiesiogiai su jaunimo politika bent jau kol kas nebedirbu. Takim pagrindinė sritis, ką aš kuruoju studentai užsieniečiai, jų atvykimo į Lietuvą įvairūs klausimai, parama ir t.t. Tą bendrąją jaunimo politiką, tai sakykim kol kas, gal daugiau SADM sritis negu ta jaunimo politika, nes mūsų daugiau su studijom.
- A. Jūs kuruojate ir šalis kandidatės, ar ne?

- B. Šiaip mes jau turim, tai kas yra mano, tai sakykim yra, iš esmės visos šalys. Tai yra tie, kas atvažiuoja iš ES šalių, tai jiems galioja tos pačios taisyklės kaip bet kuriam studentui iš Lietuvos. Tie, kurie atvažiuoja iš trečiųjų šalių, tai yra skirtingos taisyklės. Tai yra, sakykim, vieni gali atvažiuot pagal tarptautinius susitarimus, kiti gali atvažiuoti, pagal tai kažkokių neturintiems stipendijos, paramą gali gauti ir t.t. Tai vat tokie įvairūs mechanizmai finansavimo arba pritraukimo tai daugiau yra mano.
- A. Ar su Turkijos studentais bendradarbiaujate?
- B. Su Turkijos studentais tai čia yra dar vienas žmogus, kuris žino su Turkija tarp Lietuvos pasirašytą bendradarbiavimo sutartį. Tai irgi galima pasikalbėti. Tai iš esmės Turkija, kiek aš žinau, tai yra pasirašyta sutartis, tik jinai nėra iki galo aprobuota. Tai yra Turkijos studentai pagal tą sutartį galėtų pretenduoti į valstybines stipendijas studijoms Lietuvoje arba ten kalbų kursams vasarai, bet sutartis nėra įsigaliojusi, tiktai kolegė galėtų pasakyt, kurioj vietoj jinai yra neaprobuota. Tai kol kas Turkijos gyventojai į Lietuvą gali atvažiuoti tiktai studijuoti savo lėšomis arba remiami kokių nors fondų, kurie yra Turkijoje. Lietuva kol kas nesiūlo, sakykim, Turkijos studentams valstybinių stipendijų dalinėms studijoms.
- A. Kokia mobilumo programų nauda? Žala?
- B. Daugiausia studentų, bent jau iš Lietuvos, juda pagal *Erasmus* studijų programą. Tai yra, sakykim, iš tiesų, tai yra gal toks pagrindinis, sakykim, toks mobilumo, mobilumo niša. Yra, sakykim, ką mes iš tiesų galim finansuoti, tai yra daugiausia studentai gauna paramą, na galima ten išvažiuoti savo lėšomis, bet tikrai imti ten kažkokią paskolą arba skirti ten savo pinigėlių Lietuvoje nėra taip priimta dalinėms studijoms. Praktiškai 90 proc. studentų išvažiuoja pagal *Erasmus* programą. Lygiai taip pat daug yra, dalis ir atvažiuoja pagal tą pačią *Erasmus* mainų programą, netgi pažiūrėjus pagal sutartis, koks yra *Erasmus* mobilumas, tai Lietuva yra pirmoj vietoj visoj ES.
- A. O sakykite, kokia mobilumo programų nauda?
- B. Paprastas dalykas, pavyzdžiui, jeigu mes kalbam apie valstybę, tai Lietuvai nauda iš tų atvykstančių studentų, kad pirmiausia mes tampame matomi, tai yra į kitas šalis ateina informacija, kad čia yra Lietuva, čia yra aukštosios mokyklos, yra kai kurios programos, iš tikrųjų, unikalios ir patrauklios ir t.t. tai mes skatinam žinomumą šios šalies, skatinam žinomumą savo universitetų. Plius, kai atvažiuoja tarptautiniai gyventojai tai yra proga pasitempti ir dėstytojam. Tai yra daugiau daryti tą tokią tarptautinę arba kažkokias programas, ar kažkokį modulį tų savo studijų, ten duoti tą tarptautinę erdvę. Ir vėlgi ne tiktai Lietuvos studentai, tai, sakykim, darbas užsienio kalba neša tam tikrą... reikia pasistengti ir t.t. Tai, sakykim, Lietuvai yra nauda, iš tiesų, kad mes iš tikrųjų daromės tarptautiniai, kad mūsų studentai išvažiuoja pagal įvairias mobilumo programas, tai vėlgi yra nauda, ten patiem

studentai pamatyti kitas šalis, kitų šalių aukštąsias mokyklas, pasitikslinti kaip atrodo tam tikra specialybė kitoje šalyje, galbūt ateityje apsispręsti siekti aukštesnio laipsnio kitoje šalyje. Žinių apykaita, patirties apykaita. Veikia labai teigiamai. Teigiamai tų pačių studentų požiūris į studijas.

- A. O ar galėtumėt kokius nors neigiamus mobilumo aspektus išskirti?
- B. Sunku labai pasakyti, čia gal iš tiesų reikėtų klausti pačių studentų, kas jiems nepasiseka, nepavyksta, ar galbūt, sakykim, kai kuriose šalyse tas mūsų skiriamas finansavimas per mažas, ar dar kažkas. Bet tą pačią patirtį, tai galėtų pasakyti patys studentai, kuriems nepasisekė, nes nes iki mūsų kažkokios reakcijos apie tai nebeateina. Gal, aišku, pasiekia mūsų ŠMPF, kuris yra pasirašęs sutartis su mūsų aukštosiomis mokyklomis dėl mainų ir t.t. Jeigu yra kažkoks tai klausimas, ar būna studentai pasinaudoja vieną kartą mobilumo garanto teikiama, tai yra gauna paramą, kažkokioms sakykim dalinėms studijoms ir paskui dar kartelį nori išvažiuoti, tai visą laiką reikia kreiptis į ŠMPF ir visą laiką ieškoma kokių nors galimybių, jeigu žinoma, kaip galima pasinaudoti, tai jiems paaiškinama kaip. Jeigu negalima pasinaudoti, paaiškinama, ką dar galima daryti, ar ten kažką tokio. Tai čia yra ta institucija, Lietuvoje, iš esmės koordinuoja, visus studentų mainus.
- A. Kaip manot, ar studentai, atvykę į ES šalis patiria problemų integruojantis į visuomenę?
- B. Čia galbūt priklauso nuo konkrečių šalių. Tikrai tenka girdėti buvusių posovietinių šalių, sakykim, studentų atsiliepimus. Taip pačiai irgi mūsų ŠMPF išvažiuoja į įvairias studijų programas tose posovietinėse šalyse. Tai tų šalių tiek tėvai, tiek studentų tėvai, tiek patys studentai, kad Lietuvoje integruotis paprasta. Kad yra priimtinos jiems vertybės, pažįstama šalis, kažkada buvo žinoma. Ir daug kas gerai atsimeina tas Baltijos valstybes, Baltijos regioną, žino, kad ir sovietiniu laikotarpiu aukštesnio išsilavinimo šalys, kad tikrai geras išsilavinimas. Ir tėvai, bent jau posovietinių šalių, labiau linkę leisti savo studentus į Lietuvą, kaip tokią, negu į kažkokią didžiųjų valstybes, kurių jie nepažįsta Vakaruose. Ir studentams čia adaptuotis pakankamai lengva vien dėl to, kad dalis iš jų moka rusų kalbą ir, tarkim, didmiesčiuose jie gali susišnekėti rusų kalba ir lengvai integruotis. Gal yra kažkoks, nu, sakykim, gal sunkumų daugiau patiria studentai, kurie atvažiuoja iš labai kontrastingų šalių, sakykim, iš kokių Afrikų.
- A. O kalbant, jeigu iš Turkijos studentai atvažiuoja?
- B. Girdėti nieko neteko. Nežinau, vėlgi gal jų mažiau yra, gal daugiau bendraujam ir traukiam tuos studentus iš buvusių posovietinių šalių, kažkoks prioritetas. O dėl Turkijos studentų.. Va „Gerosios praktikos“ čia iš tiesų yra įvairūs interviu su tais užsieniečiais ir paskui yra išskirtos būtent su kokiomis integracijos problemomis susiduria užsieniečiai atvykę dirbti ir studijuoti į Lietuvą. Ir manyčiau, čia tas spektras yra truputėlį įvairesnis, didesnis. Tai tikrai, jūs šitą

ataskaitą galit pasiimti tarptautinės migracijos organizacijos tinklalapį. Ir tikrai panaudot kaip vieną iš šaltinių savo magistriniam darbui.

- A. Kaip manote, ar patiria diskriminaciją iš kitų šalių atvykę studentai?
- B. Visuomenėje taip gali būti. Na sakykim, vėlgi, pagal įvairius tyrimus nėra taip sakoma, kad Lietuvoj yra taip jau baisi, ta prasme, agresyviai nusiteikusi. Mes turim fobijų, baimių ir taip toliau. O aukštosios mokyklos ką daro, tai iš tiesų labai daug dėmesio skiria, tai studentų integracijai. Yra įvairūs mentoriai, koordinatoriai. Aukštosios mokyklos daro viską, kad tie studentai atvykę pagal mainų programas arba pilnom studijom, kad jie jaustųsi čia gerai, kad jie susipažintų su kultūra, kad jie susipažintų su tam tikrom normom, kurios Lietuvoj yra priimtina, kad jie gerai jaustųsi ir t.t. Čia daugiau palietėm aukštųjų mokyklų, bet kad jos daro, tai tikrai daro.
- A. Kaip manote, kokia geriausia priemonė kovai su diskriminacija?
- B. Labai sunku pakeisti visuomenėje kažkokias tai nuostatas, galbūt iš tiesų reikia laiko, reikia kiekvienam pažinti. Ir jeigu tu asmeniškai kažkur susiduri su užsieniečiais studentais, sakykim, studentų bendrabutyje ar dar kažkur, tai dingsta kažkokios fobijos. Jeigu tu nesusiduri ir tavęs paklausi, kaip tu į tai reaguotum, aš – oj nenorėčiau. Tai čia tas, sakykim, žinomumas, kalbėjimas, jų matymas, bendravimas. Tai yra viena iš tokių priemonių pamatyti, kad jie iš tiesų tokie patys kaip ir mes, tai va kitaip tas fobijas mūsų nelabai paveiksi.
- A. O kokios tarpkultūrinio bendradarbiavimo pozityvios ir negatyvios pusės?
- B. Žiūrint kaip mes apibrėšim tą tarpkultūrinį bendradarbiavimą. Jeigu mes kalbam apie tai, kad mes remiam ir skatinam, sakykim, studentų atvykimus čia, skirtingų kultūrų pažinimus, tai bet koku atveju jie tave praturtina. Ir kuo daugiau studentų aukštosiose mokyklose, kuo daugiau kultūrų, tuo greičiau tos visos baimės, fobijos ir nepasitikėjimas apskritai užsieniečiais. Jeigu tų pamatymų, įvairovės nebus Lietuvoje, tai mes visą laiką ir būsim tokie užsidarę ir nenorintys įsileisti kitų šalių studentų, sakykim, arba ne tik studentų ir t.t. Matomumas yra tai, kad per pažinimą dingsta baimė.
- A. O negatyvias puses, kokias išskirtumėt?
- B. Jeigu tu, sakykim, susiduri su kažkokia vat neigiama patirtimi, tai tada , sakykim, ir turėtum būti nusiteikęs prieš tą kultūrų įvairovę. Bet nežinau, čia gal didžiosios šalys turi ten ilgametę, sakykim, patirtį, su, sakykim, studentais užsieniečiais arba ten imigrantais ir t.t. Gali pasakyti, kokios gali būti tos minimos pasekmės. Galbūt iš tiesų, kai kurios labai tolimos nuo Lietuvos. Ir galbūt tiems žmonėm čia yra labai keista, arba mums jie yra labai keista, bet, sakykim, ypatingai tos kultūros kažkiek pamačius, tai mes labai gražiai papildom ir tie žmonės iš tų kitų šalių jie labai greitai integruojasi.
- A. O kaip manote, ar vyksta apskritai europeizacija dėl švietimo mainų programų?

- B. Taip, tos, sakykim, europėjimo ir tos mūsų visuomenės, ir mūsų aukštųjų mokyklų, ir mūsų studentų tai viena iš galimybių. Nes vienas dalykas yra, kai studentai išvažiuoja studijuoti į užsienį pilnom studijom, mes dalinai prarandam, bet tie kurie išvažiuoja dalinėm studijom, tai yra pažinti kitas kultūras ir praturtina sugrįžę savo aukštąsias mokyklas, tai yra patirtis tam tikra, kuri sutaurina.

Ekspertas E₁₀

- A. Koks yra bendradarbiavimas tarp ES ir Turkijos arba Lietuvos ir Turkijos švietimo srityje?
- B. Ką aš konkrečiai, mano kompetencijos sritis yra tik dvišaliai susitarimai ir tie akademiniai mainai pagal dvišalius tuos pasirašytus susitarimus tarp vyriausybių arba tarp atitinkamų ministerijų, švietimo ir mokslo, pavyzdžiui, tie pavadinimai skiriasi. Konkrečiai apie Turkiją kalbėti, tai yra pasirašytas jau senokai, tas vyriausybinių susitarimas, tiesiog tie vyriausybiniai susitarimai būna nelabai konkretūs. Tiesiog įvardijama bendros nuostatos, sritys, ką ten šalys įsipareigoja, kur ten tuos prioritetus skirti. Šiaip vėl visumoj visom šalim. Tarkim, mes turim tokią sritį, kurioj yra paminėta nors kiek galimybė skirti stipendijas, keistis studentais, mokslininkais, dėstytojais, tai mes tada vadovadamiesi ta sutartimi, tai mes jau turime teisinį pagrindą siūlyti Lietuvos valstybines stipendijas. Bet konkrečiai su Turkija kažkoks judėjimas, kažkokie tokie konkreti, artimesni ryšiai lyg tai pradėjom megztis tuo metu, kai buvo, iš tos tarpvyriausybės sutarties pagrindu, įvairios, kadangi tarpvyriausybė apima ten jau ne tik švietimo mokslo, ten bet gali būti, kas čia, kultūra įrašyta. Tai mes turime, reiškia, tą sutartį ir norint, kad vyktų kažkas konkrečiau, tada sudarom tos sutarties įgyvendinimo programą arba tos sutarties pagrindu tarpžinybinį susitarimą, tai konkrečiai Turkijos atveju buvo rengiama tokia pagrindų programa remiantis ta tarpvyriausybine sutartimi. Programa vėlgi kultūros ir švietimo srityje buvo parašyta 2009 metais, bet tokios sutartys taip vien nuo pasirašymo neįsigalioja, jom reikalingos visos atitinkamai atlikti atitinkamos procedūros, kad jos įsigaliotų. Ir atsitiko kaip atsitiko. Šiuo konkrečiu atveju Turkijos tą susitarimą, rengimą, programos rengimą koordinavo kultūros ministerija, nu taip būna ir žmogiškas faktorius, ten keičiasi žmonės buvo. Kažkiek jinai buvo pamiršta ir nebuvo atliktos procedūros, kad jinai įsigaliotų. Tai mes šiai dienai konkrečiai yra yra parengtas, buvo derintas vyriausybių, reiškia, nutarimas, kuriuo turi patvirtinti tą pasirašytą programą. Tai iki galo neatliktos yra procedūros ir lygiai tas pats ten padaryta ir Turkijos pusėj, todėl mum buvo tokia neaiški situacija, na taip pasirašę jau norėjom pulti įgyvendinti, nes ten buvo numatytos konkrečios kvotos, kiek ten mes galim išsiųst studentų, kiek ten vasaros kursam, kiek ten kažkokiom kitokiom studijom, kiek ten mokslininkais apsikeisti. Nu kadangi vis dar neįsigaliojosi, tai mes kaip ir galim nevykdyti nieko, iš tikrųjų,

mes negalim vykdyti. Tai tokia truputį dviprasmiška situacija yra, bet turkai pradėjo siūlyti iš savo pusės, reiškia, atrodo pora metų jie siūlė stipendijas vasaros kursams. Mūsų pusėj tada yra skelbiami konkursai, atrankami kandidatai, paskui siūlomi Turkijos pusei, o Turkija jeigu patvirtina, jeigu jiems tinka, tai, reiškia, jie tada skiria tą finansavimą. Atitinkamai mes irgi pradėjom siūlyti tas stipendijas, bet ne. Kadangi ta programa su konkrečiom kvotom nėra įsigaliojusi, tai mes Turkiją įtraukiam į grupę šalių, su kuriom mes turim analogiškus susitarimus, bet tokios ne kvotinės, bet tų konkrečių sąlygų, be konkrečių skaičių stipendijos ir t.t. Ir tai mes grupei šalių. Mokslininkų, studentų vizitai. Skatina dalyvauti konferencijose ir t.t. Šiuo atveju tiksliau nieko daugiau ir nėra turbūt, čia jau yra kultūros dalykai. Programa jau su konkretnėm kvotom jau yra, ir tas konkretesnis ir numatytos ir kvotos, ir sąlygos, bet kaip sakiau, dar neatliktos procedūros, kad tas susitarimas įsigaliotų. Bet kažkiek tai, čia vėlgi priklauso dažnai labai nuo tokių sutarčių nekonkrečių įgyvendinimo, nuo konkrečių žmonių, kas kiek širdies įdeda į tą. Ir, sakykim, va iš Turkijos pusės, Turkijos ambasadoj dirbo labai aktyvus žmogus ir tais metais siūlomos Turkijos vyriausybės stipendijos ir mūsų, aš nežinau, gal dabar užgaiščiau laiko jeigu pakelčiau ataskaitas ir pasižiūrėčiau, kiek konkrečiais skaičiais išvyko į Turkiją. Ten buvo apie pora metų ir paskui pasikeitė žmonės, šiemet nieko negavom, praitais metais jau nežinau ten... ŠMPF yra įgaliotas įgyvendinti ir atrinkti kandidatus, atrankos, reiškia, jie jau konkrečiai sudaro ir sutartis su studentais, organizuojama, nes bet kokių atveju, jeigu šalis skiria stipendiją dažniausiai kelionės išlaidas mes apmokam. Sudarinėja sutartis, o, sakykim, aš rengiau ministro įsakymą, kad jūs galėtumėt sudaryti sutartį su ŠMPF. Tai yra toks darbų pasidalijimas šiai dienai. Tai jeigu čia tų konkrečių skaičių reiktų, tai būtų galim patikslinti ir kažką pasakyti. O paskui ateinantiems mokslo metams, tai rudenį buvo komisijos posėdis, ir vėl buvom ten ir dëliojom. Reiškiasi, turim tų susitarimų, kiek turim pinigų ir kiek galim kokias šalis skirti. Tai sakykime, Turkija vėlgi įtraukta į sąrašą vienuolikos šalių, kurioms siūloma, reiškia, bendra tokia kvota visoms toms šalims siunčiame 14 vasaros stipendijų vasaros kursas ir 80 mėnesių visų sričių studentų studijoms, mokslininkų mokslinėms stažuotėms. Ir tada tie pasiūlymai pateikiami visoms šalims, o tada žiūrim iš ko gaunam, nes kai kurios šalys nepateikia, kai kurios pateikia daugiau negu ta kvota yra. Atitinkamai tvarkom, žiūrim ir tada skiriam stipendijas geriausiems jau neatsižvelgiam jeigu yra tinkamas kandidatas gali būti iš senos šalies būti, arba trys - keturios iš vienos. Jei būna atitinka normaliai reikalavimus ir va taip.

- A. Kaip manote kokia nauda švietimo mobilumo pogramų?
- B. Nežinau vis tiek kažkaip tuose konkursuose dalyvauja, galvoja vykti į tą šalį žmonės, kurie vienaip ar kitaip yra susidomėję tos šalies kultūra, ten studijuoja tos šalies kalbą, ar dar kažką. Tiesiog kitoj šaly pasisemti patirties, sakykim, įgyti ten tų įvairių įgūdžių, paskui sulygtinti tas

švietimo aukšto mokslo sistemą, tiesiog nu ir čia kaip ir pripažįstama, tas mobilumas padeda kelti studijų kokybę ir tarptautiškumą ir savo aukštojo mokykloje į kurią jau pastudijavęs grįšite ir su nauja patirtimi, ir su reikalavimais, sakykim, ir dėstytojam ir, apleičiant, studijom tai kokybei. Taip pat ir savo kultūrą nešate ten kažkur, nauda jau yra. Tai tiek kad, sakykim, nėra daug tų kažkokių mobilumo temų, bet europinių programų, kaip *Erasmus* yra, kur Turkija gali dalyvauti, tai dvišalių, tos dvišalės sutartys irgi yra kaip dar viena galimybė, nes, sakykim, kuo skiriasi tos sąlygos europinės programos nuo dvišalių susitarimų, tai išskyrus vasaros kursus, kitais atvejais žmogus pats norintis išvykti, norintis dalyvauti konkurse, visa tai turi turėti, rinkti jau ta prasme su aukštąja mokykla, kurioje jis norėtų studijuoti, turi būti jau susitaręs, susipažinęs su programom ir t.t. Tai labai dažnai būna taip, kad mūsų tuose konkursuose pagal dvišalius susitarimus, kurie jau yra išbandę to mobilumo teikiamas naudas, sakykim, ir pagal europines programas, ane, pagal kokią *Erasmus* programą išvykti yra daug paprasčiau. Reikia sudalyvauti konkurse savo fakultete, yra susitarimai jau aukštosios mokyklos rūpestis susirasti atitinkamą partnerę mokyklą ar konkretų fakultetą ir susitarti dėl tų sąlygų visų ir studentui pačiam nereikia ten nei ieškoti, nei kokią programą rinktis, nei kiek ten tų kreditų bus jina, gauti, ten pačiam skaičiuotis. Yra kaip susitarta tarpinstitucinėse sutartyse, tai yra daug paprasčiau. Bet kai žmonės jau apsižiūri, kai įgauna jau visai ir drąsos ir tos galimybės, tai paskui jau vyksta turėdami ryšių jie jau tada gali, ieško kitų galimybių. Per *Erasmus* galima dalyvauti vieną kartą bent jau tam pačiam studijų lygmenį ar kažkokią programą. Tai ieško kito lygmenio, tai dvišalė sutartis yra viena iš jų. Jau keleri metai yra svarstoma tokia galimybė pereiti prie kitos sistemos. Dauguma ir Europoje bent jau ES viduje labai daug šalių turi tokį tiesiog fondą mobilumui ir ten, aišku, savo prioritetus nusistato, kurios šalys svarbesnės ir atitinkamai gali būti į trečias šalis net ES, bet turi bendrą fondą ir vienodom sąlygom, vienodom teisėm skiria tas stipendijas visoms šalims. Tada yra daug paprastesnis administravimas ir tos sąlygos. Nes šiuo atveju, kaip mes ir turim dar ir tokių tarpministerinių susitarimų, kur kiekvienu atveju skirtingi, kur kiti parašyti, visų pirma terminai, kitas dalyvių ratas ir vienais atvejais tik studentams, kitais nėra, ir toks yra individualus kiekviena programa reikia galvoti kokią tą kvietimą išsiųsti. Ir mes ketinam peržiūrėti tą vyriausybės nutarimą ir atsisakyti pačių konkrečių kvotų visoms šalims, tiesiog, sakykim, kad Europos šalims būtų vienas variantas, kad tai, kadangi įmokos už studijas, pačiam studentui Europos, nėra, kad būtų tik stipendija, trečiom šalim, kad būtų ir stipendija, ir įmokos už studijas. Žodžiu, kad galbūt skirti tom prioritetinėm grupėm, bet visom šalim. Po truputį mes ir einam. Kaip ta Turkija, jau dabar yra įtraukta su kažkokiom grupelėm šalim, kur mes turim susitarimus kažkokių nekvotinių arba kurios kasmet Lietuvai siūlo stipendijas. Yra taip tokioje bendroje grupėje ir jau bendrom sąlygom visiems

siunčiam. Nes vis tiek atvykstantys studentai, yra kur kas mažiau, negu norinčių išvykti ir pasinaudoti tom stipendijom.

- A. Kaip manote, ar mobilumas gali būti priemone skleisti europietiškomis vertybėms?
- B. Beabejo, beabejo. Dabar jau ES kažkaip ir jau jau paskutiniaisiais metais jau čia paskutinį penkmetį jau ypatingai daug dėmesio skiria, sakykim, kad tas, kad tas, nes žinot vyksta tas Bolonijos procesas, ten bandoma suvienodinti aukštojo mokslo sistemas visose ES šalyse ir ne tik ES, visasm Bolonijos proceso dalyvaujantiems. Ir ryšium su demografinė situacija, su protų nutekėjimu, su tais, su tuo, kad aukštasis mokslas vis labiau tampa masinis toks ir reikia konkuruoti su kylančiom naujom ekonomikom, ten Azija, visa ir t.t. Tai bando visa Europos programos jau dabar yra orientuotos taip, kad europą atstovauti už ES ribų, atstovauti kaip vieną tą *brandą* reiškia, kad iš tikrųjų vykstantis už ES, kad būtų ir sklaida ir pritraukiant studentus, kad būtų akcentuojamos tos vienos bendros kažkokios, bendra ta erdvė, kurią norima sukurti ir kuo labiau aišku suvienodinti tas visas sistemas ir pristatyt, kad čia Europa, mes esam labai daug, skirtingom kalbom kalbantys, skirtingom aukštojo mokslo sistemom, bet pagrindiniai dalykai yra mum vienodi, mes esam tokie europiečiai, kurie nešam žinią į trečiąsias pasaulio šalis. Tokia vieninga. Ir naujos kartos tos europinės programoms ir ten kiti formatai, kuriuose bendradarbiaujama ir kad ten yra toks kelinti metai vykstantis Europos Azijos susitikimas ir to susitikimo formate kiekvienoj srity vyksta įvairiausi renginiai. Tai, reiškia, iš vienos pusės Europa iš kitos pusės Azija. Jau dabar yra virš 20 šalių, tokie kaip du regionai, kurie ir jie ten pusėj savo nori, nes po vieną labai sunku tokiom mažom šalim kaip Lietuva. Labai problematiška pritraukti studentų ar parodyti ką mes čia gero turime, kuo mes čia esam. Tokie dalykai vyksta, tokios tendencijos yra. Ir kažkur važiuot tokiai kaip Lietuvai, kodėl gi ne, kad esame priklausom nuo Europos. ES dabar organizuoja sklaidos projektus trečiosiose šalyse, po vieną vėliavą pristatomos visos Europos šalys ir mažos šalys tada yra geriau matomos. Ir gali pristatyti save.
- A. Ar kitose valstybėse užtikrinama informacijos sklaida? Mobilumo programų konkursai?
- B. Jau kitose valstybėse, tai mes čia nežinom, sakykim, studijų kokybės vertinimo centras, kai parengia kvietimą ateinantiems metams mokslo jau su konkrečiu siūlymu kažkokiai šaliai ar šalių grupei, tai tą siūlymą siunčia ir visas sąlygas, terminus nurodo, siunčia per Lietuvos ambasadą toje šalyje. Visada pasiūlymai pateikiami diplomatiniais kanalais. Nu ir mūsų ambasada greičiausia, dažniausia perduoda atitinkamai institucijai. O paskui jau nuo šalies ar užtikrins, ar ne. Na kaip mūsų pusėj, tai mes, kai gaunam užsienio valstybių kažkokius pasiūlymus, tai ŠMPF, tai jie ten turi tą savo tinklą pasidarę, kad vos ne iki kiekvieno fakulteto aukštosiose mokyklose. Ir jie siunčia buvusiems dalyviams tų programų ir tikrai atsiunčia paruoštą skelbimą, mes taipogi ŠMM tinklalapyje įdedam. Ir kiek čia yra sklaidos projektų Lietuvoje, ir

mugės ir visokie susitikimai aukštosiose, žinau, kad tikrai labai aktyviai dirba, ir kad informaciją daug kas pasiekia ir matosi pagal paraiškas, kur gaunam tiems konkursams. Tai dažniausiai mažai yra šalių, kur ten nėra paraiškų, su Meksika atsitinka kartais taip, bet ten ir aukštesni reikalavimai, bet kitų užsienio šalių... Nu visur yra žmogiškasis faktorius, kaip rimtai pasižiūri konkretus. Praitais metais buvo du studentai vasaros kursams atvykę iš Turkijos. O šiais metais galiu pažiūrėti. Ne, nebuvo. Truputį susirūpinom, nes ankstesniais metais, tikrai buvo Turkijos ambasadoj žmogus, kuris... Tuo metu, kai ji dirbo, tai visus tuos einamus klausimus buvo galima labai lengvai išsiaiškinti, o dabar pasikeitė žmonės. Na gal kažkiek tai sričiai tiek dėmesio neskiria ir mes planuojam šio mėnesio pabaigoj kartu su ŠMPF viena iš vadovių ir būtent ta stipendijas Turkijai koordinuojančiai darbuotojai eiti į ambasadą tiesiog pasišnekėti apie tuos... Viskas čia labai kontrastas tiek siūlė siūlė tiek daug ir staiga nieko, ar kažkas atsitiko. Na pasišnekėsime tiesiog.